MUSEUM.

LIST BOHOSLOVCŮ ČESKOMORAVSKÝCH.

Ročník XXVII. (tiskem VIII.)

Léta Páně 1893—94.

Dvé krásek spanilých duše mé ovládnulo stánek:
Zemská jedna, druhá s výšiny pošla nebes.
Církev a vlast — ty v mojich milují sestersky se ňádrech;
Každá půl, každá má moje srdce celé.
SUŠIL.

Pořadatel:

Jan Sedlák.

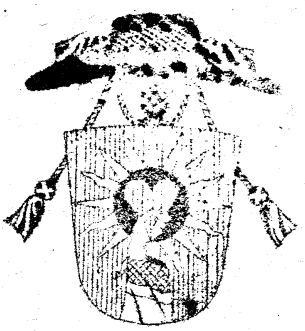

EX LIBRIS
FRANCISCI KRCHŇÁK

V BRNĚ, 1894.

TISKEM BENEDIKTINSKÉ KNIHTISKÁRNY. — NÁKLADEM VLASTNÍM.

Jeho Milosti

Vysoce Důstojnému Pánu

Panu

Dru. Josefu Pospíšilovi,

professorovi theologie,

kanovníkovi kapituly brněnské

atd. atd. atd.,

jako bývalému pořadateli „Musea“ a vzácnému příznivci „Růže Sušilovy“

na důkaz hluboké úcty a vroucí vděčnosti své

věnují

bohoslovci.

Obsah ročníku XXVIII.

Beran Frant. (Hr.): Nástin povahy M. J. Husi 35
Černý Jan (Hr.): Provolání k novosvěcencům 151
Habeš Vinc. (Br.) O mravouce zednářské 148
Herel Karel (Hr.): O životní filosofii A. V. Šmilovského 99
Holeček Frant. (Bud.): *Balada o starých dudách 18
Kosík Frant. (Br.): *V kříži spása 98
*Církev a vlasť 139
Lutinov D. (Ol.): *Hymnus in honorem s. Thomae Aquinatis, Ecclesiae Doctoris 117
Mareš Em. (Pr.): Malomoc a malomocní v Písmě sv. 31
Petr Kar. (Ol.): Svatý Tomáš Akvinský jako učitel církve 139
Průcha Alex. (Pr.): Příroda, rodina a Bůh v písni lidové 75, 133
Rouček Jar. (Pr.): *O dušičkách 1
Sedlák Jan (Br.): Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla? 2, 60, 119
Jakub Procházka. 58
Dr. Josef Pospíšil. 114
Skopec Jindř. (Pr.): *Nebes blaženosť 72
Svozil J. (Ol.): Byla-li katolická církev vinna krutostí, s jakou se prováděla reformace katolická po přemožení českého povstání 20
Šilhan J. (Br.): O mechanickém monismu jako moderním názoru světovém . 84
Thein Ant. (Pr.): *Pomsta Samsonova 19
*Vzhůru 90
*Apokalypsis 147
V. J. (Ol.): Kníže-arcibiskupský seminář v Olomouci 91
Vaněk Frant. B. (Stálecký) (Bd.): *Nad čerstvým hrobem 45
*Maris Stella 133
Vendy Amal de (Bd.): *Za zdmi semináře. 30
Veselý Jan (Hr.): *V chýšce 35
Čerstvé rovy 105, 157
Z vědecké literatury 46
Z kruhů bohosloveckých: zprávy z Brna, Budějovic, Hradce Kr., Olomouce a Prahy v každém čísle
Ze slovanských seminářů 111
Směs.
Vyobrazení: Jakub Procházka II. seš.
Dr. Josef Pospíšil III. seš.

MUSEUM.

List bohoslovců českomoravských.

Ročník XXVIII. (tiskem IX.) 15. prosince. Léta Páně 1893—94.

O dušičkách.

Na hřbitově, jenž v šedé tonul mlze,
já zřel, jak každý k hrobu drahých klek',
jak mnohý modlil se a ronil slze
za klid a pokoj věrných dušiček.

A kolem plálo světel celé moře
za ty, jež chladný skrýval země klín,
s líčeným vřelé splývalo tu hoře
a zármutku se nad vším vznášel stín.

Já v myšlénkách a zadumán se díval
na truchlící a zmlklou lidí směs
a naslouchal, jak „Requiescant“ zpíval
chvějícím hlasem stříbrovlasý kněz.

Já viděl mnohé hroby okrášlené,
však vedle nich jsem nízké rovy zřel,
zapadlé byly, pusté, opuštěné,
a nikdo jich tu dneska nenašel.

Tu nikdo nepobyl a nepoklekl,
ni svíci skrovnou nikdo nerozžal,
jen matný odraz světel se tam vlekl
a „Miserere“ větřík zašeptal.

Já hleděl po těch nízkých rovech znova,
a srdce moje divný schvátil žal,
když viděl jsem, jak stará, chudá vdova,
jíž šedým vlasem chladný větřík hrál,

věneček z prostých kvítků, neumělý,
jak její líce bědné uvadlý,
vložila na kříž nízký, polostlelý,
jenž hlídal jeden hrob ten zapadlý.

Sepjala ruce tvrdé, zpracované,
a zbožně šeptal chvějný její ret:
„Rač pokoj věčný dáť těm duším, Pane,
dnes kterých více nevzpomíná svět.

Nechť za své hříchy trestu nepocítí,
za to Tě prosím, dobrý Bože náš,
a světlo věčné ať jim vždycky svítí . . .“
A znova modlila se Otčenáš.

Co moje pocítilo nitro, nevypoví
ret; oko slza dojmu svlažila,
když zřel jsem věnec — oběť chudé vdovy
a dary, jež jen pýcha na hrob vložila:

ty věnce vzácné, lampy, světla rudá,
i slzy vykouzlené na líce,
a zašeptal jsem: Vdova ta, ač chudá,
těm mrtvým dala ze všech nejvíce.

Jaroslav Rouček.

Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla?[1])

(Jan Sedlák.)

„Der tiefste und allgemeinste Grund der socialen Frage ist: der Individualismus, die Auflösung der Gesellschaft, die Verwandlung derselben in einen Haufen concurrirender Atome.“
F. Hitze: »Kapital und Arbeit« 435.

Sociální poměry hrozí brzkým převratem. Kdo nechce oči zavírati před skutečností, nemůže o tom pochybovati. Však s jak různými city hledí se mu vstříc! Jedni očekávají od něho odstranění své bídy, těší se na pozemský ten ráj, který jim má způsobiti, druzí

[1]) Prameny: Albert Maria Weiss: „Apologie des Christenthums“. — Franz Hitze: „Kapital und Arbeit“. — Charles Périn: „Die Lehren der Nationalökonomie seit einem Jahrhunderte“. — Dr. Albert Stöckl: „Das Christenthum und die grossen Fragen der Gegenwart“ III. — Dr. Albert Stöckl: „Lehrbuch der Philosophie“ III. — W. F. Freiherr v. Ketteler: „Die Arbeiterfrage und das Christenthum“. — Dr. Georg Ratzinger: „Geschichte der kirchlichen Armenpflege“. — J. Costa-Rosetti S. J.: „Philosophia moralis“. — Victor Cathrein S. J.: „Moralphilosophie“. — „Verhandlungen des allgemeinen österr. Katholikentages“ Wien 1877. — „Stimmen aus Maria-Laach“ 1892. (Články Jindř. Pesche S. J.) — M. Pachter: „Die Ziele der Socialdemokratie und die liberalen Ideen“. — Rudolf Vrba: „Dělnictvo v boji za svá práva“. — Rudolf Vrba: „Povaha moderního kapitálu“. — Encyklika Lva XIII.: „Rerum novarum“.

s úzkostí a hrůzou zří v něm ztrátu svých statkův a požitků z nich plynoucích. Splní se naděje a obavy ty? Kdy se splní? Jsme v stálé nejistotě, jako nad jícnem sopky, která každý okamžik hrozí vybuchnouti a tvářnosť společnosti změniti. Již dostává budova společnosti považlivé trhliny, části její již upadají v trosky — sřítí se úplně či jest možna ještě záchrana? Mnozí více v to nedoufají. Však těžko jest připustiti, že by vše již bylo ztraceno; vždyť mnoho dobrého ještě trvá — zoufati jest nedůstojno.

Než ovšem má-li se, co ještě stojí, zachrániti a na tom budovati dále, nestačí vnějšími jen prostředky a příkazy pracovati o řešení otázky sociální: „Wo einmal das Blut krank ist, da helfen keine Salben auf die Haut; da musss das Blut kurirt werden“ (Weiss „Apologie“ IV., 538).

Otázka sociální jest na prvém místě mravní — základem společnosti jsou ctnosti křesťanské, ty musejí vlády opět nabyti, duch křesťanský musí býti obnoven. Jen opuštění tohoto křesťanského ducha mohlo způsobiti a přivoditi to zlo, které nebezpečí původcem jest a živitelem. Nemyslíme socialismus — ten teprv nutným téměř jeho následkem — nýbrž rozpadání se naší společnosti, moderní tu atomisaci, dle níž jednotlivý člověk není členem společnosti, nýbrž jednou z množství ojedinělých částeček, „atomů.“ z kterých lidstvo se skládá. Že nekřesťanství naší doby vnitřním, atomisace vnějším jest důvodem neblahých poměrů, to výslovně tvrdí Alois Liechtenstein v resoluci dolnorak. Volksvereinu z r. 1875. takto pravě: „Der innerste Grund dieser Missstände liegt in dem Rationalismus und Materialismus, welche das politische Denken und Leben der Einzelnen wie der Staaten beherrschen. Als die unmittelbare, aber selbst im Materialismus und Rationalismus beruhende Ursache dieser Unzufriedenheit stellt sich heraus: die fortschreitende Auflösung der Gesellschaft.“

Zdaž nemusí chvěti se strachem o budoucnosť, kdo toho jest si vědom a uváží, jak lehkomyslně (nejmírněji řečeno) naše státy se společností nakládají! Stát, stát, všecko jest jen stát; nejen vnější blaho a bezpečnosť poddaných jest předmětem péče jeho, i školství ba i manželství pojímá v obor působnosti své — a o společnosť, o tu společnosť, která jej nese, na níž spočívá, s níž stojí a padá, o tu se nestará. A společnosť rozpadá se ponenáhlu v atomy a sama klesajíc strhuje s sebou i stát. Tážeme-li se: Co přivedlo lidstvo v tuto dissoluci?, zní odpověď: Moderní soustavy národohospodářské. Ano, tak daleko dospěla liberální oekonomie, že ničí společnosť, jejíž blahobyt má povznášeti! Adam Smith pak, jenž považuje se za otce moderního systemu národohospodářského, zároveň prvním jest původcem toho individualismu, který jeho stoupenci dále jsa vyvinut naši společnosť podvrací. Proč? kterak? Principy svými. To dokázati a vývoj oněch principů v moderní oekonomii předložiti vytkli jsme si úkolem této práce.

A.

I. Morální principy Smithovy.

Revoluční ideje protestantismu zapustily hluboké kořeny. Hlavní jeho zásada „svoboda ve výkladu písma sv.“ nemohla dlouho zůstati omezena na písmo sv., nýbrž rozšířila se brzy na náboženství vůbec; známé „cuius regio, illius et religio“ jest jejím výplodem. Však náboženství má velký vliv na život praktický — nechť to upírá, kdo chce, ve skutečnosti jest tomu jedenkráte již tak — a tak i tato svoboda v různé odívala se formy jiné a rozněcovala dále mysli lidstva. Že tato touha po svobodě či vlastně zvůli hlavním byla hýbadlem v krvavé revoluci francouzské, nelze upříti. Nám pak zplodila „svobodu“ všestrannou v moderním liberalismu.

Liberalismus politický vystupuje sice zjevně teprv na kongresu vídeňském (1815), než jeho zásady nejsou nic jiného než zastřená neb v jemnější formě podaná „lidská práva“ revoluce. Na poli národního hospodářství vystoupil liberalismus již dříve zjevně. Již fysiokratický system Quesnayův jeví patrné jeho známky. Slova, jimiž přednesl Ludvíkovi XV. požadavky své strany kupec Vincenc Gournay: „Laissez faire, laissez aller, le monde va de lui même“ t. j.: „Nechte jen lidi jednati, nechte je v před kráčeti, svět pak jde již svým během“ prohlašují úplný individualismus, který oekonomie liberální učinila hlavním heslem svým, následujíc v tom Adama Smitha, v němž uctívá tvůrce svého. Poněvadž pak oekonomické zásady Smithovy těsně jsou spojeny s morálními, jest nám dříve ohlédnouti se po těchto a na základě jich rozvinouti principy jeho národohospodářské.

Smith (1723—1790) byl professorem morální filosofie v Glasgově. Ideje doby jeho vládly i jím. Jako Hobbes a Rousseau ve vědě právní, tak Smith provedl je ve filosofii morální neodchyluje se příliš od systemu, tehdy všeobecně platného. Na základní otázku morálky: Co jest měřítkem rozdílu mezi dobrem a zlem, čím poznává člověk rozdíl ten? odpovídal vládnoucí tehdy v Anglii mravní sensismus[1]): Mravním jakýmsi smyslem, citem, pudem. Že tato norma mravnosti jest chybna a proto celá morálka za ní spočívající vrátká, netřeba as dlouho dokazovati. Vždyť:

1. Smysl jen vnější věci v sebe pojímá, vnitrného však a podstatného rozdílu mezi dobrem a zlem pojati nemůže;

2. co smyslům lahodí, tak často evidentně jest zlé (pochoti tělesné), a naopak dobré, s námahou a obtíží spojené, mnohdy jim jest odporno a nepříjemno;

---

[1]) Shaftesbury a Hutcheson, předchůdce Smithův na učitelské stolici v Glasgově jsou hlavní zástupci toho směru.

3. ten smysl a cit jest úplně subjektivní t. j. u každého jiný, i u téhož člověka dle různosti věku a postavení měnivý, a tak by i všeliké měřítko mravnosti bylo subjektivní a měnivé;

4. smysl nemůže — a to jest nejzávažnější — činiti žádného soudu, kterým jediné lze rozdíl ten poznati, ten přísluší pouze rozumu, a proto pouze v rozumné přirozenosti lidské a přirozeném mravním řádu může záležeti měřítko mravnosti.

A na tuto nerovnou, sensismem již vyšlapanou cestičku zabloudil také Smith. „Theorie mravních citů“, spis, v němž zásady své morálky uložil, obsahuje týž blud jen ve formě poněkud zjemněné. — Co jest mravně dobré? Smith nám praví: „Mravně dobré jest, co jest slušné a záslužné.“ Slušným rozumí, co jest přiměřeno své příčině či pohnutce t. j. není-li účinek větší než příčina mohla způsobiti, na př. není-li hněv větší než urážka, smích větší než vtip zasluhuje. Záslužné pak jest Smithovi, co má blahodárný účinek.

A čím poznáváme rozdíl mezi dobrem a zlem? Smith zcela dle theorie sensismu odpovídá: mravním citem, jen že nerozumí jím mohutnosť nějakou poznávací, smyslům vnějším podobnou a od nich rozlišnou, jak to činil Hutcheson, nýbrž společný všem cit sympathie.

Sympathie jeho však není pouhý soucit, nýbrž na něm spočívající schopnosť posuzovati mravní hodnotu. Chceme-li totiž poznati, je-li něčí jednání dobré, jest se nám v mysli přenésti v jeho postavení, a shledáme-li, že bychom v něm týmž podlehli vášním, totéž konali, jest jednání jeho slušné a dobré. A chceme-li zase správně souditi o svém jednání, musíme si představiti, že je konáme před tváří nestranného člověka; a cítíme-li, že by tento naše jednání musil schváliti, pak můžeme v něm míti zalíbení, jestiť dobré a mravné.

Tato Smithova norma mravnosti neliší se podstatně od normy sensismu vůbec. Má sice býti poněkud objektivnější, poněvadž ne náš cit, nýbrž cit jiného, nestranného svědka jest normou našeho jednání; než my máme tento cit jeho si uvědomiti a tím teprv posuzovati své jednání — a tak zredukuje se měřítko to přec jen zas na náš cit vlastní, stává se stejně subjektivní jak ono a platí proto o něm totéž, co o prvém řečeno.

Však Smith dopustil se ve své theorii morální ještě jiné chyby, která jest bezprávím na člověku páchaným, bezprávím tím větším, čím výtečnější jeho mohutnosť v pozadí zatlačuje. Rozum, který člověka před ostatními tvory především vyznamenává, v němž idea božství nejjasněji se zastkvívá, tato specifická mohutnosť lidská pozbyla u Smitha již svého významu jako schopnosť, v níž uložil Tvůrce normu rozdílu mezi dobrem a zlem. Než Smith snížil ji ještě více. „Bůh řídí člověka většinou původními a bezprostřednými pudy“, tak zní jeho zásada. „V pudech zjevuje Bůh člověku vůli svou, které poslouchati jest první jeho povinností.“ Co tedy zbývá rozumu? táže se as každý. Smith nepřiděluje mu žádného postavení vůdčího, pudy

snad ovládajícího. Rozum nabývá dle něho svých poznatků o tom, co třeba konati, čeho zanechati, jen indukcí z pozorování těch požadavků, které přirozené pudy na člověku činí. Plní-li tedy člověk zákon Boží, přispívá li k provedení plánu, dle kterého Bůh lidstvo řídí, podporuje-li „konečné cíle přírody“, jest toto jeho jednání výpledem pudův a instinktů jako příčin účinných (causa efficiens), kdežto rozum jest jen jakoby příčina nástrojná (causa instrumentalis).

Netvrdí však Smith, že by každé hnutí pudu bylo vnuknutím božské vůle, a že by člověk vždy dle něho měl jednati. Nikoliv! I pudy mají onu normu mravnosti: sympathii. Jen tehdy jest pud oprávněn, a člověk jím dosáhne svého účelu, kterým jest blaženosť, může-li s ním sypathisovati, což možno zase jen tehdy, je-li slušný a záslužný. Než tím na věci samé pranic se nemění. Třeba by i pud měl říditi se jistou normou, přece zůstává pudem, který vnitřní nutností člověka k činu determinuje. Jak mechanicky tu pojat člověk![1]) Jak snížen jeho rozum, omezena svobodná vůle! Smith strhuje tím v prach, co člověku posud bylo chloubou, co povznášelo jej a činilo tvorem Bohu podobným, nohama šlape důstojnosť lidskou, božské moudrosti pak nečiní tím žádné cti. Bůh řídí nás — ovšem, ruka Jeho všemocná spočívá nad tvorstvem veškerým, bez Jeho vůle neděje se ni nejmenší pohyb, však neřídí nás jako zvíře, nýbrž způsobem přirozenosti naší přiměřeným: zákony rozumu a svědomí. Pudy pak, které v nás vložil, musejí těmto zákonům rozumu býti poddány, jimi ovládány, mají-li býti mravny.

Tolik o morálních principech Smithových.

II. Smithovy principy oekonomické.

Že Smith o národní hospodářství zásluh si získal, toho nelze upříti. Colbertův system merkantilní, který jednostranně těžiště všeho života hospodářského kladl v obchod, ostatních odvětví zanedbávaje, ustoupil postupem času Quesnayově soustavě fysiokratické, jež pramenem všeho bohatství národního prohlásila orbu, ji označila za jediné produktivní a vložila proto na ni všecka břemena. Než i tato theorie musila se záhy přežíti, neboť byla neméně jednostranná a nespravedliva než prvá. Smith ukázal novou cestu, kterou by se oekonomii bylo bráti, ve spise svém: „Zkoumání o přirozenosti a příčinách národního bohatství.“ Největší zásluha jeho spočívá v tom, že obrátil pozornosť na důležitosť a význam práce.[2]) Než při tom upadl sám

---

[1]) Tento mechanický názor světový Smith jasně vyslovil, když osmělil se říci, že „lidstvo se podobá velkému, nesmírnému stroji.“ (Vide: Stim. aus M. Laach 92, 398 Pesch.) Odtud si vysvětlíme ty zákony „přírodní“, které prý lidským životem vládnou.

[2]) Tím nápadnější jest pak ta chladná lhostejnosť k dělníkům, v nichž přec práce takořka zosobněna. „Smithovi jest dělník jen strojem produkčním, které se musí nechati tak pracovati, by s výlohami pokud možná nejmenšími největšího se dosáhlo zisku.“ (Périn „Nat.“ 44.)

zase v extrem prohlašuje práci jediným tvůrcem a nezvratným měřítkem vší hodnoty [1]) „Smith to byl, jenž ukázal na podivuhodné účinky rozdělení práce, vyvodil jak kapitál při výrobě spolupůsobí, jak se kapitál tvoří spořivostí, theorii hodnot postavil na pevný podklad rozlišuje mezi hodnotou měnnou (něm. Tauschwert) a potřebnou (Gebrauchswert) a dokázal, že hodnota měnná se řídí zákony nabídky a poptávky, prozkoumal, z jakých prvků se skládá cena věcí, určil povahu peněz a jich úkol v oekonomii a položil základy theorie kreditní.“ [2]) Rádi přiznáváme, že tyto nauky velký pokrok znamenají v národním hospodářství. Však Smith dopustil se tu chyby, která i dobré jeho nauky zbavila velké části prospěchu, ba učinila je zhoubnými pro společnosť: postavilť theorii svou na chybné, společnosť rozlučující principy.

Tyto principy oekonomické jsou jen přirozeným důsledkem chybných principů morálních, na nichž zbudována „Theorie mravních citů“ a znějí:

1. „Život hospodářský řízen jest a ovládán pudem egoismu“ a druhý s ním souvisící: 2. „Nejlepší rozvoj v oekonomii nastane, bude-li každý svobodně se bráti za svým zájmem a s druhým o prospěch svůj závoditi“ — tedy svoboda a její praktické provedení ve volné konkurenci s vyloučením morálky na základě řádu přirozeného. Ty jest nám především zkoumati.

I. Egoismus.

Století 18. bylo století materialismu. Materialismus pronikl tehdy celou společnosť, vnikl v ústrojí její veškeré a Bůh ví, kdy se jí podaří z něho se vymaniti — posud nelze pozorovati ubývání, spíše příbytek jeho. Epikuraeismus kleslého Říma zahnízdil se i v ní se všemi svými zhoubnými zásadami. „Účel společnosti jest požitek, nejsvětější právo člověka jest právo na požívání, spravedlivé — jest jen zvláštní forma užitečného — toť její hesla. Což tu přirozenějšího než že i to pohanské „já“, které na druhého nemá nejmenšího ohledu (o lásce ani nemluvím), jen sobě jest vším, také se vrátilo? Ovšem předkládáno ve způsobě poněkud zjemněné a s takovými sliby, že snadno mohlo oslniti mysli, přirozeně se k němu klonící: osobní zájem sledovati prohlášeno za podmínku, bez níž zdar společnosti jest nemožný.

Již system fysiokratický přijal jej za základ své nauky. Mercier dela Rivière, přední z jeho stoupenců, pronáší jej takto: „Osobní zájem nutí živě a bez ustání každého člověka zvlášť, by všecky věci, jež prodává, zdokonaloval a zjednodušoval. Svět pak jde sám sebou svým během; touha požívati a svoboda požívati, jež neustále

---

[1]) Mínění toto přijali od Smitha socialisté: Lassale se naň výslovně odvolává. (Vide: Cathrein „Moralphil.“ II, 147.)

[2]) Périn: Nationalökonomie 42.

pracují na rozmnožení produkce a vzrůstu průmyslu, zprostředkují společnosti pohyb, který se pak vyvíjí v stálou touhu po jejím nejlepším stavu.“

A na toto stanovisko postavil se také Smith. Křivdil by mu sice, kdo by jej měl za materialistu zásadního — nikoli! Smith hledí zaujati stanovisko materialismu protivné a sledovati principy přísně spiritualistické; však z názorů doby své nedovedl se vymaniti i pojal princip její ve svou soustavu. Morální zásadu: „Příroda řídí nás pudy“ přizpůsobil pro národní hospodářství: „V oekonomii rozhodujícím jest pud egoismu.“ Každý jednotlivec musí hledati a zachovati osobní svůj zájem. Z toho, že každý svůj vlastní prospěch hledá, resultuje nejen jeho vlastní, nýbrž i obecný hospodářský blahobyt, poněvadž tento v podstatě není nic jiného než součet blahobytu jednotlivců.

Jak velký význam Smith pudu egoismu přikládá, viděti nejlépe z toho, jaké chvály mu vzdává odvolávaje se při tom na kulturní historii: „Touha po bohatství, po velikosti pozemské, sebeláska to byla, která člověka prvně ponoukala, by zemi vzdělával, domy stavěl, města a republiky zakládal, všecky vědy a umění vynalézal, jež lidský život krášlí a šlechtí, které celou tvářnosť země mění, jež z pustin činí příjemné a úrodné roviny a z neschůďného, pustého oceanu nový pramen bohatství atd.“[1]) Věru, jaká to moc! Tak-li působila sebeláska v minulosti, jak by neměla moci míti nyní? Proto učinil Smith sebelásku osobním zájmem, egoismus nejvyšším zákonem života hospodářského. Jak osudný to blud! To, co společnosť rozlučuje, činí základem života společenského!

Ovšem neodvažuje se ani Smith pud egoismu prohlásiti absolutně a vždy mravným a dobrým. I pro něj platí všeobecná norma mravnosti: sympathie, slušnosť a záslužnosť. Záslužnosť však může o mravnosti pudu rozhodovati teprv po účinku, poněvadž je-li pud záslužný či nic, to poznati lze teprve z blahodárnosti neb škodlivosti účinku. Zbývá tedy jako rozhodující faktor slušnosť, která záleží v proporci mezi účinkem a příčinou, zde mezi předmětem a pudem. Přirozeným předmětem pudu sebelásky jest zdraví, vnější pocty, blahobyt a jmění; a vzhledem k těmto, jedná-li se o větší hodnoty, jest dle Smitha i „horoucí žádostivosť“ mravně oprávněna a nutna, poněvadž jest s předmětem tím zcela proportionelní. A meze její? Smith určuje je následujícím výrokem: „Velké předměty vlastního zájmu, jichž ztráta neb zisk osoby zcela mění, jsou vlastním předmětem vášně, která ctižádostí slove, vášně, která drží-li se v mezích opatrnosti a spravedlnosti, ve světě jest obdivována.“[2]) Toť konečně rozhodné slovo! Tedy: když zachovává pud egoismu meze opatrnosti a spravedlnosti, pak jest přiměřen předmětu, k němuž směřuje, jest

[1]) Cit. ve St. aus M. L. 92, 400.

[2]) Cit. ve St. aus M. L. 92, 384.

slušný a proto i mravný. Opatrnosť má chrániti vlastní zájem, vlastní zdraví a jmění. V tomto vzhledu bude člověku nejvyšším heslem, první normou života: „Hoň se za svým ziskem, oddej se úplně pudu egoismu, jen hleď, abys sobě neuškodil na zdraví, cti neb jmění!“

Zájem bližních, zájem společnosti pak chrání spravedlnosť. Spravedlnosť jest dle Smitha nejvyšší a jediná nutná ctnosť společenská. Spravedlnosť jediná to jest, jež dovede společnosť uchrániti zhoubných následků nezřízené sebelásky, která, třeba každý jednotlivec za vlastním zájmem kráčel, přec všecky v ladný celek spojí a odstraní možnosť všeho konfliktu, při níž samotné již možno trvání společnosti a její mír.

A jakou spravedlnosť míní Smith? Sám to udává: „Jejímž předmětem jest to, k čemu můžeme násilně býti donuceni a jehož překročení nás činí trestuhodnými;“ tedy spravedlnosť, která se vztahuje na práva druhého, neboť jenom porušení práva jest trestuhodným, jen jeho respektování může býti vynuceno. A práva ta, jež předmětem jsou spravedlnosti, uvádí Smith trojí:

1. která chrání osobu a život bližního,
2. která hájí jeho jmění a statky, a
3. která chrání to, co nazýváme „právy osobními“ nebo to, nač se na základě smlouvy mohou činiti nároky.

Z toho tedy plyne druhé heslo pro život praktický, jež určuje poměr jednotlivce ke společnosti, k bližnímu, a zní: „Ve všem jednání svém usiluj o vlastní prospěch, spěj tam, kam vede tě pud egoismu, jen varuj se, bys neučinil bližnímu positivní škody na cti, jmění neb životě, bys nerušil smluv s ním snad učiněných!“ Pokud těch mezí šetříš, potud jest jednání tvé, tvá egoistická snaha zcela spravedliva, proto i slušna a mravna, potud učinil jsi povinnostem svým vzhledem ke společnosti v podstatě zadosť.

Jak volné to pole egoismu, jak široké hranice! Vždyť mu tu ponechána téměř úplná zvůle, neomezená volnosť, jen strach před trestající spravedlností, která porušení práv kárá, zdržuje jej, by nerozvinul se úplně. Zdaž není to vláda sobectví?

A to jest nejvnitřnější důvod, to nejhlubší příčina zhoubného toho účinku, který theorie Smithova působí — rozpadání společnosti. Tak soudí již sám rozum. Já a opět já — jest heslem v oekonomii, jež na onom principu spočívá; osobní zájem, k němuž sebeláska čelí, staví individuum proti individuu, částečku proti částečce, odlučuje jednu od druhé — „společnosť rozdrobena tím v hromadu atomů, které politicky jsou spojeny jen mechanickým svazkem státního práva (resp. policie) a hospodářsky jen výměnou, obchodem“[1]) — což, není to úplná atomisace?

---

[1]) Hitze, „Kap. und Arbeit“ 213.

Plným věru právem odsuzuje Pesch[1]) tuto působnosť Smithova principu ráznými slovy: „Wer das private Interesse der einzelnen Individuen auch bloss für die wirtschaftliche Seite des Lebens zum obersten sittlich berechtigten Gesetz menschlichen Handelns macht, zerreisst die Gesellschaft, weil das, was die Menschen in der Regel trennt, kein Band der Gemeinschaft sein kann. Die unabweisbare logische Folge ist eine einseitig übertriebene Betonung der wirtschaftlichen Selbstbestimmung und damit die Atomisirung der Gesellschaft, der verderblichste Individualismus.“ A největší sociolog naší doby, učený Dominikán Weiss, píše stejně jasně jako důmyslně: „Der Egoismus ist das Ungeheuer, das die Erde verwüstet. Er nimmt alles. Er gibt nichts zurück. Er ist der geborene Gegner der Gemeinsamkeit und des allgemeinen Besten. Er macht den Grundsatz, dass jeder nur für sich sorgen müsse. Damit zerbricht er alle Bande, welche die Menschheit umschlingen und löst die Gesellschaft in ein wahres Nichts auf.“[2]) Tak mluví rozum, tak soudí autority, kdož by tu ještě mohl pochybovati? —

Ovšem jest i v tomto principu, jako v každém bludu, zrnko pravdy. Pud sebelásky skutečně vložen Bohem v přirozenosť naši a má dle vůle Jeho blahodárně působiti, a to právě v oboru hospodářském. „Sebeláska vůbec jest člověku něco přirozeného a nutného. Snaha lidská totiž od přirozenosti směřuje k blaženosti a právě proto touží člověk ve všem svém jednání jen po tom, co jest dobrem neb co aspoň za takové dobro pokládá . . . Člověk však může dle svobodné vůle své hledati blaženosť ve statcích pravých neb falešných, může směřovati k Bohu jako nejvyššímu svému blahu, může však také pořad statků převrátiti a tam hledati nejvyšší své dobro a největší blaženosť, kde jí vskutku není. Krátce: Člověk může sebe milovati způsobem, který jest mravnímu zákonu přiměřen, ale také způsobem, který mravnímu řádu odporuje.“[3]) Proto musí sebeláska býti řízena — jak? to udává moudrý Tobiáš synu svému známými, však nikdy dosti neocenčnými slovy: „Co nechceš aby od jiného dálo se tobě, hleď, abys ty nikdy jinému nečinil“[4]) a sama moudrosť věčná Ježíš Kristus: „Vše tedy, co chcete, aby vám lidé činili, čiňte i vy jim.“[5]) Musí tedy sebeláska, by nestala se zhoubným egoismem, uznávati svou mezi, svou stejně oprávněnou protiváhu, a tou jest: láska k bližnímu; tak li činí, pozbývá všeliké nebezpečnosti, ba stává se pak základem všeho mravního a socialního života a působení.[6]) Však to možno jest zase jen tenkráte, jeví li se obě: sebeláska i láska k bližnímu jako dvě stejně podřízené části nejvyšší a všeobecné

---

[1]) Stim. aus M. L. 92, 394.
[2]) „Apologie des Chr.“ IV, 526.
[3]) Stöckl, „Lehrbuch der Phil.“ III, 108.
[4]) Tob. 4, 16.
[5]) Math. 7, 12.
[6]) Weiss op. cit. IV, 537.

lásky. Tak žádá sebeláska nutně zákona vyššího, který by její projevy řídil. A tento zákon stojí nepohnutě uprostřed historického vývoje ockonomického a socialního života národů. Jest to zákon věčný, „rozumná vůle božská svět pořádající, která v přirozenosti lidské se obleskuje jako přirozený zákon mravní.“[1])

Tedy: rozumná, mravná, socialní přirozenosť lidská a tím přirozený zjevný zákon Boží má ovládati pud sebelásky.

Touto mocnou hrází, již ničím nelze zviklati, touto mezí pevnou, nehybnou, která neřídí se libovůlí jednotlivce, nýbrž všem neúprosně stejně velí, zabraňuje křesťanství pudu sebelásky cestu ke zhoubnému sobectví. Jak nedokonalou proti ní jest hranice, kterou klade egoismu Smith! Jen spravedlnosť a jaká spravedlnosť! Pouze kde se jedná o mé a tvé, jest pud sebelásky omezen ve své volnosti. Nedokonalá jest tato meze, poněvadž

a) jen spravedlnosť směnnou činí normou a

b) lásku úplně stranou nechává.

Přihlédněme k těmto dvěma defektům blíže!

a) Spravedlnosť.

Každý člověk má úkol jednati dle vůle Boží a plniti povinnosti, které mu Bůh vůbec a v povolání jeho zvlášť ukládá, a to k tomu cíli, by věčného svého určení dosáhl. K tomu však třeba, by proti jiným sobě rovným měl pevný podklad, na kterém by se mohl volně pohybovati a nikdo mu v tom nezbraňoval. Tento pevný podklad jeho činnosti však jest zase jen tím možný, že jest obklíčen jistým kruhem právním, který samostatnosť jeho proti všem ostatním podmíňuje a zabezpečuje. Tento kruh jeho práv musí také každý respektovati, nesmí z jedné strany v něj rušivě zasahovati a musí z druhé strany to činiti, co druhý na základě svého práva na něm žádati může.[2])

A v tom záleží spravedlnosť. Přijímá se sice slovo to také ve významu širším a pak znamená souhrn všech ctností; tato křesťanská spravedlnosť skutečně samotna stačí učiniti nás celými a dokonalými lidmi. „Kdo ji si osvojil plnou měrou, ten splnil všecko; kdo má plnosť spravedlnosti, ten má nejvyšší ctnosť“, dí o ní Weiss.[3]) Než obyčejně se béře v tom významu, který jsme shora naznačili a definuje se: „Ctnosť, která nakloňuje vůli naši, bychom každému dávali, co mu právem náleží.“[4])

Ctnosť tato řídí člověka v jeho poměru k druhým bytostem rozumným a působí, že každému právě tolik dává, kolik jest mu

---

[1]) St. aus M. L. 92, 394.

[2]) Stöckl, „Lehrbuch der Phil.“ III, 117.

[3]) „Apologie des Chr.“ III, 802.

[4]) Tak definuje ji sv. Ambrož: „Justitia est, quae suum cuique tribuit“ a Ulpian v Pandektech: „Justitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi.“

povinen a kolik tento žádati jest oprávněn. Vztahuje se tedy jen na předměty, které jiný jako své právem může požadovati.[1]) Však poměr, ve kterém člověk k druhým ve společnosti se nalézá, jest trojí: 1. jednotlivých údů k celku či poměr podřaděnosti, 2. celku k jednotlivým údům či poměr nadřaděnosti a 3. jednotlivých údů k sobě navzájem či poměr souřadnosti. Dle toho jsou tři druhy spravedlnosti:

a) spravedlnosť zákonná (iustitia legalis). Ta záleží v tom, že každý úd ve svém sociálním postavení pro společnosť to činí, čím k dobru obecnému jest povinen a co společnosť jako svoje právně od něho žádati může. Zákonnou slove, poněvadž jest to věcí zákona, by v jednotlivostech určil, co údové k účelu blaha obecného společnosti mají činiti. Nutna jest jak v hlavě společnosti, by spravedlivé dávala zákony, které by blaho společnosti chránily a povznášely, tak v údech samých, by zákony ty svědomitě plnili.

b) Spravedlnosť podílná (iust. distributvia) vede zástupce a vládce společnosti, by každému dávali, co mu jako údu společnosti náleží. Tou jest se moci vládní říditi, uděluje-li podpory, by dostalo se jí jednotlivcům dle míry potřeby, rozdává-li odměny a úřady, by normou jí byly zásluhy, hodnosť, ne stav a rod; té zvláště jest hleděti při rozdělování břemen, daní, aby ukládaly se dle toho, jak kdo schopen jest platiti, by nepadalo poměrně více daní na chudého než bohatého.

c) Spravedlnosť směnná (iust. commutativa) nakloňuje člověka, by každému údu společnosti dával, co mu přísně náleží. Práva, která jsou jejím předmětem, udává Smith zcela správně. Spravedlnosť směnná zasluhuje názvu spravedlnosti v nejplnějším smyslu slova. Neboť: spravedlnosť vůbec 1. vztahuje se na druhého a hledí rovnosti mezi povinným a vykonaným a 2. dává každému, co jeho jest. Však tyto podmínky nejdokonaleji jsou splněny ve spravedlnosti směnné. Jestiť 1. základem jejím rovnosť neodvislosti lidí od sebe a činnosť její směřuje k tomu, by každý svobodně a neodvisle od druhého své podržel a zachoval — spravedlnosť směnná nejúplněji jednotlivce od sebe odlučuje. Ona dává 2. právě jen tolik, kolik jest povinna. Neboť co bližní jako své žádati jest oprávněn, to dá se přesně určiti a tím také to, čím druhý jest mu povinnován. Spravedlnosť směnná může se proto nazvati spravedlností κατ' ἐξοχήν.

Všecky tyto druhy spravedlnosti jsou ke blahu společnosti nezbytny. Však Smith v theorii své jediným podkladem a ředitelem společnosti činí spravedlnosť směnnou a zcela pomíjí zákonnou. A přec, čím by bez této byla zákonodárná moc! Kdyby nebylo jí v údech, moc zákonodárná byla by bezvýznamnou, neplodnou; kdyby jí nebylo v hlavě, moc zák. byla by absolutní. Ničím neomezena mohla by zasahovati v poměry, jež leží mimo obor její, rozkazovati,

---

[1]) Vide: Cathrein: „Moralphil.“ I, 259.

co protiví se zákonu věčnému a z druhé strany snad zase jinými vlivy až příliš sevřena, nebyla by s to, by působila zákony svými tam, kde jest to nejen jejím právem, nýbrž svatou povinností. Jak zvláště v tomto vzhledu Smithovo pominutí spravedlnosti zákonné jest nebezpečno pro život politický i národohospodářský, dovedeme nejlépe oceniti dnes, kdy od poddaných sice šetření jí přísně se vymáhá, však v hlavě, moci zákonodárné, věci jest téměř neznámou. Moc zákonodárná spočívající ve většině sněmovních sborů pečuje dnes až příliš starostlivě o všecko, co by jí vždy mělo zůstati nepřístupno, vnucuje nám školy bezkonfessní, odvažuje se drzou nohou se vtírati až v posvátné kruhy rodinné přikazujíc manželství civilní, zbraňuje svobodné působnosti církve a skoro jest se obávati, „dass sie in ihrer übermässigen Fürsorge für alles nach dem alten Sprichworte noch der Versuchung erliegen wird, den Gänsen Filzschuhe anzuschaffen, damit sie nicht im Winter barfuss zu laufen brauchen," jak Weiss[1]) sarkasticky praví. Však na druhé straně opět jest tak malomocna, že nedovede přítrž učiniti kapitalistickému řádění, že nemůže se ani pokusiti o zákonné obnovení společnosti, již Smithův princip egoismu, důsledně provedený, obrátil v trosky. Mnoho, velmi mnoho měla by spravedlnosť zákonná napravovati; než jako u Smitha, tak i u nás jest odstrčena stranou.

Smith pomíjí také spravedlnosť podílnou. V systemu jeho jest to ovšem zcela důsledné; neboť nemají-li poddaní povinností k celku, jež ukládá spravedlnosť zákonná, kterak lze přiřknouti jim práva? Než pro společnosť jest tato zrovna tak potřebna jak ona. Jak výlohy společnosti, tak zvláště břemena musejí býti rozdělena poměrně. I toho se naší společnosti nedostává, i u nás jest spravedlnosť podílná popelkou. Daně z velké části, zvláště nepřímé, spadají na chudinu, kdežto kapitál se jim uměle vymyká.

Však v theorii Smithově jest nám na vyloučení spravedlnosti zákonné a podílné pohlížeti ještě s jiného stanoviska: nejen že zhoubný má vliv v životě hospodářském, nýbrž jest zároveň projádřením jeho idejí atomisačních Neboť právě spravedlnosť zákonná a podílná to jest, která ještě vědomí spojitosti s celkem udržuje, kdežto spravedlnosť směnná spočívá na úplné neodvislosti částí od sebe a nejdokonaleji od sebe odlučuje.

Proto spravedlnosť sama k dosažení cíle společnosti, k povznesení jejího zdaru nestačí. Máť sice každý člověk svůj vlastní obor práv a v tom proti ostatním se uzavírá chráněn jsa spravedlností, než přece nestojí druhým úplně isolovaně naproti; naopak — všichni tvoří velký, živoucí celek: společnosť. Jako údové tohoto celku jsou jednotlivci vzájemně na sebe odkázáni, musí však také, jako v každém jiném organickém celku druh druha podporovati a pomáhati mu v plnění úkolu, a k tomu třeba lásky.[2])

[1]) „Apologie des Chr." IV, 718.
[2]) Stöckl, „Lehrbuch der Phil." III, 117.

b) Láska.

„Přikázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek“[1]) — těmito slovy označil Kristus Pán rozdíl společnosti nové, křesťanské, od společnosti pohanské. Láska má ovládati život křesťanský, po ní má každý křesťana poznati. Jak řídili se tímto příkazem první věřící, toho překrásným svědectvím jsou nám udivená slova pohanů: „Vizte, jak se milují.“ A jak řídíme se jím dnes? Naše společnosť vrací se k pohanství, proto ani láska nemá v ní místa.

Již Smith důležitosti lásky pro život sociální nevystihl. Píšeť: „Láska a dobročinnosť jsou pro společnosť ozdobou, jež budovu krášlí, ale ne základem, který ji nese.“ Potřebna jest tedy nanejvýš pro rozkvět společnosti, ne pro její trvání. „Kdyby mezi různými členy společnosti nebylo vzájemné lásky a náklonnosti, byla by sice společnosť méně šťastna a příjemna, však nemusela by nutně býti zničena.“[2])

Toto mínění Smithovo jest jen nutným důsledkem prohlášené vlády egoismu; vyloučení lásky jest nejúčinnějším prostředkem k dosažení té atomisace, k níž onen vede. Vždyť láska jest spojnou páskou mezi těmi třídami jednoho a téhož národa, které hospodářskými zájmy od sebe jsou odděleny, „ona jest mostem mezi chudým a bohatým, vysokým a nízkým, ona volnou otvírá cestu skutkům srdce a karakteru, jež k nejušlechtilejším konům náležejí, jednotlivce i celý národ povznášejí a mravně i duševně zdokonalují.“[3]) Sřítí-li se tento most, co stane se se společností?

Spravedlnosť ovšem jest základem — iustitia est regnorum fundamentum, — však by společnosť byla dokonalá, k tomu nestačí pouhý základ, k tomu třeba něčeho více. Spravedlnosť dovede nejvýše jednotlivce postaviti vedle sebe a mocí z nich utvořiti celek; však spojiti je, toho nedovede, k tomu jest nezbytna láska. „Die Gerechtigkeit ist das negative, die Liebe das positive und eigentliche constitutive Element der Gesellschaft“; „die Gerechtigkeit ist das individuelle, die Liebe das sociale Moment, die Gerechtigkeit gliedert die Gesellschaft, die Liebe verbindet sie.“ Tyto tak jasné a rozhodné výroky výmluvného tlumočníka zásad křesťanských v říšském sněmu německém[4]) nedají nám o významu lásky pro společnosť ni okamžik pochybovati. Více, mnohem více jest než pouhou okrasou, jest částí podstatnou, konstitutivní.

Bez lásky musí se život ve společnosti brzy státi nesnesitelným, nemožným. Vždyť slepá vláda sobectví nutným má následkem všeobecný vzájemný boj, který zameziti neb odstraniti dovede jen oběť. Obětovati vlastní zájem, sebe zapírati, odříkati se i toho, nač nároky

---

[1]) Jan XIII, 35.
[2]) Cit. ve Stim. aus M. L. 92.
[3]) Ratzinger, „Armenpflege“ 593.
[4]) Hitze, „Kapital und Arbeit“ 228.

míti se domníváme — to musíme učiniti heslem svým, chceme-li dosíci mírného spolužití všech ve společnosti. Však oběť — toť řeč, kterou k nám mluví láska,[1]) bez lásky jest oběť nemožna. A proto bez lásky nelze si společnosti mysliti.

Tato láska má pronikati veškerý život křesťanský, zvláště pak jeviti se musí k chudobě a práci.

Chudoba má velký význam ethický, však žíti v chudobě a patřiti při tom na hojnosť druhých, to vyžaduje velké síly duševní, to jest oběť. A tuto oběť mají chudým usnadňovati ti, jimž prostředky to dovolují — čím? — zase obětí, projevem lásky: křesťanskou almužnou. Jak pochopovala církev tento úkol lásky nejlépe dosvědčují spolky tomu účelu věnované, dnes zvláště spolky sv. Vincence z Paula, nesčetné ústavy dobročinné, od ní založené, toho skvělým dokladem vždy budou kláštery.[2])

Než láska nemůže zkvétati a dařiti se leč v křesťanství, jen v něm jest možna pravá dobročinnosť. Ono učí nás, že člověk není absolutním pánem majetku, nýbrž že mu tento jen od Boha jest svěřen, by jej řádně spravoval a ho k blahu svému i bližních svých užíval. Ono vyzývá všecky, by z přebytku almužnu dávali a nečiní li toho, kárá je, že zadržují, co jinému náleží. Slyšme jen slova lásky vtělené: „Co vám přebývá, to rozdejte chudým“, „Více blaží dáti nežli bráti“, „Co jste učinili jednomu z posledních bratří mých, mně jste učinili“,[3]) slyšme moudrého Siracha: „Synu, v almužně chudého nezklamávej! Nakloň k chudému ochotně ucha svého a dej, co povinen jsi, a odpověz mu pokojně s tichostí“;[4]) slyšme napomenutí sv. Řehoře Vel.: „Komu se dostalo údělem důmyslu, ten nechť ho použije k užitku druhých, kdož obdržel bohatství, nechť neopomene dobrodiní činiti“ a důrazný výrok sv. Augustina: „Co přebývá boháči, potřebno jest chudáku. Přebytek míti jest tedy tolik, jako míti majetek druhého.“ Jen tam, kde takové zásady panují, kde takovými předpisy všichni se řídí, jest možna láska účinná, která skutky se osvědčuje.

Proto když společnosť příkazů těch nedbá, od křesťanství se vzdaluje, mizí i duch lásky, a poněvadž chudoba zůstává, jest státu, jenž péči o ni jako o vše ostatní chce vzíti ve výhradní svou správu, jinak se o ni starati: ukládá občanům daně (Armensteuer) a z těch „pečuje“ o chudinu. To jest moderní nucená péče o chudé — Zwangsarmenpflege. Bláhové to věru počínání! Tím dostane se chudému nejvýše peněz, ale jemu jest třeba něčeho více: „Jemu jest třeba lidského hlasu, který by s ním mluvil, dobročinného srdce,

---

[1]) „Das Opfer ist die Sprache der Liebe“. St. aus M. L 92, 394.

[2]) Statky odňaté církvi, zvláště klášterům moderní krádeží, eufemisticky zvanou saekularisací, státům samým prospěly pramálo (Italie!), chudým však tím odňata jistá a trvalá podpora. O té moudrosti státnické!

[3]) Sk. Ap. 25, 35; Mat. 25, 40.

[4]) Ecc. 4, 1; 4, 8.

které by ho milovalo, oka, které by jeho utrpení dojímalo, třeba mu někoho, kdo by k němu přišel a mu ukázal, že není na světě opuštěn."[1]) Nikdy nelze dosti velký důraz klásti na to, že péče o chudé, nemá-li se svým cílem minouti, musí býti individuelní, osobní.[2]) Nestačí, by bohatý chudému něco ze svého majetku udělil, nýbrž musí osobní svou účasť projeviti, osvědčiti mu svou lásku. Stát však péči o chudé — lásku — poroučí a tím ji ničí: „Zwang tödtet die Liebe."[3]) A jak také jinak? Vždyť pokud existuje veřejná péče o chudé, která daně na jich podporu vybírá, nebude nikdy moci soukromá dobročinnosť se rozvinouti. Většina lidí spokojí se s vyplněním zákona a myslí, že povinnosti učinila zadosť zaplacením daní na chudé.

Mnohé oprávněné výtky se činí státnímu chudobinství. Jest nespravedlivo vzhledem k majetným, poněvadž pečovati o chudé jest povinnosť lásky, které nelze vynutiti, jak dí Costa-Rosetti: „Tributa pauperum spiritui amoris obsunt, cuius officia ordinarie officia iustitiae fieri et ut talia extorqueri iuste et utiliter non possunt".[4]) Jest nerozumno vzhledem k chudým, poněvadž podporuje většinou ty, kteří bez namahání „pohodlně" chtějí žíti, však chudobu svou drze dovedou na odiv stavěti,[5]) kdežto stydlaví chudáci, kteří nemohou se odhodlati k tomu, by dostavili se před kommissi a tam potřebnosť svou dokázali, bývají pominuti. Jest nemravné, poněvadž dává chudým jakési právo na podporu a tím zahlazuje ponenáhlu všechen stud a probouzí drzosť a nevděk.[6]) Než nejhorší při této státní péči o chudé jest, že stírá s almužny to, co ji almužnou činí — ráz svobody, oběti, lásky. Věru, vším právem můžeme se tu tázati se sv. Otcem: „Kde jsou státnická, lidská zařízení, jež by se mohla dosaditi na místo křesťanské lásky a obětavosti, obdrževší vznět od samé církve? Nikoli, jediné církev chová tajemství toho nebeského vznětu. Láska a síla, neprýští-li z nejsvětějšího Srdce Vykupitelova, nestojí za nic".[7])

Nelze nám pominouti ještě jednoho pole, kde blahodárná činnosť křesťanské lásky zvláště se musí rozvinouti — jest to práce.

---

[1]) Ratzinger „Armenpflege" 558.

[2]) Dnes, kdy ovoce liberalismu již dozrává, a gloriola jeho pozbývá lesku svého, i tato pravda počíná docházeti uznání v kruzích rozhodujících. Důkazem toho jest nejvyšší schválení zákona pro Dol. Rak. (mimo Vídeň), dle něhož chudinství se má zříditi dle soustavy elberfeldské. Kéž by se v takových opravách pokračovalo! „Več. Nov." VI, 128.

[3]) Hitze, „Kapital und Arbeit 231.

[4]) „Phil. mor." 813.

[5]) „Der unverschämt Fordernde, der schamlos Liederliche — der ist der eigentliche Gegenstand der officiellen Armenpflege". Ratzinger op. c. 555.

[6]) „Die staatliche Armenpflege erzeugt Frechheit und Undank, vertilgt allmählich alle Scham, auf Kosten Anderer zu leben, und bestärkt in der Gewohnheit der Sünde und des Lasters." Ratz. op. cit. 554.

[7]) Enc. „Rerum novarum" v česk. překl. str. 34.

Práce dává životu obsah, bytí cenu a člověku odvahu, sílu a sebevědomí,[1]) práce jest podmínkou a hlavním prostředkem vlastního, mravního zdokonalení, jest člověku ctí. Však hříchem nabyla práce ještě jiného významu. „V potu tváře své jísti budeš chléb svůj“, k Adamovi pronesené kletbou stížilo práci veškerou; od té doby jest člověku obtíží, namáhavou, trpkou obětí. To jeví se zvláště v poměrech třídy, jejímž úkolem jest ta práce namáhavá — třídy dělnické. Prvý moment práce ustupuje tu vždy více v pozadí, a druhý nejsa prvním mírněn roztrpčuje mysli dělnictva a vrhá je v náruč socialismu. Co tu má pomoci? Křesťanská láska. Prácedárce, který jí je prodchnut, nemá dosti na tom vyplatiti dělníkům spravedlivou mzdu za práci vykonanou a více o ně se nestarati, nýbrž jest si i vědom bližšího spojení s nimi, svazku jakoby rodinného a proto pečuje také jako otec o jich blaho nejen tělesné, nýbrž i duchovní, o povznesení jich mravní, lásku čině normou určování mzdy i všech ostatních poměrů k dělníkům; takovým moudrým plněním svých povinností zjednává si vzájemnou lásku jejich a tím nejlépe zabezpečuje i své zájmy hmotné.

Ideál — řekne snad někdo — nesplnitelný ideál; ovšem jest to ideál křesťanství, dle něhož není jiné obnovy života sociálního než „obnova ve víře a křesťanské lásce,“ ideál vznešený, bez něhož poměry společenské stěží trvale se zlepší, a že splnitelný, tomu nejlépe nasvědčují korporace dělnické založené Harmelem ve Francii, v nichž tento ideál jest uskutečněn. Co brání provedení jeho i jinde? Nedostatek ducha křesťanského, křesťanské lásky.

Naznačili jsme význam lásky křesťanské právě na těchto dvou polích: v chudobě a práci, poněvadž tu nejvíce její nutnosť v oči bije.

Neměl jistě Smith jasného rozhledu v sociálních poměrech, když tuto „dceru boží“, jak biskup Dupanloup lásku nazýval, která jest utěšitelkou všech nešťastníků zemských, slávou všech národů, z národního hospodářství vypudil ponechávaje jí jen z milosti úkol dekorující tretky, kterou lze strhnouti, aniž by se tím co podstatně poškodilo.

A tato pošetilosť jest společna všem téměř theoretikům, kteří v šlépěje Smithovy vstoupili. Malthusova theorie „omezené lásky blíženské“ jest nejen popřením, nýbrž i největším snížením jí; absolutní vláda egoismu, důsledně jen z principů Smithových provedená a prohlášená Ricardem a Sayem nenechává jí pražádného místa; Bastiatova „harmonie osobních zájmů“ činí ji úplně zbytečnou. Ba i ti, jimž nejvíce lásky třeba, dělníci sami proudem časovým jsouce strženi odmítají jí od sebe s nevolí. Proudhon jménem jich píše: „Práce nemá co činiti s láskou; práce žádá spravedlnosti. Národní hospodářství spočívající na lásce jest ve jménu Božím vedená křížová výprava proti práci a spravedlnosti.“ Jaká to zaslepenosť! K té

[1]) Weiss IV, 303.

dovedla společnosť Smithova morálka osobního zájmu, jenž omezen jsa jen spravedlností směnnou lásky nezná.

Egoismus rozkládá společnosť v atomy, tak dovodili jsme shora.[1]) Smith čině jej základním principem své soustavy oekonomické ovšem jej omezil, než meze ta nejen že nestačí, by egoismus zhoubného toho účinku zbavila, nýbrž jest naopak znakem, který tu snahu atomisační krásně karakterisuje Vždyť jest to jen spravedlnosť směnná, která právě spočívá na úplné neodvislosti, oddělenosti jednotlivých členů společnosti, kdežto láska, jediná moc spojná, jest vyloučena. Proto následek musí býti ten, který jsme udali a na nějž poukazuje jeden z nejlepších křesťanských oekonomistů francouzských slovy: „Jako cvičením sebezapírání zájem osobní ve svých mezích zákonných jsa uzavřen ke všem sociálním pokrokům přispívá (nejsa ničím jiným než zjevením lidské osobnosti), tak naopak sensualistickou naukou sproštěn všech pout zapuzuje konečně v nezřízené vládě své ze srdce lidského vše to, co v něm sebezapření vznešeného, energického vypěstilo a uvrhne společnosť, která v něm viděla principy neomezeného štěstí, v malomocnosť a strasti rychlého úpadku a nutné dissoluci.“[2])

Tak zní poslední, jediný správný úsudek o základním principu Smithově.

(Pokračování příště.)

Balada o starých dudách.

Umřel dudák v nemocnici,
dudy po něm zbyly,
dudáka v hrob pochovali,
dudy pohodili.

A uteklo od té doby
roků hezká řada,
až je dala do musea
slavná městská rada.

A tu jednou o půlnoci
zač'ly milé dudy
hrát, až bylo po městě je
slyšet jasně všudy —

Hrály, hrály — a ty zvuky
hned jak bouře hřměly,
hned zas jako jemný vánek
po městě se chvěly.

Hrály, hrály — a div na div,
předivné ty zvuky
slyšel každý, a všem lily
v duši strach a muky —

V síni však, z níž divná píseň
šeptá, hučí, hřímá,
starý dudák v záři světla
sám své dudy třímá —

Sám zas hraje jak před lety
chase k tanci hrával,
dudy tiskl rukou k boku,
nohou takt si dával.

A z těch dud tu divné zvuky
hučí nocí šerou,
ozvěnou se po ulicích
rozléhají sterou:

[1]) St. 16, 52.
[2]) Périn „Nationalökonomie“ 83.

„Ej, už jste tu slabochové,
kramářů jen plémě,
otců slavných zvrhlé děti,
skvrna krásné země.

Ej, už všichni dohromady
— se vší slávou všudy —
nestojíte ani za ty
zpráchnivělé dudy —

Škoda, škoda starých písní
pro vás: chabou chasu;
však vás brzy času vlny
smetou někam k ďasu“ . . .

Dozněl hlas, jenž z dud se linul
jako z mraku hřmění;
a když ráno lidé vstali,
nikde dud již není.

Fr. Holeček.

Pomsta Samsonova.

„Hrej, tanči, tanči, holý Nazireji,
a uprav vlas, bys tančiti moh' snáze;
nuž tanči, slepý, viz, jsi hostem v Gáze!“
zpit vítězstvím lid šílel v divém reji.

On zmučený stál v chrámu Dagonově,
jsa svázán mezi sloupy lidu na posměch;
zpěv slyšel jásavý a bujný tance spěch,
rouhání Jahve v každém cítil slově.

Žen slyšel smích a bratřím židům klení,
kol katanů svých tušil dole růsti dav —
a hlavu sklonil zvolna k prsoum nevšimav,
v nichž síly není, není, síly není.

Tak dumal; myslí zašlé táhly časy . . .
A slyš ten známý hlas a známý slyš ten smích —
Jí z cesty stoupal zástup, v úctě stich —
— Šlať ta, jež v klíně střihala mu vlasy.

„Nuž tanči, tanči,“ v smíchu ona děla.
On paže k sloupům roztáh' jako roztoužen —
Kol děsný zavyl výkřik mužů, dětí, žen,
a spousta kamení jen k nebi čněla.

Sloup prachu vzlét, a nářek zalkal znova.
— — — — — — — — — — — — —
Na troskách večer sedl větřík líný,
v nich šakal hledal mrtvé Filistiny . . .
To byla pomsta Nazir Samsonova.

Ant. Thein.

Byla-li církev katolická vinna krutostí, jakou se prováděla reformace katolická po přemožení českého povstání.[1])

J. Svozil.

Reakce proti hnutí antikatolickému připravovala se ponenáhlu již dávno před bitvou na Bílé hoře; strana katolická organisovala se záhy k obraně, ano sluší uznati, že kromě ní a Jednoty nebylo řádně organisované strany náboženské v Čechách. Zápas katolicismu se všemi sektami vedl se stále. Ale sotva bylo by došlo k boji v poli otevřeném, ku válce, kdyby zájmy náboženské nebyly se staly pláštíkem snah politických.

Nebylať válka třicetiletá bojem čistě náboženským, nýbrž na předním místě bojem zpýchalé aristokracie české s absolutismem dvora. Veškero snažení šlechty směřovalo k oligarchii, a podporou byl mu již Ferdinand I., zrušiv sjezdy krajské a tím moc drobné šlechty a zničiv moc měst, nejlepší to protiváhu zvůle stavovské. „Tato pak oligarchie“, praví Kalousek,[2]) „tíhnoucí vědomky nevědomky k libovůli šlechtické a k anarchii, utkala se v boji s monarchií, která vědomě ač nepřiznaně nesla se k absolutismu jakožto k ideálu svému. Mezi těmito dvěma krajnostmi, neobmezenou šlechtovládou a neobmezenou jedinovládou, vyvíjí se politický zápas po celé poslední století před převratem bělohorským. Rozdíl náboženství vnáší do toho zápasu náruživosť slepou a mění jej konečně v boj na život a na smrť. Na jedné straně stojí v něm šlechta s protestantismem, na druhé straně dynastie s katolicismem. O blaho obyvatelstva, o moc a budoucnosť státu, o zdar národnosti nikdo se při tom nestará; ty vezmou pohromu vždy, nechť v boji zvítězí jedna nebo druhá strana.“ Je to snad úsudek poněkud příkrý, ale v podstatě zajisté správný! Tak soudí skoro všichni historikové té doby, tak souditi musí každý, kdo se jen poněkud dobou tou obíral.

Což tedy divu, že reformace po bitvě bělohorské byla akcí více politickou, vždyť protestantismus zdál se povrchnímu pozorovateli hlavní příčinou bouří. Nekatolická šlechta postavila se proti králi, vehnala pod záminkou náboženskou do vzpoury i lid, kterýž potom nejvíce pykal za přestupek panstva, nevěda vlastně, oč bojuje. Akatolicismus je státu nebezpečným, a proto pryč s ním, mínila vláda. Že tomu tak, nasvědčuje již jednání Ferdinanda II., jenž prohlásil ve své instrukci reformační, že v jeho prospěchu a

---

[1]) Použito bylo knih: Dr. A. Rezek „Dějiny Čech a Moravy nové doby“, „Dějiny prostonárodního hnutí náboženského v Čechách a na Moravě“, J. Svoboda T. J.: „Družiny mariánské a reformace katolická“, Dr. Frant. Krásl: „Kardinal Harrach“, Dr. Kl. Borový: „Dějiny diecése pražské“, Dr. J. Kalousek: „České státní právo“ a j.

[2]) Č. státní právo, str. 390.

zájmu státu jest, aby byli všichni stejného s ním náboženství; dal to na jevo též tím, že jen v Čechách a na Moravě vypovídal nekatolickou šlechtu, jinde toho nečině. Ze všech patentův a dekretů dob reformačních vane takové smýšlení a za Leopolda I. již zřejmě nazývá se akatolicismus „crimen contra statum“ a jako takové se stíhá.

Při všech pak snahách pokatoličiti své země, jeví se u panovníků jakýsi caesaropapismus; podporují sice horlivě katolictví, ale moc hierarchie buď ignorují, nebo přímo proti ní se staví. Tak Ferdinand III. nařizuje ze své moci svátek sv. Josefa, Ferdinand II. svátek neposkvrněného početí Panny Marie. Ferdinand III. ruší právo papežovo, dávaje o své újmě a proti vůli sv. stolice spojené universitě právo promoční. Kardinál Harrach nesmí bez jeho svolení vyhlásiti bullu proti Jansenistům (placetum regium.) — Jen touto snahou po caesaropapismu můžeme si vysvětliti, jak mohl býti obdařen „výborným darem královským gothajsky konsistorní rada, horlivý protestant Cypriani za svůj spis „Naučení o původu a vzrůstu papežstva.“ Obdarování toto však ukazuje též, že reformace byla akcí politickou; neboť překladatel téhož díla Bahyl byl hlavně proto vězněn a potom ze země vyhnán.

Že účely náboženské podřizovány státním, patrno také ze sestavení komisí reformačních, v nichž vždy a všude měli většinu úředníci státní a stavové světští proti duchovenstvu, ač jednalo se často o věci čistě náboženské. Jako dvůr tak i sněmy sáhaly hluboko do věcí církevních, tak na př. jednalo se na sněmu o reformu studií theologických — Dokud byli panovníci zbožní, horliví katolíci, nebylo to církvi na škodu; ale bylo to zárodkem pozdějšího josefinismu, jehož hodně zřetelné stopy jeví se jmenovitě za Karla VI. a Marie Teresie. Směle můžeme tudíž říci, že bez Ferdinandů, Karla a Marie Teresie byl Josef II. jako Josef II. nemožným.

Reformaci zahájil Ferdinand II. hned, jak jen poněkud utlumil povstání; nejprve potrestal vzbouřence, ne-li příliš, tož jistě dosti přísně. „Zaznívá z toho pronásledování staré vae victis“.[1]) Krutosť odvety Ferdinandovy jeví se předně v tom, že za zbujnělou šlechtu trestal celý národ, nevinné s vinníky. Zemi vzato zřízení a nahraženo novým dle libovůle panovníkovy přistřiženým, ač šlechta se proti tomu vzpírala, ač Martinic navrhoval, že spíše měli by býti věrní stavové odměněni. Jiné omluvy není pro Ferdinandovo jednání, leč že dával se z počátku cestou mírnou, slibuje potvrditi staré privileje zemské i majestát. Ale stavům, jak z toho viděti, nejednalo se tak o svobodu náboženskou, jako spíše o poručníkování krále, a proto zosnovali revoluci, po níž mstil se Ferdinand bezohledně. Zbavil se nejprve predikantů a potom ostatních nekatolíků, zakázav návrat

[1]) Krásl „Kard. Harrach“, 21.

pod trestem smrti. Přijal reformační návrh Liechtensteinův, jenž radil hlavně toto: Žádný nekatolík nesmí míti v zemi majetku, nesmí býti přijat do cechu ani do svazku obecního, nesmí státi se úředníkem ani státním ani panským. Zatvrzelým kacířům ať se ukládají přísné tresty; náboženské výkony buďtež zakázány pod pokutou, přechovávači nekatolíků buďte stíháni. Obřady církevní musejí se nekatolíkům odpírati, ale štolu musí platiti. Kdo by si dovolil něčeho proti náboženství katolickému ať slovem nebo skutkem, buď ze země vyhnán anebo trestán na hrdle. Navrhovatelem byl týž Liechtenstein, který proslul smutně svými dragonádami, jež jmenovitě jesuita Nertlich rozhodně odsuzoval.

Návrh jeho byl přijat a doplňován potom novými přídavky. Tak děti nekatolických rodičů měly se jim bráti a dávati katolíkům na vychování; děti pod 15 roků musily zůstati v zemi, byli-li rodiče vypovězeni. Během času upraveny zákony reformační tak, že tresty rozděleny byly na určité stupně dle provinění. Ale od doby Ferdinanda III. až do Karla VI. měla reformace průběh dosti klidný, v praxi nenakládalo se s nekatolíky tak přísně, jak theorie kázala. Teprve za Karla VI. byly zákony obnoveny a částečně změněny patentem z r. 1726., dle něhož kacíři do té doby neobrácení byli trestáni nucenou obecní (státní) prací po jeden rok. Kdo za ten čas se neobrátil, byl vězněn znova, a sice 2 léta. Potom zdraví lidé posíláni na galeje nebo k vojsku. Kdo k žádnému z obou se nehodil, byl vymrskán a ze země vypovězen. Trest smrti, jehož za Ferdinanda III. a Leopolda proti kacířům zřídka se užívalo, objevuje se za Karla mnohem častěji. Ale za něho byla reformace již výkonem skoro výhradně politickým právě tak jako později za Marie Teresie. Tím se ostatně Karel netajil; neboť patent z r. 1726. vydán byl proti vůli duchovenstva; dlouho trval spor císařův s arcibiskupem pražským hrabětem Khünburkem o účastenství kněží v soudech nad kacíři, až konečně panovník zcela po své libovůli odepřel kněžím všeliké v nich účasti.

Kromě trestů zmíněných ukládány byly nekatolíkům vojenské posádky, které musili živiti a platiti (po čtyřech krejcařích denně na muže). Tento trest byl skoro nejtěžším ze všech. Čeho dovolovala si tehdejší soldateska, těžko nyní uvěřiti; nešetřila však často ani katolíků, ba ani kněží.[1]) Tak vypráví Rezek,[2]) jak důstojníci trýznili sedláky. Nutili je zpívati protestantské písně, pálíce je louči mezi prsty, a vzpíral-li se který, svlekli ho, uvázali k lavici a bili holemi močenými ve vroucí vodě tak, až kusy masa padaly z těla. Ovšem nebyly takové prostředky v úmyslu vlády, ale nezabraňovalo se jich užívati, jednak že nebylo moci, jednak že scházelo dobré vůle. Na

---

[1]) Svoboda, „Druž. mar. a katol. ref.“ I. 12, Krásl, „Kard. Harrach“ str. 18, 33, 60. a jinde.

[2]) Děj. prostonárodního hnutí náb. v Čechách 83.

omluvu její lze toliko říci, že brala si příklad z nekatolíků (v Čechách, Německu i Anglii) a tím že celá tehdejší doba nebyla jinačí.

Ale buď jak buď překročilo se takto daleko přes meze zásad křesťanských; na ty zapomnělo se v Rakousku právě tak jako jich nedbala vláda anglická proti katolickým Irům

Akatolíci však sami stěžovali svůj osud svými sympatiemi s cizinou zejména se Švédy, Saskem a Pruskem; ale tu měla vláda považiti, že často sama vzbudila onu náklonnosť k cizím mocnostem, svou bezmeznou příkrostí. Jest známo, jak sedláci nekatoličtí sympatisovali s Pruskem. Tak za M. Teresie zpívali sedláci na Opočensku veřejně: „Brandeburku, podej ruku a my tobě více, játra, srdce, plíce . . .“ Vláda pak saská a později pruská přijímaly ochotně emigranty a potřebujíce ku zalidnění svých pustých držav kolonistů, poskytovaly jim značných výhod. Prusko vysýlalo dokonce zvláštní agenty, aby lákali lid ku stěhování. Tento emigrační proud vzmáhal se začasto vinou samé šlechty. Bylo velikou chybou, jíž se vláda dopustila, nechavši šlechtě příliš mnoho moci ve provádění reformace, ač dlužno uznati, že byly tím vinny neurovnané poměry tehdejší. Následkem toho prováděla se sice na některých panstvích reformace mírně, nebo dokonce se odložila aspoň na delší dobu; ale více bylo vrchností, jež domnívaly se, že sedlák je jenom na to, aby ho dřely; při tom ovšem nečinily rozdílu mezi katolíky a nekatolíky, jakož viděti z bouří selských. Proto prchali poddaní velmi často více ze příčin hmotných než náboženských — Znám svou krutostí jest na př. Breda,[1]) jenž dal na svém panství i ženám a dívkám ostříhati vlasy a prodal je parukářům, jak vypráví generál křížovníků Jiří Pospíchal. Podobných karabáčníků selského lidu bylo více.[2]) Známi jsou kromě něho zvláště Marradas a don Huerta svým divokým jednáním. Takové vrchnosti utiskovali lid robotami, poplatky a pokutami za přečiny, k nimž sami jej donutili. Poddaní musili pracovati zvláště o žních 6 dní týdně pánovi, a když potom v neděli chtěli si podělati svoje, stíháni pokutami pro rušení svátkův. Ano některé vrchnosti zakazovaly poddaným vejíti ve sňatek a potom ukládaly za konkubináty vysoké pokuty, jak níže uvedeme.[3]) Bez rady duchovních, bez svolení arcibiskupova obraceli mnozí šlechtici bitím, vězením a jinými prostředky sedláky na víru katolickou.

Všechny tyto prostředky byly přísné, ba kruté; nejlépe ještě bylo tomu, kdo mohl se ze země vystěhovati se svým majetkem. To bylo však údělem šlechty a svobodných měšťanů; lid poddaný nesměl se stěhovati, a tedy stůj co stůj musil se obrátiti aspoň na

---

[1]) Běda nám, běda, koupil nás Breda, z Pečeckých sedláků nadělal žebráků.

[2]) Viz Krásl 577, 578. a jinde. Borový, Děj. diecése Pražské 347. a násl.

[3]) Rezek, Děj. za Ferd. III. až do r. 1648. str. 226., Děj. za Leop. I. díl 1. str. 270, 284.

oko. „Takové však prostředky příčí se duchu katolickému, a ti, kdo jich užívali, uškodili církvi spíše než jí prospěli. Munus convertendi verbis, non poenis est agendum.“ (Krásl, op. cit. 30.)

Jak zachovaly se orgány církevní v těchto bouřných dobách? Duchovenstvo nemělo takové moci a vlivu na reformaci, jaká se mu přičítá; z toho, co dříve pověděno, jde to tuším dosti zřejmě na jevo. Ale bez moci a účastenství ovšem také nebylo. S vládou a úřady shodovali se potud, že přáli si reformace katolické, ano k její provádění důtklivě radili. Ale velmi různili se v prostředcích, jimiž chtěli cíle toho dosíci. Jde tedy hlavně o to, jakým způsobem vedli si při reformaci, pokud bylo ovšem v jejich moci.

Za Ferdinanda a vůbec po čas války nebylo o řádné reformaci ani řeči. A pokud se prováděla, dálo se to bez velikých porad. Vláda a šlechta usilovaly o ni, abychom tak řekli, na svou pěsť. Císař viděl v tom prospěch svůj a státní, šlechtě pak velice záleželo na tom, aby nevrátil se nikdy dřívější stav; vždyť byla obohacena statky, nekatolíkům právem i neprávem konfiskovanými. Duchovenstvo po celý čas války nedalo svého smýšlení tak na jevo, jako později; ale nemíníme tím, že ho vůbec nedalo, nýbrž že ho nedalo jako celek. Mínění jednotlivců bylo dosti. Teprve když Ferdinand III. začal připravovati reformaci, podalo i duchovenstvo své návrhy, jak asi má se nastupovati ve prospěch katolicismu. Na jedné straně byl Karamuel z Lobkovic, na druhé pak kardinál Harrach a jesuité.

Karamuel zastával se směru příkrého; návrh jeho shodoval se v podstatě s instrukcí Liechtensteinovou svrchu podanou. Zejména radil, aby nekatolíci byli trestáni ubytováním vojska, aby užívalo se trestu smrti, zvláště v těch případech, že by otevírali kostely zavřené z moci arcibiskupské, nebo pochovávali mrtvé v zemi svěcené. Místodržící návrh jeho sice ještě zostřili, ale ve Vídni byl zmírněn, zvláště pokud se týče trestu smrti; za to však byl jinými články rozmnožen.

Oproti Karamuelovi hájili jesuité a Harrach směr mírnější; shodovali se ve svých názorech o tom úplně, tak že možno obojí stotožňovati. Radili asi takto: Násilím dosáhne se sice obrácení, ale jen na oko; proto ať působí se poučováním a dobrým příkladem. Lidé nemají dokonce býti honěni k náboženským výkonům, zejména ku přijímání; nýbrž ať se působí tak, aby lid ani nepozoroval, že jedná nesvobodně. Nad faráři budiž dvojí dozor, a sice moci politické a duchovní. Ať dají se nákladem patronů tisknouti knihy, především katechismy a výklady hlavních článků víry; katechismus budiž po případě podán veršem, aby lid zpěvu milovný snáze se mu naučil a zvykal. Faráři mají zamezovati náboženské funkce akatolické, pokud to možno, a vésti statistiku, kolik jest v jejich působišti katolíků, kolik nekatolíků. Poněvadž jest veliký nedostatek kněží,

budiž přikázáno vrchnostem uchvácené jmění církevní navrátiti, aby se mohly zašlé fary obnoviti; ať uvolní se poddanství lidu, aby aspoň na studia směl své syny svobodně posýlati.

O vlivu moci světské na reformaci prohlásili: Ať panovník upozorní stavy, jakými obětmi mír vykoupil a jak velice mu záleží na tom, aby všichni byli s ním stejné víry. Vojska nelze rozpustiti, pokud stavové nebudou reformace podporovati. Vrchnosti nesmějí míti nekatolických úředníkův, a jsou-li samy nekatolické, nesmějí svých statků samy spravovati.

Kdo uváží, jaké byly tehdy poměry, jistě dozná, že byl to návrh mírný, praktický. Nynějšího měřítka nesmíme ovšem přikládati době takové, jako byla tehdejší, ač ani nyní nejsme bez něčeho podobného. Co bezpráví a krutostí napáchá se nyní v boji národnostním! A žijeme přece, jak se hlásá, ve století pokroku a humanity!

Přes to, že většina duchovenstva byla pro mírnější způsob reformace, přijala vláda vídeňská návrh Karamuelův. A proto prováděla se reformace namnoze krutě, ač církev „dle možnosti snažila se zlořády takto příkře vystupující zamezovati a dle potřeb hrozila i církevními tresty;[1]) neměla však dosti moci a tudíž zůstalo její snažení ponejvíce marno. Sám arcibiskup zastával se vřele mírnosti a zakročoval proti tyranským šlechticům. Ferdinanda III. připravoval na cesty mírnější, jak praví Rezek, sám pak ze své moci působil na kněžstvo, jež té doby nebylo právě nejlepší. Domácích duchovních nebylo s dostatek, tak že na mnoha místech učitelé vykládali náboženství, křtili a vůbec odbývali některé funkce náboženské; proto bráni kněží z ciziny, nejvíce z polských řeholí. Ale opatové polští chybovali tím, že vysýlali do Čech takové muže, s nimiž sami málo mohli pořiditi. Byli mezi nimi někteří velmi nevzdělaní, neznající ani Písma svatého, nemající mnoho ponětí o kázni.[2]) Aby tedy usnadnil dozor nad kněžími, zřídil Harrach vikářství, asi tak jak nyní jsou, pořádal sjezdy vikariátní a přísně dbal o pořádek. Kněze neposlušné přísně trestal, rozmnožoval počet missionářův a pilně zaopatřoval kněžím výživu, čímž častěji přišel do sporu s lakotnými patrony. Přičinil se o zřízení biskupství litoměřického i královéhradeckého; obojí se mu podařilo, ale po dosti velikém namáhání. Neméně pečoval o školy, o jichž důležitosti byl přesvědčen. Jemu šlo o upřímný vnitřní obrat ve smýšlení lidu, o povznesení jeho duševní, a proto neštítil se ani největších obětí, ani nepříjemností se šlechtici, jimž musil i církevními tresty hroziti, aby poslechli a nesužovali lidu. Tak na př. žaloval r. 1628. Mikuláš Wagner, bývalý duchovní správce draškovský, na Jana Hřáně z Harrasu, že nechce Jakubovi Reinoltovi a Valburce Melzerové dovoliti, aby šli za sebe,

---

[1]) Rezek, Děj. za Leop. I. 288.

[2]) Krásl, op. cit. 194—195.

dokládaje: „Herr Hrzan vermeinet, sie sollen unehelich zusammenkommen, wie solcher gestalt von vielen seinen unterthanen geschehen, die in unehren kinder gezeuget, welche er hernach zu 100, 200 auch noch mehr Reichsthaler zur Strafe genommen.“ Arcibiskup poručil mu velmi rozhodně: „Což nikterak neschvalujeme, že jim brániti ráčíte, nýbrž za ně se přimlouváme, že jim toho povoliti a laskavě přáti ráčíte. Pak-li by se toho nestalo, a oni spravedlnosti dále při konsistoři vyhledávali, neopomenuli bychom jim za dosti učiniti a invocato bracchio saeculari Vás za mrzkosť potrestati.“ [1])

Mírnosť a lásku k lidu, ale také horlivosť pastýřskou nad jiné dobře poznáme z jeho listu ze dne 20. března 1652, ve kterém udává způsob, jak počínati si při reformaci.[2]) Píše: „Ať rozpomenou se tedy (kněži) na vznešenosť duší i chybujících, které ráčil Kristus Pán předrahou krví svou vykoupiti. Duše bludem zastíněné nechať doporučují Pánu Bohu, obzvláště na modlitbách prosebných a při obětech, aby byly hotovy zříci se bludu svého a jeho želeti. Tak obcujtež s kterýmikoli jinověrci, aby bylo na bíledni z otcovského a bratrského se chování, jež sdruženo býti má s pokorou a trpělivostí, že vše děje se z toužebnosti po spáse, cokoliv se počíná s nimi. Snažlivě ať o to dbají a péči mají těch osob, které vzdáleny jsouce osad farních, nemohou pohodlně účastenství bráti na posvátných kázaních proto, že dni života svého tráví uprostřed lesů a rolí. Nechať vedou si opatrně i rozšafně v rozhovoru, a střeží se, aby přílišnou horlivostí v činech anebo slovech nedali se unášeti,“ — „nikomu nebuďte na obtíž, tím méně jinověrcům.“ — Nejostřejší nařízení v celém listu jest, aby se braly knihy nekatolické. — Vůbec jednal kardinál jako horlivý katolík, ale nutiti ku výkonům náboženským nechtěl nikoho, zvláště ne ku přijímání, právem tvrdě, že větším zlem jest svatokrádež, než vůbec nepřijímati.

Jako kardinál, tak také jesuité působili prostředky mírnými. P. Coronius, rektor kolleje jičínské,[3]) hájil zásadu, že lepší jsou sňatky nekatolíků než konkubináty, aby se tedy lidu posluhování touto svátostí tak příkře neodpíralo. Působnosť jesuitů neobmezovala se jedině na obracení nekatolíků; podporovaliť oni lid také ve hmotných potřebách, zakládajíce sami hospodářství, zahradnictví a lid tomu učíce. Jak poctivé byly jejich snahy, vidíme ze spisu Fischerova,[4]) jenž byl správcem jesuitských statků. Horlil proti překládání poddaných pracemi a poplatky, proti ukrutnostem panstva, ale marně; neměl moci, aby to, co hlásal, mohl prováděti, leč na statcích řádových. K němu druží se jesuita de la Haye spisem „Considerationes,“ v němž ukazuje, jakého vyděračství dopouštějí

---

[1]) Krásl, op. cit. 577 a násl.
[2]) Rezek, Děj. Čech a Moravy od r. 1648 po Leopolda 179.
[3]) Rezek, Děj. prostonár. hnutí náb.
[4]) I. Oculus Domini. II. Oculus oeconomi.

se vrchnosti a zároveň s Fischerem zasazuje se o uvolnění poddanství. Ale nadarmo dovolávali se oba šlechticů bohabojných, jichž bylo pramaličko. Snesitelně vedlo se lidu na statcích královských, komorních a duchovenských. Dojemný příklad, jak laskavě mohlo se v těch dobách zacházeti s lidem, máme na generálovi křížovníků, Jiřím Pospíchalovi, jenž často za poddané daně platil, když sami nemohli, jenž ani proti „pobloudilým ovečkám“ (nekatolíkům) nedal chovati se násilně, nýbrž rozkázal, aby cestou mírnou přičinilo se o jejich získání. Vřelému soucitu s lidem ulevil ve svých zápiskách povzdechem: „Pán Bůh račiž jedenkráte obměkčiti srdce císaře a pána našeho, aby se nad lidem velmi souženým slitoval.“ „Z každého řádku šlechetného muže toho viděti starosť o hmotné a mravní dobro poddaných: starosť, aby měli čím se živiti, ale také školské a náboženské vzdělání jejich dle možnosti prospívalo.“ [1])

Nebyli tedy sedláci trýzněni návodem kněží vůbec, nebyli trýzněni návodem jesuitů, jak někteří „historikové“ píší. Tak na příklad tvrdí Bílek, že na Opočensku návodem P. Fioma T. J. byly od vojáků páchány surovosti. Proti němu však konstatuje Rezek: „Co se týče ukrutností od vojáků na Opočensku páchaných, dá se sice prameny doložiti, že dály se u přítomnosti P. Fioma, ale naprosto nelze říci (jak Bílek tvrdí), že vše se dělo na jeho radu. Proti tehdejší soldatesce byli i vojevůdci často bezbranní a tím spíše jediný kněz.“ [2])

Kardinál Harrach a jesuité dávali duchovenstvu směr činnosti, jímž pokračovalo se větším dílem dále. Vždy propagovalo kněžstvo na předním místě reformaci mírnou. Ze současníků Harrachových byl to P. Valerian Magni, jenž hlásal, že víra jest dar Boží, a proto ji nelze nikomu vnutiti. Žádnému z arcibiskupů pražských nelze přičítati přílišné přísnosti, nerci-li krutosti. Khünburg, muž mírný a vlídný, dlouhý měl spor s Karlem VI. o vměšování se moci světské do soudů nad kacíři, věda, že jest to často neštěstím spíše než prospěchem církve. Mayer z Mayernů, Manderscheid mírně poroučeli nakládati s nekatolíky, a jmenovitě tento přispěl znamenitě k tomu, že Karel VI. dal se na konci vlády nakloniti k mírnosti. Stejně působili biskupové litoměřický Rudolf ze Šleinic a králové-hradecký hrabě Vratislav. P. Emerich Sinelli, kvardián kapucínský, byl původcem klidnějšího průběhu reformace za Leopolda I., jehož byl nejdůvěrnějším rádcem. Děkan litomyšlský Scherzer veřejně a důrazně vystupoval proti násilnému obracení a s arcibiskupem Manderscheidem hlavně on přiměl Karla VI., aby upustil od krutosti. A kdo přičiňoval se za Marie Teresie o mírnou reformaci? Nebyl-liž to probošt Hay, jehož činnosť na Valašsku nedá se ani dosti oceniti, ač v něčem,

[1]) Rezek, Děj. za Leopolda, část I. 269.

[2]) Dějiny prostonár. hnutí str. 83.

jsa s tělem s duší josefinistou, chyboval! K mírné reformaci měl císařovnu M. Teresii zpovědník manžela jejího jesuita Ignác Pittermann, proti zpovědníku císařovninu Krampmüllerovi. Že zvítězil směr rozhodnější, nezavinilo odstrkované duchovenstvo, nýbrž poměry politické.

Kněžstvo velikou většinou dávalo přednosť prostředkům ryze náboženského rázu. Nejúčinnějšími prostředky byla kázaní, slavnosti církevní, průvody, různá bratrstva, hlavně družiny mariánské, jejichž veliký význam teprve P. Svoboda dokázal, jak praví Rezek. Tak podařilo se jesuitům již před povstáním českým dosti mnoho konversí. — Ne posledním pak prostředkem byly školy a knihy. Proto staral se o školství Harrach, proto na Moravě Dietrichstein, starali se o ně i jiní hodnostáři církevní, staral se o ně jmenovitě řád jesuitský. Jejich působením zřízeno v Čechách od roku 1623. do konce téhož století 14 gymnasií. Že do jejich škol již před bouřemi války mnoho nekatolíků posýlalo své syny, dobře jest známo. Že duševní obrod lidu velmi pomalu prospíval, nebyla vinna církev, nýbrž poměry, které vehnaly lid do otrockého poddanství, dříve než mohl se jen poněkud zotaviti z hrůzy válečné. — Důkazem upřímné snahy kněží jest veliká většina missionářů, hlavně missionářů jesuitských. Vzorna jest v té příčině činnosť Kravařského, Chanovského, Bridla, Balbína a mnoho jiných, kteří byli kněžími nejlepšími, kteří působili příkladem zbožnosti a přísných mravů. Vždyť obětováním sebe sama bylo státi se missionářem. Nebylotě jejich povolání valně příjemno. O tom svědčí ti, kteří jen proto, že hlásali nutnosť návratu ku katolictví, byli zavražděni. Byli to na př. jesuita P. Burnatius a benediktin Kamillus na Rovensku. Ba r. 1625. byl zabit i Jindřich z Wartenberka, že napomínal poddané k návratu do církve katolické. Jak „pohodlný byl život missionářů, vypráví rychnovský děkan Fäubner. Na panství Grabštýnské přišli kněží sami, bez vojska. Ale nevedlo se jim valně; neboť píše Täubner: „Tak jsme hrubě rozkřičeni v těchto místech od jinověrců, že lidé se nám více vyhýbají nežli psu a hadu. Koluje tu pověsť, kterou sami do běhu dali, že jsme násilně otevírali ústa přijímajících kleštěmi a vnutili do nich sv. hostii, kterak prý holemi, železem, okovy, žalářem a ohrožováním života doháníme lidi k víře katolické.“ — Brzy na to vzbouřili se sedláci a v počtu asi tří set táhli na missionáře s hlukem: „Alle vor einen, einer vor alle.“ A přece ani vlasu na hlavě nebylo jim zkřiveno. Podobných výjevů bylo více; tím však nekatolíci sami zhoršovali své postavení, a vojsko voláno i tam, kam jinak jistě by se nebylo dostalo. — Na mnoha místech však obešli se missionáři bez pomoci soldatesky, konverse provedena mírně, a lid přilnul záhy k víře katolické upřímně a vroucně, tak že již za vpádu saského stavěl se proti bývalým souvěrcům a spojencům.

Zbývá ještě zmíniti se o důležitém prostředku reformačním, o braní a pálení knih. Poněvadž nekatolíci i bez kazatelů čerpali posilu ve svém učení, bylo záhy vládou i církevními orgány nařízeno knihy nekatolické sbírati a buďto páliti nebo odevzdávati konsistoři, která je ukládala do knihoven, zvláště klášterních. Oboje prováděno kněžími velmi horlivě. Mnoho knih odvedeno bylo konsistořím, ale nejvíce jich spáleno. Než nedálo se tak úplně bez příčiny. Roztrušovala se totiž mezi lid pověsť, jakoby kněží brali knihy jen ze ziskuchtivosti, onde je konfiskujíce, tamo však opět prodávajíce. — Konfiskace knih nepůsobily příliš blahodárně; chyba byla v tom, že nebylo ponejvíce možno za knihy nekatolické poskytnouti náhradou knih katolických, protože spisovatelů katolických, českých nebylo téměř ani před válkou, tím méně však po válce. Všechno, co s té strany podnikáno, bylo příliš nepatrno, ne snad vinou podnikajících, ale okolnostmi. Jesuité přičiňovali se sice o vydávání knih pro lid, ale nebylo, kdo by je psal. Spisky Koniášovy na př. byly slabou náhradou. Na Moravě Dietrichstein odpomohl aspoň nedostatku kancionálův, umožniv vydání kancionálu Jiříka Hlohovského. Písmo sv. však, jež z rozkazu Dietrichsteinova přeložil P. Polonius, zůstalo v rukopisu pro brzkou smrť kardinálovu. Ale tyto pokusy a jiné, pokud byly učiněny, byly nedostatečny. Proto smutno jest uznati, že, ač jednání kněžstva v té příčině nebylo takové, jak se často líčí, ač dávána lidu, pokud bylo možno, náhrada, ač ničeny nejvíce jen knihy obsahu náboženského často ceny nevalné,[1]) přece spáchána tím veliká chyba. Lidu, jenž katolictví nenáviděl, brala se poslední duševní strava, tak že hlouběji a hlouběji klesal. Někteří četli, co bylo dovoleno, totiž Starý Zákon, a smiřovali se se židy; tak vznikl Israëlitismus a Abrahamitismus. Jiní však došli dále a uvažujíce, „když Bůh dopouští, aby se nám knihy braly, chce, abychom ho poznávali bez nich,“ nečetli ničeho, kázati neměl kdo, a měl-li, nevěřili mu, a tak vznikaly sekty a poblouznění horší než před tím. —

Tak bylo by ukázáno, ovšem jen částečně, že nepadá vina krutostí za reformace páchaných na církev katolickou, na kněžstvo, jež valnou většinou hájilo mírného způsobu reformace. Než doznati jest, že byli i takoví, kteří buď z přílišné poddajnosti úřadům, nebo z nemírné horlivosti sami dopouštěli se přehmatův, ať již slovem nebo skutkem. Toho nelze než litovati. Ale přece ani z těchto nesmíme všecky tak hned šmahem odsuzovati. Třeba tu uvážiti tehdejší krutou dobu. Vždyť byli oni, právě jako druzí, dítkami své doby, za níž bylo v modě násilí, a proti proudu odjakživa těžko jest plavati; k tomu třeba povahy statečné, neoblomné, a takových nebývá nadbytek. Mnozí pak byli, abychom tak řekli, donuceni hmotnými poměry kruté nakládání s lidem, když ne

[1]) Sborník hist. kroužku Družstva Vlasť, II.: Život a působení Ant. Koniáše.

schvalovati, tož aspoň přehlížeti. Byltě stav duchovenstva tehdy velmi bídný. Jmění církevní rozchváceno, kostely a fary zpustošeny, kněží nedostatek; jeden jediný kněz zastával často pět až dvacet far, a z těch sotva že se uživil. Tu těžko bylo působiti, když bylo dobré vůle s dostatek, což když jí nebylo? Často musil farář hověti choutkám vrchnosti, dle nich i jednati, nechtěl-li pozbyti místa; neboť páni kollatorové sesazovali a dosazovali duchovní správce dle své zvůle, tak že míval s nimi zvláště kardinál Harrach nemálo sporův a obtíží. — Vůbec byla to doba velmi smutná, ale konstatovati dlužno, že vinou šlechty, jež byla příčinou bouří, vinou vlády, vrchností a politických poměrů po válce, vlivem vůbec vládnoucí surovosti a samých nekatolíků, kteří často nerozumným jednáním postavení své jenom zhoršovali, nikoli však vinou duchovenstva; neboť mezi duchovenstvem a několika jednotlivci jest přece veliký rozdíl.

Z cyklu básní: „Za zdmi semináře.“[1])

IV.

Jen pojď sem, duše nevinná a čistá,
sem v stinné chodby a v útulné celly,
kde neškodné jsou světa zhoubné střely,
ó, sem spěj s chvatem, zde jsi spásou jistá.

Leč tehdy jen tu blahá najdeš místa,
když svrhneš vášně, jež tě obestřely,
a zničíš touhy, které k světu zřely,
a budeš hledať nebe jen a Krista.

Vždyť není nebe, kde se vášeň hřeje
a tiskne k prsu jako hádě zrádné;
i není Kristův — ten, kdo hříchu přeje.

Jen ten vše najde, po ctnosti kdo práhne,
kdo hříchu nezná, nezná zloby žádné;
a to je všechno — co mě v celu táhne.

Amal de Véndy.

[1]) Viz ročník VIII., seš. 2.

Malomoc a malomocní v Písmě sv.

E. Mareš.[1])

V Písmě sv. jest jediná zmínka o malomocné ženě, totiž Marii, sestře Mojžíšově, ostatek se připomínají samí mužové. Riehm k tomu připomíná, že mužové podléhají malomoci více nežli ženy, jako je dosud. Než toto pomíjení lze zcela přirozeně vysvětliti tím, že v Písmě sv. zaznamenány jsou toliko případy a osoby znamenitější a při zvláštních příležitostech.

Místa, v kterých se činí o malomoci zmínka, jsou tato: Ve Starém Zákoně 4. Moj. 12. 10., kde slova „ukázala se bělající se malomocenstvím jako sníh“ naznačují vyvinutou formu anaesthetickou, 4. Král. 5. touž formu, 4. Král. 7. 3., 4. Král. 15. 15., 2. Par. 26. 19. „vzešlo malomocenství na čele jeho před kněžími . . .“ byla nejspíše ona vyraženina „exanthem,“ neboť kněží malomoc ihned určitě rozpoznali; konečně nejširší pojednání v knize Job od kap. 2, ver. 7. V Novém Zákoně jsou toliko tři zmínky o malomocných: Mat. 8. 2. (o témž Luk. 5. 12.), Mat. 26. 6, Luk. 17. 12. Znajíce účinky a spůsob malomoci, musíme se tím více diviti zázrakům Kristovým, když pouhým slovem jeho nemocný okamžitě zdlouhavé, ale jisté smrti uniká.

U Židů byla malomoc dobře známa v obou spůsobách, jak ukazují dosti podrobné popisy, zvláště v 3. Moj. 13—14. a v Jobu. Přes to několik novějších lékařů přišlo na to, že na těch místech, kde se malomoc v Písmě sv. jinak zřejmě jmenuje, třeba rozuměti jinou kožní nemoc. Tak vídeňský professor Hebra[2]) považuje צָרַעַת Hebraeů za syphilis nebo za nějaký svrab a dokládá se příkladem Námanovým, který prý se zbavil svrabu svého sirnatou koupelí v Jordaně, a z jeho šatů prý se nakazil služebník Eliseův Giezi. Však marné snahy pánů professorů—rationalistů. Zákon Mojžíšův sám zřejmě rozlišuje malomoc a podobné nemoci.[3])

Pokud lze souditi z případů v Písmě sv. uvedených a vzhledem k opatřením a předpisům obřadným, nebujela malomoc příliš nezi Židy, kteří vůlí Boží měli býti „národem svatým a neposkvrněným“ (5 Moj. 14, 1—2), kterým s cizími národy se směšovati bylo přísně zakázáno a u nichž všeliká očista tělesná byla dopodrobna předepsána. Než ačkoli nařízení Mojžíšova o malomoci bránila nákaze,

---

[1]) Všeobecná část této práce připsána v 3. sešitu loňského ročníku omylem p. Paulymu, jenž byl toliko jejím zasýlatelem.

[2]) sr. Virchov „Handbuch d. spec. Path. et Ther. 1882, Neumann, Lehrbuch d. Hautkrankh.“ 1870.

[3]) Ostatek nemožno se takovým výkladům rationalistů diviti, pomáhají si jak mohou; aspoň před nimi bratři jejich tvrdili pravý opak. Podle nich byl národ židovský, vyšlý z Aegypta, i s Mojžíšem vlastně zástup chuďasů malomocných, které vyhnal král, aby očistil zemi z této nemoci (sv. Ig. Hyac. Amat de Graveson „Historia eccl. Veteris Test.“ 1732).

přece nebyla nikterak ustanovení pouze zdravotní, naopak měla na sobě ráz veskrze náboženský. Zákon Mojžíšův nemluví o malomoci a léčení jejím, jak by se asi očekávalo, nýbrž pouze, co činiti jest malomocnému, než se u něho nemoc dokáže, a když se uzdraví, čili o diagnose nemoci a ritu uzdravených, jak vykládá 3. Moj. 13—14.

Formu tuberosní, malomoc černou, označuje Zákon asi takto (13, 18—22): „Na těle pak a kůži, když by vřed zrostl a zhojen byl a na místě vředu ukázala by se prouha bílá neb náryšavá, přiveden bude člověk ku knězi, který když uzří místo malomocenství nižší nežli tělo jiné a chlupy obrácené v bělosť, za nečistého vyhlásí ho, nebo rána malomocenství vzešla na vředu. Pak li chlup jest prvnější barvy a prouha zatemnělá a není nižší nežli blízké tělo, zavře jej za sedm dní a jestliže zroste, odsoudí ho za malomocného.“

Někdy měl člověk na těle jizvu nahodilou, nějakým úrazem spůsobenou. I ta byla kněžími prohlížena. Příklad toho v. 24: „Tělo pak a kůže byla-li by ohněm spálena a jsouc zhojena, měla by prouhu bílou nebo ryšavou, pohledí na ni kněz a hle, obrátila se v bělosť a místo její nižší nežli jiná kůže: za nečistého vyhlásí ho, nebo rána malomocenství na prouze vzešla. Pak-li chlupů barva není změněna ani rána nižší nežli jiné tělo a sama tvářnosť malomocenství jest zatemnělá, zavře jej za sedm dní a dne sedmého pohledí naň; jestliže vzroste na kůži malomocenství, za nečistého vyhlásí ho.“ V. 40. „Muž, z jehož hlavy vlasy línají, lysý a čistý jest.“ „Jestliže pak na lysině (v. 42) neb na oblysení bílá nebo ryšavá barva vzešla a spatřil by to kněz, odsoudí ho, že má bezpochyby malomocenství, kteréž na lysině vzrostlo.“ Podobně v. 29. sq. a 35. sq.

Hojněji se vypisuje malomoc bílá. Charakteristické měchýřky této formy, pemfygus leprosus, vypisují se v. 2: „Člověk, na kteréhož kůži a těle vzešla by rozličná barva neb neštovice neb něco jako lesknavého, to jest rána malomocenství, přiveden bude k Aronovi knězi . . .“ V. 9: „Bude-li rána malomocenství na člověku, přiveden bude ke knězi a pohledí naň. A když bude barva bílá na kůži a promění barvu vlasů, též i maso ukáže se živé“ (po prasknutí měchýřků, jak řečeno, rána velice zvolna se hojí), „za velmi zastaralé malomocenství souzeno bude a přidržící se kůže.“ „Když pak maso živé na něm se ukáže (14.), tehdy rozeznáním kněze poskvrněn a mezi nečistými počten bude . . .“

Neurčitosť malomoci v počátcích jsoucí a příklad, kterak se někdy jakýmsi obratem mění v nemoc jinou, ukazují v. 4—6. Uzdravení malomoci bílé vypisuje v. 16—17. A o nemocech podobných dočítáme se ve v. 12—13., kde je zmínka o nemoci lepra vulgaris: „Jestliže by pak zkvetlo malomocenství rozlivši se po kůži a přikrylo by všecku kůži od hlavy až do noh, cožkoli se může očima spatřiti, pohledí naň kněz a usoudí, že má nejčistší malomocenství, protože všecko v bělosť obráceno jest a protož

člověk čist bude.“ Rovněž v. 23. a 38—39. a 1. Král. 5, 12. se vypravuje, kterak Filištínští vzali archu Boží, začež „raněni byli na tejnější straně zadku.“

Předpisy o malomocných počínají 13, 44. Člověk, na němž se ukazovaly známky malomoci, předveden byl před kněze, aby usoudil nemoc. Kněz tu zastupoval lékaře i obřadníka, a byla-li jaká pochybnosť, byl hlas jeho rozhodující. Tak v 5. Moj. 17, 8—9. se praví: „Jestliže bys znamenal, že nesnadný a pochybný soud u tebe jest . . . mezi malomocenstvím a malomocenstvím a viděl bys, že slova soudců v branách tvých mění se, vstaň a vstup na místo, kteréž by vyvolil Hospodin, Bůh tvůj. A přijdeš ke kněžím pokolení levitského . . .“ Za známek pochybných „zavře jej kněz za sedm dní“ do místnosti ústranní „a pohledí naň dne sedmého.“ Kde však byla malomoc nepochybna, nemocný „oddělen jest vedle usouzení kněze, bude míti roucha rozpásaná, hlavu odkrytou, ústa šatem zakrytá a volati bude, že poskvrněný jest a nečistý. Po všecken čas, v němž malomocný jest a nečistý, sám bude bydleti venku za stany.“ Tak bylo za časů Mojžíšových, dokud byli Židé na poušti, a první, o kom se dočítáme, že mu bylo se podrobiti tomuto příkazu, byla — sestra téhož zákonodárce Mojžíše (4. Moj. 12, 13): „Volal Mojžíš k Hospodinu řka: Bože, prosím, uzdrav ji. Jemuž odpověděl Hospodin: Kdyby byl otec její plinul jí na tvář, zdaliž by se nemusila aspoň za sedm dní styděti? Ať jest oddělena za sedm dní ven ze stanů a potom zase povolána buď.“ V pozdějších dobách určován pobyt malomocným za městem (4. Král. 7. 3, 15. 15, 2. Par. 25. 19.). Toliko o Jobu se dočítáme, že seděl na smetišti podál domu. Jak Wallace píše ve svém „Ben Hur“, bývalo místo malomocných v údolí hinnomském, nyní pak útočištěm jich jest úval potoka Siloe.

Když kněz usoudil, že člověk má nemoc, malomoci jenom podobnou, stačilo, aby spral roucha svá a byl čist. Jinak z malomoci uzdravený představil se knězi, kterýž „vyjda ze stanů, když shledá, že malomocenství očistěno jest, rozkáže tomu, který se očisťuje, aby obětoval za sebe dva vrabce živé, které sluší jísti a dřevo cedrové a červec a yzop.“ Jednoho z vrabců kněz dal někomu zabiti „v hliněné nádobě“, totiž tak, aby se krev zachytila do hliněné nádoby, v níž byla čerstvá voda („nad vodami živými“). Druhého vrabce pak i s cedrem, červcem a yzopem smočil v oné krvi, kterou pokropil také uzdraveného sedmkrát, načež vrabce živého pustil, „aby na pole odletěl.“ Význam obřadu toho jest podoben obřadu „kozla vypuštění“ (3. Moj. 16.), který „nesl všecky nepravosti jejich do země pusté.“ Jako jím se značilo očistění lidu israelského od hříchu, tak vrabec jakoby unášel s sebou veškeru nečistotu tělesnou.

Vypustiv vrabce, kněz kázal uzdravenému svléci roucha svá, vyprati je a oholiti všecky chlupy těla. Pak směl za časů Mojžíšových vejíti do ležení a přebývati před stanem svým do sedmého dne.

Tehdy se opět celý od hlavy do paty oholil, vypral roucha, umyl se a předstoupil zase před kněze, přinášeje zároveň dva beránky a ovci roční, vše „bez poskvrny“, tři desetiny efy bělné mouky, skropené olejem a „obzvláště oleje mírku.“ Kněz postavil člověka očisťujícího se i dary jeho ke dveřím chrámovým, obětoval beránka a mírku oleje za vinu a druhého beránka zabil, „kdež zabita bývá oběť za hřích a oběť zápalná“ a krví oběti prvé potřel konec ucha pravého i palec pravé ruky a nohy toho, který se očisťoval. Z mírky oleje, prve nežli jej vlil na oběť, ulil na dlaň levé ruky své, smočil prst ruky pravé a kropil sedmkrát směrem k svatyni. Zbylým olejem pomazal konec ucha pravého, palec pravé ruky i nohy pozdraveného, podobně jako dříve krví, konečně i hlavu jeho a prosil zaň při oběti zápalné, která se konala v darech mokrých.

Byl-li uzdravenec chud, mohl v oběť přinésti jednoho beránka, desetinu efy mouky, mírku oleje a dvě hrdličky nebo dvě holoubátka, z nichž jedno také bylo za hřích a jedno v oběť zápalnou.

O malomoci oděvů nařizuje zákon Mojžíšův toto: „Roucho soukenné nebo lněné, kteréž by mělo malomocenství na osnově neb outku nebo jistě kůže a cožkoli z kůže uděláno jest, jestliže bílou nebo ryšavou poskvrnou bude poskvrněno, držáno bude za malomocenství a ukázáno knězi.“ Kněz zavřel oděv za sedm dní a přirostlo-li malomoci, pak odsoudil šat poskvrněný i se vším, na čem byl nalezen, a ihned vše spáleno. Bylo-li místo podezřelé stejné velikosti, zepral se oděv a zavřel na jiných sedm dní, a když byla poskvrna téže barvy jako dříve, třeba by jí nepřirostlo, byl oděv jako malomocí stižený spálen. Podobně když se objevila skvrna jinde nežli dříve, což se zvalo „malomocenství létavé a toulavé,“ byl oděv spálen.

Zvláštní pozornosť byla věnována i domům, především těm, jichž se Židé zmocnili bojem na Chananejských. Kdo pozoroval známky malomoci na domě svém, ohlásil knězi, který prve než vešel do domu, kázal všecky věci z něho vynésti. „A když uzří na stěnách jeho jako dolíčky bledostí nebo červeností škaredé a nižší nežli ostatní svrchek, vyjde ze dveří domu a zavře jej za sedm dní. A navrátiv se dne sedmého, spatří jej.“ Když se malomoc zmohla, poručil vytrhati kamení poskvrněné, vnitřek místnosti orýpati a všecken prach i kamení za městem uvrci „na místo nečisté.“ Dům se pak upravil, a kněz pohlédl, jestli se neobjevily opět skvrny. Když jich nebylo, očisťoval dům podobným obřadem jako při člověku uzdraveném. Krví vrabce vykropil se dům. Jinak, jestliže skvrny nezmizely nebo ještě vzrostly, dům beze všeho sbořen a všechno všudy, kamení, dříví, hlína vyvezeno za město na smetiště. Vešel-li kdo do domu knězem uzavřeného, byl nečistým do večera.

V chýšce.

Kolébka malá
v světničce stmělé,
matička nad ní
blaha svit v čele.

Bída kol hrozí,
bída kol zeje,
písničky plesné
matička pěje.

Ze všech se koutů
chudoba šklebí,
zraky dva pnou se
s vděčností k nebi.

‚Zdali jsi šťastna,
ač tě hlad trudí?‘
„Ticho! hle můj se
miláček budí.“

H. K. + Jar. Ves.

Nástin povahy M. Jana Husi.

Studie. Podává *H. K. + Fr. Beran.*

Ve zvláštním to nyní žijeme čase! Někdo dá návrh: Letos budeme oslavovati toho a toho muže, jenž nám bude výbornou pomůckou, abychom se dostali do lásky lidu. Na to dá se do novin několik bombastických článkův, ukazuje se neustále na ty „výborné“ vlastnosti „oslavencovy“, (špatné se ovšem co nejpečlivěji ukryjí) a ozve-li se někdo a ukáže-li na nějakou „ne právě výbornou“ vlastnosť „oslavencovu“, tomu buď Pán Bůh milostiv; dostane titulův a přezdívek, o nichž ani jaktěživ nesnil.

A tak se to má i s naší moderní oslavou Husovou. Liberálové potřebují ho k agitacím svým; chválí, chválí a zase chválí Husa, a běda tomu, kdo by se opovážil říci slovo proti Husovi; tomu by se dostalo naučení nejméně takového, jako na př. Dru. Kráslovi v sezení městské rady pražské od Dra. Grégra, jenž s pathosem dokazovati se jal, že Dr. Krásl rouhavou rukou(!) sáhl na osobu největšího Čecha(!), poznamenav ho co původce neštěstí našeho národa. Větší křivdy(!) proti nesmrtelnému Husovi nelze vysloviti, pravil v dělaném rozechvění, a soudruhové tleskali mu při tom. A podobně jde to téměř den ode dne.

Naší pak povinností jest pravé ponětí o Husovi co možná nejvíce rozšiřovati. A k tomu má sloužiti i stručné pojednání toto.

O povaze Husově psalo a píše se doposud mnoho. Jedni vidí v povaze jeho jen samé dobré vlastnosti, vydávají ho za nejdokonalejší vzor nejčistšího charakteru; druzí pak střízlivě posuzují i dobré i zlé stránky povahy jeho. K prvním patří v přední řadě novináři. hlavně liberální, dělající tak reklamu novinám svým, a dále různí brožurkáři.

Tak čteme ku př. v anonymním spisku „Duch Jana Husi zjevný v jeho spisech“,[1]) že se Hus v listech svých jeví s čistě člověčského hlediště jedním z nejčistších charakterů. Jest prý málo koryfců v dějinách, v nichž by zevnitřní velikosť v takové míře jako při Husovi sloučena byla s osobní ušlechtilostí a prostomyslností. Vysvítáť prý z nich skoro ideální povaha Husova.

A V. Ptáček[2]) srovnávaje Husa s Komenským dí: „Hus a Komenský; jaké to krásné dvojhvězdí na obzoru našich dějin vlasteneckých a kulturních! Slavnějšího muže národ náš neměl nad prvního českého bojovníka za svobodu svědomí . . . ale také není slavnějšího muže nad Komenského (tedy dva nejslavnější!). V Husovi a Komenském jasné máme vzory charakterů mravných, šlechetných, zbožných a vlasteneckých . . . V M. Janu Husovi, v charakteru jako křišťál ryzím, spatřujeme mistra výchovy k mravnosti a zbožnosti a konečně zakladatele výchovy pokrokové(!); tedy předchůdce Komenského.“

A tak a podobně slyšeti a čísti můžeme u všech moderních oslavovatelů Husových.

Slyšme však, co o povaze Husově píší muži dějepisci na slovo vzatí, světští i duchovní.

Velmi dobře líčí povahu Husovu svobodný pán Helfert, jenž píše:[3]) „Všechny zprávy, které se nám o Janu Husovi zachovaly, líčí jej jakožto muže nadaného všemi vlastnostmi, kterými náklonnosť a důvěru jednotlivých osob, kterými účastenství a úctu velikého množství vzbuditi lze. Šlechetné vzezření jeho jevilo hlubokou opravdovosť; všeobecné uznání důkladné i mnohostranné jeho učenosti spojovalo se s nepokálenou pověstí přísné čistoty mravů; při nelíčené nábožnosti nacházela se u něho ohnivá horlivosť proti nepořádkům i nenáležitostem, přicházejtež odkudkoliv. Připomene-li se k tomu ke všemu horoucí jeho láska k otčině, k národu, k jazyku, jímž mluvil, snadno se pochopí, kterak se státi muselo, že osobnosť vynikající takovými duchovními i mravními přednostmi brzy nedílného uznání sobě získala. Stal se miláčkem lidu, k němuž mluvil řečí přirozenou . . . Rád byl viděn u dvora, kde ho královna Žofie, druhá manželka Václava IV., obrala sobě za zpovědníka, ctíc v něm bezúhonného kněze, nábožného duchovního rádce. Požíval vážnosti u arcibiskupa, který rád slýchal rady a přímluvy muže nepropouštějícího žádné příležitosti, aby nepokusil se o odvrácení nepořádků . . .

Vedle takových povah srdce měl Hus důmysl a vtip a byl obratný dialektik. Ale dialektika jeho zvrhovala se často v důvtipkování, důmysl jeho k sofistickému překrucování, vtipu svého užíval k urážení nepřátel, zvláště když jím hýbala ná-

---

[1]) V Praze u Kobra 1870.
[2]) M. Jana Husi zásady paedagogické str. 80.
[3]) M. Jan Hus str. 53—55.

ruživosť, slabá to stránka popudlivé mysli jeho. Vůbec třeba charakter Husův uvažovati více se strany citu nežli se strany rozumu. V srdci jeho měly původ svůj i skvělé přednosti i tmavé strany jeho charakteru; na povahách srdce jeho záležela příčina povznešení jeho, mnohostranné náklonnosti a úcty k němu; povahy srdce jeho byly příčinou jeho zblouznění, tvrdošíjného v něm setrvání a konečné záhuby. Hus nebyl ani samostatný ani systematický myslitel; sotva bude jeden důležitější článek, ve kterém by od počátku až do konce veřejné své činnosti jeden a týž náhled neústupně byl zachoval; nikdy nedospěl k důsledně provedené soustavě bez odporů a mezer."

A na jiném místě praví Helfert:[1]) „Jako v hlavě i v srdci jeho živlové dobří i zlí v divné směsici se stýkali. Náruživá prchlosť, kterou se mnohdy unášeti dával ke slovům ničím neomluvitelným; marná samolibosť, s kterou sebe spatřoval v samojediném držení pravdy naproti klamu a mamu ostatních svých vrstevníků; nepodajná urputnosť, kterou se proti jinému přesvědčení vzpíral, jakož se jednou vyjádřil ku Křišťanovi z Prachatic: „Zdání fakulty theologické nepřijal bych a kdybych stál před hranicí mně připravenou;" sofistická uštěpačnosť, s kterou výpovědi a tvrzení protivníků svých nejednou nabíral; svéhlavá posléze vzdornosť, kterou se opíral rozkazům představených svých, rozsévaje ji dále v mysli přívrženců svých — všecko to jsou úhony, které povahu Husovu vydávají haně nejtěžší. A nicméně hned vedle těchto zlozvučných strun opět leží takové, jichž blahozvučnosť my, ač nechceme-li býti tvrdšího soudu než Nejmilosrdnější, nikterak popírati nemůžeme."

A podobně jako Helfert, soudí o povaze Husově největší náš historik Fr. Palacký, který popsav nejprve jeho bystrou mysl a sběhlosť v Písmě sv., takto dále doslovně líčí povahu Husovu: [2]) „K tomu pojila se přísná opravdovosť ve všem jednání, mysl nábožná, víra živá a pevná, obcování i dle soudu nepřátel bezúhonné, cit něžný ku přátelům, horlivá snaha o ušlechtění národa a opravení všeho, co v církvi tehdáž porušeno bylo, ale spolu také neobyčejná smělosť, neústupnosť, nešetrnosť proti nepřátelům, do oka padající chtivosť po lásce u lidu a po cti a slávě takové, která vrch svůj nalézá v koruně mučennické." V poznámce dodává Palacký, že líčení toto zakládá se na uvažování knih, od Husa česky psaných, a uvádí citát, kterak Hus již záhy po nějakém mučennictví toužil.

A sám Tomek, ač snad nerad, praví, že Hus měl jistý druh samolibosti, pro který, aby z jednoho poblouznění znáti se nemusel, ve druhé upadal.[3])

---

[1]) **M. Jan Hus str. 216—217.**
[2]) **Dějiny národa č. díl III. str. 66.**
[3]) **Viz Hlavinku: Bludy a lži v dějinách.**

Tak tedy soudí o povaze Husově historikové světští; uvedeme ještě některé výňatky z historiků církevních, z nichž pozná každý patrně, jak lichá jest výtka nepřátel, jakoby katolíci Husa a povahu jeho zlehčovali anebo dokonce zatracovali.

Tak píše na příklad Dr. Jan Bílý:[1]) „Hus byl muž nadaný všemi vlastnostmi, jimiž je možno státi se miláčkem lidu. Byl příjemného vzezření, hlava učená, života bezúhonného, horlitel proti nepořádkům; jen že při tom byl nesmírně osobivý, náruživý, a základu pravé zbožnosti — pokory, zhola nedostávalo se mu. Tím sobě připravil smutný pád a svojí vlasti 15letou krvavou válku.“

Též Hlavinka mluví o dvojí stránce povahy Husovy. Vypsav nejprve dobré stránky povahy jeho, jeho opravdovosť, kněžskou horlivosť, přísnou čistotu mravův a učenosť jeho, dokládá:[2]) „Ale jako vše na světě, tak i Husova povaha neměla pouze líc, ale také rub, a temné skvrny, které ho sváděly s pravé cesty, až se staly příčinou jeho zkázy. Hus měl při sobě nesmírnou samolibosť . . . Přestal kárati s kazatelny všecky stavy bez rozdílu, kde jakou neřesť pozoroval, a pustil se pouze na duchovenstvo, dobře věda, že král i všecek jeho dvůr nevraží na duchovenstvo, a lid že takové věci rád poslouchá. Křiklavými barvami líčil jeho nepravosti, a to na místech, kde se tomu nikdo z těch, které veřejně a nečestně káral a tupil, nemohl brániti. Čím více zabředal do sporu s církevní vrchností, tím jasněji se jevila jeho náruživá prchlosť, nepodajná urputnosť, žíravá uštěpačnosť a svéhlavá vzdornosť.“

A Kryštůfek píše:[3]) „Hus byl nadán všemi vlastnostmi, jimiž všeobecnou náklonnosť vzbuditi lze; osvojil si důkladnou učenosť, byl zběhlý v Písmě sv. a Otcích, a vynikal přísnou čistotou mravů a nadšeností proti všem nepořádkům a neřestem. K tomu byl obratným dialektikem a výborným řečníkem. S těmito vlastnostmi spojoval vroucí lásku k národu českému a svému mateřskému jazyku, a stal se tak brzy vynikající osobou v Praze, miláčkem lidu a milou osobou u královského a arcibiskupského dvora. — Ale při vší učenosti neměl důkladných theologických studií, nebyl důsledným myslitelem, nenahlížel důslednosti svých náhledů, v nichž ještě kolísal, a zanechal po sobě soustavu plnou mezer. V tom, co za své náhledy pojal, byl nepoddajným a urputným, a vzpíral se proti každému jinému přesvědčení. Při vší své zbožnosti neměl lásky k církvi, jakožto právní osobě s jejím historickým vývojem, který mu zúplna byl

[1]) Dějepis církve Páně str. 664.

[2]) Al. Hlavinka: Kronika českomoravská str. 270.

[3]) Dr. Fr. X. Kryštůfek: Všeobecný círk. děj. díl. II. část. II. str. 677—678.

cizím, a postrádal právního církevního citu a smýšlení; proto vyznamenával se svou neposlušností ke všem církevním představeným, neuznávaje nad sebou žádného jiného soudce na zemi, leč Písmo sv., však jenom tak, jak sám je vykládal. Při tom pachtil se po přízni lidu a královského dvoru."

Uvedeme ještě jeden posudek, německý:[1]) „Er (Huss) war ein Mann von unbescholtenen Sitten, gewandt in der Dialektik, rednerisch begabt, doch ohne höhere speculative Talente, bleich und hager, dabei schwärmerisch in seinen Reden, die seine Bibelkenntniss und seine philosophischen und theologischen Studien, noch mehr seinen Feuereifer gegen die Sünden des Clerus beurkundeten, seiner Nation mit glühender Liebe zugethan, immer mehr hingerissen von Wiclifs Gedanken, die seinen eigenen Anschauungen zusagten und auch bei Anderen immer mehr Anklang fanden."

Tak tedy píší o povaze Husově historikové církevní, uznávajíce dobré a kárajíce zlé stránky povahy jeho: Nepíší tedy jednostranně, jak tak často se jim vytýká, ale jednostrannosť je na straně druhé, nepřátelské, na straně „pseudohistoriků", kde vydáván Hus za vzor nejčistšího a nejryzejšího charakteru, na němž zbožňovatelé jeho ani stínu špatného nevidí, nebo spíše viděti nechtějí.

Než přihlédněme ještě poněkud blíže k některým stinným stránkám povahy Husovy.

Hus nebyl důsledným v učení svém a na věci, které podnikal, byl ducha slabého. To dosvědčuje Tomek, pravě:[2]) Více vadila mu při vší sběhlosti v Písmě sv., ve sv. Otcích a v bohoslovecké literatuře středního věku nedůslednosť studií jeho theologických, pro kterou neprohlížel vždy důsledků každého svého mínění.

Ani nadšený ctitel „Ducha Jana Husi" netroufá si Husovi přisouditi genialnost.

Hus nebyl ani samostatný ani systematický myslitel;[3]) sotva bude jeden důležitější článek, ve kterém by od počátku až do konce veřejné činnosti jeden a týž názor neodstupně byl zachoval; nikdy nedospěl k důsledně provedené soustavě bez odporů a mezer.[4])

---

[1]) Handbuch der allgemeinen Kirchengeschichte von Prof. Dr. J. Hergenröther, II. Band, S. 218.

[2]) Riegrův slovník náučný III. str. 983 a n.

[3]) Al. Hlavinka: Bludy a lži v dějinách str. 192.

[4]) A přes to nechtěl ve věcech víry podříditi rozum svůj ani výroku církevního sněmu, k němuž přece nehledíc ani k nadpřirozené pomoci, sešli se nejslovutnější učenci a theologové té doby.

To dokazuje jasně Dr. Ant. Lenz v důkladném spise: „Učení M. Jana Husi“ na přemnohých místech, to uznávají i historikové světští jako: Helfert, Palacký, Tomek a j.

Slabosti Husovy vodily jej po dráze jeho. Předně a hlavně byla to jeho touha po populárnosti. Hleděl ť všemožně státi se miláčkem jak v Praze u krále, dvoru a arcibiskupa, tak i po venkově, a podařilo se mu to; neboť: „Kamkoliv se obrátil, tam po něm lidé v zástupech šli a jeli a na vozech se všech stran k němu se vezli.“ (Palacký.)

Příčinu, proč mohl Hus tak snadno dostati se v lásku lidu vykládá svob. p. Helfert, jenž píše:[1]) „Z toho, že tento muž nejvýtečnějších vloh, nejnešťastnějšího zblouznění a nejtruchlivějšího osudu, dovedl se zmocniti obou pák, které tehdáž mysli v nepokojném napjetí udržovaly, náboženské totiž a národní, vysvětluje se nám, jak činnosť jeho mohla se státi popudem k velkému hnutí, které všemi proměnami dějin vlasti naší po dvě století se táhlo, až na planině bělohorské násilným způsobem za své vzalo.“ Byl totiž Hus „morálním původcem všech pozdějších bojův a válek občanských, kterými nebohá naše vlasť zmítána byla.“ [2])

A touha ta, sdružená se samolibostí, pro niž, by z jednoho poblouznění znáti se nemusel, ve druhé upadal, (Tomek) přede všemi jinými vadami svedla jej na scestí.

Neboť mezi dary, které štěstí poskytuje osobnosti veřejné, nejnebezpečnější jest populárnosť. Nebezpečnať jest osudu muže, an týž lid, který chvalozpěvy jemu prozpěvoval, kvítí v cestu sypal, vítězoslávu strojil, dříve tří dnů změní chuť a náklonnosť svou v hrozivé: ukřižuj!“ — Nebezpečnáť charakteru muže, jenž vědom si jsa oblíbenosti své u lidu a kochaje se v ní více poslouchá pokřiku pod okny svého bytu, nežli hlasu své rozvahy, jenž unésti se nechá žádostmi lidu a povzbuzovati ostnem své ješitnosti, stana se takto za nedlouho vedeným, kdežto se mní býti vůdcem. Tak bylo pohříchu u Husa. [3])

Dalším zdrojem nápotomního odboje Husova proti církvi byla jeho vášnivá kázání.

Z počátku nesly se jeho řeči jedině k nápravě a polepšení života, a ovoce jeho snahy bylo přehojné. V tom nebránil mu nikdo; naopak: Hus byl v přízni u arcibiskupa Olbrama, arcibiskup Zbyněk z Hasenburka (od r. 1403) učinil ho svým důvěrníkem, kazatelem při synodách diecésních, a ve mnohých důležitých věcech řídil se radou jeho tak, že ani později mu neodňal důvěry své, když dosti vážných příčin k tomu se bylo naskytlo. [4])

---

[1]) M. Jan Hus čl. 9. str. 53.
[2]) Dr. Ant. Lenz: „Učení M. Jana Husi“ str. XIII. úvod.
[3]) Helfert: M. Jan Hus str. 97.
[4]) Ant. Lenz. Učení M. J. H. str. III. úvod.

Ještě r. 1407., kdy nanovo zakázal arcibiskup Zbyněk rozšiřování Viklefismu, ustanovil dne 18. října ještě jednou a to posledně Husa synodálním kazatelem. Tenkráte ale snižoval Hus kněžstvo spůsobem takovým, že byl konečně u arcibiskupa obžalován, a dobrá vůle mezi nimi přestala. [1])

Arcibiskup žádal od Husa poslušnosť; tu však stanul Hus na rozcestí, kdež nezbývalo než voliti mezi církevní pokorou a poddajností na jedné a marnivostí a popularitou na druhé straně: on volil svůdnou cestu k levici. Posluchačstvu, které ho ctilo a velebilo, ve kterém vždy ochotnou nalézal podporu, již nemohl říkati příliš tvrdých, káravých slov; víc a více byl veden k tomu, aby žádostivou a zvědavou jich pozornosť obracel ku věcem, které se jich netýkaly, nebo kterých ani nedozírali. Co prve s chvalnou neostýchavostí kázal a káral před arcibiskupem a jeho dvorem, to nyní bez ostychu vykládal posluchačům v Betlémě. Tak stal se z karatele nemravností a zkaženosti lidu vůbec hřímatelem na nemravnosť a zkaženosť duchovenstva samotného. Hus v té příčině jal se mluviti o věcech, které takovým spůsobem jistě nepatřily na kazatelnu, nad tož před míchané obecenstvo. [2])

Po odchodu svém z Prahy kázal Hus lidu venkovskému, který bouřlivému a dráždícímu tonu a obsahu kázání Husových nebyl zvyklý. I dalo se tedy očekávati, že aspoň tam vášeň svou ukrotí, ale marně; kázal tak jako v Praze i na venkově.

Zdravý smysl lidu vzpíral se z počátku proti ustavičným útokům na duchovenstvo, proti nemírnému hanobení papeže a kardinálů. Nešloť jim do hlavy, proč ten učený mistr z města tak velice doráží na ty pány v Římě, a proč to činí před nimi, ježto přece jim po tom nic nebylo. „Milý pane mistře,“ řekl mu jednou po takovém kázání prostý člověk; „pověz nám, viděl-lis ty kdy papeže neb kardinály, o kterýchž nám rozprávíš?“ A když Hus odpověděl, že nikoliv, a že jich ani viděti, nežádá, doložil onen: „Pročiž pak rozprávíš nám o tom a haníš to, čehož jsi sám nikdy nezkusil ani neviděl? Jdi raději do Říma, a což zde o nich nám kážeš, mluv jim to tam, ať oni slyší, kterým to patří.“ [3])

A co vytýkal Hus všecko duchovenstvu?

---

[1]) Blahověsť r 1890. str. 281.

[2]) Helfert, op. cit. 98. Není pravda, že by byl Hus jedině proto od kněží nenáviděn, že jim chyby jejich vytýkal. — Těžce ovšem neslo duchovenstvo, že Hus chyby jeho káral veřejně před lidem, že na pranýř je vystavoval, než přehlížejíc z počátku příkré ty nájezdy četně dostavovalo se na kázání jeho synodální, které i sám arcibiskup navštěvoval. Neslť se arcibiskup stejnou touhou jako Hus, totiž po nápravě duchovenstva; i ustanovil synody a při nich za kazatele nejobyčejněji užíval Husa nebo některého jiného z mistrů jeho strany, kteří tudíž měli příležitosť z moci úřední kárati převrácenosť stavu kněžského. (Tomek: Děj. města Prahy díl III. str 448. — Tamže str. 449.)

[3]) Helfert. op. cit. str. 145.

Vytýkal mu, že dopouští se smilství v podobách nejrozmanitějších, ano prý i se svými příbuznými ohavnosti ty páše. — Že takové podezřívání je nepodstatné, dovede i slepý nahlédnouti. Či snad se donášela Husovi zpráva o takových hnusnostech, kdykoliv se staly? A nedělo-li se tak, jak možno bylo takové nařknutí duchovenstvu vrhati v tvář? A z podezření toho nevyjímá Hus žádného kněze.

Dále vytýká Hus kněžím, že libují si v obžerství a opilství, jsouce nenepodobni nerozumnému dobytku; že plýtvají statky svými obláčejíce své kuběny a na druhé straně že odírají lid chudý; že svatokupčí prodejem duchovních beneficií, obchodem s odpustky, mší svatou a modlitbami; že sváří a hádají se vespolek o důstojenství, že činí pro statky a důstojenství své rozbroj v křesťanstvu, že vypovídají války a vraždí, aby tak ukázali, že mají ducha lakomého, jenž jest vrah a mordéř od počátku; že jsouce pohříženi v lakomství, ve smilství a pýše, dávají pohoršení od papeže až do nejmenšího, toho jsouce hodni, aby žernov zavěšen byl na hrdlo jejich, a oni pohříženi byli do hlubokosti mořské; a ačkoliv jsou kněží dosti nešlechetni, přece je předčí v ohavnosti spuštění mniši, jejichž snaha jen k tomu čelí, aby hodně jedli a pili.

Kněží prý, ačkoliv úplně zpustlí jsou, neostýchají se přece každého jiného posuzovati, ani na místě svatém, oni prý nemohou a nechtějí povinnostem svým zadosťčiniti, falešně vykládají prý slovo Boží, lid i přímo klamou a podvádějí pravdu hlásati se bojíce pro strach, aby neztratili otroků svých, ano oni prý vyzrazují i zpověď kajicníků svých (?!) a nechtějí, aby se jméno Kristovo vyslovovalo (!?), a kdo pravdu káže, „toho klnou, pohání, vypovídají, mučí, žalářují a mrtví.“ [1])

A nyní tážeme se:

Byly tehdy poměry v duchovenstvu českém skutečně tak bídné, jak Hus ve svých kázáních lidu hlásal? A odpovídáme rozhodně: Nebyly. Ano, ke cti tehdejšího kněžstva i národa, ze kterého duchovenstvo vyšlo, tvrdíme, že byl Hus ve svém horlení nespravedliv, že učinil kněžstvu křivdu velikou, an je stíhal z tak hrozných nepravostí. Či by Karel IV. svou přísností a svou zajisté upřímnou snahou o nápravu ničeho nebyl vyřídil, ač jej i sám mistr Jan velebí? A současník Karlův, výtečný arcibiskup Arnošt, nepolepšil-li pranic své kněžstvo, ob ročně je shromažďuje na synodách církevních? A přece na synodách těchto přísně a důtklivě zakázána byla simonie, a činěna tak důtklivá napomenutí k církevnímu životu. [2])

Ano, i nástupcové Arnoštovi, Jan I. Očko z Vlašími a Jan II. z Jenštejna časté konali synody k nápravě mravů směřující. Tak

[1]) Dle Lenze: op. cit. str. 227—233.

[2]) Dle Lenze: op. cit. str. 235.

připomínají se za prvního z nich hlavně 5 a za druhého 4 slavné synody diecésní.[1])

Sám evangelík Palacký píše, že kněžstvo české vynikalo nad kněze v jiných zemích velice; praví:[2]) „Kterak Arnošt (z Pardubic) o to horlivě se snažil, aby kněžstvo diecése jeho prospívalo skutečně ve vzdělanosti a čistotě mravův, a kterak prostředky, jež k tomu obral, byly vhodné a dílem i přísné, o tom již mluveno jest.“ A hned za tím praví dále: „Známo jest, kterak Karel IV. horlivě usiloval o reformu duchovenstva; spojenému snažení císařovu a arcibiskupovu podařilo se, že kněží čeští toho času co do vzdělanosti a mravů vynikali nad německé skutečně.“

Nač tedy jiní mužové, na př. ve Francii, horlili z vlastního přesvědčení a z potřeby, to Hus po nich bezdůvodně deklamoval. Činil tak, poněvadž to tehda bylo modou, poněvadž bylo na denním pořádku naříkati a horliti na zkaženosť kněžskou. Činil tak, poněvadž se mu nedostávalo praktického taktu; ve strojeném svém rozčilení spatřoval strašidla, kterých nebylo, šířil se o nepořádcích, kterých v míře takové nestávalo. Činil tak, poněvadž mu to poskytovalo látku ke zvučným diatribám, ke hřímavým filipikám, při čemž mohl rozvíjeti bohatou zvučnosť hlasu a řeči, nic nedbaje toho, že na jedné straně rozněcuje nespravedlivou nedůvěru a nenávisť, na druhé pak spravedlivý hněv a rozhořčenosť, — jen když mu posluchači kývali pochvalu.[3])

A dejme tomu, že ty poměry mezi duchovenstvem za času jeho byly tak prohnilé, tu tážeme se: Byla ta cesta, kterou se dal Hus, o nápravu kněžstva dbaje, cestou rozumnou, vhodnou, a což ještě více, cestou křesťanskou? Takovým způsobem měl býti uskutečněn návrat duchovenstva k bohumilému životu? — Máme za to, že kazatelna nebyla místem, se kterého se mělo působiti ku zlepšení mravů duchovenstva . . A jaký mohl a musel býti konečný důsledek výstředního jednání Husova? Zajisté ten, že se vůbec naprosto podkopala důvěra ke kněžstvu, i tomu, jež bylo mravů bezúhonných, a že lid navykl ve kněžstvu větřiti nepřátely své, odpůrce pravdy, pronásledovníky svatých kněží, pouhé pokrytce a farisey, lupiče cti svých dcer, ukrutníky, dříče, jichž by se měl sprostiti.[4])

Lid vřadil potom nevinné s vinnými do jedné řady a odepřel veškerému kněžstvu i nejmenší stupeň vážnosti, tak jako svým vychovatelům veškerou poslušnosť[5]), a pojal je v celém království v úplnou nenávisť.[6])

---

[1]) Dr. Fr. Zeibert: Compendium historiae eccl. str. 263.
[2]) Pal. děj. národa č. díl III. str. 10.
[3]) Hlavinka: Bludy a lži v děj. str. 199.
[4]) Dr. Lenz: op. cit. 234—235.
[5]) Chronologische Geschichte Böh. Fr. Pubitschka r. 1888. VII. B. str. 306.
[6]) Chronologische Geschichte Böh. Fr. Pubitschka r. 1888. VII. B. str. 476.

A k lidu připojil se i král, jak o tom svědčí staří letopiscové čeští:

A když mistr Jan Hus a Jeroným
a jiní mistři ty knihy mezi sebou jmejichu,
a rádi se velmi v nich učichu,
i poče mistr Hus proti papeži a proti všem kněžím kázati,
lakomce, svatokupce, k . . . áře jim dávati,
a lidé počechu hned kněží v nenávisti míti,
král Václav káza kněží lúpiti
a zboží jim odejímati; atd.[1])

Krátce „ať dělali kněži co chtěli, urážlivým útokům Husovým neušli.“ [2])

A táže li se někdo, proč nežili všichni kněží vzorně, že to byla potom jejich vina, tomu odpovídáme:[3]) „Proč nežijí vzorně všichni učitelé, všichni otcové? to je potom jejich vina — jestli já štvu děti proti nim. — Jinak je tomu, příteli! Spoluučitele nebo spoluobčana napomenouti, neb jinak se o jeho polepšení starati — to je záslužný čin. Ale před dětmi chyby jeho odhalovati, děti vésti k pohrdání učitelem nebo otcem, anebo k tomu i přivésti, aby učitele, otce zneuctili, to jest jednání nemoudré a děje-li se s rozmyšlením, hříšné, štváčské.

Zdálo se snad Husovi v horlivosti jeho, že usiluje o kázeň církevní, ale náruživosť jeho zaváděla ho tak, že sám podrýval základ všeliké kázně církevní, kteráž jest poslušnosť.[4])

I Palacký uznává velikou chybu tuto na Husovi, a píše v příčině té,[5]) že Hus „líče před lidem všecky křehkosti duchovenstva, nepomýšlel na to, že usiluje o zničení autority, jejížto podání od věku k věku náleží k samé podstatě církve Římské“; a tím, jak praví opět Palacký, musel se již napřed jeviti otcům ve vzpouře.

Hus zapomínal, že také pokora a poslušnosť jsou ctnosti křesťanské, a sice ctnosti vynikající. A právě po ctnostech těchto není v povaze Husově ani stopy.

Tím podán jest ráz povahy Husovy aspoň v hlavních rysech; poukazováno při tom na světlé i stinné stránky povahy jeho. Konečný úsudek o povaze Husově pronášeti nám netřeba; neboť každý z toho, co tu řečeno, nestranný úsudek o povaze Husově učiniti si může.

---

[1]) Staří letopisové čeští od r. 1378—1527. str. 470 z rukopisu O.

[2]) Lenz: op. cit. str. 198.

[3]) Ed. Brynych: Slovo kříže str. 139.

[4]) Helfert: op. cit. str. 98.

[5]) Palacký: op. cit. str. 101.

Kéž jednou již přestane to falešné horování pro Husa, jen zájmům stranickým sloužící, a na massy lidu, který sám o pravdě přesvědčiti se nemůže, vypočtené!

Pravý pojem o povaze Husově rozšiřovati: toť účelem buď nás všech!

Nad čerstvým hrobem.

Památce bohoslovce Jana Pokorného, zvěčnělého dne 6. září 1893 ve Veselí n/L., věnuje Frant. B. Stálecký.

Ach, proč jen, objetím svým neúprosná zvěsti,
já věřit musím ukrutnému tvému slovu?
Proč let tvůj všude jen si úžas, bolesť klestí,
proč pozdě a přec brzy k mému slétla's krovu?

Jak mně se duše neotřese do základů,
když zřím, jak málo přelétlo jen okamžiků,
co veď jsem Tvoje kroky do bechyňských sadů . . .
A teď — Ty's v lůně jiných portálů, bran, šiků . . .

Že Ty již v hrobě dřímáš? Kdo jen znal Tě, druhu,
tu Tvoji vtipem zářící jen duši smavou
a přec tak krásnou, planoucí jak duhu,
jak uvěří, jak přivítá zvěsť bolnou, dravou?

Jak ten, kdo život znal Tvůj, dýšící jen jarem,
a zdravím kypící jak zora zlatem s výše,
jak uvěří, že nebe smrť Ti dalo darem,
a kamž za dlouho bys spěl, jdeš nyní tiše . . .

Ty v rodičů jsi náruč přišel v době,
kdy ples jim slibovala deštit již tak brzy . . .
Však kynul Bůh, a chlad jsi přitisk' k sobě
a místo radosti jim tryskl — bol a slzy.

Z vědecké literatury.

Německá literatura vědecká zasluhuje skutečně obdivu. Neuplyne téměř ani měsíc, aby nebyla obohacena novým dílem, v pravdě cenným, významným, aby epochální spisy starší neobjevily se ve vydání novém. Katolická knihkupectví: *Herderovo* ve Freiburku a *Schöninghovo* v Paderborně mají pověsť světovou. — Na nejnovější některé publikace v různých oborech vědy chceme v tomto oddílu upozorniti.

Theologie.

Theologie netěší se snad nikde takové pozornosti a má sotva kde tak zdatné pracovníky jako v Německu Zvlášť Herderova *„Theologische Bibliothek“* pečuje o rozkvět její neunavně.

Dogmatika. Dr. *Hermann Schell* dokončil svou *„Katholische Dogmatik in sechs Büchern“* Pad., F. Schöningh (12·40 M.). Poslední díl obsahuje nauku o svátostech a eschatologii a vyznamenává se dle „Lit. Handweiser“ nejvíce onou spekulativností, jež u *Scheebena* („Handbuch der kath. Dogm.“ v. Herd. „Th. Bibl.“), tolik se chválí.

Simarova „Lehrbuch der Dogmatik“ vydána u Herd. po třetí.

Morálka. Výtečná *Lehmkuhlova* „Theologia moralis“ dočkala se již vydání sedmého. (Fb. Herder. 16 M.)

Pastorálka. Ve zmíněné Herd. „Th. Bibl.“ vydána Dr. F. A. Göpfertem „Pastoraltheologie“ von *Joh. B. Renninger* 1893 (568 str.; 7 M.) Látka rozdělena s hlediska více praktického než vědeckého, postup jest zcela opačný než v pastorálce Schüchově, svátosti položeny na prvém místě a probrány nejdůkladněji.

Círk. právo. *Fr. Heiner: „Katholisches Kirchenrecht“* I. Bd. Pad. F. Schöningh 1893 (str. 391; 3·60 M.). Má býti příruční knihou pro praktického duchovního správce a cíli tomu vyhovuje dle „Lit. Handweiser“ úplně.

Filosofie.

K tolika filosofickým dílům, jimiž německá literatura se chlubiti může, přistoupila kniha *Dr. Virgila Grimmicha: „Lehrbuch der theoretischen Philosophie.“* Auf thomistischer Grundlage. Fb. Herd. 1893 (str. 565; 7 M.).

V objemu poměrně malém obsahuje logiku formální i materiální (methodiku, noëtiku, kritiku), metafysiku všeobecnou (ontologii) i zvláštní (kosmologii, anthropologii, theodiceu). Látka uspořádána přehledně, ač by na př. v noëtice bylo přirozenější, kdyby podány byly napřed positivné myšlénky scholastikův o processu poznání lidského a pak teprve vyvráceny systemy chybné. Při stručnosti, jaká při knize učební byla nutna, jsou přece jednotlivé stati srozumitelny, jen k článku o noëtických zásadách sv. Tomáše (die Erkenntnistheorie der scholastischen Philosophie) bylo

by as dlouhého výkladu třeba. Jak zcela jinak podána tato obtížná část v naší „Filosofii“ Pospíšilově! — V druhém díle knihy jsou časté lat. citaty ze sv. Tomáše do textu vkládané jasnosti značně na úkor — zvlášť theodicea vypadá spíše jako snůška míst ze sv. Tomáše než filosofie na základech scholastických.

[Mimoděk připadá nám při čtení knihy této potřeba úplné filosofie dle zásad sv. Tomáše v jazyku českém, jíž nutně žádá i reforma studia theologického, která prý bude v nejbližších letech provedena. Kritika, noëtika, methodika a ontologie zpracována Dr. J. Pospíšilem („Filosofie podle zásad sv. Tomáše Aq.“ Brno, Ben. kniht. 1883; bohužel jest první vydání úplně rozebráno) tak důkladně a jasně, v tak čistém rouchu českém, že si sotva více lze přáti. Kéž by týž věhlasný znatel nauk scholastických brzy odevzdal české veřejnosti také svou metafysiku speciální, po případě i filosofii mravní a právně — sociální, za našich dnů tak potřebnou! Kéž učinil by tak aspoň z důvodu, z kterého I. díl byl vydal, z ohledu na nás, posluchače ústavů theologických, které často jen roucho cizí řeči odpuzuje od studia zásad thomistických, pro vzdělání a budoucí povolání naše tak nezbytných! Získal by si tím nezměrných zásluh o naši filosofickou literaturu a upřímné naší vděčnosti.]

Nesmrtelných zásluh o filosofii získají si němečtí *Jesuité.* Velká jejich sbírka „*Philosophia Lacensis*“ jest zřídlem, z něhož bezpečně vážiti lze pro všecky filosofické nauky. Filosofie přírodní zpracována T. Peschem, přirozené právo Th. Mayerem, logika T. Peschem a právě vyšlo obsáhlé dílo o přirozené theologii: „*Institutiones theodiceae* sive theologiae naturalis secundum principia s. Thomae Aq.“ Fb. Herd. 1893 (8 M.), od *J. Hontheima* S. J., o němž možná budoucně promluvíme důkladněji.

Však mimo to počali nyní Jesuité ještě vydávati menší kompendia latinská „in usum scholarum“; první v řadě jich jest „*Philosophia moralis*“ *P. Cathreina,* Fb. Herd. 1893 (396 str; 3·50 M.), kniha, za jejíž výbornosť ručí již zvučné jméno autora znamenité „Moralphilosophie“. Po ní následují „Logica“, již napsal *C. Frick* S. J. 1893 (300 str. 2·60 M.) a „*Philosophia naturalis*“ od *H. Haana* S. J. 1893.

Touže dobou vydána u Herdera známá Hagemannova „Metaphysik“ ve vyd. pátém.

Dr. Const. Gutberlet, jenž v „Ethik und Religion“ (2. vyd. Münster, Aschendorff 1892; str. 376, M. 7·50) a „Ethik und Naturrecht“ (2. vyd. Münster, Theissing 1893; str. 214), tak řízně a vědecky důkladně rozebral „neodvislou morálku“, napsal nyní kritiku moderního názoru světového: „*Der mechanische Monismus.*“ Pad Schöningh 1893 (str. 306; 5 M.), ze které později podáme některé ukázky. *Poř.*

Sociologie.

„*Don Boscos sociale Schöpfungen*“ von *J. B. Mehler.* Regensburg, Manz 1893 (119 str.; M. 1·50).

Knížečka tato vzbudí u čtenáře nadšení pro dílo Boscovo. Vyloživ krátce život jeho seznamuje nás p. spisovatel s ústavy Boscovými, jež

za 50 let mají 250 domů a 300 000 chovanců. Zajímavá je stať, obsahující pravidla a organisaci jednotlivých ústavů. *Ol.*

„Der Capitalismus fin de siècle“ von *Dr. Rud. Meyer.* Wien, „Austria“ 1894 (!) (488 str.; 4·20 zl.).

„Meyer jest tajný katolík“ — „Meyer jest zakuklený sociální demokrat“: tak různě zněly úsudky o autorovi uvedeného spisu, když vydal „Der Emancipationskampf des vierten Standes“. Dílo to vzbudilo pravou sensaci — s použitím jeho vznikla, jak Meyer sám v předmluvě k II. vyd. podotýká, celá literatura o sociální otázce. A podnes kdo chtěl by se o hnutí sociálním a postavení jednotlivých stran řádně informovati, nemůže knihu tu nechati bez povšimnutí, a třeba by s lecčíms nesouhlasil, uzná přece, že autor (kons. protestant) „se stanoviska objektivního vše posuzuje a s největší svědomitostí se vynasnažil věci líčiti pravdivě“ (Emanc. I. 12).

Tím karakterisován i spis svrchu uvedený. Meyer líčí v něm vznik kapitalismu, zmiňuje se o hlavní té posile, které se mu dostalo v protestantismu. („Die Reformation ist die Adaptirung des Christenthums an die capitalistischen Bedürfnisse der Bourgeosie“ str. 58), dovozuje způsobem skutečně zajímavým, jaký vliv mělo naň v Německu zavedení ochranných cel a upozorňuje při tom na nebezpečí, jaké státu hrozí vzmáháním se soc. dem. ve vojsku (kap. I.—III.). V hlavě IV. sleduje a oceňuje protikapitalistické snahy soc. demokracie a katolické církve (obírá se zvláště Kettelerem, pro něhož jest nadšen, Manningem a encyklikou sv. Otce), přísný soud pronáší nad antisemitismem, ukazuje, jak na kapitalismus působí cizozemská konkurence (kap. V.), a jak si tento pomoci hledí kartelly (kap. VI). V statích posledních kritisuje „evoluci“ výroby prostředků životních (kap. VII.), vliv zlaté měny na kapitalismus („Wird die Goldwährung allgemein durchgeführt, so werden wir eine allgemeine ökonomische Katastrophe haben“ str. 389) a války obchodní.

Líčení jest takové, že na každé stránce poznáváte sociologa zkušeného, který mnoho viděl, mnohé z toho, co předvádí, sám prožil, sám důležitou tu hrál úlohu a nyní okem bystrým sleduje každé hnutí sociální.

Ke katolické církvi jest autor celkem spravedliv; uznává úplně veliký její úkol a význam v řešení sociální otázky; s důrazem poukazuje na to, že síla její spočívá v chudobě a v hájení zájmů nižších proti vyšším — v opírání se o lid (212—214). Toť táž myšlénka, kterou Vogelsang hájil a Scheicher statně propaguje, tu jakoby nám v uši zaznívala slova, která pronesl Liechtenstein na kat. sjezdu v Linci 1892: „Unsere Hoffnungen bauen wir auf das Volk und bloss auf das Volk . . .“ (Monatschrift für chr.-soc. Reform 92, 407) a výrok hraběte de Mun v Toulousu: „Já jsem pro spojení s lidem . . . Ne kapitál třeba chrániti, nýbrž práci“!

Zvláštní pozornosti zasluhují kritické poznámky o encyklice „Rerum novarum“ (188—215). Autor pln jsa úcty k názorům, jež „ten podivuhodný stařec“ se zvláštní, mladickou energií rozvíjí (193),

uznává „dalekosáhlé požadavky jeho a snahy o zlepšení situace sociální, správným shledává požadavek minimální mzdy, však — ve splnění jeho nedoufá. Nepochybuje, že by plnění povinností, jež papež státu ukládá, společnosti bylo blahodárné a doufá, že dříve nebo později skutečně se plniti budou: „Die Ermahnungen der Encyclica an den Staat werden, wenn auch nicht sofort, erfolgreich sein (212).“ Kéž by byl dobrým prorokem!

Myšlénky Meyerovy o poměru církve k válce (166—168), o militarismu (str. 145), antisemitismu (224—234) mnohého as překvapí, leckde pozastaví se nad smělým tvrzením jeho, však o „kapitalismu fin de siècle“ najde poučení hojnosť — škoda, že především jen o Německu.

Poř.

Z kruhů bohosloveckých.

Zpráva o sjezdu velehradském ve dnech 1. a 2. srpna 1893.

Skromné druhdy pouti bohoslovců česko-moravských na Velehradě proměnily se za posledních let v mohutné manifestace nejen katolického akademictva a katolické intelligence česko-moravské, nýbrž i účastníků z jiných katolických národů slovanských. Tak stalo se najmě o letoší pouti ve dnech 1. a 2. srpna

Již odpoledne dne 31. července sjížděli se na posvátný Velehrad intelligentní poutníci ze všech koutů slovanských vlastí. Ještě nedozněla slavnostní nálada z imposantní schůze Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda konané bezprostředně před sjezdem naším, a již opět nové vzrušení, nové nadšení, nový život! O 5. hodině odpol., kdy hlavní síla poutníků ve slavnostním průvodu vkročila na posvátnou půdu velehradskou, uvítaly posvátné stěny velehradské svatyně za zvuků písně cyrillo-methodějské přes 500 slovanských poutníků ze všech vzdělaných stavův a tříd společenských. Vedle Čechů z markrabství i z království ovšem nejčetněji zastoupených byli tu zástupcové Poláků, Rusínů, Slováků uherských, Slovinců, Chorvatů, Hornolužičanů, ano i zástupce bratří zaoceanských, americký kněz-missionář.

Byl to povznášející výjev, když na řečniště vystoupil slovutný kazatel dp. P. Cibulka T. J. a úchvatnou řečí vítal shromážděné poutníky ku hrobu sv. Methoda stavě jim před oči krásný cíl jejich pouti. Nám zdálo se na tom posvátném místě slovanské slávy pod dojmem plamenných slov nadšeného řečníka, jako bychom se opět viděli spojeny se všemi křesťanskými Slovany pod vysoko vztýčeným praporem dávné křesťanské kultury cyrillo-methodějské — pod praporem katolicismu!

Po požehnání, které konal vdp. rektor kolleje jesuitské na Velehradě P. Vostatek, odebrali se účastníci sjezdu do klášterního refektáře k obvyklým formáliím, kterými každoročně naše sjezdy bývají zahajovány. Na tribunu vystoupil první kol. Úlehla, předseda olomucké „Literární Jednoty“ a pozdraviv vřele všechny hosty, kteří na pozvání moravských bohoslovců přišli na Velehrad, navrhl za čestného předsedu Jeho Urozenosť p. hraběte Fr. Seilerna a za řídícího předsedu neunavného organisátora sjezdů velehradských, vdp. konsistorního radu P. Ant. Cyr. Stojana z Dražovic. Oba návrhy byly s pochvalou přijaty. Hrabě Seilern poděkovav za volbu odevzdal řízení schůzí úplně do osvědčených rukou vdp. P. Stojana, který ihned ujav se slova svým milým a při tom horoucně nadšeným způsobem rovněž vítal všechny účastníky sjezdu. Po té vystoupil na řečniště vdp. rektor P. Vostatek T. J., aby uvítal slovanské poutníky jako milé hosty v staroslavném klášteře velehradském. K němu přidružili se též zástupcové

obce velehradské. Na to mluvili po řadě zástupcové všech katolických Slovanů vítajíce se vzájemně a přinášejíce vřelé pozdravy svých krajanů. Mluvili p. MUC. Hrubý z Letonic za fakulty světské, p. JUDr. Weber, předseda katolicko-politické jednoty uhersko-brodské, dp. farář Weber, zemský a říšský poslanec, akademik Hornolužičan p. Ševčík přinesl pozdrav od předního buditele Srbů hornolužických, kanovníka Mich. Hórnika, hrabě P. Badeni T. J. od bratří Poláků, Slovinec p. Končar tlumočil pozdrav od bílé Lublaně, vp. P. Venhuda promluvil za Chorvaty, vdp. děkan Sielecki ze Žužela v Haliči jménem sjednocených Rusínů, americký missionář přonesl pozdrav Slovanů zaoceanských jazykem anglickým a českým. Dojemná a charakteristická byla slova, která pronesl veliký trpitel kmene slováckého, v službách národa sešedivělý slavný historik P. František Viktor Sasinek. Pravilť: „Jaká to radosť, že ten Slovák bídný, jenž doma bratří nemá, má všude bratry tam, kde se ozývá hlahol slovanský! Ne! Ať si mluví, co chtějí a dělají, co chtějí: národ neumírá. Přišli jsme sem na hrob Apoštola slovanského a z hrobu čerpáme život!“ — Při řečích zvláště vzácných a vzdálených účastníků sjezdu ozývaly se sálem salvy potlesku a nekonečné volání „slávy.“ V nejlepší náladě a s povznášejícími city v hrudi odebrali se účastníci sjezdu ku společné večeři a pak na odpočinek, uchystaný jim hlavně zásluhou vdp. P. Stojana v rozsáhlých místnostech klášterních budov.

Dne 2. srpna o 5. hod. ranní probudily nás slavnostní výstřely z hmoždířův a ještě slavnostnější zvuky venkovské hudby. — Za ranní mše sv., kterou sloužil řecko-katolickým ritem vdp. děkan Sielecki, vykonali účastníci sjezdu sv. zpověď a při druhé slavné mši sv., kterou celebroval bývalý předseda olomucké „Literární jednoty“, novosvěcenec P. Skýva, přistoupili ke stolu Páně.

Po 8. hod. zahájena v refektáři vlastní akademie Sál byl hostmi přeplněn. Po vřelé promluvě vdp. assessora P. Vychodila vystoupil na tribunu předseda brněnské Růže Sušilovy, kol. Jan Sedlák, aby promluvil o thematě „Písmo sv. a věda.“ Přednáška pojatá se stanoviska čistě vědeckého a přednesená se živým zápalem pro pravdu vzbudila mezi přítomnými vzdělanci všeobecný zájem. Pak uděleno slovo právníku p. Jos. Chocholouškovi ze Zberazi, který si obral thema „Zisk podnikatelský a socialismus“. Časová tato úvaha byla důkladně zpracována a veskrze křesťanskými zásadami proniknuta.

Rusín vdp. P. Sielecki musí odejíti, pročež mluví ještě na rozloučenou zmiňuje se o „Kongregaci děvic Panny Marie“, kterou v Haliči založil. Jemu k poctě zapěl přítomný pěvecký sbor Nešverovy „České písně.“ —

Filosof p. B. Navrátil z Vyškova promluvil „O archivech moravských“ vyzývaje hlavně mladší duchovenstvo, aby hledělo časem srovnati vzácné, avšak posud zanedbané archivy farní. Dp. professor P Koželuha přidává se k názorům řečníkovým podávaje některé zajímavé zprávy o archivu města Prostějova, v němž on sám nejvíce pracuje Na to ujal se slova vdp. děkan Dr. Schneider z Křižanovic podávaje obšírnou zprávu o Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoda, jeho vzniku, účelu a prostředcích. Slovinec p. Končar mluví o zuboženém stavu národa slovinského, jeho školství a „Družbě sv. Cyrilla a Methoda,“ této slovinské Matici školské. Řeč p. Končara, přednesená s citem a ryzím přesvědčením, setkala se s vřelými sympathiemi posluchačů k utlačovanému národu. Redaktor „Našeho Domova“ P. Jos. Vévoda mluvě o důležitosti tohoto nového podniku literárního vřele jej odporučuje. Přítomný zástupce výboru družstva „Vlasti“ p. nadučitel Špaček souhlasí úplně s řečníkem a prohlašuje, že mezi „Vlastí“ a „Naším Domovem“ panuje nejlepší shoda. — Ku konci velmi mile pobavil přítomné svým kořeněným způsobem vp. P. Zgoda, známý z „Hlasu“ pod pseudonymem „K. Křen.“ Tím zakončena schůze ranní.

Odpoledne o 2. hod. bylo v akademii pokračováno. Dle programmu měl přednášeti hrabě Sylva Taroucca „O křesťanské sociologii,“ avšak pro nepředvídanou překážku nemohl řečník na Velehrad přijíti. Dáno tedy slovo akademiku, panu Ševčíkovi z Horní Lužice, který mluvil o škodlivém a demoralisujícím vlivu Lutherovy reformace na Lužické Srby. Zajímavá tato přednáška byla proniknuta vlasteneckým zápalem a jemnou melancholií — vždyť se řinula z hrudi jednoho

z nemnohých synů posledního zbytku nešťastných Polabanů. Řeč p. Ševčíkovu doplnil hornolužický učitel p. Simank vzpomínkou na kanovníka Mich. Hórnika.

Za hlučného potlesku vystoupil na řečniště p. prof. Sasinek, aby pojednal „O nejstarších dějinách Slovanů.“ Slovutný historik hájil s vědeckou důkladností a znalostí věci zásadu, že Slované jsou praobyvateli svých vlastí. Dlouhotrvající potlesk a volání „slávy“ bylo řečníku odměnou.

Potěšitelným úkazem byla řeč Dra. Nábělka, gymn. professora z Kroměříže, který mluvil o thematě „Jak působí filosofie na život lidský.“ Jeho dlouhá, přes dvě hodiny trvající přednáška všeobecný budila obdiv jednak svým bohatým a vzácným obsahem, jednak nezvyklým za našich dnů zjevem, že laik a professor mathematiky má tolik obsáhlých a důkladných vědomostí z oboru patristiky a scholastické filosofie, jaké jsme zvyklí hledati jen u učených theologů. Zvláště pozoruhodny byly jeho důkazy pro byt Boží. Byla to přednáška ryze vědecká a zasluhuje plnou měrou uznání, jakého se jí dostalo.

Dp. farář Vinc. Ševčík odporučuje hojné zřizování spolků katolických tovaryšů jako protiváhu proti organisaci sociální demokracie.

O $^1/_2$7. hod. večer ukončil předseda vdp. P. Ant. Cyr. Stojan akademii nadšeným doslovem, díky vzdávaje všem, kdož si získali zásluh o sjezd a projevuje přání, bychom se za rok opět v tak hojném počtu shledali na posvátné půdě slovanského Velehradu. Zdař Bůh! —

Sjezd zaslal holdovací telegramy sv. Otci, Jeho Milosti nejdp. knížeti-arcibiskupu olomuckému a Jeho Milosti nejdp. biskupu brněnskému. Jak od sv. Otce tak i od obou nejdp. arcipastýřů došla telegraficky odpověď a spolu apoštolské a biskupské požehnání. Telegram od sv. Otce, který došel později a nemohl již na sjezdu býti předčítán, zní takto:

„Testimonium amoris atque obsequii erga b. Petri sedem telegraphice exhibitum ab auditoribus theologiae e Moravia et Bohemia atque ab academicis liberarum artium nec non a magistris et professoribus gymnasiorum aliisque viris doctis nationis slavicae frequenti numero Velehradii piae peregrinationis causa ad sacros cineres ss. Cyrilli et Methodii congregatis academiamque scientificam celebrantibus libenter laetoque animo excipiens summus Pontifex petitam ipsis ipsorumque studiis et laboribus apostolicam benedictionem peramanter impertit. Cardinalis Rampolla.“

Omluvné přípisy a blahopřejné telegramy zaslali mimo jiné následující pánové: Vdp. Dr. František Kryštůfek, rektor české university, J. Exc. hrabě Egbert Belcredi, Dr. Ot. baron Pražák, kníže Ant. Lubomirský, dp. professor Vlad. Šťastný, dp. Dr. Rud. Horský, předseda družstva „Vlasti“, dp. Václ. Kosmák, dp. Filip Konečný, O. P. a m. j. —

Letoší Velehradský sjezd řadí se čestně svojí velkolepostí a četným účastenstvím ku sjezdu loňskému. Dnové jeho sice minuli, účastníci se rozjeli na vše strany, ale ze srdcí jejich nikdy nevymizí blahá vzpomínka na okamžiky strávené ve dnech 1. a 2. srpna na posvátném Velehradě. Dej Bůh na přímluvu sv. Cyrilla a Methoda, aby se náš staroslavný Velehrad stal Eldoradem všech katolických Slovanův a zvláště nás, katolických akademiků, kde bychom proti zhoubným proudům moderního materialismu sílili duši svou vznešenými ideami myšlénky cyrillo-methodějské a pravé křesťanské vzdělanosti. Quod felix faustumque sit!

Jan Staněk,
t. č. jednatel „Růže Sušilovy“ v Brně.

Schůze delegátů jednot bohosloveckých na Velehradě.

Za příležitosti sjezdu velehradského byly konány též schůze delegátů všech našich jednot, které měly vypracovati zásady pro reformu Musea a pro účastenství bohoslovců na národopisné výstavě v Praze.

Sekce museová usnesla se na následujících bodech:

1. Museum vycházejž jako posud třikráte do roka, a to v určitých lhůtách: 15. prosince, 15. dubna a 30. června. Předsedové jednot se zavazují, že práce v čas zašlou a tím pořadateli provedení tohoto bodu umožní.

2. Obsah budiž rozdělen na pět oddílů:

a) Články vědecké a básně.
b) Zprávy z literatury vědecké, zvláště theologické.
c) Zprávy a ukázky z alumnátů cizích (život, studium a pod.) [1]
d) Zprávy z alumnátů domácích.
e) Směs.

Zároveň projeveno přání, aby přítomní delegáti pečovali o hojné rozšíření Musea ve svých jednotách. Kéž se stane Museum naše na základě přijatých reform skutečným orgánem bohoslovců česko-moravských!

Sekce národopisná přijala v zásadě návrhy národopisného odboru brněnské R. S. Ježto však výstava byla odročena na r. 1895., usneseno bližší organisaci ponechati na dobu pozdější. Zatím má si každá jednota opatřiti vlastní diagrammy své činnosti vnitřní i vnější. Kol. Košák bude nás zastupovati u výkonného výboru národopisné výstavy v Praze. *J. St.*

Z Brna.

Pro nepřekonatelné překážky počala letos naše Růže činnosť svou teprve dne 22. října. Zpěváci s kol. Všetečkou v čele zapěli velebný sbor Zvonařův „Hospodine, pomiluj ny," načež předseda kol. Jan Sedlák zahájil nové období činnosti Růže Sušilovy poukazuje ve své řeči na účel a význam naší jednoty, na práci, jež nás čeká, zvláště na poli theologickém, sociálním a literárním, a povzbuzuje členy k nadšení, píli a obětavosti, bez nichž bychom se cíle vytčeného minuli. Krásným sborem Voglovým „Na Vltavu" zahajovací schůze skončena.

Schůzí týdenních, které konáme, jako každoročně, v neděli od 9—10 hodin dopol., bylo posud 6. Přednášky v nich podány tyto: 1. „Vzpomínky na slavnosť Kollárovu v Turč. sv. Martině" (kol. Šilhan ze IV. r., ve 4 předn.). 2. „Židé a jejich morálka" (kol. Ballon z II. r., v 1 předn.). 3. „Principy křesťanské v řešení sociální otázky" (kol. J. Sedlák ze IV. r., ve 2 předn.). 4. „Člověk v genealogické spojitosti s živočišstvem" (kol. Strouhal z II. r, posud v 1 předn.).

Mimo to konaly se dvě schůze výborové, na nichž bylo rokováno o tom, jak provésti usnesení Velehradská stran Musea, mluveno o knihovnách a jiných běžných záležitostech a předloženy účty Musea loňského.

Letos zakládá naše jednota 5 knihoven, a to v obcích: Lipové, Jabloňově, Boskově Týně, Olšanech a Kunicích. Příspěvky dány knihovnám v Deblíně a Nedvědicích.

V tomto období povstaly ve středu jednoty nová dvě ohniska činnosti t. zv. kroužky. Kollegové, kteří jsou ubytováni v semináři (I. a část II. roč.) utvořili mezi sebou kroužek literární, kollegové III. a IV. roč., jakož i část II. roč. v alumnátě bydlící zařídili si kroužek sociologický. Účelem kroužků jest vzájemná výměna myšlének a zkušeností, jakož i tříbení pojmův a názorů. Proto nepořádáme v nich skutečných přednášek, nýbrž členové kroužku jsou povinni zaváděti střídavě rozhovory o některé důležité otázce, načež ostatní, členové i nečlenové (hosté), rozpředou o věci debattu, která dle dosavadních zkušeností bývá živa a zajímava.

Časopisů a jiných děl odbíráme celkem 24. Jsou to: Hlídka literarní, Literární listy, Časopis vlast. spolku musea olomuckého, Osvěta, Slovenské Pohlady, Vlasť, Vychovatel, Živa, Světozor, Cyrill, Method, Časopis mat. mor., Blahověst, Růže dominikánská, Časopis katolického duchovenstva, Lilie sv. Josefa, Zahrádka sv. Františka, Rádce duchovní, Dělnické noviny, Český lid, Mourkův Slovník česko-německý, Ottův Slovník naučný, Sedláčkovy Hrady a zámky, Kath. Missionen.

---

[1]) Oddíl *c)* a *d)* spojili jsme pro totožnosť látky v jedno. Na věci samé se tím ovšem nic podstatného nezměnilo.

Růže Sušilova byla zastoupena na slavnosti pětadvacetiletého úmrtí Fr. Sušila v N. Rousinově dne 8. října t. r. pětičlennou deputací.

O Dušičkách položili jsme věnce na hroby našich hvězd, Fr. Sušila a M. Procházky, jakož i na hrob nedávno zemřelého kněze-spisovatele a bývalého professora paedagogiky na našem ústavě P. Jak. Procházky.

Vdp. regens Dr. Josef Pospíšil býval opět schůzím našim přítomen, ochotně půjčoval nám knihy k pracím našim potřebné, povzbuzoval k větší vždy horlivosti a činnosti. Budiž mu za to vzdán srdečný dík!

Z Olomouce.

S osvěženou myslí a novými silami dali jsme se po prázdninách do práce. Abychom snadněji a jistěji dosáhli cíle vytknutého stanovami Literární Jednoty, zařídili jsme si kroužky literární. Stejně smýšlející a stejnými snahami vedení kollegové učinili kroužek, aby v něm se k práci povzbuzovali, vespolek se radili a ve studiu se podporovali. Dosud máme takových kroužků pět: filosofický, historický, patristický, sociologický a paedagogický. Členové, kteří přistupují k některému kroužku, zavazují se, že budou ve svém oboru pracovati a udají si vespolek cíle, k nimž má práce jejich směřovati. Ostatní z kroužku pak jsou zavázáni k podpoře jeho studia, jednak udávajíce prameny, jednak sami sdělujíce si náhledy. Scházejí pak se k volným rozhovorům. Hlavním účelem těchto kroužků je práce. Navykejme si práci vědecké, studiu a budeme míti dosti pracovníků ve vědách theologických. Vždyť někdo má právě vlohy ku spisovatelství, ale nebyly v něm probuzeny. Členové mají podati stručně a jasně výsledek svých studií nebo jejich postup, aby se naučili slovem a pérem se vyjadřovati.

Literární Jednota čítá letos opět 180 členův. Ačkoli všichni členové jsou stanovami k pracím vázáni, přece nemožno, aby všichni literárně byli činni, a jest se nám spokojiti, když aspoň polovice se zdarem pracuje.

Schůze konají se jako jiná léta vždy po 14 dnech. V prvních čtyřech schůzích přednášelo se: o literárních kroužcích (p. Hudeček z III. r.) a o studiu socialní otázky (týž). Obě byly jaksi přípravné, jež měly členstvo k činnosti povzbuditi a zvláště druhá přednáška měla upozorniti na směry v křesťanské sociologii a dokázati potřebu horlivé činnosti v tomto oboru. Kollega J. Svozil z II. r. četl v 3. schůzi stať historickou: „Byla-li církev katolická vinna krutostí, s jakou se prováděla reformace po r. 1620.“ Ve čtvrté schůzi četl koll. Mlčoch ze IV. r. přednášku ze spisu kardinála Manninga „Základové víry,“ jejž přeložil z angličiny. V prvé schůzi přečetl vdp. superior Dr. K. Wisnar list J. M. Arcipastýře našeho, v němž chválí naše snahy, jež poznal ve věnovaném „Museu“ J. Milosti a povzbuzuje nás k účinné práci, zvláště theologické. Básně četli p. baron Uttenrodt (z II. ročníku) „Své drahé zesnulé matce“ a p. Chudoba (z I. r.) tři básničky. Kromě toho předseda literárními klepy měl v úmyslu zpraviti členstvo o nově vyšlých knihách a upozorniti zvláště na Doubravovy „Památky sv. Augustina.“

O časopisech a knihách, jež odebíráme, hodlám se zmíniti až v dalším sešitě „Musea“. Rovněž i o knihovnách, jež založí naše knihovna, napíši příště. Podotýkám jedině, že dosud došlo 15 žádostí o knihovny.

Končím pak vroucím přáním, abychom neustávali v šlechetné snaze své, nýbrž vzdělávali se vespolek pod záštitou sv. apoštolů moravských Cyrilla a Methoděje.

Srdečný pozdrav všem Jednotám bratrským a hřímavé: „Zdař Bůh!“ volá všem

Výbor „Literární Jednoty“.

Z Prahy.

Devátý rok naší „Růže Sušilovy“ zahájen byl slavnostní schůzí dne 26. října, jež počala modlitbou „Ó, zavzni prosbo vroucí“ od K. Bendla, kterou přednesl pěvecký kroužek. Na to měl předseda řeč „Náš úkol“, v níž ukázal, kde, proč a jak jest nám pracovati, vytknul účel celé jednoty a vybízel ku hojné a zdaruplné práci. Na konec zapěl opět pěvecký kroužek sbor od Al. Jelena, k němuž vhodná

slova napsal p. Jind. Skopec (II r.). Ve schůzi této přijato, aby letos zase jako jiná léta místo věnců na hroby vynikajících kněží vlastencův o Dušičkách dán byl příspěvek spolku sv. Vincence de Paula. (K účelu tomu vybráno a odevzdáno 8 zl. 64 kr.) Ku konci schůze vřele promluvil vldp. p. ředitel, stálý podporovatel naší Růže, vybízeje členy k horlivé práci na poli literárním, jak se stránky produktivní tak i defensivní. Slibuje další svou podporu a radu snahám našim, těší se, že z pražského semináře i na dále vycházeti bude hojně dobrých pracovníků.

Ve druhé schůzi provedl hudební kroužek houslové kvartetto: F. Šubertovu: „Ukolébavku“, C. M. Webera: „Úryvek z čarostřelce a Rondo“. P. Ešner (II. r.) četl část svých prací folkloristických z okolí Uhlířsko-Janovického „Máje.“ Ve schůzi této přednesl pak p. A. Thein (II. r.) svou báseň „Koniáš“, krátce dříve se zmíniv o tom, jak nespravedlivě dosud v básních a na obrazech byl tento horlivý vlastenec vyličován. Pak oznámeno bylo, že knihovna jakožto člen dostává „Časopis Matice Moravské“ a odebírá „Časopis Musea král. Českého,“ zdarma pak že dostává: Věštník české akademie, Cyrilla, Methoda, Školu Bož. Srdce Páně, Květy Marianské, Anděla Strážného, Dělníka, Obecné Noviny, Časopis kat. duchovenstva, Obranu Víry, Ženské listy, Rozhledy po lidumilství, Obzor, načež jednáno bylo o časopisech, které mají býti letos Růží předplaceny a ku čtení vykládány. Usneseno odebírati: Světozor, Zlatou Prahu, Osvětu, Květy, Český lid, Památky archeologické a místopisné, Časopis vlasteneckého spolku musejního v Olomouci, Náš Domov, Slovenské pohlady, Literární listy, Růži Dominikánskou, Vesmír, Vlasť, Vychovatele a Dělnické Noviny, kterýchžto tří dodávání knihovně zdarma bylo letos zastaveno.

Třetí schůzi zahájil hudební kroužek přednesem pěkné skladby: Sen vojínův před bojem, načež následovala přednáška p. Sakaře (III. r.) „Archidiakonát a kol. kapitula v Týně nad Vltavou.“ Ve schůzi této přijato bylo, aby vypsán byl konkurs o založení dvou, po případě tří knihoven v obcích nábožensky nebo mravně ohrožených. — Schůze tyto byly dosti četně navštíveny. Kéž by i v další činnosti Růže nadšení, četná návštěva schůzí a horlivosť se udržela, by zdárně pracovati se mohlo v jednotě naší pro náš národ a jazyk Svato-Václavský a pro naši svatou víru Cyrillo-Methodějskou! Zdař Bůh!

Z Č. Budějovic.

Uplynulo čtrnácte let, a nastal rok patnáctý, kdy uzřely stěny malé, avšak milé síňky, která často svědkem byla mnohých úmyslů dobrých i činů velikých, první členy naší Liter. Jednoty. Tehdy skrovninký počet jich byl, ale teď v 15. roce jejího trvání mocný činí zástup. Máť letos 116 členů, všechny bohoslovce české.

V 15. roce zahájila liter. jedn. „Jirsík“ činnosť svoji dne 15. října t. r. za velikého účastenství členů. Předseda vzpomněv zemřelého v prázdninách našeho spolubratra p. Pokorného (II. r.), uvítal členy ve zdích seminářských. V krátké promluvě povzbuzoval členy, aby připravovali se na úkol těžký, vážný, jenž čeká na nás v životě: boj pravdy proti lži. Nám vyměřeno bude jednou, abychom byli vůdci v boji tom; nechť jsme vůdci schopnými. Vzdělávejme se nejen v posvátných vědách, nýbrž hleďme i poznati potřeby národa, toho dobrého lidu českého, co mu prospívá, co škodí. A za přípravu služiž nám škola a tyto schůze. Církev a vlasť nechť v našich sestersky milují se ňádrech!

Po té zapělo pěvecké quartetto B. Smetanovo „Věno“ s dovedností co největší. Nechť častěji přispějí bodří pěvci naši ku povznesení schůzí!

V nejbližší potom 1. schůzi promluvil p. Vaněk (II. r.) o „Museu v nové úpravě“. Probrán tu důkladně návrh podaný na schůzi Velehradskou, a proneseno vřelé přání, aby objevil se také některý článek belletristický v Museu. Než přání tomu naši bratři moravští nevyhověli, neuznávajíce je prospěšným. Museum jest

časopis bohoslovecký, nechť obsahuje jen články theologické,[1]) soudí oni. My opět: Museum jest orgán bohoslovců, ať obsahuje všechny plody bohoslovců.

Ve 2. schůzi přednesl p. Holeček (IV. r.) „Něco o moderní knize". O přednostech práce té není potřebí nám se zmiňovati. Uznány již tím, že uveřejněna byla v Hlídce literarní. Ve 3., 4. a častečně ještě v 5. schůzi předčítal p. Kuděj (III. r.) povídku svou „Na planinách". Ve formě povídky hledí p. Kuděj buditi zájem pro hospodářství, pramen to pozemského blahobytu. V téže schůzi přečten byl ještě úryvek z verš. povídky, již napsal p. Ad. V. . . Jak z úryvku onoho patrno, jest to práce důkladná, formou i obsahem dokonalá.

Měli jsme tedy celkem 5 liter. schůzí a 1 zahajovací. Všechny schůze navštívil též vdp. spiritual, jenž nejen radou, nýbrž i hmotně přispívá k dobru Jednoty. Při všech schůzích konány rozhovory, kdež jednáno o různých předmětech ku blahu jednoty směřujících.

Jako v předešlých letech byla, tak i letos začala býti u nás belletrie v převaze. Také dobře. Jest potřebí dobré a zdravé četby pro ubohý lid náš, jemuž v nynější trudné době jí se nedostává; cvičme se a odstraníme nedostatek ten.

Před 14 léty zaseto bylo malé seménko, založena Jednota. Padlo v půdu úrodnou, vzešlo a vyrostlo v mohutný strom, který obděláván jsa prací ustavičnou a zahříván jsa teplem lásky k němu, přinesl již dosti ovoce. I letos vypučel na něm opět růžový květ; kéž uzraje v sladký plod! Dejž to Bůh! *Výbor.*

Z Králové Hradce.

Počet členů v roce 1893/94.: 117.

I. valná hromada dne 22. října. Program: O úkolu spolků a naší „Jednoty" zvlášť; — O schůzi Velehradské (předseda) — Zprávy funkcionářův — O významu a důležitosti literárního kroužku v naší „Jednotě". Valná hromada zahájena a skončena slavnostními sbory (Bývali Čechové — S požárů dýmem).

Vnitřní život v čilosti udržuje loni založený „liter. kroužek," jehož účelem jest příprava mladých sil na pole literarní činnosti — styky s bratry českomoravskými vzájemným dopisováním — slovanská vzájemnosť studováním jazyků slovanských — přednášky v „Jednotě" pořádané od členů kroužku. Členové podávají práce, jež za měsíc shromážděné vydávají se ve svazku „Sborník literarního kroužku" a dávají se členům kroužku čísti. — Dne 15. list. vydán prvý svazek „Sborníku", jenž obsahuje práce: „Povaha Mistra Jana Husi" (HK + F. Beran IV.), „Písně z cyklu ‚Z klínu Ladina'" (HK + J. Černý), „O důležitosti a významu kulturní historie" (HK + V. Kaska IV.), „Ze Žlebů do Čáslavě" (HK + V. Lebduška IV.), „Na dušičky" a drobné básně (HK + E. Novák III.), „O realismu, nominalismu a formalismu" (HK + Snížek III.), „Jidáš," báseň z cyklu: „Biblické profily" (HK + J. Černý IV.), „Církevní rok a církevní svátky v obřadech našeho lidu" (HK + F. Kratochvíl IV.).

Kroužek měl dvě schůze, v nichž provedena jest volba důvěrníkův a přečteny stanovy. Přednášky bude pořádati v nedělích adventních. Dne 22. listopadu pořádala Jednota „Cecilskou zábavu", jíž byl přítomen sám nejdp. biskup.

---

[1]) Opakujeme tu opět, co jsme vám, kollegové, psali již soukromě. O přání vašem jsme nevěděli, v návrhu, který jste nám podali před prázdninami a jenž čten byl na Velehradě, nebylo o něm ani zmínky. — Ostatně není pravda, že bychom si přáli, aby Museum obsahovalo pouze články theologické, chceme jen, by bylo obrazem vážné práce našich jednot, aby bylo dokladem, že pojímáme správně těžké doby nynější a úkol, který nás v nich očekává — proto dáváme přednosť článkům časovým, praktickým (z historie, sociologie atd.), před ostatními (filosofickými, čistě theologickými). Touže zásadou řídíme se i v činnosti své jednoty. O důvodech jednání toho z části jsme vám již dopsali, další písemné rozhovory budou nám vítány. *Poř.*

„Lit.-řečnická Jednota“ odebírá časopisy: Světozor, Zlatá Praha (ročníku příštího odebírati nebudeme), Květy, Osvěta, Slov. Pohlady, Humorist. Listy, Věstník národopisný, Museum, Čas. kat. duchovenstva (2 ex.), Hlídka literarní, Škola Bož. Srdce Páně, Květy Marianské, Method, Vlasť, (jejíž zaklád. členem jest Jednota), Vychovatel, Obzor, Obrana víry, Blahověst, dále: Čechy, Hrady a zámky, Vernea Dobrodružné cesty, Sborník svět. poësie, Ruská knihovna, Zábavy večerní, Hlasy kat. spolku tisk. Knihovna čítá: 1165 svazků. Na venkovské knihovny jest upsáno 95 zl. (celkem založilo se již knihoven 32), na ústřední Matici 91 zl. (celkem složeno již 800 zl.). *Předseda.*

Směs.

O schůzi Velehradské. „Przegląd powszechny“, polský časopis v Krakově vycházející, má v 9. seš. na str. 389—401 podrobnou zprávu o letoší schůzi naší na posvátném Velehradě ve článku „Welehradzkie zjazdy“ od účastníka schůze kněze J. Badeniho S. J. Spisovatel zmiňuje se tu předem o valném shromáždění Apoštolátu sv. Cyrilla a Methoděje, načež líčí pouť a akademii naši, jež odbývala se v tomto slovanském Betlémě, odkud víra křesťanská přinešená sv. věrověsty rozšířila se po slovanských krajích. (Článek Badeniho vydán také ve zvláštním otisku. Poř.) *F. K—k.*

Španělským klerikům zřízena v Římě zvláštní kollej. Jest to již třetí kollej, kterou sv. Otec za svého pontifikatu založil (armenská, česká; maronitskou zreformoval) na důkaz otcovské své starostlivosti, jíž všecky národy objímá. Brevem ze dne 25. října t. r. vytkl význam ústavu toho a určil mu prozatímní sídlo.

Sociální působnosť kat. církve v Rakousku. Při poslední schůzi Lvovy Společnosti v Innsbrucku (odbor pro Tyroly) navrhl Dr. F. M. Schindler, by Společnosť podala hist.—statistický přehled sociální působnosti kat. církve v Rakousku, srovnaný dle jednotlivých diecésí a církevních provincií; návrh jednohlasně přijat. Provede-li se, bude as míti nemalý vliv na činnosť katolíků v sociální otázce — vždyť vědomí práce vykonané tak mocnou jest pobídkou k práci další.

Symbolum apoštolské a protestanté. Protestantismus zavrhnuv církevní tradici přece si z ní leccos ponechal, tak na př. vyznání víry, jež slove apoštolským. Vyznání to jest pastorům základem liturgie i kázaní, a dle předpisů církevních zavazují k němu křtěnce i biřmovance. Jest to zajisté u nich tím podivnější, ano symb. ap. obsahuje mnohé nauky, které bludy jejich přímo vyvracejí. Tu ozval se loni ve vědomí „evandělické svobody“ své pastor Schrempf proti němu, prohlašuje, že symbola užívati nesrovnává se s jeho přesvědčením náboženským.

Schrempf byl za svobodomyslný projev svůj sice sesazen, však v šlépěje jeho vstoupili jiní — proud stával se silnějším. Na vyzvání studujících theologie(!) v Berlíně vydal známý Harnack spis o symbolu, v němž bez obalu doznává, že mnohým větám v něm sám nevěří a že nutno k tomu pracovati, by symbolum z bohoslužby se odstranilo. Tyto vývody Harnackovy daly podnět k rozsáhlým kontroversím o předmětu tom, tak že ev. nejv. círk. rada sama za dobré uznala tu zasáhnouti okružním výnosem, jímž snahy Harnackovy a druhů jeho odmrštěny, zároveň však prohlášeno, že víra v jednotlivé články nečiní se závaznou. Pěkné to poměry!

Spor ten, mezi protestanty vedený, dal na straně katolické podnět k důkladným studiím o symbolu, z nichž poznamenáváme: Suitbert Bäumer O. S. B. „Das apostolische Glaubensbekenntniss“ Mainz, Kirchheim 1893 (240 str. 2·60 M.), dílo to dle B. Jungmanna velice cenné, a Cl. Blume S. J.: „Das apost. Glaubensbekenntniss“ Freib. Herd. 1893 (304 str. 3 M.).

MUSEUM.

List bohoslovců českomoravských.

Ročník XXVIII. (tiskem IX.) 1. dubna. Léta Páně 1893—94.

Jakub Procházka.

(† 22. září 1893.)

Jakub Procházka.

Žák Sušilův — co vše tím řečeno!

Podivuhodnou silou, mocí nepřekonatelnou působil duch Sušilův na celé okolí. Rosou slov svých svlažoval půdu nejtvrdší netečnosti a měnil ji v kyprou ornici, teplem svého příkladu zahříval srdce vrstevníkův a žáků svých a plnil je vroucí láskou k církvi a vlasti. Tak zúrodnil i půdu srdce Jakuba Procházky, jemuž tuto čestnou vzpomínku věnujeme.

Jakub Procházka narodil se dne 22. července r. 1818. v Pavlovicích v děkanství hustopečském. Národní škola pavlovská, pilné čtení českých knih již v domě otcovském, pak normalní školy mikulovské a nižší gymnasium ve Skalici daly mu prvé vzdělání. Po té přišel do Brna na vyšší studium gymnasialní a filosofické, jemuž se oddal s vrozenou sobě neúmornou pílí a vykonal s nejlepším prospěchem, obíraje se při tom s obzvláštní zálibou studiem jazyků cizích. Roku 1841. nastoupil v Brně studia theologická. Tou dobou nastal v alumnátě brněnském nejčilejší ruch vlastenecký. Již Škorpík a Těšík v letech předešlých jej budili, však nyní za vůdcovství Bílého, Šmídka a Kuldy rozdmychán Sušilem v žárný oheň vlasteneckého nadšení. V akademiích, které několikráte za rok v neděli se konaly, pěstěna myšlénka cyrillo-methodějská, poukazováno na blahodárné její důsledky a vystavována jako zářivá hvězda všech snah.[1])

Což divu, že v takových poměrech i vnímavé nitro Procházkovo se nadchlo pro vznešené ideály velkého mistra, že s nimi také odcházel na prvé působiště do rodiště svého Pavlovic. Zde jal se je prováděti také v praxi slovem i skutkem; všude snažil se zaštípiti símě šlechetnosti, ctnosti a křesťanského života, jimiž sám tolik vynikal, a probouzeti i vědomí národní půjčuje a rozdávaje dobré české knihy a poučuje ve všem. Dopisoval horlivě do „Hlasu“ a jiných listů, spracoval pro „Dědictví sv. Cyr. a Meth.“ klassický Montalembertův „Život sv. Alžběty“, který hned následujícího roku vyšel v 2. vyd. a jest dosud z nejoblíbenějších knih Dědictví. Též jinak účastnil se horlivě ruchu literárního.

Roku 1858. byl povolán za spirituála a zpovědníka ctih. sester Voršilek v Brně. V skromnosti své až úzkostlivé oddával se nyní J. Procházka jako Sušil, jemuž byl přítelem a sousedem, životu tichému, však velečinnému jak v působení klášterním, tak v činnosti spisovatelské. Ale nebylo mu přáno zůstati v ústraní. Pro výborné své vědomosti paedagogické a umění katechetské jmenován byl nejprve r. 1867. okresním školdozorcem nár. škol děkanství brněnského, pak téhož roku ordinariatním komisařem na nově zřízeném

---

[1]) Viz Čas. Mat. Mor. 1870 str. 173 sqq. „Literární ruch na Moravě v novější době.“

c. k. česk. gymnasiu a dvě léta na to též na učitelské průpravně a části škol národních v Brně. Nejvděčnější pole činnosti však otevřelo se mu, když r. 1869. ustanoven byl professorem katechetiky a methodiky a r. 1871. také paedagogiky na theologickém ústavě brněnském, kterýžto úřad vykonával až do r. 1887. A s jakou pílí, s jakým zápalem se mu věnoval!

Jako doklad toho stůjtež zde slova nekrologu, který psal jeden ze žáků jeho, hodný věru svého učitele, v „Hlasu“ č. 224. r. 1893.: „Učitelskému úřadu v bohosloví věnoval se Jakub Procházka s největší horlivostí, svědomitostí a snad z veškeré působnosti své s největší radostí a zálibou, jsa i v tom obzvláště žákem a stoupencem Sušilovým. Věděltˇ, že jako professor budoucích kněží nejvíce může přispěti k oslavě Boží a nejlépe prospěti národu milému, zvláště uče sobě svěřené bohoslovce spůsobu, jak sami jednou mají vychovávati lid již v dítkách a jak sami mají učiti lid pravdám božským. Přednášky jeho bývaly vždy klidné jako celá jeho povaha, ale za to co nejvroucnější, srdečné, názorné, propletené četnými příklady praktickými, obrazy a příslovími i průpověďmi zajímavými. Methoda jeho u vyučování byla výborná, ze zkušenosti vyplynulá a žáci jeho vděčně vyznávají, kterak vždy se zdarem pracují, držíce se jeho spůsobu. Bohoslovce miloval v pravdě otcovsky a po otcovsku vážně, ale vždy mírně a shovívavě, někdy snad, zvláště v posledních letech, až příliš dobrotivě sobě počínal a nešlo li vždy vše po jeho přání, bolelo ho to sice a rmoutilo, ale nikdy nerozlobilo.“ Věru, utěšený to obraz! Ale činnosť jeho byla tu ještě širší než pouze učitelská. Ve zmíněném nekrologu čteme dále: „Církev a vlasť, Bůh a ctnosť“ byly jemu jako veškeré družině Sušilově hesly stále na mysli tanoucími, pro něž mu nebyla žádná práce příliš těžkou a žádná oběť příliš velkou, jimiž se řídil netoliko sám, ale i žáky své zanititi hleděl slovem i příkladem.“ Tedy: ideály zesnulého již Sušila zaštěpoval nyní Procházka v srdce bohoslovcův.

Podle úřadu a působnosti jeho byla i činnosť jeho literární hlavně dvojí:

1. Asketická. Sem patří knihy vydané dědictvím sv. Cyrilla a Methoda: „Život sv. Alžběty“ (1855 a 1856), „Život sv. Františka Borgie“ (1860), „Sv. Angela Merici a duchovní dcery její“ (1862), „Život sv. Františka Saleského“ (2 díly 1879, 1880), pak menší životopisy sv. patronů našich: sv. Ludmily, sv. Václava, sv. Vojtěcha, Prokopa, Jana Nep., bl. Anežky čes. a bl. Jana Sarkandra (ve Sborníku sv.-Methodějském r. 1884.);

2. paedagogická. Sem náleží: „Rukověť ku počátečnímu vyučování kat. náboženství (1886), „Výklad malého a středního katechismu“ (1885—86). Mimo to napsal dílko: „Zvony a věže kostelní v církvi katolické“ (1883) a mnohé důkladné články do různých časopisů. V rukopise zanechal v klášteře přes 25 ročníků výborných kázání, exhort a duchovních cvičení ponejvíce německých.

Za své zásluhy byl jmenován nejprv čestným a pak skutečným radou a přísedícím b. konsistoře brněnské a býval pilným a důkladným referentem zvláště ve věcech literárních a o katechismové otázce.

Pokusil jsem se těmito několika rysy načrtnouti život a působení učeného, svatého kněze, ryzího karakteru, vzorného učitele.

Již odešel za Sušilem. Skončil neunavně činný život dne 22. září 1893. Skončil? Aj, takoví mužové nikdy života svého nekončí . . . . Jako žil a vždy žíti bude Sušil, tak žije stále i celá jeho družina — družina velikánův. A třeba odešla od nás tělesná schránka jejich, duch jejich od nás nevymizí. Chceme kráčeti ve šlépějích jejich, chceme ty, jež obdivujeme, napodobovati, a Bůh dej nám na přímluvu jejich, bychom i my svým obolem drahé církvi a milené své vlasti prospěli. Jejich nadšení zůstávej s námi.

Jakub Procházka bude stále trvati ve vděčné naší paměti.

Poř.

Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla?

(Jan Sedlák.)

(Pokračování.)

2. Svoboda.

„Příroda řídí nás pudy.“ Mechanismus, zavedený touto větou v poměry hospodářské, zplodil vládu egoismu; týž mechanismus má na svědomí i druhý princip Smithův, s prvým nerozlučně souvisící a jej doplňující: princip svobody. Neboť je-li v oekonomii rozhodujícím pud egoismu, pak jest člověk v jednání svém úplně svoboden, vší závislosti na druhém prost; a je-li pud onen omezen pouze spravedlností směnnou, má také svoboda jedinou mezi: směnnou spravedlnosť.

Pověstné heslo fysiokratů „laissez faire, laissez passer“ učinil tedy i Smith základem života společenského, jen že ne v tak absolutním smyslu, nýbrž s jakýmsi zjemněním. „Čiň, co chceš“ — volá jako oni, však dodává: „ale neporuš druhého positivně na zdraví, cti neb majetku.“ Moc vládní pak ovšem nemá jiného úkolu než zabrániti tomuto poslednímu či bdíti nad směnnou spravedlností. Zasahovati jinak v běh věcí, chtíti snad poměry ty říditi rukou pevnější, jistější, nesmí jí nikdy býti dovoleno. A k čemu toho také třeba? Vždyť svobodným tím jednáním příroda nejjistěji vede společnost k cíli, jak Smith výslovně dí: „Obyčejně považuje se člověk od státníkův a projektorů za material nějakého politického stroje; projektoři ruší přírodu svým působením na lidské záležitosti. Nechme

ji jen samu vládnouti a za cíly jejími nerušeně se bráti, by svých cílů dosáhla.“ [1])

Nerušiti přírody, každému nechati volnosť — což to jiného, než „svoboda“, pro kterou tak horovala revoluce, pod jejímž praporem tolik páchala násilí?

Jest sice pravda: člověk jest svoboden, a právě křesťanství klade na svobodu velký důraz. Však *a)* svoboda nesmí se činiti východištěm pro spořádání života společenského a pak *b)* ta svoboda vypadá poněkud jinak než si Smith myslí.

a) Člověk jest bytosť tělesně-duchová. Jako tělesná bytosť jest člověk bytosť druhová, jeden článek v tom řetězu pokolení, však v organické jednotě se společností a v poddanství k ní. Než člověk jest také duch a jako takový čistě individuelní: Bůh dal mu duši, jen Bohu jest odpověden, jen pro Boha určen, jediné v Bohu nalézá svůj cíl — proti ostatním tvorům jest tu úplně svoboden, souveraení Ani stát nemůže na tuto duchovně-mravní svobodu sáhati; on stojí výše než stát, stát jest tu k vůli němu, ne on k vůli státu. Ve své vyšší existenci jest tedy člověk bytosť svobodná, v nižším svém bytí bytosť společenská. Však teprve tělo a duch dohromady činí člověka, žádná z těch částí v žádném okamžiku, žádném vztahu neexistuje o sobě: proto také nikdy nelze moment osobní a sociální od sebe děliti. Šťastné vyrovnání obou jest cílem zdravé politiky; než poněvadž politice a národnímu hospodářství na prvém místě jest jednati se životem sociálním, proto východištěm pro ně zůstane vždy věta: „Člověk jest bytosť sociální,“ ze společnosti vycházející, pro společnosť určená a v ní svůj vývoj nalézající, v celém svém tělesném i duchovním vývoji společností podmíněná. Druhý moment: „Člověk jest bytosť svobodná“ se tím nevylučuje, však vycházeti od něho jest pro vědu sociální neplodným a proto nerozumným. [2])

Již v tom tedy Smith pochybil, že svobodu prohlásil základním principem života společenského; však větší blud spočívá v tom, jakou svobodu míní.

b) Svoboda duchovně-mravní jest to, která spočívá v samé přirozenosti lidské a jež, třeba by základem života společenského býti nemohla, přec těsně s ním souvisí; však Smith myslí svobodu politicko-sociální, tu svobodu, kterou 4. článek „lidských práv“ definuje slovy: „Svoboda záleží v tom, že můžeme všecko činiti, co druhému neškodí.“ Než o takové svobodě právem dí Hitze [3]): „Freiheit und Gesellschaft verlaufen direct gegensätzlich,“ taková svoboda sociálnímu rázu společnosti přímo odporuje, a proto nelze od ní

---

[1]) Cit. ve Stim. aus M. L. 1892.
[2]) Hitze „Kapital und Arbeit“ 205.
[3]) op. cit. 264.

společnosti očekávati nic dobrého. Nespasí společnosť svoboda, nýbrž pořádek, a k tomu třeba svobodu v mnohém omeziti a nedovoliti jí toho, co by celku pak na škodu bylo, třeba by tím směnná spravedlnosť ničeho netrpěla.

A lze nám snad stěžovati si na to, že svoboda naše omezena? Nikoli! Vždyť tyto meze — zákony — ji teprve činí pravou svobodou, ukazují jí cestu, kterou se musí bráti, by nestala se zvůlí. Otrokem nečiní člověka zákon, nýbrž vlastní slabosť, která v každém pravidlu, každém řádu vidí břímě. Případně přirovnává takového Weiss [1]) k řečníku, jenž bojuje proti pravidlům grammatiky jako obtížné překážce proudu řeči, zpěváku, který se cítí stísněn zákonem taktu, tomu, kdo hraje na varhany předpisy hry má za nehodné otroctví.

Jak málo jest tato „svoboda“ s to, by v otázce sociální tak důležitou hrála úlohu, o tom vyslovuje se častěji již citovaný Hitze těmito odsuzujícími slovy: „Die sociale Frage wird nicht auf dem Wege der „Freiheit“ sich lösen lassen — wohl kaum wird die „Freiheit“ zu ihrer eigenen Beiseitesetzung die Hand bieten, sich selbst aufgeben.“ [2]) A jak v ní skutečně působila, Smithem byvši prohlášena, o tom dí týž politik: „Mit der ‚Freiheit‘ ist's zu Ende. Wir haben bittere Erfahrungen mit ihr gemacht. Sie hat uns wirtschaftlich und sittlich ruinirt.“ Tato slova, myslím, s radostí podepíše každý, kdo uváží, kam zavedla svoboda revoluci, z nich pozná, kam spěje s ní socialismus, jenž napsal ji na prapor svůj v témž spojení jako revoluce.

Pomiňme již princip svobody vůbec, jenž tím, co řečeno, dosti odsouzen, a obraťme zřetel na jeho specialisování — na svobodu či (jak říkáme v češtině, která krásného toho slova nechce zneužívati), volnosť konkurrence.

Jak nyní poměry hospodářské jsou, jest jistého stupně volnosti v soutěži oekonomii nezbytně třeba. Bez ní nelze si dnes mysliti hospodářského zdaru . . Buď musel by všechen obchod uváznouti nebo propadli by ti, kteří mají potřeby, vykořisťování spekulacemi a monopoly. Společnosti musí se poskytnouti jistý stupeň pohyblivosti a živosti, jinak se promění v bažinu jako stojatý rybník. Však vyhoví-li se potřebě té tak, že se ryby v rybníku vzájemně zničí nebo vede-li se rybníkem dravý proud, tak že se tam ryby nemohou více usaditi, tu jest toho pohybu přece jen trochu mnoho. [3])

A takovým dravým proudem jest volná konkurrence v soustavě Smithově. Volný závod všech, svobodné užití a napjetí všech sil — toť slova velice pěkná. Však zapomíná se, co k tomu vespolnému závodu, k tomu napjetí sil člověka pudí. Jest to vyhlídka na zisk. Za tím žene se každý, k vůli němu vrhá v proud soutěže poslední

---

[1]) Apologie des Chr. II, 392.
[2]) op. cit. 436.
[3]) Weiss, Apologie des Chr. IV, 756.

trochu své síly, svého jmění. Tak jest volná konkurrence jen praktickým provedením vlády egoismu, kterou Smith prohlásil za základ života národohospodářského. A když každý řídě se tím principem jen svůj hledá prospěch, vzniká boj o život, bezohledný zápas všech proti všem, vražedný boj guerillový, v kterém ten toho, onen onoho napadá, by sám z toho kořistil, boj mnohem nebezpečnější než organisovaný. Tu věru staré „homo homini deus“ se zvrací v děsné „homo homini lupus.“

Však což nemá ten zápas žádných mezí, kterých by překročiti nesměl? Ó ano, má je: jsou to tyže, které řídí pud egoismu: meze přísné spravedlnosti. To vyslovil Smith sám jasně v díle „Zkoumání o podstatě a příčinách bahatství národů“, kde píše: „Odstraní-li se soustavy, které zadržují volné užívání výrobních sil, pak nastane sám sebou prostý a lehký system přirozené svobody. Každý člověk, pokud nepřestupuje zákona spravedlnosti, má plnou svobodu bráti se cestou, kterou mu zájem jeho ukazuje.“ [1]) Jen právo druhého tedy nesmí se přímo porušiti. Jaké právo? Snad to, které jest právem jeho před Bohem, před zákonem božským? Nikoli! toho moderní oekonomie nezná, s tím nemá co činiti. Jí rozhodčím ve věcech práva jest zákon lidský, který na božském není nikterak závislý, který jest veřejným a všeobecným svědomím, všem stačí a vlastního jich svědomí sprošťuje. Ba, v otázkách práva a veřejného života nesmí ani jednotlivec míti vlastní svědomí. Cokoli zákon káže, to jest právo. Tak zní axioma moderní politiky. Čím tedy jest konkurrence dle toho omezena? Jen zákonem; heslem jejím tedy jest: Konkurruj, jak chceš, neměj ohledu na nikoho, jen hleď, bys nepřišel v nepříjemný styk se zákonem!“ „Kde tato zásada panuje, tam ví každý, že s poctivostí je ztracen, že jen tenkráte má naději při ztroskotání lodi se zachrániti, strčí-li ostatní do proudu, že mu nezbývá než volba sám právo obejíti nebo dáti sebe utlačiti.“ [2])

Tím octli jsme se úplně na stanovisku pohanském. Zde platí jen právo silnějšího proti slabšímu, právo oekonomicky lépe situovaného proti tomu, kdo s ním nestojí na rovni. Každý, komu hospodářské poměry to dovolují, může druhého, jenž se proti jeho operacím nemůže chrániti, vykořisťovati jak chce, a sice až k jeho záhubě a netřeba mu činiti si nad tím nějaké vrtochy: neboť v národohospodářském životě nerozhoduje nic jiného než osobní prospěch. Toť obnovené pěstní právo, v němž nevítězí zručnosť a umělosť, nýbrž moc a síla peněžní. Kdo dobře jest obrněn, kdo dosti má prostředků, překoná jistě toho, kdo nemá zbraně neb zbraň jen nedokonalou. Praktický následek volné konkurrence jest tedy: pohlcení, zničení slabých silnými. „Schrankenlose Con-

---

[1]) Périn, „Nationalökonomie“ 39.
[2]) Weiss, „Apologie des Chr.“ IV, 193.

currenz gewähren heisst Waffenlose oder Schlechtbewaffnete Gegnern in Hände treiben, die bis an die Zähne bewaffnet sind.“ [1])

Nelze upříti, že Smith v soustavě své postupuje důsledně. Prvním principem svým: „V životě oekonomickém rozhoduje pud egoismu“ prohlásil vládu osobního zájmu; druhým — svobodou, volnou konkurrencí — ukázal pole, na kterém osobní zájem praktický se má osvědčovati a vládu svou prováděti. Však egoismus, jako jsme ukázali, nutně vede k dissoluci společnosti; odlučuje od sebe jednotlivce stavě je proti sobě; proto jest volná konkurrence, jako praktický projev egoismu zároveň praktickým povedením té atomisace, k níž osobní zájem vede. „Die schrankenlose Concurrenz ist eines und dasselbe mit Auflösung der Ständeverfassung.“ [2])

Kterak v jednotlivých stavech ta atomisace z volné soutěže plyne, o tom promluvíme později. Zde chceme jen ještě poukázati α) na nutný předpoklad, na němž Smith tuto zásadu zbudoval, a β) na praktický důsledek pro moc zákonnou z toho plynoucí.

α) Duch isolování ovládal Smitha tak, že jej sledovati můžeme v každém článku jeho nauky. Již předpoklad, na němž principy staví, jeví ráz ten jasně. „Žilť tento otec moderní vědy národohospodářské v domnění, že bude moci tím jasněji určiti zákony řádu hmotného, bude-li odezírati od zákonů mravouky a prostuduje-li povahu a příčiny bohatství bez ohledu na vyšší povinnosti, jež člověka v životě duševním zavazují.“ [3]) A to je πρῶτον ψεῦδος jeho nauky, blud filosofický, který však pro praktický život má za následek ony principy, jež společnosť uvádějí v moc sobectví a individualismu.

Blud ten netřeba asi dlouho vyvraceti. Neníť na světě jasnější, rozumu přístupnější pravdy, než že řád hmotný s řádem mravním těsným poutem jest spojen. Lidská osobnosť spočívá ve své bytnosti na principu podstatné jednoty, tak že nemožno jest odlučovati od sebe věci, které stvořeny jsou, by žily v těsné, vespolné jednotě. Může sice vědecká analyse každý z těch dílů pozorovati o sobě, zvlášť studovati každou z těch sil, jichž spolupůsobení lidskou bytost tvoří. Než jedná-li se o živou skutečnosť, jde-li o to, by poznaly se zákony, dle nichž má člověk užívati svých schopností, by došel svého určení, pak nutno pozorovati lidskou přirozenosť v její celistvosti. Zkoumati jednu její část a druhé, která má na ni mocný vliv, nedbati, ba ji vylučovati, jest jednostranné, bludné.

I zkušenosť patrným jest toho dokladem. Podivno, že Smith, jenž až úzkostlivě vždy se snažil říditi se methodou pozorování, moment mravní z oekonomie se odvážil vyloučiti. Vždyť mohlo jej jen poněkud důkladnější pozorování kulturního života národů poučiti s dostatek, jak nerozlučně jest spojen moment mravní a národo-

[1]) Weiss ibid. IV, 546.
[2]) Weiss ibid. IV. 547.
[3]) Périn op. cit. 173.

hospodářský, jak ruku v ruce kráčí úpadek oekonomický s úpadkem mravním. Zákony morální jsou to, které každé lidské činnosti, i řádu oekonomickému jsou normou a pravidlem. Spočívá-li morálka na pravdě, kterou Bůh dal světu svým zjevením a svou církví, má-li ona znak pevnosti, pak plyne z ní jednota činnosti, důslednosť lidského jednání jak v řádu mravním tak hmotném. Spočívá-li však morálka na názorech, které od pravdy se odchylují a bludy jsou pomíšeny, stává se veškeren řád oekonomický v té míře, v které morálka od pravdy se odchyluje, bludným. Tak těsně s ní souvisí. To ostatně dokazuje Smith sám: Sestavilť svou nauku hospodářskou na chybných principech morálních; rozhodující činitel mravouky — pud — stal se osudným i oekonomii jeho. —

β) Nezná-li však moderní oekonomie mravouky, pak připadá moci zákonné úkol velmi důležitý. Co ona stanoví, má platnosť práva. Jak velká zodpovědnosť, jak těžká úloha jí nastává! Mnohé, co by při normálním stavu mravním, při správných křesťanských zásadách morálních a živém svědomí mohla ponechati svobodné vůli jednotlivcově, má zde spravovati svou autoritou. Tak jest také její povinností tento všeobecně prohlášený boj konkurrence říditi spravedlivými zákony a položiti nepřekročitelné meze, které by zhoubným jeho následkům bránily.

Než Smith a na něm spočívající liberální oekonomie nejen že této povinnosti jí neukládá, nýbrž upírá jí i právo na ni. „Jest jí zakázáno,“ píše Stuart Mill, „zasahovati v život, leč aby zabránila škoditi někomu třetímu.“ Tak zakazuje se státu i nevyhnutelné řízení toho, čeho udržení dobrých mravův a ochrana slabých žádá, tím zavrhují se i všecka ochranná opatření, jichž v jistých případech (na př. v tomto) zachování společnosti jest nezbytně třeba.

Správné by ovšem bylo toto mínění Smithovo, kdyby skutečně všecko jednání oekonomické přirozenými zákony bylo řízeno, kdyby se i při nejvolnější soutěži vše nutností zákonů přírodních ke zdaru společnosti vyvíjelo, jak Smith sám naznačil a zvlášť Bastiat v díle „O oekonomických harmoniích“ dokázati se pokusil. „Nechme lidi pracovati, učiti, sdružovati se, obchodovati a navzájem se potírati; vždyť dle úradků prozřetelnosti může vzejíti z jich rozumné samovolnosti (!) jen pořádek, harmonie, pokrok k dobrému, nejlepšímu, nejlepšímu až do nekonečna.“ [1]) Tak soudí Bastiat. „Harmonie zájmů“ — jak krásná to frase! Jak blaze bylo by společnosti, kdyby byla pravdiva! Než — na neštěstí — jest to pouhá frase, kterou z nepravdy viní všecka skutečnosť Zapomíná se tu, že v nitru lidském jsou žádostivosti, které jsou následkem hříchu prvotního, a jež neodvratně vnitřní rozpor přenášejí v život vnější, nejsou-li na úzdě drženy mocí, která vládu svou vykonává na základě principu vyššího, nad člověkem stojícího. Bez této moci mění se v praxi celá ta harmonie

[1]) Cit. u Périna „op. cit.“ 130.

v nejhorší disharmonii, rušivý nepořádek, ba mnohdy v krvavou anarchii. —

„Smith jest původcem té atomisace, která naši společnosť ničí,“ tak řekli jsme v úvodě, to pokusili jsme se v prvé části objasniti. Ukázali jsme, proč musí národohospodářská soustava Smithova k atomisaci vésti: poněvadž základní její principy prohlašují v národohospodářském životě individualismus, který jest s atomisací totožný; naznačili jsme krátce, jak jednotlivé principy k ní vedou; zbývá, bychom přihlédli, kterak principy ty rozvinuty a applikovány na základech Smithem již položených školou liberální a pozorovali, jak atomisace společnosti ve skutečnosti pokračuje.

B.

Lidská společnosť jest organický celek. Lidé neexistují v mechanickém rozdrobení vedle sebe, nýbrž každý úd společnosti jest na ostatní odkázán, v ukojování svých potřeb od nich závislý, podobně jako v přírodním organismu každý úd v životní své existenci a působnosti ostatními je podmíněn a na nich závislý. Však je-li lidská společnosť mravní organismus, pak musí ji také zákon organismu všude a ve všem pronikati a ovládati, t. j. lidská společnosť musí býti organicky rozčleněna, tak že v ní nikde není mechanické „vedle sebe“, nýbrž všude ráz organismu.

Toto organické rozčlenění společnosti provedeno jest na prvém místě rozčleněním stavů. Nutnosť dělení práce jest ten princip, na němž členění stavů spočívá. Všichni nemohou všecky práce konati sami, proto převezmou jedni tu, druzí onu práci a doplňují se tak navzájem. Tak vznikají různé stavy, jež právě tou růzností práce se od sebe liší.

Než mají-li stavy repraesentovati organickou členitosť celku lidské společnosti či mají-li býti pravými stavy, musí v nich samých opět zákon organického rozčlenění býti proveden. Neboť: je-li jisto, že lidská společnosť jest organický celek, tedy nemohou ani její části býti bez organického rozčlenění, naopak musí toto jak celek, tak i všecky části jeho ovládati. A proto nemohou osobnosti, které k jednomu stavu náležejí, tvořiti pouhý mechanický agglomerat, nýbrž musejí opět navzájem býti v poměru organickém a to jest možno jen v korporaci.

Tak pojímá společnosť filosofie křesťanská, a toto pojetí jest jediné správné. Však Smith principy svými tuto ideu v nár hospodářství úplně pohřbil. Moderní oekonomie vstupujíc v jeho šlépěje nepředstavuje si společnosť jako organismus, nýbrž spíše, jak vhodně dí Weiss, jako pytel písku, kde každé zrnko pískové jest jeden člověk, od ostatních úplně isolovaný. [1]) Vracejí se nám doby Říma

[1]) Apologie des Chr. IV. 581.

za Augusta a Nerona. Dnes není skoro žádné společnosti více jako jí tehdy nebylo. A právě tato podobnosť vede nás na stopu pravého důvodu smutného toho zjevu. Tenkrát nebylo a nemohlo býti společnosti, poněvadž mezi státem a jednotlivcem nic nebylo uprostřed. Antický člověk stál s celkem státním přímo ve spojení bez spojných členů středních. A tyto poměry zavládly i u nás. I u nás střední členy zmizely — neníť žádných stavů více, zničen a pohlcen téměř úplně spojný most mezi kapitálem a proletariátem: maloživnostnictvo. Čím dospěli jsme k tak smutným koncům? K těm dovedla nás liberální oekonomie, důsledně provádějíc principy Smithovy již ne s úmyslem dobrým, jako on to činil, by prospěla společnosti, nýbrž by prospěla sobě, třeba tím i společnosť zničila. Svoboda, volnosť, řízená egoismem, prohlášena ve všech oborech a řádí ve všech zhoubně. Svoboda živnosti, obchodu, svoboda majetku pozemkového, svoboda práce, svoboda kapitálu — tak znějí hesla školy Manchestrovské.

Přihlédněme k nim blíže!

Svoboda živnosti.

Svobodou živnosti rozumí liberalní oekonomie dle Smitha neomezenou volnosť, s níž každý svou živnosť provozovati a dle libosti kterékoli jiné se věnovati může a negativně řečeno: odstranění těch pout, jimiž živnostnictvo svíral středověk a doba jeho duchem ještě ovládaná. Těmi pouty míní cechy. Bychom tedy pochopili dosah svobody živnosti, jest nám především zřetel obrátiti k tomu, co její jest protivou — k cechům.

Původně náležela práce řemeslnická téměř výhradně městům a byla s městským zřízením v nerozlučném svazku. Každé město tvořilo jakési samostatné, v sobě uzavřené společenstvo, v němž všichni byli jako jedna velká rodina, o jejíž blaho městu stejně se bylo starati jako otci o členy své rodiny. V tomto velkém celku utvořila se společenstva menší, jednotlivá řemesla spojila se v korporace: cechy. Každý cech měl v čele cechmistra, jemuž k ruce byli mistři. By kdo mistrem se stal, musil podati důkaz způsobilosti: dílo mistrovské. Zboží zhotovené podléhalo dozoru cechovní správy, zhotovování a prodej zboží špatného stíháno přísnými tresty. (Známo, jak byli trestáni nepoctiví pekaři, řezníci.) Poměry konkurrence přesně byly zregulovány, mzda a cena zboží určena a tak hájeny zájmy všech.

Však společenstva tato měla vyšší ještě význam než ochranu živnosti. Bylať to zároveň bratrstva náboženská. Každý cech měl svého patrona, jehož svátek oslavoval službami Božími a průvody, v kostele míval své obrazy neb oltář neb i svou kapli. Toto spojení s náboženstvím dávalo řemeslu vyšší jakés posvěcení a práci zvláštní

útěchu. Z něho plynula i vzájemná podpora jednotlivých členův a péče až úzkostlivá o česť cechu. Tovaryši a učeníci patřili k rodině mistrově, kterému nad nimi bylo bdíti. Zároveň byl cech společenstvem právním, které samo vyřizovalo spory svých údů. — Tak tvořilo obyvatelstvo měst, jež řemesla provádělo, hierarchicky rozčleněný organismus, který vlastním zřízením, vlastním pořádkem se spravoval, však s ostatními zase v těsném byl spojení.

Že dařilo se tehdy řemeslům znamenitě, toho zajímavé doklady podává nám kulturní historie. Naše „řemeslo má zlaté dno“ jest jedním z nemnoha zbytků krásných těch časů.

Však nezapomínejme, že co činilo cechy živými korporacemi a je na výši jich úlohy udržovalo, byl duch křesťanský. V tom okamžiku, kdy tento duch z cechů vymizel, staly se tělem bez duše. Na místo jeho nastoupil duch sobectví a egoismu, který dusil rozvoj a rozkvět průmyslu. Doba učební proměnila se v otroctví, tovaryši mnohdy vůbec nedosáhli stupně mistrovského pro řevnivosť mistrů, zákony cechovní bez rozumu a mezí rozmnožované staly se pouty, zdržujícími pokrok, přehnané, kastovnické odloučení řemesel zdržovalo zavedení i těch nejjednodušších vynálezů, privilegie stavů byly často příčinou, že zboží nemírně zdraženo, konsumenti špatným zbožím odbýváni.

Zřízení cechovní zabočilo tak na dráhu, jež byla pravým opakem té, kterou se bralo prvotně. Bylo třeba opravy. Však moudrá politika učinila reformu příliš radikální — zrušila je úplně. Pro chyby, lidskou slabostí a zlobou zavedené, zavrhla princip samý. Ve Francii učinil to Ludvík XVI., jeho příkladu následovali ostatní. Liberální oekonomie pak postavila princip nový, onomu právě protivný. Po nuceném zřízení cechovním nastupuje svoboda, volná konkurrence jednotlivých proti jednotlivým. Toť přec jen trochu náhlý přechod! —

„Svobodnou konkurrencí dosáhne se cen co nejmenších, zboží nejlepšího, umělosti v práci, řádného rozdělení pracovních sil v různých oborech, poměrného vyrovnání nabídky a poptávky, nejvyšší výrobnosti práce, povznesení průmyslu, zkrátka: největšího zdaru všech,“ tak vynáší liberální oekonomie svůj princip. Než volná soutěž má ještě jiný následek, který však mnoho ji neodporučuje a jejž proto liberalismus chytře zamlčuje, ač mu na něm as nejvíce záleží: Samostatné řemeslnictvo v ní ponenáhlu mizí. Každý má volnosť provozovati živnosť kteroukoli; je-li vyučen, má-li způsobilosť k ní, po tom se ho nikdo nesmí tázati, jen když řádně zaplatí daň ze živnosti. Chce-li v té volné konkurrenci vyniknouti a se udržeti, snižuje cenu zboží, mnohdy až pod náklad výrobní; aby však při tom mohl živnosť udržeti, pomůže si jinak: buď si zjedná nějak větší kapitál (na př. chytře promyšleným úpadkem) nebo hotoví zboží špatnější, aby je mohl dávati laciněji.

Tak svobodná konkurrence živnostnictvo znemravňuje.

Poctivosť jest tu téměř abnormalitou. Co také s ní, když tu jest jen na škodu? K čemu vynakládati na práci tolik péče a píle, když se nejbližší šlendriácká práce vyhodí za faktu a řádnou, ale dražší tak vytlačí z pole? Že řádná práce vždy dostane vrch? Není pravda! „Jak nyní svět jest, vyplácí se řádnosť pramálo; každý ji chválí, ale nikdo nezaplatí. Nabídne-li někdo za mořem své daremné zboží o haléř laciněji, vezme se raději odtud, a poctivý soused udusí se ve vlastním pelechu.“ [1]) Sarkastické Weissovo: „Lieber betrogen von einem fremden Hausierer als gut bedient von einem bekannten Meister“ jest smutnou, ale nynější poměry správně karakterisující pravdou. Staré naše přísloví: „S poctivostí nejdál dojdeš“ mohlo by dnes mnohem větším právem zníti: „S nepoctivostí nejdál dojdeš, jen dovedeš-li ji dobře skrýti.“ Lze pak se tu diviti, když i nejtrpělivějšímu přejde trpělivosť, když i nejpilnějšímu znechutí se práce, nejpoctivějšímu poctivosť? — A kdo přece setrvá při „zastaralých zásadách“ mravnosti, nedávaje se svésti prospěchem časným, ten klesá ponenáhlu vražednému, bezohlednému boji za oběť.

Tak vítězí ve volné konkurrenci chytrosť, nepoctivosť, nikoli vycvičenosť, zručnosť v řemesle, tak zneuctívá se, nikoli povznáší práce, tak pracuje druh o zhoubě druha přímo neb nepřímo.

Však ještě jiný jest tu faktor, jenž v soutěži průmyslové má velký, ba — neváháme to říci — největší význam: „Jest to kapitál. Kdo má řádný kapitál, může při svobodě průmyslu začíti živnosť, třeba by jí sám ani za mák nerozuměl, ve velkém, najme dělníky, ustanoví dozorce, kteří jsou věci znalí, pracuje stroji. Stroj má ve výrobě obrovský význam, jím nahrazuje se práce rukou lidských Se strojem nemůže nikdo konkurrovati: stroj pracuje bez únavy ve dne v noci, netoliko silou lidskou, nýbrž mnohými silami koňskými. Proto kdo má stroj, překonal tím již všecky, kteří nejsou s to, by si jej opatřili.“ [2]) Však stroj má jen kapitalista, jen ten může také obstarati si velké to množství surovin, jichž třeba, by stroj stále v běhu se udržoval. Výroba přijde mu pak ovšem mnohem laciněji, i může také laciněji prodávati zboží. Maloživnostník není s to, by s ním konkurroval, třeba by napjal i všecky síly své, klesá ponenáhlu, pozbývá samostatnosti a stává se dělníkem továrním. „Slabší podléhá silnějšímu, řemeslník jest poražen strojem, řemeslo mizí, továrny se stavějí a rostou jako houby po dešti. Zrovna jako vojsko ozbrojené opakovačkami poraziti musí střelce ozbrojené starodávným lukem, tak padá řemeslník pod soutěží se strojem.“ [3]) Nejlepším dokladem toho jest u nás řemeslo soukenické. Cech soukenický býval v Čechách a na Moravě jedním z nejbohatších,

---

[1]) Weiss, Apologie des Chr. IV., 783.
[2]) Stöckl, „Lehrbuch der Phil.“ III., 294.
[3]) R. Vrba, „Dělnictvo v boji za svá práva“ 130.

výrobky jeho, do ciziny posýlané, všude se těšily nejlepší pověsti. Dnes jsou z něho žalostné zříceniny, ostatní zaujaly továrny v Brně a Liberci, jichž majitelé jsou z 90% židé. — A téže záhubě kráčí vstříc řemeslo krejčovské, které ničí konfekce, a obuvnické, jež jen náš venkov, továrnám nedůvěřující, na živě udržuje. — Tak v Anglii vzalo za své řemeslo bavlnářských tkalců, jichž tu bylo na 800.000 a kteří zavedením parního tkacího stroje r. 1838. všichni přišli o chléb. — Stolařství nevede se lépe.

V praktické skutečnosti zvrací se tedy svoboda živnosti v pravý opak. Místo aby všichni na poli hospodářském mohli konkurrovati, činí se konkurrence velkého množství živnostnictva nemožnou, na místo hospodářské svobody nastupuje pro ně hospodářské otroctví pod absolutní vládou kapitálu.[1])

Moderní oekonomie k následkům těmto nehledí. Důvod toho netřeba dlouho hledati. Jí nejedná se více o blaho všech, a když to tvrdí, není to než farizejství, jemuž věřiti velice jest těžko, ba za našich poměrů nemožno; jí jde právě o prospěch kapitálu, na němž závisí. A proto volnou soutěž tak vynáší a vše vynakládá, by ji co možná nejvíce uvolnila. Proto provolává také svobodu stěhování se (Freizügigkeit), která každému, ať náleží kterékoliv obci, zemi, národu, dává právo usaditi a zdržovati se v kterémkoli místě a tam kteroukoli živnosť provozovati. Následek toho? Volná konkurrence se tím zostřuje, nejistota roste — svoboda živnosti jest tím ovšem řádně doplněna.

Svoboda živnosti a volná konkurrence neprospěje malému průmyslu; jí získá jen velkoprůmysl — kapitál. Kdo poněkud jen pozoruje skutečné poměry, nemůže toho upříti. Kapitál šíří vládu svou vždy dále a strhuje na sebe, co dříve menší, však samostatné průmyslové závody konaly. Místo zdravého rozdělení činnosti průmyslové nastoupila nyní nepřirozená tendence centralisační, která k tomu cílí, by všecky menší, v obvodu roztroušené závody pohlceny byly velkoprůmyslem, který se v několika málo rukách soustředil. Tak směřuje liberální oekonomický systém pod štítem volné konkurrence přirozeně k tomu, že konečně ve společnosti nejsou než 2 třídy: bohatá, vládnoucí bourgeoisie a nemajetní, na ní úplně závislí dělníci.

Ostatně liberální oekonomie v tom neshledává žádné chyby. Stojíc úplně na stanovisku Smithově prohlašuje cílem hospodářského snažení rozmnožení blahobytu obecného či bohatství vůbec. Na jakém

---

[1]) Nelze ji věru případněji karakterisovati, než to učinil princ Alois Liechtenstein jako generální řečník soc. odboru na sjezdu katolíků mocn. rak. an pravil:

„Das Wort Gewerbefreiheit ist nur ein beschönigender Sprachgebrauch, um den Begriff der Gewerbeanarchie und die Herrschaft des Stärkeren zu verhüllen.“ (Verhandlungen 227.)

stupni blahobytu se ten aneb onen národ nalézá, to určuje dle poměru mezi množstvím nabytého bohatství a počtem obyvatelstva. Jen zvýšiti množství výrobků práce národní, sesíliti výrobní moc národa — toť jejím účelem. K jednotlivcům, k rozdělení bohatství nepřihlíží, to zdá se jí lhostejným, poněvadž celku zůstane to bohatství vždy, ať jest v rukách kohokoliv. Než to jest osudný blud, spočívající na chybném pojetí lidské společnosti. Nelze vhodněji jej vyvrátiti než to činí Weiss:[1])

„To bylo by správno, kdyby celá společnosť byla nespořádaný souhrn jednotlivých dílů. Jest-li hromada kamení tak neb onak je srovnána, jest-li kameny jsou celé neb rozdrobené, to ovšem pro celek není mnoho rozdílno. Nepravíme, že je to lhostejno, však rozdíl je tu jen quantitativní. Však jest to jedno, jest-li v živém těle se nalézající šťávy všecky v několika údech se spojí nebo dle poměru potřeb a účelu na všecky údy přiměřeně se rozdělí? Nahromadí-li se šťávy nadměrně v jednom dílu a z ostatních ustoupí, může to býti nebezpečno zdraví, ba životu.“ A takovým živým tělem, živým organismem jest lidská společnosť; proto ani v ní nesmějí se šťávy, bohatství, shromážditi na údech několika a z ostatních ustoupiti. Než tak právě to vypadá, stojí-li na jedné straně všemocný kapitál se svým velkoprůmyslem a na druhé zcela nemajetní dělníci, kteří ve službách jsou kapitálu a žíti musejí z drobtů, jež se stolu jeho padají. Tato trhlina v nitru společnosti jest příliš nebezpečna než aby trvání a zdravý vývoj společnosti možny byly, bude-li ona se dále šířiti. Nepřirozené odpory ty jsou skutečně „znamením napjetí a rozervanosti — jsou předzvěstí rozpadnutí společnosti“ [2])

Střední stav jest v organismu nutný; proto i střední stav průmyslový: maloživnostnický ke zdaru společnosti jest nezbytný. Svoboda živnosti jej vrhá v propasť — jak strašná to zásluha!

A z těchže důvodů, tímž postupem ničí moderní oekonomie malý obchod svobodou obchodu. Co platí o oné, platí mutatis mutandis i o této. Nebudeme se jí proto déle zabývati, raději obrátíme hned zřetel na druhý pilíř, na němž střední stav spočívati má, na stav selský. (Dokončení příště.)

[1]) Apologie des Chr., IV., 536.

[2]) Weiss, „Apologie des Chr.,“ IV., 496.

Nebes blaženosť.

(Jindřich Skopec.)

Da, Pater, augustam menti conscendere sedem,
Da fontem lustrare boni, da luce reperta
In te conspicuos animi defigere visus.
Disjice terrenae nebulas et pondera molis,
Atque tuo splendore mica: Tu namque serenum,
Tu requies tranquilla piis, tu cernere finis,
Principium, vector, dux, semita, terminus idem . . .
(Boetius, de consol. philos. 1. 3. metr. 9. v. 22.—28.)

své celle prostičké, kde lampy matný svit
stín plaší černavý — to pozdní doby zvěsť,
u stolu nachýlen mnich sedí učenec —
Leb kryje šedý vlas, jejž stálá práce spíš
než stáří postříbřila; čelo klenuté
o hloubce ducha dí i ušlechtilá tvář
i temné oko, z něhož nadšení plá žár.

Kdy jiným spánek již v zemdlená víčka kles'
a sen jim prchavý si v mysli pohrává —
mnich stále ještě bdí.
Je v dumy ponořen.
Díl práce dokonán, plod velký mnoha let,
ku Boží oslavě a věrných k posile
i k zahanbení těm, kdož víře odpadli —
v klam jejich, blud a lež slov jeho tepe moc
a jako ostrý meč je ničí, potírá.

Duch stále síly pln dál činným býti chce,
dál v nové práci teď se chystá jíti zas,
čím rád se obíral, nač dávno těšil se:
Co nebes říše jest, v čem její blaženosť?
A co lze člověku zde v žití pochopit,
co měl by k potěše, kdy srdce svírá strasť?
To středem myšlének.
V těch mnich je pohřížen . . .

A malým vidí se, kdy zlatý dětský věk
ho ještě objímal, kdy neznal světa běd,
kdy pro něj bušilo dvé srdcí milených,
to matky laskavé i otce drahého,
a v teple lásky jich ten vábný prožil čas —
To dávno bylo již, však milou vzpomínku
si dosud uchoval, jí dosud těší se. —
To blaho tehdejší zda tomu rovná se,
co Bůh těm uchystal, kdož jemu věrni jsou?
Ach, jak ta myšlénka je prosta, podivna!

A dále vzpomínkou mnich kráčí poutí tou,
jež z jara života jej vedla k podzimu.
Den zří tu v duši své, kdy Božím po hlase
v zdi vstoupil klášterní, by Pánu byl jen živ.
I proleť život ten, tak blahý, pokojný,
až přišel onen den, až přišla hodina,
když on, — kněz mladičký — k oltáři vstupoval,
by oběť přesvatou vznes' Pánu poprvé —
kdy celý přeslastnou byl bázní proniknut,
kdy hlasem rozchvělým pěl vroucí modlitby,
Beránka Božího kdy prvně v rukou měl,
kdy dlaň se třesoucí pak s blahým pláčem klad'
na hlavu matčinu, by z duše žehnal jí . . .
Tu zastavil se zas — slasť kněžství Kristova —
zda v nebi může býť, zda rajská již to slasť?

A srdce svědčilo — vždyť Kristus je tu týž,
jenž svojim oddaným tak skytá milosti,
jenž slyší prosící, je sílí, podpírá — —
On stánek u nás má — však svatí budou přec
tam přímo, vždy mu tváří ve tvář pohlížet;
duch prostý chápe Jej — nás tělo tíží tu,
to brání člověku se cele k Pánu vznést
a stále, vždy — jsme lidé i kněz člověk jen —
jsme k zemi poutáni, jež plna strastí jest.
Tam v říši blažených přec bude jináče . . .

Zas ve své duši pak té vzpomněl blahosti,
již nad svou první prací ducha pocítil,
kdy Bohu vzdával dík, že v rozum světlo lil . . .
Než všechna štěstí ta zda nebe naplní? — —
Děl Páně apoštol: ni oko nezřelo,
ni sluch to neslyšel, ni v srdce nepřišlo,
co v ráji připravil svým svatým Hospodin. —
Ne, co tu pozemské, to nebi nestačí . . .

A v duchu líčit jal' si Boží slávu sám — —
Zřel kraje překrásné a vyvolené v nich,
tu svatých kněží Páně nepřehledný sbor,
zde tiara se skvěla, mitra skvostná tam
a mezi nimi opět prostý, kněžský háv —
A všichni pospolu a všichni přešťastni,
jak jenom každý mohl býti nejvíce — —

A vedle nesmírný byl jiných svatých dav
tu král i vojín prostý, pán i služebník,
tu stařec, statný muž i jinoch mladistvý,
tu matky, panen sbor, to Krista snoubenek — —
tu všichni pospolu a všichni přešťastni,
jak jenom každý mohl býti nejvíce . . .

V jich středu Máti Boží, Panna milostná,
a se svatými všemi kůry andělů
dík pěli Hospodinu, slávu, chválu, česť —
a všichni pospolu a všichni přešťastni,
jak jenom každý mohl býti nejvíce . . .

Mnich péra chopil se a psal, co přemítal —
Však ne, to není tak — zda to snad vyznačí,
co děl vše apoštol o slávě nebeské?
Ach, vše tak matné zří, vše je tak po lidsku!
I ustal truchlivý; — jak člověk slabý jest!
Co nebe v pravdě jest, zda mysl postihne?
Co mysl postihne, zda péro vypíše? —

Mnich péro odložil a vstal a k lůžku klek',
zrak upřel na stěnu, kde Kristus na kříži,
a ve vřelou se cele vnořil modlitbu.
Jí posilněn zas k jiné práci sáhnout chtěl —
však ne, tak nerad jen v tom díle ustal by,
jež těšilo ho tak —
Duch znova vzlétá výš
a znova toužený si obraz kouzlit chce . . .
I vidí zase — plesá — jasněj' vidí již —
a v zlaté, blahé sny se noří víc a víc —
a vidí jasněji a zase — jaká slasť! . .

A náhle teď — jak blesk by jasný proletěl,
až srdce zachvělo se ne však zděšením,
to slasti nesmírné byl náhlý, prudký ráz —
duch jeho pokorou se plnil nejhlubší —

a hle, blesk šířil se, tu roušku trhaje,
jež duchu lidskému je v žití stavena —
on ji teď pronikal — hle, světlo, světlo víc — —
zrak lidský oslep' v něm; hle jásot, zpěvy, slyš,
tak čarovné — sluch lidský již jich nechápal; — —
tak volno bylo tu, tak jemno, bezvzdušno —

tu dýchat přestával a šťasten byl vždy víc — —
to, to již ono jest, co Pavel říci chtěl,
to, to již ono jest — ne — to jest ještě víc — —
a stále ještě víc a víc vše vzrůstalo —
již tělo nestačí — duch jenom chápať moh' — —
A v ráz tu viděl vše — „ó Bože, Bože!“ vzkřik' — —

Trůn Nejvyššího před ním náhle zaskvěl se . . .

A duch tu blažený se vznášel z těla výš,
tam — výše, výše tam — kam nyní dohlédl,
v tom světle zářil též, v ty zpěvy vpadnul též.
„Ó Svatý! Svatý!“ pěl tak šťasten, přešťasten . . . . . .

— — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

Do celly bratří vešli tiše s opatem —
již nový venku den se zemi ukázal.

Tu cella prostičká a lampy matný svit
kol těkal ještě, slábnul před paprsky víc,
jež oknem vysokým sem v jizbu vnikaly . . .
Mnich učený tu klečel opřen o lůžko,
zrak zavřen byl a v tváři výraz blažený . . .

A tělo bez ducha — a dílo na stole
již nedopsané více: „Nebes blaženosť.“

Příroda, rodina a Bůh v písni lidové.

(Alex. Průcha.)

. . . . a jsi jim jako hudebná píseň, kteráž
líbezným a sladkým zvukem zpívána bývá.
(*Ezech. 33, 32.*)

Pozorujeme-li bedlivým okem národy indoevropské, jejich život společenský a výtvary ducha, seznáme, že každý z nich v jiném oboru stal se mistrem, že každý z nich dospěl v jiném umění k vrcholu dokonalosti a ne-li k vrcholu, tedy alespoň ke stupni, kterého žádný z ostatních nedosáhl. Tak proslavil se Ind budovami obrovských chrámův, Epypťan pyramidami, obelisky a tajemnými labyrinty překvapující velikosti, jimž podivuje se oko lidské, Řek vytvořil množství překrásných soch, Románové vtiskli myšlénky

ducha svého v čarovné malby, Germánové vynikli v dojemné hudbě a Slovan, nejmladší bratr jejich, obrátil pozornosť ostatního světa na sebe písní.

U všech národů setkáváme se s písněmi všeho druhu, nikde však není jich takové množství, nikde není v nich tolik krásy, jako jest tomu u národa Slovanského. Vše, co se duše jeho živěji dotklo, cokoliv z dráhy každodenního života vyniklo, co se nad všelikou obecnosť povzneslo, to vše přechází u Slovana v píseň, a v písni, ve zpěvu vyznívá tím vznešeněji, tím tklivěji, čím neobyčejnější jsou výjevy, které ke zpěvu podnět daly. Vše, co žilo u ostatních národův indoevropských v jejich dílech, to žije u Slovana v písních. Písní mluvil Slovan k ostatnímu světu, v ní skládal všechny city své, v ní obrazil čistou duši i mysl svou. Nejsouť písně pouze odleskem ducha básníkova, nýbrž ducha celého národa, jenž mu takřka péro řídí, aby psal, co ve všech srdcích vře. Proto nelze se také diviti, že každá opravdová píseň lidová stala se ihned obecným majetkem celého národa.

V písních obráží se jako v zrcadle nejvěrněji duše lidu našeho, zvláště ve svých nejdůležitějších vztazích: v poměru člověka ke přírodě, k rodině a k Bohu, vrcholu a cíli snažení, chtění a dychtění svého. A to vše podáno jest v písních našich řečí prostou, nehledanou, ale v pravdě poetickou, která vyniká stručností a obrazností, v níž vše jest živé, vše dýše prostou jednoduchostí, nic není zbytečno, každé slovo na svém místě a vždy co nejpřípadněji užito.

Stopujme toto vše v lidové písni české a moravské, jichž veliké množství uvedli ve svých sbírkách Kamaryt, Kollár, Erben, Čelakovský, Sušil a Bartoš.

1.

Na prvním místě pozorujme tedy poměr člověka ke přírodě, jak se jeví v těchto písních.

Poměr ten jest nejupřímnější a nejněžnější, jaký si jen lze pomysliti. V písních jeví se člověk ne jako „vládce a pán přírody,“ nýbrž jako její upřímný druh, který se k ní utíká jako se slabé a útlé děcko tulí a vine ke drahé své matičce, u ní hledá i nalézá rady a pomoci v každé potřebě. Příroda jeví se tu jako nějaká vyšší bytosť, která se lidí dobrých, nespravedlivě pronásledovaných, nebo práci jinak nemožnou podnikajících ujímá a jim pomáhá, lidi zlé pak a nespravedlivé pokutuje a v záhubu uvrhuje. Tak vidíme v písni, jak nejen zvířata, nýbrž i slunce, měsíc, hvězdy, větrové, stromy, řeka, moře, slovem celá příroda pomáhá člověku, když podniká nějaký dobrý, bohumilý skutek. Zvláště tehdy ráda se ho ujímá, když dobrotu svého srdce a lásku svou osvědčil skutkem buď k ní aneb k jejím tvorům, kteří jeho pomoci právě potřebovali.

Příroda jest v našich písních zrcadlem lidské duše. Náladu své mysli přenáší tu člověk na přírodu a není většího zármutku,

jako ten, který ani příroda utišiti nemůže. Taková však neutěšená nálada málokdy se objevuje v písních našeho lidu, z pravidla z nich vyznívá dětinná přítulnosť, srdečná láska k přírodě a čistá rozkoš plynoucí z rozmanitých jejích zjevův a tvarů. Nebudu vypočítávati vše, o čem se v písních těch zmínka činí, vytknu jen ty předměty, k nimž náš dobrý lid zvláštní sympathii jeví, k nimž s láskou lne, jimž zvláštní důvěru a přízeň věnuje.

Slunce barvou svého světla zvěstuje matce osud syna na vojně:

Která má matička
na vojně synáčka,
ta nech se podívá
z rána do sluníčka.

Bude-li červený
je synek raněný,
a bude-li bílý
je syneček zdravý. *(Suš. 582.)*

Je-li člověk nešťasten, sluníčko pozbývá svého milého jasu a zasmušuje se jako ta mysl lidská:

Svítilo nám přejasný sluníčko
už nebude, už je marno všecko, atd.

S každým člověkem narodí se jeho hvězdička. Když člověk umře, hvězdička jeho zhasne nebo s nebe spadne. Je-li člověk šťasten, hvězdička jeho svítí jasně, neštěstím jeho se zatemňuje:

Která je ta hvězdička má?
Je-li světlá nebo tmavá?

Vojín, jenž vzdálen jest od domova svého, nenalézá již ani od hvězdiček útěchy, jako tomu bylo doma, a proto si jim stěžuje:

Překrásné hvězdičky
jak jste vy maličky!
Což jste vy mne těšívaly
ty noci celičky. *(Čelak., I., 15.)*

Časté zmínky v našich písních dochází větříček.

Větříček roznáší líbeznou vůni květin. Z těch připomínají se velice často v písních lidových rozmarina a slzičky P. Marie (dianthus silvestris). Jinoch žádá si, aby mu byla rozmarina na hrob vsazena, aby mohl klidně, dobře a sladce dřímat:

Keď ja umrem,
dobre mňa schovajte
a na muoj hrob
rozmaryn nasaďte,
nasaďte ho, aby se on ujal,
abych pod nim dobre, sladko, driemal. *(Bar. 587.)*

A proto se také stará, by nezahynula, by bujně rostla, nemile nesa, když o ni nikdo nepečuje, jak svědčí píseň:

Na tom panském mostě
rozmarina roste,
žádný ji tam nezalévá
ona neporoste. *(Erben, II., 213.)*

Co se týče slziček P. Marie, vypravuje se, že Matka Páně Syna svého k smrti provázejíc cestu i místo utrpení slzami skrápěla, kam slza padla, vyrostlo kvítko posud nevídané, nesoucí na sobě znamení slziček. Odtud tedy asi ta častá zmínka o slzičkách Královny květin.

Větříček „sráží jablíčko.“ Jablíčko vůbec v písních, pověstech a zvycích národních zaujímá místo důležité a dílem i tajemné, neboť jest poslem a znakem lásky. Staré pověsti vypravují zhusta o jablkách kouzelných, které jsou mocí nadpřirozenou nadány, a odtud vysvětluje se, jak praví Čelakovský, krájení jablek na Štědrý večer. Že je jablíčko poslem lásky, dosvědčuje píseň:

Plyň, jablíčko, kam ty ráčíš,
jenom ať se nepomáčíš,
plyň, jablíčko, po dolu,
k mé Mařence do domu. *(Erben, I. 11.)*

Hory, háje, doliny, širá pole, louky, řeky, potoky, studánky jsou velmi častým předmětem písní. Člověk vším tím jsa obklopen, maje to vše před očima, jest mocně puzen, aby to písní opěvoval.

Ze živočišstva jest připomenouti na prvním místě koně, nejupřímnějšího a nejmilejšího druha člověkova; to jeví se hlavně v písních moravských. Koně svého opatruje pacholek jako oko v hlavě a nerad se s ním loučí odcházeje do jiné služby:

Mý koníčky vraný, lysý
zpomenete na mne kdysi,
zpomenete a já na vás,
že sem býval pacholek váš. *(Suš. 644.)*

a proto i oni žalostně řehtají, když se pacholek utopí, hledají ho pod vodou a oznamují smutnou zprávu:

Brodil Janko koně
v Polanskej dolíně,
koníčky nad vodů
Janíček pod vodů.

Koníčky řehtaly,
Janíčka hledaly,
koníčky řehtaly,
milej vědět daly.

Ve své prostotě rozmlouvá vojín s koníčkem, na němž jede:

Jen ty mně koníčku
pěkně nes,
dostaneš ovíska
ještě dnes;

o něho se stará, aby ani té nejmenší bolesti neutrpěl a když pozoruje na něm, že je smutný, ihned táže se po příčině toho:

Můj koníčku hnědovraný,
co si smutný, neveselý?
Tlačí-li ťa zbroja moja,
lebo šabla ocelová. *(Suš. 173.)*

Ptactvo, jež zdánlivě až k nebi tak často zalétá a něžným zpěvem svým pozornosť člověka na sebe obrací, nejvíce ze všeho živočišstva poutá k sobě mysl našeho lidu a proto velmi zhusta jest předmětem písní lidových. O čem člověk sám je přesvědčen, tomu teprv nezvratně uvěří, když mu to ptáček za pravdu potvrdí:

Pověz ty mně, pověz
ty ptáčínku malý,
jaké je v tom světě
největší soužení?

První je soužení
dyž rodičů není,
a to je ve světě
největší soužení atd. *(Suš. 504.)*

Člověk žalem stížený svolává soucitné ptáčky za účastníky svého žalu:

Vy nebeští ptáčkové
naříkati a kvíleti mi pomáhejte. *(Suš. 194.)*

a ptáčkové skutečně přílétají a útěchu přinášejí:

Chodí děvčátko po dvoře
pláče a nařiče sobě.
Dvá ptáčkové ho těšili:
Neplač dívča, jede milý.

Mrtvý v hrobě těžce nese, že neslyší líbezného zpěvu ptačího:

Ležím blízko kostela
a neslyším zvoněňa,
ani ptáčka zpívati,
tej zezulky kukati. *(Suš. 100.)*

Kohout časně ráno zvěstuje den, „a mladé ludi ze sna budí“ a rozveseluje svým zpěvem srdce zarmoucené:

Zpívéte Važanščí kohóti,
ať se mé srdečko nermóti,
zpivéte mně vesele
ať se mé srdéčko zasměje. *(II., 190.)*

Z drobných zpěvavých ptáčků nejmilejším našemu lidu jest družná vlašťovička, vždyť jest to ptáček P. Marie a ve kterém domě hnízdí, tam hrom neuhodí ani oheň neuškodí. Shodí-li kde hnízdo vlašťovčí, stane se neštěstí v domě tom. Vlašťovka oznamuje ráno, že již je den:

Vlašťovička lítá,
povídá, že svítá. *(Erben, I., 114.)*

a roznáší poselství, jak vidíme z písně:

Přeletěla vlašťovička
přes ten černý les.
A co mi ty lašťověnko
nového neseš? *(Suš. 425.)*

Kukačka zase jest mezi ptactvem prorokem a počtem kukotů, kdy byla poprvé z jara slyšena, zvěstuje lidem, za kolik let stane se událosť očekávaná, radostná neb i žalostná. Když se dlouho nevrací, volá k ní lid náš:

Kdes, kukačko, kde jsi byla,
že's tak dlouho nekukala?

Slavík svým klokotem utěšuje lidské srdce:

Zazpívej slavíčku
v zeleném hajíčku,
učiň potěšení
mojemu srdéčku. (*Suš. 250.*)

někdy je nejen těšitelem, ale i užitečným poslíčkem:

Když jsem plaval přes moře,
vyletěl tam slavíček,
pustil on mně ceduličku
a to za můj klobouček. (*Čel., I., 44.*)

Křepelka volá lid do práce: „Pojďte žat!“ a po namáhavé práci volá k odpočinku.

Holub a holubička představuje v písních otce a matku aneb milého s milou. Jinde se k holubičce připodobňuje dívka opuštěná:

A já so tak vopuščená
jako ta holubička,
kerá ve dně, v noci lítá
hledá sobě hnízdečka. (*Bar. 425.*)

Ani husa nemá u našeho lidu, jako vůbec u Slovanů významu opovržlivého, nýbrž naopak je ptákem básnickým, ba i mythickým.

Bílé husy, bílé
vysoko letíte,
daleko vidíte. (*Čel., II., 52.*)

Divoké husy, jež vysoko a daleko letí a tak krajinu celou obzírati mohou, jsou nejpříhodnějšími poslyněmi.

Když myslivec kačenu střelil, vzpomíná tato ihned, že zde zanechává své mladé bez ochrany se žalem volajíc k Bohu:

Ach Bože, otče můj!
už sem dolítala,
už sem moje děti
tady zanechala. (*Er., II., 177.*)

Vůbec dobrosrdečný náš lid se živočichy nakládá, jako s nedospělými dětmi a jednají-li dle své přirozenosti, nepřičítá jim to za vinu, netrestá jich nikdy krutě a surově, třebas mu tím i škoda vzešla. Nic není lidu našemu v krásném chrámu přírodním němého, i ty ryby odpovídají mu na otázku jeho, i k nim obrací se člověk ve své prostosrdečnosti a táže se jich o radu.

2.

Příroda, svět zevnější, jest jen jedna stránka, s kterou člověk co činiti má, a byť i jakkoli obrazotvorností oživen byl, přece družení se světa přírodního k člověku jest jen zdánlivé. Člověk potřebuje i obcování s jinou stránkou světa, která cítí tak jako on, která myslí tak jako on, ozvati se může k němu v citech rovných, a to výrazně a výslovně, která city a myšlénky své schopna jest skutky projeviti, a tohoto obcování potřebuje zvláště národ náš, národ tak cituplný, tak živý.

Tato druhá stránka světa, duchová, jest člověčenstvo, s kterým člověk hned do spojení vstupuje, jakmile s nejbližším člověkem obcovati začíná. S člověčenstvem jako takovým arci žádnému člověku obcovati nelze, avšak každý jednotlivec představuje je ve svém způsobu. A takovým nejbližším spojením člověka skrze jednotlivce s člověčenstvem vůbec jest rodina.

V rodině jest z polovice přirozenosť, z polovice duch; příroda tedy Slovanu každému tak milá jest v rodině s duchem spojena. Přirozeností jest v rodině totožnosť krve, duchem mrav rodinný, jest láska živá, vzájemná, jest šetrnosť a úcta k starším údům jejím, především k rodičům, kteroužto lásku žádá od nás Bůh, an praví: Cti otce svého a matku svou . . . ., jest to starostlivosť, pečlivosť a obětavosť těchto k mladším rozencům. V tomto spojení jest nám nejlépe, v něm cítíme se nejšťastnějšími, v lásce té čilé a živé, která se těší ze štěstí a radosti jiného, která se obětuje za jiného tak jako za sebe.

Naplněni tou láskou rodinnou, jež Bohem samým požehnána jest a posvěcena, s ošklivostí hledíme na snahy zbořiti a zničiti život rodinný, základ každého života lidského. Či bude snad ten, který i nejbližším svým lásku svou utrhuje, uměť dobře činiti jiným a býti člověkem mezi lidmi, když jím v pravém smyslu není v prvním malém okresu domu svému? Zdaž nebude ten, jenž vine se láskou k první společnosti naší, k rodině, způsobnějším k dokázání lásky své i jiným?

A proto obráží se prostomilá vroucnosť ušlechtilého srdce, kterouž náš lid lnul k přírodě živé i neživé, leskem nejjasnějším v poměru, v jakém spolu žili jednotliví členové rodiny.

Nevyrovnaná něžnosť přeušlechtilé lásky mateřské dýše z prostinkých slov písní našeho lidu. Matka, která má srdce citlivější a přístupnější, jest důvěrnicí lásky dceřiny, jí svěřuje tato všechny strasti i radosti své, u ní hledá rady a pomoci. Když se tedy dcera vdáti hodlá, největší starostí její jest, kdo jí bude opatrovati starou matičku:

Starám se já, starám,
starú maměnku mám,
kdo mi jich opatří
až se já jim vydám. (*Suš.* 72.)

Hodná dcera zasluhuje si také plnou měrou lásky matčiny, vždyť jest takřka její pravou rukou, její pomocnicí při práci domácí, tak že pouhá její přítomnosť matce dům rozveseluje; s dcerou odchází všecka radosť:

Veselý, maměnko,
veselý dům máte,
pokud mne, maměnko,
pokud mne v něm máte. (*I.*, *19.*)

Však nejen slabou, všeliké péče a ochrany potřebnou dceru objímá matka něžnou láskou svou, i dobré vychování synovo jest jí na starosti, což tento vděčně uznává a odcházeje z domova děkuje matce své:

Nastokrát děkuju
své zlaté mamince,
že je mne chovala
v strakaté peřince.

A vděčnosť ta je tak přirozená, že nejeví-li ji syn, je-li neposlušný a vzdorovitý, trestán bývá za nevděčnosť svou:

Kdybys byl, Jeníčku,
poslouchal matičku,
nebyl by si nosil
po straně šavličku. (*Er.*, *I.*, *145.*)

Nyní pak na vojně často se mu zasteskne po nenahraditelné lásce mateřské:

Už tych ruček není,
už ony hnijú v zemi,
co mě nosívaly,
k srdcu přitiskaly,
dyž sem byl synek malý. (*II.*, *366.*)

Když vrací se syn z vojny „s hlavú porubanú,“ nepoznává ho nikdo, ani lidé domácí, ani jeho milá, ba ani tatíček, avšak srdce citlivé matky nedá se oklamati:

Dyž sem přišel z vojny,
poznať mňa nemohli,
až mňa maměnka poznali,
ja dyž mňa vychovali.

Matce tedy přidělena jest úloha vychovávati a zabývati se s dětmi, otec jest zaměstknán hospodářstvím, tráví většinu času mimo dům. Dítky lnou proto více k matce než k otci. Přece však seznáváme z líčení písní nejkrásnější poměr otce k dítkám a naopak. Syn uznává s bolestí, co ztratil ztrátou pečlivého otce a vzdálen jsa od domova těžce to nese, že otce již nemá, že tatíček jeho neví o tom, jak odveden byl k vojsku:

Ej tatíčku muoj starý,
ej hluboko ležítě,
ej na vojnu mňa vzali,
ej vy o tom něvítě. (*Bar.* *1016.*)

Též dědeček, jehož hlava pečlivá již sněhem šedin posypána jest, v jehož čelo bouře starostí a namáhání vryla hluboké vrásky, jest předmětem něžné, čisté lásky vnuků; dokud on ještě svou péčí o vše se stará, dokud v domě hospodaří, dotud jest dobře, neboť on dlouholetou zkušeností poučen všemu lépe rozumí, vše lépe zaříditi dovede. O tom pěje jak česká, tak i moravská píseň. Moravská zní takto:

Staříčku starý náš
šedivú hlavu máš:
ešče dycky dobře s náma,
pokud si ty mezi náma,
pokud si hospodář. (*Bar. 579.*)

Láskou něžnou a dojemnou lnou k sobě bratr a sestra. Sestra starostlivě pomáhá matce, když vypravuje bratra na vojnu, a když se vojsko vrací, vyptává se ihned po něm, vrátil-li se šťastně. (*Suš. 173.*) Když se dívka nešťastně vdá, když ji muž týrá a bije, tu s pevnou nadějí čeká, „že príde bratříček, siný sokolíček, ten polutuje,“ a skutečně neklame se v naději:

Bratříček ide, dvora otvírá,
na pana švagra ručenkú kývá:
Ne tak, švagře, ne tak,
budeme se sekat,
to je sestra má. (*II. 272.*)

A sestra poznavši lásku bratrovu chce s ním raději zemříti, než bez něho žíti, volajíc k vrahům bratrovým:

Dyž ste bratra zabili,
oj zabijte nás oba,
ponese nás voděnka
oj kole Jarošova. (*Bar. 835.*)

Nic srdečnějšího a tklivějšího nelze si pomysliti nad loučení nevěstino s domovem v písních našich. Loučí se s dobrým tatíčkem:

Bůh vás žehnej
můj tatíčku, tenkrát . . . .

a taktéž s milou matičkou, pak děkuje oběma za vše:

Děkuju vám
za to vychování,
za vaše starosti
od moji mladosti.

Tak loučí se s bratry a sestrami, loučí se s kamarádkou svou nejmilejší, na kterou nikdy nezapomene:

Poď mia vyprovodit
do našeho humna,
abych na ťa skoro
zapomnět nemohla (*II., 224.*)

pak loučí se se svými tanečníky a hudebníky, loučí se s domácím prahem, stoly, lavicemi, s těmi domácími kopci, kterých už nebude viděti, děkuje všem za všecka dobrodiní, která od nich obdržela.

Avšak bolestnější jest, když nevěsta nemá rodičů, kteří by jí svatbu vystrojili, kteří by jí svého požehnání dali a tak v ochranu Boží poručili. Jaká síla tkví v překrásném obraze, jímž truchlivý tento okamžik jest znázorněn!

Co je to za nebe bez hvězdičky?
Co je to za svaďba bez mamičky?

Co je to za nebe bez měsíčka?
Co je to za svaďba bez tatíčka? (*II., 260.*)

Tak jako členové jedné rodiny, tak žila i celá osada ve vzájemné lásce a přátelské shodě. Všem dospělým v dědině každý chlapec je „synkem," každá dívka „dcerkou." Jinoši jsou sobě dobrými a věrnými kamarády, dívka dívce, žena ženě říká „sestro milá."

(Dokončení.)

O mechanickém monismu jako moderním názoru světovém.

(Řeč, kterou při akademii sv.-tomášské v alumnátě brněnském proslovil J. Šilhan.)

O sv. Antonínu poustevníkovi vypravuje legenda, že ho pokoušívali zlí duchové: jednou v podobě nestvůr, oheň sršících, jindy v podobě nečistých zvířat, opět jindy v podobě pitvorných skřítků; a když bylo vše marno, a světec se přes jejich útoky modlil a žalmy říkal, opičili se po něm, říkali žalmy a zpívali, až se les rozléhal sterou ozvěnou jejich hlasů. Týž nepřítel, mění jen způsob boje. — A touž povahu má odvěký boj mezi křesťanským a materialistickým názorem světovým; pozorujme jen poslední období tohoto boje za posledních asi padesáte let; i zde týž nepřítel mění jen způsob boje, jméno. Vidíme muže jako Feuerbacha, Moleschotta, ani svolávají proti dogmatu sílu hmoty, Straussa, theologa, který povznáší materialismus na velkolepé náboženství všehomíra, a dává tomu jméno nová víra. A v Berlíně vystupuje touž dobou „nevědomé" a hlásá o sobě: „Já jsem bohem budoucímu náboženství." A z řady myslitelů materialistických vystupuje jako obr Goliáš s nemalou smělostí mechanický monismus a napadá nejelementárnější základy křesťanství: zavrhuje dualismus ducha a hmoty a podává vesmír „jednolitý."

Bojuje se tedy o světový názor. Materialismus či spiritualismus, materialismus či křesťanství, to jest ta velká otázka. Není to po prvé, co se hlásí názor materialistický ke slovu. Dějiny učí, že vůbec doby, ve kterých se celí národové nebo jednotlivé třídy sháněli po statcích hmotných a požitcích smyslných a vyššími statky pohrdali,

že tyto doby byly také nejúrodnější půdou názoru materialistického čili že materialismus „theoretický“ a „praktický“ jsou zjevy současné. Důkazem toho jest materialismus starověký, francouzský i nynější.

Ve starověku byl názor materialistický, který popíral Boha a nesmrtelnosť duše, nejvíce rozšířen v době úpadku starověké vzdělanosti; škola Epikurova a báseň Lukretia Cara „de rerum natura“ jsou takto důstojnou signaturou umírajícího starého věku.

Materialisticky jsou svojí podstatou všecky názory, které stotožňují Boha a přírodu, ducha a svět, a tak bytosť specificky duchovou popírají. Vystupují ve formě rozmanitých haeresí proti křesťanství od jeho prvního vstupu na svět; i u nich, jako Gnostiků, Manicheovců rozmanitých haeresí 13. stol. vidíme, kterak materialismus theoretický a praktický, materialismus vědy a života souvisí.

V 18. stol. byl tento antagonismus proti křesťanskému názoru světovému vypěstován v úplnou soustavu. V prvním období jest jeho vlastí Francie a představitelem tak zvaná šlechta, šlechta majetku i ducha. Má ráz ducha francouzského: jest frivolní, povrchní, salonní. —

Po revoluci převzali vůdčí úlohu Němci. Otcem německého materialismu jest Feuerbach, o němž napsal kompetentní v tomto vzhledě soudce Moleschott, že provedl heraklovské dílo: zničil „anthropomorfistickou fikci“ ve vědě víře a položil „lidský“ základ myšlení a názorům. On sám praví o sobě cynicky, že chtěl učiniti člověka z theologa anthropologem, z theofila filanthropem, z kandidáta onoho světa študentem tohoto, z náboženského a politického sluhy nebeské a zemské monarchie a aristokracie sebevědomým občanem této země. O rozšíření materialismu v širším obecenstvu mají největší zásluhu Moleschott a Büchnerova kniha „Kraft und Stoff“; hlavním sloupem hrubého materialismu naší doby jest jenský professor Haeckel.

Materialismus 19. stol. má ráz zmateného blouznění, jest opravdovější a důsledněji revoluční; jest to materialismus demagogicko-socialistický. Faktum jest, že jeho otec Feuerbach měl také syny Engelsa a Marxa.

Jest pravda, že se proti hrubému materialismu jeví jistá reakce; že k vymoženostem na př. Vogtovým, že jest myšlenka k mozku v témž poměru jako žluč k játrám, nebo jistá tekutina k ledvinám — k vývodům Büchnerovým, který myslí, že potírá spiritualismus, když deklamuje důrazně, že „postupující poznání lidské vytlačuje krok za krokem dětskou víru z jejích posicí, že hrom a blesk a zatmění odňalo bohům a uvedlo tyto nástroje starých titánů ve službu člověkovu“ a když jako poslední argument uvádí klassická opravdu slova: „So ist's einmal, erklärt es, wie ihr wollt“, že k těmto názorům se ani střízlivější stoupenci strany materialistické nehlásí, že se jim zdá přece jen přílišno na lidském duchu tolik

sebezapření žádati; že se uvedené výroky uvádějí snad namnoze jako kuriosum, ale myslím přece, že jest mnoho, napsal-li nedávno jeden list, že sama věda odsoudila materialismus, že moderní věda není materialistickou. Ba neodsoudila! Jméno snad i nemá dobrého zvuku, ale věc odsouzena není; pod jmenem mechanického monismu jest materialismus názorem mezi vzdělanci nejrozšířenějším.

Nazývá se předně monismem; již tento název má býti důkazem oprávněnosti tohoto názoru. Jednotný výklad, vůbec jednota jest podstatnou potřebou ducha. Logika a aesthetika žádají uvedení rozmanitosti na jednotu, a tomuto požadavku přichází věda ku podivu na pomoc. Dříve bývaly rozmanité zjevy přírodní přisuzovány různým silám, ale věda ukázala, že električnost, magnetičnost, světlo a teplo jsou jen rozličné formy téže síly, že jest síla jedna a tu že lze redukovati na mechanický pohyb atomův a každý pokrok ve přírodních vědách znamená zjednodušení přírodních zákonů a umožňuje jednotnější pojímání všehomíra. —

A proto se odsuzuje jmenem monismu všecek „dualismus,“ t. j. nauka, která principy dva uznává: mimo hmotný ještě duchový. Stačí jen nazvati protivné mínění dualistickým a má vrytu na sobě pečeť nevědeckosti, ne-li směšnosti. Dualismus jest a proto i nevědecké trhati veškerenstvo na svět a nadsvětového, transcendentního tvůrce, nevědecké jest trhati člověka na tělo a na duši, rozeznávati svět hmotný a duchový, hmotu a život; pohyb hmoty působí všecky zjevy organické i neorganické; všecky je lze uvésti na mechaniku atomů. Monismus jest monismem mechanickým.

I tento název má mluviti pro výtečnosť názoru. Ze všech věd jest mathematika nejspolehlivější, nejjistější, má slovo rozhodné; a mechanika jest právě mathematické pojednávání pohybu; a pak jednota a názornosť mechanického výkladu. V astronomii dosažen již ideál jednotné, názorné, na pouhé mechanice založené vědy, a proto ji Laplace nazývá prostě „Mécanique céleste.“ Jest toho mínění a Dubois Reymond mu dal poëtický výraz, že by dostatečná intelligence dovedla vyjádřiti běh světa mathematickou formulí a z daného postavení atomů vypočítati stav všehomíra. „Můžeme si mysliti tak podrobnou známosť o přírodě, že by bylo možná vyjádřiti všecky její zjevy mathematickým vzorcem, ze kterého by se mohlo v daném případě stanoviti místo, pohyb, rychlosť každého atomu ve všemmíru. Právě tak, jako předpovídá astronom, kdy se jistá hvězda přijde z nekonečného prostoru ukázat našim zrakům, s touž jistotou by bylo možno čísti v oné mathematické rovnici, kdy zaujme řecký kříž opět svoje místo na kopuli sv. Sofie anebo kdy spálí Anglie poslední kousek svého uhlí;“ tak zní jeho smělá slova.

A když materialismus takto uvedl vše na atomy a jejich pohyb, nestará se příliš o to, kde se atomy vzaly, ani o původ pohybu. Věda podává důkaz, že hmota nově nevzniká, existující že nezaniká; a zákon o zachování energie, základ nové přírodovědy, učí, že

nezaniká ani nevzniká nová síla. Ve světě jest tedy konstantní quantum hmoty a pohybu a žádná cizí síla — na př. Bůh, svoboda lidská — nemůže tohoto začarovaného kruhu překročiti; táž základní síla se jeví v rozmanitých podobách jako báječný Proteus. „Ke přírodě nemůžeme nic přibrati, od ní nic ubrati a to jediné, co v prozkoumání fysikálních pravd provésti můžeme, jest: rozložiti složky neměnícího se celku. Zákon zachování sil vylučuje přísně obojí: stvoření i zničení . . . . . Proud síly je věčně týž, plyne jako hudba všemi věky — a všechna energie pozemská, hra rozmanitých úkazův i projevy života — jsou jen modulacemi jeho rhythmu“, praví Tyndall básnickým slohem. Tedy jest hmota nestvořena, nutna, nekonečna.

A na tomto, „analysí skutečnosti“ získaném základě se sestavuje svět podle mechanických zákonův ustavičným vývojem ze stavu méně dokonalého k dokonalejším.

Názor světový, tak jak jej materialismus hlásá, obsahuje tyto hlavní zásady.

Hmota jest věčna a nekonečna.

Byla buď od věčnosti v pohybu, aneb ho nabyla náhodou.

Svět a všechen pořádek v něm vznikl pouhým mechanickým pohybem hmoty.

Mechanickým pohybem vznikly z látky neústrojné první organismy.

Tyto první organismy se vyvíjely na základě mechanických sil a vytvořily ze sebe všechny druhy říše rostlinné a živočišné.

Nejvyšším tvarem vývoje živočišného jest člověk.

Neskládá se ze dvou podstatně různých částí: z těla a duše, nýbrž jest jen tělesem, právě jako každý jiný živočich, s tím toliko rozdílem, že jeho ústrojí jest mezi všemi živočichy nejdokonalejší.

Člověk žije život jen tělesný, jenž právě jako u všech ostatních zvířat záleží v součinu mechanických sil atomových.

Člověk nemá svobody, nýbrž jest ke všem činnostem svým právě jako každá jiná přírodní bytosť determinován.

Ve světě vládne jen fysický řád na hmotě a jejím mechanickém pohybu založený.

Ve světě není ani mravního, ani právního řádu. Jako člověk ze hmoty vznikl, tak se ve hmotu hned rozpadne; to jest jeho posledním cílem.

Proto jest nynější společenský řád, který se aspoň ve své podstatě opírá o řád mravní, odstraniti a nový dle principů materialistických založiti.

A tento názor se nazývá vědeckým! Myslím, že není většího zneužívání slova, než toto pojmenování. Názor není vědeckým; jest apriorní nedokázanou spekulací, která proto, že lze mnohé zjevy fysického života vysvětliti z mechanického pohybu hmoty, tvrdí, že

stačí hmota a její pohyb také k vysvětlení metafysických záhad o původu a vniterné povaze světa.

Uznává křesťanská filosofie, že jest stanovisko materialistické oprávněno — ve přírodní vědě. Pokud by přírodní věda přestávala na tom, uváděti zjevy na pohyb a hmotu, zkrátka, pokud zůstává přírodní vědou, jest nejvyšší kněžkou ve svém chrámu a nezasvěcenec nemá práva mluviti do jejího zkoumání. Křesťanská filosofie uznává mechanický pohyb ve všech činostech světových bytostí; Secchi se podjal nikterak snadné úlohy provésti mechanický výklad ve všech oborech přírodních zjevů, a nikdo se ani neozval. Chyba jest tehdy, opouští-li materialismus pole empirické, přestává-li býti vědou a přechází ve filosofskou spekulaci.

Z toho, že jest v přírodním životě všude mechanický pohyb, neplyne ještě, že by tento život byl výplodem jen mechanického pohybu, že by byl vznikl jen působením mechanických zákonů. Vidím-li v činnosti parní stroj, jest nade vši pochybnosť jisto, že tu jsou mechanické zákony v úplné platnosti; ale proto se nebude nikdo domnívati, že by byl stroj povstal pouhou součinností mechanických zákonů, jimž podléhá železo a pára!

A právě tak laciným, ale také tak slabým důvodem jest, dovolává-li se materialismus jednotnosti svého názoru jako přednosti. Ovšem jednota jest přirozeným požadavkem ducha, ale výše než požadavek jednoty jest požadavek pravdy; jednota jest žádoucna, ale pravda jest nutna; lepší jest soubor poznatků nespořádaných, než nejkrásnější soustava smyšlenek.

Jest zajímavo dále pozorovati, jakých hrozných logických hříchů se materialismus dopouští.

Hlavním jeho hříchem a největším, jehož se kdy myslící rozum dopustil, jest jeho výlučné stanovisko. Proti všem rozumným důvodům se definuje a priori, že reální byt přísluší jen hmotné přírodě, pokud jest přístupna smyslovému poznání a zavrhuje se chladným srdcem transcendence jako poblouzení ducha. Poblouzením ducha jest uznávati Boha, nesmyslem věřiti ve stvoření; poblouzením domnívati se, jako by měl člověk duši, jako by byl podroben nezměnitelnému řádu mravnímu. Není takového řádu, který by byl povýšen nad jeho libovůli a určoval jeho poměr k Tvůrci, jemu samému, bližnímu; řád právní jest výsledkem součinnosti týchž fysických sil, které působí v ostatní přírodě.

Touto negativní činností není ovšem úkol materialismu u konce. Duch lidský má vrozený pud, zkoumati poslední příčiny věcí; ptáti se: odkud, čím, k čemu věci jsou. A tudíž se musí materialismus, má-li dostáti své úloze jako výlučný světový názor, chopiti i těchto otázek. Ale kterak se jich chopí?

Tyto otázky se svojí povahou vymykají z oboru empirie a jsouce transcendentní, dají se řešiti jen filosofskou spekulací. Ale materialismus jest spekulace horribile dictu. Pomáhá si — slovy.

Prohlašuje otázky za přírodovědecké, které prý lze jen methodou a principy přírodovědeckými řešiti. Ale poněvadž věda přese vše ujišťování odpovědi na ně nedává, uchyluje se přece jen — ke spekulaci, sestavuje hypothese a vydává je přes očividnou jejich absurdnosť za vymoženosť vědy.

Na doklad toho pozorujme dvě hypothese, dvě, abych tak řekl, základní dogmata materialistická: že hmota jest věčna a že zjevy duševního života lidského povstávají pohybem mozkové hmoty.

Jaký důkaz má materialismus pro tvrzení prvé? Uvedl jsem již výrok Tyndallův: „Zákon zachování síly vylučuje přísně obojí: i stvoření i zničení.“ Jaká v tom logika? Dokazuje-li empirický zákon, že v existující přírodě nevzniká ani nezaniká hmota ani síla, jest tím jen dokázáno, že jest stvoření a zničení vyloučeno jen v existující přírodě, že jest nemožno silami přirozenými; ale více nic!

A jaký důkaz má pro tvrzení druhé? Současnosť duševních zjevů s pohybem mozkové hmoty. A logika tohoto soudu není o nic horší, ale také o nic lepší než v případě prvém.

Jsou-li dva zjevy současny, jest buď 1. jeden účinem druhého, nebo jest jím 2. podmíněn, nebo jest možno 3., že mezi nimi není souvislosti a shoda že jest nahodila. Materialismus se beze všeho rozhoduje pro případ první, tedy zcela nelogicky, poněvadž jsou ještě dvě jiné možnosti a mimo to dokazují smyslové pocity, že jejich subjektem jest nezbytně princip jednotný, a činnosť vůle dokazuje přese vše opačné tvrzení, že jejím subjektem jest princip na hmotě nezávislý, svobodný!

Materialismus těší své stoupence, co jest posud v soustavě nepochopitelno, že příští věda objasní. Těšme se!

Proti tomuto názoru stojí příkře spiritualistický názor křesťanský, který praví:

Od věčnosti existuje Bůh, bytosť osobní, nekonečně dokonalá, všemoudrá a všemocná.

Stvořil svět v čase z ničeho podle odvěčných ideí a uvedl ho silami jemu vštípenými do pořádku, v němž ho nyní nalézáme.

Stvořil tělo člověka z hlíny země a vdechl mu duši.

Duše, jsouc obrazem božím, jest bytosť duchová, nesmrtelná, obdařená rozumem a svobodnou vůlí.

Smrtí zaniká jen tělo, ale duše žije život posmrtný, v němž se jí dostává odměny za zásluhy, trestu za hříchy.

Bůh tak miloval člověka, že ho povznesl k cíli nadpřirozenému, a nad padlým člověkem se smiloval.

Kristus sestoupil s nebe, aby vykoupil lidstvo z poroby hříchu a založil „království boží“ na dvou velkých přikázáních: „Milovati budeš Boha nade všecko, milovati budeš bližního jako sebe.“

Tento zákon jest na věky nezměnitelnou normou pro veškeren

život lidský: soukromý i veřejný. Čím věrněji se lidstvo tímto zákonem řídí, tím jest šťastnější.

Mezi obojím názorem jsou protivy nesrovnatelné; smír jest nemožný, vznikl tedy přirozeně boj, který rozděluje všechno lidstvo čím dál tím více ve dva tábory. Tento boj jest rozdílný ode všech dřívějších podobných zápasů.

Dříve býval protivný názor omezen na jisté území, jistou třídu. Zásluhou moderních vymožeností, rychlé dopravy a výměny myšlének tiskem, ve spolcích tomu tak není. Názor materialistický má své filosofy a učence, ale má též své básníky a romanopisce, populární řečníky a novináře po celém světě. Filosof materialista dospívá k soudu, že myšlénka Boha jest poblouzením ducha; a demagog volá tímž duchem: „Žádáme na poli, jemuž se říkalo theologické, atheismus“, a lid odpovídá jedním slovem: „Ani Boha, ani pána.“ Ba slyšeli jsme i „muže činu,“ jenž se hájil před soudem takto: „Pokládám za dobré vysvětliti, že můj skutek byl jen logickým důsledkem mé filosofie a důsledkem názorů, které mají myslitelé: Büchner, Darwin, Letourneau.“ A v tom jest nebezpečí, že lid oloupený o víru v život posmrtný, chápe se těchto odpadků, se stolu vědy sobě hozených, a nepřestávaje na filosofování, snaží se je provésti.

A tento boj rozhodne o tom, podrží-li křesťanští národové svoji osvětu na základě křesťanském, či vzdají-li se křesťanství a s ním i své vzdělanosti. Jako tlupy barbarův uvedly v porobu tělesnou i duševní křesťanské národy, kteří v prvých stoletích vynikali životem křesťanským i vzdělaností, a obrátil úrodné nivy v poušť, tak učiní materialismus národům nynějším, podaří-li se mu je odtrhnouti od živého pramene Kristovy pravdy a lásky.

Vzhůru!

Et eduxit eos e tenebris. (Ps. 106. 14.)

Květ sypte na cestu a vonná palte světla,
zpěv v ústa vítězný, a v ruce palmy;
kříž Kristův v před! Noc, nás jež dlouho, dlouho hnětla,
teď končí se. Ó pějte Bohu žalmy!
Dnes s caesarem i pohan čelo níží
a úctu vzdává Kristu v Jeho kříži!“

Tak biskup. Věřícím se slzy v oku chvěly,
a k zemi skloněni, ji líbaj' svatou,
a hroby, sarkofagy s mučedníků těly,
jež útrap číši pili vrchovatou,
a hroby otců, příbuzných a bratří,
jež v nebi teď, a odtud na ně patří.

Již vzhůru kráčí. Dřív co tajné bylo, skrýší,
co hrobkou, svatyní a božím domem,
teď opustí . . . Tma roste, šum se zvolna tiší
tu v podzemí, však venku zní to hromem,
jak v slastném rozechvění, z duše celé
„Při východu“, lid zpívá, „Israele“.

A jásá Řím, již celý vyznávaje Krista,
a k nebi vstupuje teď víra stkvělá,
jak mučedníků krev, jíž veškera tu místa
jsou zkropena, dřív vznášela se vřelá,
a s Římem křesťanský svět pěje díky —
Tak z katakomb jde Církev — v basiliky.

Ant. Thein.

Kníže-arcibiskupský seminář v Olomouci. [1])

(J. V.)

Dlouho před tím, než zařízena při biskupském sídle v Olomouci vysoká škola, byly již v naší zemi vzdělávací ústavy. Kláštery, které zakládány na Moravě od polovice 11. století, pečovaly nejen o obdělávání půdy, nýbrž i o vzdělání mládeže. Ku vzdělání kněžstva na Moravě zřízeny byly školy při hlavních chrámech v Olomouci a v Brně. Prvým biskupským ústavem byla škola u sv. Petra, neboť hned po obnovení moravského biskupství v Olomouci r. 1064. činí se v dějinách chrámu olomouckého zmínka a olomouckém scholastiku Hagenovi. Když pak za biskupa Jindřicha II. Zdíka (1126—1150) připojena dómská škola od sv. Petra ku nynějšímu chrámu sv. Václava (1131) a při něm založena nová kapitola, jest již mezi dómským kněžstvem scholastikus jako správce dómské školy, mimo to učitel a žactvo. [2])

Biskup Bruno z Schaumburg-Holsteinu (1245—1281) nově zorganisoval dómskou školu definitivně potvrdiv scholistika a odkázal závětí z r. 1267. přisluhujícím scholarům při mši sv., sloužené na den svého úmrtí každoročně hřívnu stříbra.

Biskup Jan V., Haly zvaný, rozmnožil dle zprávy ddto. Olomucz VII. Cal. Martii 1306. příjmy scholastika výtěžkem ze

---

[1]) Prameny: Z díla Dr. Hermann Zschokke: „Die theologischen Studien und Anstalten . . .“ zvláště pojednání od vdp. Dra. J. Kachníka. — Dr. M. E. Sturm: Fürsterzbischöfliches Seminarium in Olmütz 1841. — Christian d'Elvert: Geschichte der Studien-, Schul- und Erziehungs-Anstalten in Mähren und Oesterr.-Schlesien. Sectionsschriften X. — Moravia: Zeitschrift, Jahrg. 1840 und 1841. — Dr. Řehoř Volný: „Kirchliche Topografie von Mähren.“ Bd. I.

[2]) Dudík, dějiny Moravy III. 61.

statku šlapanického a ustanovil na vždy, aby biskup scholastikem jmenoval jen člena olomoucké kapitoly. Povinností tohoto bylo udržovati školní budovu v pořádku, zaopatřovati žáky a nad nimi bdíti, jakož i uhrazovati všechny výlohy dómské školy. Markrabě Karel osvobodil r. 1335. magistra scholae všech zemských poplatků a papež Alexandr VI. povýšil olomouckou školu bullou dto. Romae VII. Cal. Sept. 1492. do čtvrté třídy dle hodnosti. R. 1452. potvrdil král Ladislav olomoucké kapitole privilej, že žádné jiné školy v Olomouci býti nesmí. Škola však zanikla začátkem století 16.

Teprve biskup Markus Kuen (1553—1565) pomýšlel na její znovuzřízení. Daroval 500 kop grošů: „na vyzdvyženj novy školy, kteruž sme s nemalym nakladem postaviti daly na tumie v Olomuci, aby se mystři a gynij spravcove a včytelove k vezeny a czyczeny dijtek a ginych osob ke czty a chvale Božy vychovavati mohli. [1]) Vyučovali v ní 4 učitelé: ludimagister, baccalaureus, locatus a auditor, k jichž zaopatření určena jistina 3000 zl.

Škola tato však nevyhovovala požadavkům koncilu tridentského, pročež pomýšlela kapitola dómská na zřízení kněžského semináře dle přání koncilia a při volbě nového biskupa určeno bylo, že zvolený biskup založiti má ústav přiměřený. Zvolen Vilém Prusinovský z Víčkova, jenž zaujal sídlo biskupské od r. 1565—1572.

V tehdejší době byl velký nedostatek kněžstva, nad čím biskup si stěžuje slovy: „o hodne knězý na sve vlastný statky a Fary nemalu starosť a pečý mame a gych dostavati nemužeme.“ [2]) Zvykem bylo udíleti fary často na jeden rok, neb od sv. Jiřího do sv. Václava téhož roku dle vůle patronovy neb farníků, čímž vznikaly velké nepořádky. Aby rozmnožil počet kněžstva založil učený tento biskup kněžský seminář. Dvě léta po svém zvolení na biskupskou stolici v Olomouci uchýlil se biskup Vilém s prosbou k císaři Maximilianovi II., by směl povolati do Olomouce Tovaryšstvo Ježíšovo, což jemu dne 25. října r. 1567. povoleno a již r. 1570. odevzdal seminář s universitou a šlechtickým vzdělávacím ústavem Jesuitům. Všechny ústavy umístěny v budově bývalého kláštera františkánského (v nynější kasárně jesuitské) a zvány prostě konviktem. Jesuitské koleji určen příjem 2000 zl. ze statku vyškovského. Všechny nadace potvrzeny byly papežem Řehořem XIII. dne 21. ledna 1572 a císařem Rudolfem II. 22. března 1581.

Ku zmíněným ústavům přidružen zde r. 1579. papežský seminář, jejž založil papež Řehoř XIII. pro alumny z Norvéžska, Švédska, Dánska, Průska, Estonska, Livonska, Ruska a Uher. Alumnové navrátili se po dokončených theologických studiích do své vlasti, by hájili učení katolického proti učení protestantskému. Koncem r. 1579. bylo v semináři 10 Švédů, 3 Rusové, 2 Porýňané a 6 Maďarů.

---

[1]) dto. v Kroměř. d. proměn. Krysta Pana . . .
[2]) Koresp. X. dto. na Vkvald d. promien P. Krista.

Biskup Stanislav Pavlovský (1579—1598) „cujus episcopatus in exulcerata tempora incidit“ ačkoliv jakž dí: „in calamitoso statu (ipse) religioque catholica in hoc Marchionatu in tanta haeresum varietate summaque Catholicorum penuria constitutus“ [1]) věnoval přece všemožnou péči ústavům. R. 1579. koupil od města Olomouce dva domy přiléhající ke koleji jesuitské pro seminář, podporoval chovance peněžitými prostředky a mnohé vydržoval na vlastní útraty. Nástupce jeho, kardinál Fr. hrabě Ditrichstein (1599—1636), rozmnožil základní fond semináře 1000 rýnskými tolary ku vydržování 16 alumnů, a daroval později témuž účelu ještě 6000 r. tol.

Krásné toto dílo korunoval císař Ferdinand II. (1624.) darovav ústavům panství Novojičínské na Moravě, z jehož ročních příjmů vydržováni a ve studiu podporováni měšťanští jakož i šlechtičtí jinoši k službě Boží a státu. Dle této nadace obdržel ústav název „c. k. Ferdinandův konvikt.“ „Císařští“ alumnové byli odděleni od ostatních a obdrželi od papeže Urbana VIII. privilej, že mohli býti vysvěceni i mimo obvyklou dobu od kteréhokoliv biskupa.

Dva olomoučtí proboštové, Martin z Greifenthalu a Jan z Gobaru, odkázali chovancům kněžským v konviktě dohromady 22.000 zl., za něž koupen později statek Rymnice u Holešova.

Arcivévoda Leopold Vilém, knížebiskup olomoucký (1637—1662), rozmnožil počet alumnů o 6 tak, že přijato r. 1667. do nově vystavěného konviktu 80 klerikův a mnoho šlechtických kleriků, kteří se dělili na biskupské, šlechtické, císařské a papežské, tvoříce družstvo s vlastním chrámem. Roku 1753. měl konvikt jmění 45.979 zl., roční příjmy obnášely 15.326 zl.

Leopold Bedřich, hrabě z Egkhu, jenž dvě léta byl biskupem, umínil si zříditi „domum presbyterorum,“ v němž by se chovanci učili církevním obřadům a nabyli náležité mravní výchovy. Šlechetný muž ten tuše blízkou smrť ustanovil seminář universálním svým dědicem a generalního vikáře Max. Hamiltona vykonavatelem poslední vůle. Po odečtení různých výloh a mnohých dobročinných odkazů zůstalo z pozůstalosti 461.889 zl., k založení semináře 54.606 zl., které do roku 1777. vzrostly na 92.717 zl.

Císařovna Marie Teresie nařídila, aby zřízen byl samostatný kněžský seminář oddělený od konviktu šlechtického. [2]) Určila k tomu: z nadace Egkhovy 80ti tisíců zl., z jichž úroků per 3200 zl. lze zaopatřiti 16 chovanců; z ročního důchodu statku vyškovského 758 zl. 20 kr. vydržováno 6 alumnů, z nadace císaře Ferdinanda obnášející 5000 zl. pětadvacet chovanců, výtěžek z panství rymnického ročních 4000 zl. a ze dvora hejčínského 438 zl. určen k vydržování 22 chovanců, panství však novojičínského dostalo se c. k. tereziánské akademii ve Vídni.

---

[1]) Koresp. XVI. f. 14. . . . . Volný I. 78.

[2]) Dvorní dekrét ze dne 10. listop. 1775.

Tímže dekretem zvýšen počet chovanců z 69 na 80 a k témuž účelu určena z fondu po Jesuitech roční suma 3000 zl. tak, že zbývajících 800 zl. zároveň s 12.000 ušetřenými z nadace Egkhovy má se použiti ku vnitřní úpravě semináře a na příště ku vydržování představených.

Do semináře přijati jen kandidáti, kteří odbyli rok theologického studia; za tříletého pobytu v něm pokračovali ve studiích na olomoucké universitě. K vůli mnohým šlechticům vyučováno též frančině. Pro každého alumna určeno vydání na 200 zl.

Nařízením ze dne 8. března 1776 odevzdán byl semináři chrám Panny Marie Sněžné i s ročním příjmem 1600 zl., z kteréž sumy též se vyplácelo služné představeným. Prvému představenému dáno 500 zl., druhému 400 zl., spirituálovi a praefektovi po 350 zl.

Roku 1778. přeložen seminář pro pruskou válku do Brna, kdež rozmnožen byl fond nadací Hamiltonovou 4000 zlatými. Z tohoto fondu zakoupeno k návrhu tehdejšího superiora semináře Karla Kašpara za 2000 zl. knih pro domácí knihovnu (1779).

Počátkem r. 1783. navrátila se universita se seminářem do Olomouce a seminář umístěn byl zatím v zrušeném klášteře Klarisek.

Poněvadž universitní budova proměněna v kasárnu, seminář ve vojenskou nemocnici, upravilo se lyceum ze zrušeného kláštera Kartuziánův. Poněvadž však klášter pojati mohl jen theologickou, právnickou a medicinskou fakultu, určil císař Josef II. za své přítomnosti v Olomouci seminární jesuitskou budovu pro všechny fakulty a v klášterním chrámu Klarisek umístiti dal knihovnu.

Dekrétem ze 30. března 1783 zrušena biskupská semeniště a pro Moravu a Slezsko zřízen byl seminář generální. Veškeré příjmy a nadace kněžského semináře vydány byly správě státní. Ač určil císař původně klášter Klarisek pro generální seminář, přece nařídil upraviti k účelu tomu budovu Praemonstrátů hradiských. [1]) Klášter upraven nákladem 25.793 zl. 01 kr. a počet chovancův určen na 163. Roku 1785. dne 21. září otevřen generální seminář hradiský, na jehož budově stkvěl se nápis: Instructioni Cleri Religionis firmamento vovit Josephus II. MDCCLXXXV. Rozkazem císařským zařízeno pětileté theologické studium jako na universitách a rok určen pobytu v semináři. Avšak správa semináře gener. nebyla právě nejlepší, neb r. 1787. vyslán byl dvorní rada Zippe, by vyšetřil různé stížnosti; i shledal kázeň zvláště studijní ochablou, přesvědčil se, že v knihovně není potřebných knih a vůbec že zaopatření a strava je chatrná. Císař nařídil po té odstraniti všechny nedostatky a ustanovil, aby oni kandidáti stavu duchovního, kteří stěží mohou studovati na své útraty, bezplatně byli zaopatřeni až do konce studií; rovněž zakoupil náboženský fond z rozkazu císařova hudební nástroje pro hudební vzdělání kandidátů v bohosloví. Na místo rektora Peringa ustanoven

[1]) Listem ze dne 8. září 1784.

byl bývalý vicerektor štyrsko-hradeckého semináře Petr Basulko, s ročním služným 1200 zl. Po něm stal se ředitelem Josef Dobrovský, který v úřadě svém byl tak horlivý, že biskup brněnský ho žádal, aby slabších chovanců příliš prací nepřetěžoval. Nejvýtečnější žáky sám vyučoval, přednášeje jim též příběhy z dějin vlasteneckých.

Po zařízení generálního semináře dáno kněžskému semináři 75.000 zl. z eremitního fondu a bývalý klášter dominikánský.[1]) Než generální semináře zrušeny byly 4. července 1790 a řízení kněžských vzdělávacích ústavů svěřeno opět biskupům, jimž i seminární jmění vráceno, avšak s těmi změnami v Olomouci, že 1600 zl. fondu chrámu P. Marie Sněžné kleslo na 1300 zl. a Rymnice koupeny Marií Barborou hraběnkou z Erdödi, paní na Holešově, za 77.000 zl. a hejčínský dvůr týmž časem dán v dědičný nájem za ročních 820 zl. Pro Olomouc převzal nadace splnomocněný zástupce kn. arcib. JUDr. Fr. Stiepan. Jmění v hotovosti bylo 5714 zl. 48 kr. a dlužních úpisech 148.407 zl. 30 kr. Klášter hradiský měl se pronajati nebo prodati.

Pro biskupský seminář zvolen bývalý klášter u fary sv. Michala,[2]) který opustili Dominikáni r. 1784. přesídlivše do prázdného bernardinského kláštera.

Když byl generální seminář rušen, dlelo v něm jen 21 alumnů. R. 1793. bylo v Olomouckém kněžském semináři 60 stipendií z náboženské matice. Mimo tato stipendia bylo založeno 13 stipendií z fondu Sarkandrova, u fary sv. Michala, po 100 zl. ročně (5 pro brněnské, 8 pro olomoucké alumny). O 11 let později rozmohla se stipendia na 183 po 100 zl. z náboženské matice, kterýž počet zmenšen r. 1805. na 156 za příčinou známého finančního patentu. Z těchto posledních stipendistů vydržováni byli 103 náboženským fondem, 44 fondem seminárním, 8 Sarkandrovým a jeden stipendiem soukromým. Když počátkem r. 1808. zřídil brněnský biskup vlastní seminář, odevzdáno jemu ze základního jmění 90.607 zl. 30 kr. a ze Sarkandrova fondu 11.130 zl. 30 kr., měl tedy olomoucký seminář roku následujícího základního jmění 109.684 zl. $^3/_4$ kr. a ročních příjmů s alumnatikem 15.388 zl. 42 kr.

Budova semináře u sv. Michala zakusila během časů rozmanitých osudů. Spojena jest s chrámem, o němž činí se zmínka již r. 1136. O 100 let později dovolil papež Řehoř IX. v chrámu tomto kázati Dominikánům, kteří brzy na to jali se zde pomocí krále Václava I. stavěti klášter. Roku 1393. a 1404. navštíven klášter požárem, avšak brzy štědrými příspěvky znova vystavěn. Ježto však byl příliš těsným, nutno bylo jej zvětšiti, což se stalo r. 1473. Do roku 1483. stavba byla provedena, o čemž svědčí asi letopočet na zazděném kamenu při chrámovém portálu v pravo.

---

[1]) Dekrét ze dne 14. března 1785.

[2]) Dekrét ze dne 21. března 1806.

Za vzpoury české donuceni byli Dominikáni prohlásiti Bedřicha falckého v chrámě králem, načež byli s Františkány a jinými duchovními zajati, po 20 dnech sice propuštěni, avšak přísně střeženi. Dne 24. června r. 1620. vypuzeni byli bratří z kláštera, v němž zvláště knihovna hanebně zpustošena. [1]) V 30leté válce stihal je tentýž osud od Švédů, kteří použili kláštera za skladiště. V listopadu r. 1698. dlel v klášteře po 14 dní Jakub, nejstarší syn zemřelého krále polského, Jana Soběského, doufaje, že zvolen bude králem polským; když však zvěděl o volbě Bedřicha Augusta saského, odejel s družinou z Olomouce. R. 1706. stavěn nový chrám, avšak ještě nedokončen stal se r. 1709. spolu s klášterem obětí plamenů. Ve francouzských válkách r. 1805. a 1806. použito budovy za vojenskou nemocnici a v letech 1809. a 1810. proměněna v kasárnu.

Poněvadž zrušením klášterů za císaře Josefa II. odňato bylo na Moravě 23 beneficií a proměněno ve farnosti a místo dřívějších misií zařízeno 158 duchovních správ a potřebným kněžstvem opatřeno, jevila se v arcidiecési potřeba 193 kněží. Dle úmrtních zpráv bylo potřebí ročně asi 30 kněží, pročež přijati nutno bylo 120—125 chovanců. Avšak nedostatek místa a ztenčené dotace nedovolovaly přijati všech chovanců do budovy seminární, a proto podělena byla velká část stipendiemi a bydlela v městských bytech. Pomýšlelo se tedy na to, jak by bylo lze ústav rozšířiti. Již kardinál arcivévoda Rudolf Jan (1819—1831) vyjednával o věci té na vyšších místech; až teprve Ferdinand Maria, hrabě Chotek (1831—1836) vyzval stavitele Arche, by budovu u sv. Michala příhodně rozšířil a upravil. Mnoho plánů bylo navrženo a zvolený předložen vyšším úřadům a schválen. Dříve však než velkolepý záměr provésti se mohl, povolán kníže-arcibiskup na věčnosť.

Jeho důstojný nástupce kardinál Maxmilian Josef, svob. pán ze Sommerau Beeckh (1836—1853) porozuměl úplně důležitosti pospolitého života a výchovy čekatelů stavu duchovního, a proto jal se ihned po svém nastolení stavbu podporovati značnými obnosy peněžitými. Po čas stavby semináře pronajal bývalou nemocnici u Ducha Sv. (nynější trestnici) a opatřil alumny představenstvem, praefekty a služebnictvem. Zároveň postaráno o světlo, otop a 18 chudých chovanců dostávalo od té doby zaopatření v kníže-arcibiskupské residenci. Mezi tím dokončená stavba semináře stala se první z architektonických ozdob města. Roku 1841. voleno vyobrazení budovy na novoročních přáních. Stranu průčelní zdobí toskánský prostyl s 12 sloupy. Ve vlysu psáno zlatými literami:

Æ des Clero Pie Instituendo Sacratas Aere proprio Ampliari Et Exornari Fecit-Maxmilianus Josephus Princ. Archiepisc. Anno MDCCCXL. — Nad prostylem jest rodinný znak knížete arcibiskupa, svob. pána ze Sommerau Beeckh. Přestavení a úprava semináře

[1]) Dudík: Mähr. Geschichtsquellen I. 327 flg.

patří k nejobtížnějším pracím ve stavitelství. Většina zdí byla stržena tak, že mimo hlavní klenutou chodbu upotřebeno jen hlavních zdí. Stavitel Arche jmenován za záslužnou tuto práci knížearcibiskupským stavitelem, následkem čehož svěřovány mu znamenitější stavby.

Z místností, jež byly r. 1841. semináři určeny, na prvém místě zasluhuje zmínky kaple seminární, oddělená od chrámu sv. Michala, zasvěcená sv. Alexiu; byla zbudována a nadána kol r. 1380. Václavem z Doloplaz ke cti Matky Boží, pročež slula mariánskou kaplí do počátku 18. století, v kterouž dobu r. 1740. obdržela jméno kaple „sv. Alexia.“ R. 1393. zavázala se dómská kapitola, že bude odváděti této kapli ročně $7^1/_4$ hřivny na anniversare za Václava z Doloplaz, jenž daroval kapitole ves Svisedlice, a že stále udržováno bude v kapli věčné světlo, což vše kapitola ještě jednou roku 1436. potvrdila.[1]) Město Olomouc zavázalo se v letech 1401. a 1411., že ročně přispívati bude 5 hřivnami na opravu a výzdobu kaple při slavnostech. V těchto letech udělil papež Bonifác IX. jakés odpustky pro 5 ročních svátků P. Marie a na každé pondělí, kdy zde mše sv. sloužena.[2]) Některý čas kázalo se v kapli česky a konány v ní bohoslužby pro české obyvatelstvo Olomouce, odtud slula též „böhmische Capelle.“ Dříve byla pod kaplí hrobka rodiny Podstatských, pro jichž duší klid Christofor Podstatský z Prusinovic nadal r. 1616. kapli 300 zlatými na 4 roční zádušní mše sv.[3])

Nejstarší syn Krištofův zde pohřben, čemuž nasvědčuje větší náhrobní deska s vytesanými erby rodu Podstatských, jež hlásá:

Georgius Valerianus Podstatsky l. b. de Prusinowiecz, Dominus in Veselizko et Slavkov sac: caes: regiaeq. Mtis consiliarius, Camerarius, iudiciorum provincialium assessor et pheudalium Iudex.

Mirare viator omne trinum perfectum hoc marmore tegi et legi studiosus aulicus et miles Ferd. II., Ferd. III. et Leopoldi augustorum dapifer consiliarius et actualis camerarius trium legionum locum tenens colonel. trium antistitum olomucensium Leopoldi, Caroli Josephi, et Caroli de comitibus a Lichtenstein consiliarius et pheudorum iudex. — Natus vixi ut morerer utinam grato Deo tantum servivissem nunc jaceo. Licet jactura careat hic iactus abiet brevi secuturus bene precare quia licet sis cautus non vitabis has cautes interim ego universalem expectam resurectionem.

Z druhé desky, v níž vytesán rytíř, nelze přečísti leč:

BITGOT VOR MICX — JOANNES —

---

[1]) dto. Olom. fer. VI. die S. Thomae.

[2]) dto. 2 Jd. Nov.

[3]) dto. na Veselíčku den naroz. Kr. P.

Nade dveřmi kaple jest nápis s letopočtem:

DVM pobožnostI ke CtI božI a sWatého rVženCe nInI znoWa ObnoWenI — (1746).

Roku 1845. sřítilo se staré klenutí, poškodilo oltář, kazatelnu a kůr, načež opravil r. 1852. náboženský fond dlažbu a kůr nákladem 1427 zl. kon. m., oltář však a kazatelnu zakoupili dobrodinci, mezi nimi kněžstvo při prvých exerciciích za 160 zl. kon. m.

Jiné místnosti ustanoveny r. 1841. v budově: 1 knihovna, 1 konferenční sál, 1 jídelna, 1 sál pro zimní dobu, 2 světnice pro inspektora, 6 zvláštních světnic, 7 musejníků, 7 velkých a 4 malé ložnice, hudebna, kancelář, 8 obydlí pro pány představené, 4 světnice pro novokněze, 5 nemocnic, hovorna, vrátnice, 4 místnosti pro sluhy a 2 v přízemí, kuchyně s komorami a sklepy, koupelna a prádelna.

Téhož roku přesídlili bohoslovci do nové budovy. Pro nedostatek kněžstva v arcidiecési zvýšen byl počet stipendistů z náb. fondu opět na 183 a rakouským příslušníkům vratislavské diecése dáno 27 stipendií [1]) a náklad na jednoho chovance vyměřen na 250 zl. Paušální obnos na všeobecné výlohy ustanoven na 7500 zl., později určena dotace pro jednoho 210 zl. a paušál 8000 zl. [2]) Roční výlohy v semináři obnášejí as 52.310 zl., vlastních příjmů má as 26.500 zl, ostatní potřebné doplňuje náboženská matice.

V kříži spása.

Pole, započíná drahá oběť kříže, —
již přibit hřeby Kristus, lidstva spása,
již kloní hlavu k zemi níž a níže
a lidstvu blahá slova spásy hlásá.

„Ach, odpusť,“ volá bolně k Otci svému,
„všem lidem hříchy, zlobu, tresty, viny,
a přiveď všechny pod kříž, k srdci mému,
by bratry mými, tvými byli syny.“

Tak prosil Kristus Otce za svět hříšný;
tak velké trpěl muky, rány, strasti,
by vykoupen byl z hříchu člověk pyšný,
by navrácen byl rajské nebes vlasti.

Kříž, odznak Kristův, stal se dřevem spásy;
kde odznak tento, — prapor lásky vlaje,
kde věrně všichni pod kříž ten se hlásí,
tam blaze lidu, šťastné ony kraje.

Fr. Kosík.

[1]) Minist. výnos ze 26/4 1869, 18/3 1886 a 1890.
[2]) Minist. výnos z r. 1884, Č. 16.349.

O životní filosofii A. V. Šmilovského.

(Karel Herel.)

V předvečer sv. Aloisia loňského roku bylo tomu právě 10 let, co rozloučil se s tímto světem A. V. Šmilovský strádav delší dobu trvající trapnou nemocí. Smutná rozlétla se zvěsť o smrti jeho po starobylém městě Litomyšli a rozšířila se kvapem po všem českém národě, který zalkal bolestně nad ztrátou horlivého vlastence, spisovatele a vychovatele. Tělo jeho doprovázeli na poslední pouti k hrobu četní zástupové, aby mu poslední skutek lásky a úcty prokázali. Toť bylo výmluvné svědectví hlásající, koho jsme v Šmilovském ztratili. Na litomyšlském hřbitově u sv. Anny pronesl tehdejší děkan litomyšlský Ant. Šanta vzletnou řeč, vylíčil působení zesnulého a poukázal k tomu, jak kvíleti jest vlasti nad rakví slovutného spisovatele a vlastence, jak kvíleti jest národu u mrtvoly nadšeného vychovatele, jak lkáti rodině nad hrobem vzorného manžela a otce neocenitelného.

Od té doby minulo již 10 let, 10 let již práchniví tělo Šmilovského, jeho myšlénky však, jeho názory žijí dosud. Pročítáme-li spisy jeho, okřeje srdce naše a duch náš povznese se z klamu a trudu tohoto pozemského života v kraje lepší. — V naší době měrou úžasnou šíří se názory pessimistické do všech vrstev společnosti a jako zhoubný jed otravují veškery poměry společenské; toť jest ovoce pessimistické filosofie Schopenhauerovy a Hartmannovy, která tak otravně působí také na literaturu naši a odtud v širší kruhy se rozšiřuje. Dobrá kniha zábavně-poučná jest skutečně zvláštností, tak že podobně asi jest nám ji hledati, jako hledal kdysi Sokrates moudrého člověka. Z básnické produkce zeje na nás pessimismus a pantheismus, v belletrii rozšiřuje se Zolův naturalismus, lživý liberalismus, socialismus a materialismus nabývá půdy víc a více. Vinu toho nese největší měrou převrácené vychování a literatura. — Účelem knihy zajisté má býti vzdělávání a poučení v pravém smyslu slova. V naší době však knize podkládá se namnoze účel zcela převrácený, ač mnohdy neděje se tak úmyslně. — S radostí tedy sáhneme po knize, rádi odporučíme takovou knihu, která podává pravdivý obraz života lidského, která šíří názory pravé, která správnou dá nám odpověď na otázku: „Jak máme žíti?“ A právě v této příčině nad jiné zamlouvají se spisy A. V. Šmilovského, podávající nám pravdivý obraz života lidského, jaký by totiž býti měl. Veliký zajisté přinésti může užitek posouzení a ocenění životní filosofie tohoto spisovatele, a proto dovoluji si alespoň v hlavních rysech o ní pojednati, určiti její vztah k filosofii v naší době vládnoucí a oceniti její prospěšnosť.

Šmilovský maje příležitosť stýkati se ve svém povolání s lidmi stavu velice rozmanitého a život lidský se všech stran pozorovati, dospěl k názoru, že život člověka závisí většinou od povahy jeho, mluviti pak o osudu že pošetilé jest. Názor tento dává Šmilovský na jevo o Kmotru Rozumci, kterýžto spis možno považovati vůbec

za konfessi životní moudrosti Šmilovského. Praví pak tam: „O osudu mi nemluvte; to, co nás v životě potkává, nechci říci že dokonce, ale jistě z největšího dílu koření se, klíčí a vyrůstá z vlastní naší povahy.“ A v Parnassii čteme: „Genius života ať dobrý nebo zlý leží v člověku samém.“ — Přihlédněme poněkud blíže k myšlénce této a vizme, jaké plynou z ní mravní důsledky. Člověk, jenž nezlomně věří v moc osudu, nikdy se nedodělá pravého štěstí a spokojenosti, poněvadž potká-li jej něco nemilého, málomocně skládá ruce v klín, řekne si sám u sebe: „Hlavou zdi neprorazíš, proti osudu vzpírati se nemožno,“ vzdává se vší plodné práce a mnohdy se stává, že ač by mohl příčinlivostí svou se opět povznésti, poklesá hloub a hloub nespokojen jsa sám s sebou a všemu klna zmar. — Naproti tomu, kdo přesvědčen jest, že „každý jest štěstí svého strůjcem,“ že příčinou toho, co nás v životě potkává, jsme my sami, a kdo vyznává s básníkem: „Ráj vábný, peklo děsné, to vše máš v sobě sám“ (J. G. Whittier): ten člověk jest na dobré cestě. Snaží se, aby si štěstí své zabezpečil přičiněním svým, potká-li jej nehoda, pátrá, nebyl-li sám příčinou její, pečuje o nápravu a pracuje dále. Člověk takový dojde štěstí nehledaje ho. „Z pilné jeho práce vyrostou stromy, pokvetou a motýlové (t. j. štěstí) sami pak přiletí a usednou si na nich.“ (Kmotr Rozumec.)

Názor tento dává Šmilovský na jevo ve všech spisech svých. Proto děj románů svých vyvíjí po většině z povah osob jednajících, chtěje nakresliti spisy svými obraz skutečného života, což se mu též podařilo. Líčiti skutečnosť co nejpravdivěji, toť bylo zásadou Šmilovského, kterou důsledně provádí ve všech svých spisech. Zmíniti se jest nám zde pouze o ději v Parnassii, kde se Šmilovský poněkud uchýlil na pole romantismu — avšak to jen v Parnassii. Ve všech ostatních spisech pohybuje se v mezích skutečnosti — realismu. Při líčení svém nevzlétá obrazotvorností svou v kraje báječné, líčí skutečnosť a jen tam tuto doplňuje fantasií svou, kde toho bylo nevyhnutelně potřebí k dovršení uměleckého díla. Předmět ze života vzav odívá jej rouchem krásy, jak praví v jedné ze svých básní: „Mně život pramen, z něhož podnět bera pod okem krásy pravdu v báji tkám.“

Líčením tedy života skutečného chce Šmilovský poučovati, nečiní však toho negativně, aby totiž líčil všeliké nepravosti, zločiny a tak snad hleděl ošklivosť čtenáře před nimi buditi, jak toho chtějí docíliti následovníci směru Zolova — Šmilovský poučuje positivně, líčí totiž ušlechtilé charaktery a staví je k následování. V pravdě zlé povahy najdeme u Šmilovského jen 2: jest to Josef v Starém varhaníku a žid Abrámek v Martinu Olivovi. A jako zdržuje se povah úplně zkažených, tak i líče pěkné charaktery nezabíhá v zámezí, což vyznává v Setníku Dřevnickém pravě, „že se bojí mlhavin, byť i kmitala jim kol hlavy gloriola ideálnosti.“ Charaktery své líčí s velikou důkladností, tak že přečteme-li některý jeho spis máme

v mysli úplný obraz osob jednajících, z každého pak spisu zcela zřetelně vysvitne především charakteristika osoby hlavní, která se k následování vystavuje. — Co se týče tohoto positivního poučování, nemůžeme než souhlasiti se Šmilovským. Poučování kladné jest zajisté účinnější, představováním charakterů dobrých zušlechťuje se mysl, kdežto vystavování zločinů často místo co by mělo poučiti, činí známými nepravosti dosud neznámé a tak mívá účinek zcela obrácený.

Tak vysvětlujeme si, od životního názoru Šmilovského vycházejíce, povahu spisů jeho.

Názorem svým, že „to, co nás v životě potkává, koření se, klíčí a vyrůstá na největším díle z vlastní naší povahy,“ přichází Šmilovský v boj zejména s tak řečeným determinismem, jenž považuje člověka za nevyhnutelně určeného k jistému konání, a s pantheismem. Blud tento uče, že svět a tedy i člověk jest výron nebo jev aneb určení (determinace) neurčité, absolutní bytosti — Boha, dává na jevo, že nemá člověka za osobu a tím i popírá veškero svobodné jednání. Jak zhoubně působí učení takové na mravné jednání člověka, jest samozřejmo a výsledky potvrzeno. Jaká nevyhnutelně nastala by zkáza ve společnosti lidské na základě tohoto názoru pantheistického! Veškera příčetnosť skutků lidských vzala by za své a tím by podvráceny byly všecky právní základy sociální. Kdo rozšiřuje takové názory, podkopává chtě neb nechtě veškerý řád od základů jeho počínaje. A bohužel nemůžeme říci, že se nyní tak neděje. Šmilovský naproti tomu drží se správného názoru o svobodě lidské, že povaha naše, že vůle naše sama určuje své jednání. Sluší však dodati, že podle nauky katolické vůle naše vždy má hleděti k tomu, aby jednala v souhlase s vůlí božskou, čímž se ovšem svoboda nikterak neruší.

Šmilovský pozírá na život okem poněkud pessimistickým, maje na mysli nesčetné ty bídy, svízele a potyčky, v které každý člověk na světě upadá. Vizme, jakým spůsobem se vyjadřuje o životě lidském. „Suchopar života“ čteme ve Starohorském filosofovi a tamže na jiném místě „disharmonie světová,“ v Kmotrovi Rozumci pak „noc života,“ „pachtění a lopocení se lidí v kratičké prostoře jim vykázané, kterou nazývají životem,“ a jinde praví Šmilovský: „Věru lépe v zemi než na zemi; v ní mír, na ní vřava, v níž jen ten se vyzná a nezbloudí, kdo vetkl v duši mravní sílu, dobré svědomí.“ V Parnassii pak čteme tuto myšlenku: „Růže při trní se rodí, kvete na krátko, trní jen zůstává jak rok dlouhý.“ — Zkrátka: Šmilovský pojímá tento pozemský život spůsobem úplně křesťanským. Vždyť křesťanu skutečně tento život není ničím jiným než bojem, který dobře jsa bojován zjednává člověku přístup do radosti neskonalé. Úplně tak Šmilovský též smýšlí, i nenalézá jiné pomoci, než aby člověk ve „vřavě tohoto života“ pevně stál ve svém povolání a konal povinnosti své mužně, neboť jak praví Shakespear „více tíží bol, když zří, že málomyslně jej snášíme,“ a Smiles v „Povinnosti“ podobný názor

projevuje slovy: „Stojíme-li pevně ve své těžké hodině, pevnosť ta dodá klidu mysli naší, kteráž vždycky cítiti bude jakési dostiučinění jednajíc dle povinnosti.“ Jiného vstupu z tohoto labyrintu světa v ráj srdce Šmilovský nezná, než aby člověk vetkl v duši mravní sílu, nenáviděl zlo, miloval dobro, jak praví sám v Parnassii.

Člověk nemá však povinností k sobě pouze, „nežije sobě samému, žije právě tak dobru cizímu jako dobru vlastnímu.“ Myšlénku tuto staví nám Šmilovský před oči téměř ve všech povídkách svých jak slovy, tak příklady. V Kmotrovi Rozumci čteme: „Nic není krásnějšího v životě, jako když s prací naší jest spojeno blaho jiných,“ a „žádný lépe neodpočívá než ten, koho cit pro všeobecné národní blaho ukonejšuje.“ Šmilovský líčí charaktery osob lidumilných, které své vědomosti, svou práci, své srdce rády věnují prospěchu trpícího spolubratra. „Vždyť povinností rozumného člověka jest, aby ze svých zkušeností nejen pro sebe poučení vybíral, ale i pro ty, kteří jsou blízcí a drazí jeho srdci,“ hlásá Šmilovský v povídce Červený deštník, a jakýmsi praktickým příkladem osvětlujícím tuto větu jest Kmotr Rozumec, který o bohaté své zkušenosti s obětavostí a ochotou se sdílí se svými spolubratry. Velmi podobné charaktery jsou Starohorský filosof z obětavé lásky napomáhající blahu jiných, Krupař Kleofáš, Setník Dřevnický a j. Ovšem že působení těchto osob vztahuje se na kruh člověčenstva více méně omezený, avšak i ten, kdo síly své věnuje nejbližšímu okolí svému, dosti vykonal. Víme dosti příkladů, že lidé v odloučenosti od světa žijící lidstvu velmi mnoho prospěli, ale svět o nich nevěděl, neví o nich dosud — zvěsť o dobrých činech odešla s nimi do hrobu. — U věci té však nynější dobou panuje názor velice pochybený. Mluví se mnoho o lásce k vlasti, o lásce k národu a tomu „drahému českému lidu.“ Řeči protkané vlasteneckými a nadšenými úslovími slýchati lze každé chvíle. Lid jásá, hřmotná pochvala se ozývá, každý patří jen na dojem okamžitý a na vzrušení spůsobené okázalou řečí — avšak pozíráme-li dále a stopujeme-li v praktickém životě jednání těchto tak mnohých řečníků za blaho lidstva horujících, poznáváme, že nadšenými slovy končí se činnosť jejich. Toť naše doba, tak provádí se od mnohých vlastenectví. Zde platí znamenité slovo Šmilovského: „Hezky se to mluví, ale všecko mluvení a rozumování jest poněkud mlhavé; jen strom života samého zdárně se zelená.“ — Pozorujeme to v kruzích širších i v menších společnostech. Fráze ovládla všecky vrstvy lidu. Slova platí a ne skutky.

Prací však a ne mluvením povzneseme národ: takové má smýšlení A. V. Šmilovský a s ním zajisté každý pravý vlastenec. Prací vytrvalou dobude si národ jmění, které jest základem hmotného blahobytu národního, prací získá si i vzdělanosť a mravnosť, kteréžto dvě věci povznášejí národ v ohledu duševním a zabezpečují mu vynikající místo v řadě kulturních národův. K povznesení národa každý přispěti může, byť i zvláštního postavení nezaujímal ve spo-

lečnosti lidské. Koná-li jen pilně svou povinnosť, kterou mu stav jeho ukládá, má-li srdce šlechetné, sklání-li se soucitně k bližnímu svému, aby mu v bídě pomohl, dosti vykonal pro národ, byť žil v zátiší a jen málokdo o něm věděl, aneb třebas nikdo.

Tímto spůsobem buduje Šmilovský bránu vedoucí nás z bludiště pozemského života v blažený kraj spokojenosti. Šmilovský vychází od názoru pessimistického, avšak uspokojujícím a povznášejícím jej dovršuje povzbuzením: Žijme ctnostně a pracujme pro jiné!

Modou jest v naší době pessimistický názor světový. Buddhistické učení o nirváně — nicotě, v nížto teprve celý svět dojde klidu svého, svého posledního cíle — buddhistický tento názor v dávnověkosti předkřesťanské se vyskytnuvší dávno již byl odsouzen a zamítnut — a hle! nejnovější filosofie vytasí se s ním jako s novou moudrostí. Tak pokračuje duch lidský jsa sobě ponechán. Jeden filosof odepře mu možnosť skoro veškerého poznání, pochybuje o všem, čeho takořka nelze vzíti do ruky — a druhý obdaří jej již od narození veškerým poznáním metafysickým a všemi ideami. Pravda bývá uprostřed a tak jest i zde. Kdo rozumu svému příliš důvěřuje, zbloudí, kdo se v ničem na sebe nespolehne a vše odjinud očekává, zbloudí, a tak si vysvětlujeme neblahé ty výsledky bádání filosofického. Tak si to vysvětlujeme i se soustavou pessimistickou. Vychází z počátku dobrého poukazujíc na bídy ve světě: toho nikdo popírati nemůže; avšak zlo světa tohoto přehání, vidí zlo všude, tvrdí, že snahy nic neprospějí, že vše jest nejhorší, jediný konec vyrovnávací může býti všeobecné zničení. K této veliké moudrosti přišli v XIX. stol. po Kristu svou tak řečenou přísnou logikou v Německu Schopenhauer a Hartmann, zde kulminuje bádání ducha lidského.

Považme následky takovýchto a podobných názorův, uvažme je in specie v poměru k našemu českému životu. Jsme ohroženi se všech stran, co se týče náboženství, národnosti, postavení sociálního a politického. Může náhled pessimistický, který vidí cíl poslední v nicotě, může tento náhled sploditi nadšené bojovníky za pravdu v některém z vytčených oborů? Může považován býti za lidumila, za vlastence ten, kdo názory takové šíří?

Šmilovský vychází také z pessimismu, pozorování života lidského jest mu podnětem trpkých o žití pozemském výrokův — ale kam vše to čelí? Výslednicí jest heslo: hledej nápravu! Započni sebou samým, zdokonaluj se a žij ctnostně sám, pak zdokonaluj jiné a prospívej spolubratru svému. Toť také pessimismus, ale jak zcela jiný výsledek, výsledek oblažující a povznášející! Pessimismus Šmilovského k činnosti vybízí, charaktery rodí. Vždyť „ne za lahodného slunce, za bouře a deště otvírá se krásné jaro: ne za blahého pohodlí, za zápasu a nehod rodí se statečný muž.“ (Za ranních červánků.) Bez bolu a strasti lidstvo v činnosti by ustalo a ochablo, nouze k činnosti vybízí, tlak budí protitlak.

V tom vidíme hlavní přednosť životní filosofie A. V. Šmilovského, v jeho praktickém a blahodatném rozřešení životního úkolu lidského. A vypátrati to, jak má člověk život svůj spořádati, aby žil nábožensky mravně, může býti pouze pravý a jediný úkol filosofie, k tomu pouze má směřovati rozumové bádání. Můžeme tedy nazvati filosofií na př. epikureismus, jenž hlavní úkol životní vidí v požívání rozkoší, materialismus, jenž systemem svým vede k všeobecnému znemravnění, pantheismus, jenž člověka činí takořka nástrojem, pessimismus, jenž konečný cíl všeho spatřuje ve všeobecném zničení? Systemy tyto jsou pouze příkladem, kam až dospěje duch lidský, spoléhá-li úplně na sebe. Kam bychom zašli držíce se jich, vidíme již nyní a věc stále a stále by se rozhoršovala. Obratu jest nevyhnutelně potřebí.

Filosofické náhledy pravdě křesťanské odporné rozšiřují se četbou do všech vrstev společnosti lidské a následky se jeví. Nápravu možno učiniti jen poukázáním a rozšiřováním četby ušlechtilejší. A takovou jsou v pravdě spisy A. V. Šmilovského, které zvláště se hodí širším kruhům čtenářstva, pobaví pravdivým líčením života a utvrdí v správných názorech. I nemohu než souhlasiti s Drem. Josefem Novákem, který praví v úvaze své „O životě a literární činnosti A. V. Šmilovského“ [1]) takto: „Zdá se nám, že není nikdy zbytečno upozorňovati na činnosť zemřelých básníkův, učenců, vlastenců, pobízeti, aby národ na novo pohroužil se ve výtvory, jež zůstaly mu nejkrásnějším dědictvím, aby znova poznával, kterak duch zmizelý jej miloval, jemu rozuměl.“ — Šmilovský miloval skutečně národ svůj, staraje se o pravé jeho povznesení a vzdělání. Byl vlastencem v pravdě čistým, dokázal vlastenectví své skutky. Šmilovský byl a jest dosud vychovatelem lidu českého, a ač již 10 let uplynulo od té doby, co předešel nás v kraje věčnosti, slovo jeho žije dosud. Vždyť „kniha jest živoucí hlas. Je to duch po tváři země kráčející. Ona trvá jako živoucí myšlénka někoho, jenž odloučen je od nás prostorem a časem. Lidé pomíjejí; pomníky se drobí v prach. Co přežije a trvá, jest myšlénka lidská.“ (Smiles.) Tak žije též dosud myšlénka Šmilovského a o něm zajisté platí v míře vrchovaté slovo anglického básníka Longfellowa:

„Když dobrý muž kles v hrob
a stichla o něm zvěst,
zář dobra po něm mnoho dob
je hvězdou lidských cest.“

[1]) Vyšla r. 1885. ve výroční zprávě středních škol litomyšlských.

Čerstvé rovy.

Z Brna.

Dne 6. ledna t. r. povolán na věčnosť milý druh náš, bohoslovec II. ročníku Vojtěch Ruber. Narodil se v Tuřanech r. 1872., studia gymnasijní konal v Brně na c. k. českém vyšším gymnasiu, kde se podrobil r. 1891. zkoušce maturitní s dobrým prospěchem. (Od V. tř. počínajíc byl chovancem bisk. chlapeckého semináře.) Po té vstoupil do bisk. bohosloveckého ústavu, kde setrval až do vánoc r. 1891. Po vánocích vystoupil a odebral se do Prahy, by studoval práva. Než pražský vzduch mu nesvědčil, poznal záhy, že nenašel v Praze toho, čeho tam hledal — proto zatoužil opět po klidném životě alumnátském a po prázdninách r. 1892. spatřujeme jej opět na ústavě bohosloveckém v Brně. Než červ nemoci hlodal útlé jeho zdraví. Ač churav, věnoval se přece s láskou studiu bohovědnému, až v listopadu r. 1893. nucen byl pro chorobu stále větší vyžádati si dovolenou a to — na vždy. Nenadál se, když nám dával „s Bohem," že již nespatří druhů svých, k nimž lnul láskou bratrskou.

Vyrván nám smrtí neúprosnou v květu mládí — ve věku 22 let — milý druh, nadějný pracovník na vinici Páně. Dne 8. ledna t. r. doprovodili jsme jej na hřbitov Tuřanský a uložili v chladný hrob.

Kéž P. Maria Tuřanská, již jsi, druhu milený, v posledním života svého vzdechu tak vroucně vzýval, vyprosí ti tam nad hvězdami věčný byt!

Dřímej tedy v země lůnu,
dřímej sobě krásný sen —
tam u Ježíšova trůnu
kéž nám vzejde věčný den!

R. I. P. *J. S. K.*

Z Hradce Král.

Naše Lit. a řeč. Jednota ztratila dne 1. března 1894 jednoho ze svých nadějných členů, ct. p. Jana Šimáka, alumna I. roku. Budiž mu věnováno několik slov.

Zesnulý narodil se r. 1870. v Přepychách u Chlumce. Studoval v Bydžově s výtečným prospěchem (samé výborné!). Ale již ku konci studií gymn. schvátil ho první neduh — avšak přes to byl přijat do semináře v Hradci Král. — Jeho jediným přáním bylo, aby dočkal se toho štěstí, a mohl přinášeti Bohu oběť nejčistší, aby žehnající ruce jeho spočinuly na hlavě těžce zkoušené mateře. — Nedočkal se toho! Začátkem prosince odejel a více se nevrátil. Milovaný v Pánu zesnulý kollega náš byl vtělená dobrota. — Poukáži toliko na jediný rys jeho povahy: zbožnosť, zvláštní dětinná úcta k blah. Panně Marii. K slzám jsme byli pohnuti — když slyšeli jsme z úst

dp. duchovního správce, jak na smrť se připravoval. Devět dní před pohřbem začal konati novenu ku cti blah. Panny Marie lúrdské, kterou dokončil — v nebi — v den pohřbu právě byl poslední den jeho devítidenní pobožnosti.

Seminář ztrácí v Pánu zesnulém nadějného kněze. Jednota želí v něm zdárného syna — — Requiescat in pace.

H. K. + *10.*

Z kruhů bohosloveckých.

Z Brna.

V druhém období činnosti naší „Růže“ jest pozorovati značný pokrok. Schůzí nedělních konali jsme deset přes to, že o Vánocích a o půlročních prázdninách několik neděl ztraceno. Na schůzích dílem čteny dílem z paměti předneseny tyto práce: 1. „Člověk v genealogické spojitosti s živočišstvem“ (kol. Strouhal z II. r., ve 2 předn.). 2. „O progressismu“ (kol. Chládek z III. r., ve 2 předn.). 3. „Jak se psalo o Renanovi“ (kol. Ign. Kolísek z III. r., ve 2 předn.). 4. „Bellamy a jeho utopie“ (kol. J. Sedlák ze IV. r., ve 2 předn.). 5. „O spiritismu“ (kol. Korejzl z III. r., ve 3 předn.). 6. „Názory sv. Tomáše Aquinského o státě“ (kol. Synek ze IV. r., ve 3 předn.). 7. „Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru“ (kol. Staněk z III. r., posud v 1 předn.). —

K vůli oživení našich schůzí usnesli jsme se v poslední době pořádati občas volné rozhovory o praktických a časových otázkách, které by buď svým všeobecně kulturním významem nebo specielní pro nás důležitostí vzbuditi mohly obecný zájem a živou debattu. Počátek učiněn rozhovorem „O slovanské vzájemnosti,“ ve kterém proneseny stesky do ochabující u nás činnosti v oboru vzájemnosti slovanské a za všeobecného živého souhlasu vysloveno přání, bychom následujíce svých předchůdcův opět čileji se zabývali jazyky slovanskými. Ustanoveno: *a*) udržovati trvale styk officielní a pokud možno i soukromý s jednotami jihoslovanskými; *b*) pěstovati řeči slovanské v t. zv. slovanských kroužcích (Kroužek polský se již ustavil); *c*) odbírati slovinský časopis „Rimski katolik.“ — Než sotva uplynul týden, přesvědčil nás kol. Synek svou pěknou, chorvatsky podanou přednáškou „Probudjenje Hrvatâ,“ že slovanským jazykům byla u nás snad větší péče věnována než jsme se domnívali. Kol. Synek — ač samouk — přednesl svoji řeč z paměti, plynně a v tak čisté a jadrné chorvatštině, jako by byl rodilým Chorvatem. Jest to sice posud ojedinělý zjev v našich jednotách, ale dá Bůh, že najde kol. Synek v brzku hojně následovníků! —

V den sv. Tomáše Aquinského (7. března) pořádána v našem ústavě velkolepá akademie na oslavu Andělského učitele. Akademii poctil svou vzácnou návštěvou mimo mnoho jiných vynikajících hostí, kněží i laiků, také Jeho Milosť náš Nejdp. biskup dr. Fr. Sal. Bauer. Programm byl pěvecko-řečnický. Řízením našeho osvědčeného sbormistra kol. Všetečky zapěny krásné sbory „Confirma hoc Deus“ od Jak. Handla, symfonie „Miserere“ od Orl. Lassa a symfonie „Improperia“ od J. P. Al. Palestriny. Přednášky konány tři: „O monismu mechanickém jakožto moderním názoru světovém“ (kol. Šilhan), „Názor křesťanský o povaze společnosti lidské“ (kol. J. Sedlák) a „Jak působily na Palestrinu hudební idee doby předchozí“ (kol. Kobza). —

Na konec jest se nám též zmíniti o nenahraditelné ztrátě, která stihla v poslední době naši „Růži“ tím, že byl náš vdp. regens dr. Jos. Pospíšil, vzácný příznivec a podporovatel snah naší jednoty, jmenován kanovníkem král. kapitoly brněnské. Získalť si nově jmenovaný p. kanovník za své mnoholeté blahodárné činnosti v alumnátě neocenitelných zásluh o „Růži Sušilovu“ jsa nám vždy

upřímným rádcem a povzbuzovatelem ku zdárné práci. Bůh Všemohoucí budiž mu za to odplatitelem a račiž mu uděliti Svého požehnání a síly, aby i na nové dráze pracovati mohl na poli křesťanské vědy ku cti a chvále Boží, ve prospěch církve, vlasti a národa! — *Výbor.*

Z Olomouce.

Od poslední zprávy měli jsme čtyři schůze. Více jsme míti nemohli, poněvadž byly svátky a pak skoro celý únor zaměstnáni jsme byli přípravou ke zkouškám. V prvých dvou četli své práce p. Liška z II. r. „O manně biblické“ a p. Pleva z III. r. překlad ze Chateaubriandova „Ducha křesťanství“. P. Dovrtěl z I. r. seznamil nás s ruchem literárním mezi Slovinci. P. Svozil pak z II. r. kritickým nožíkem probral naše nové dějepisné knihy. Básně četli v prvé schůzi p. Tauber (z III. r.) a v druhé p. baron Uttenrodt (II. r.). Od schůze letos sedmé zavedli jsme do schůzí opět zpěv a hudbu, jež přičiněním kapelníka našeho vlp. Januštíka vábí do schůzí skoro všechny bohoslovce našeho semináře. V sedmé schůzi četl vzletné a krásné básně své vp. Karel Dostál, složiv průvod ku smutečnímu pochodu Beethovenovu a dvě překrásné legendy. P. Myslivec přednášel o „prazjevení mezi národy.“ Osmá schůze věnována byla oslavě sv. Tomáše Aquinského. Zpěváci zapěli „O doctor optime,“ vlp. Dostál přednesl svůj latinský hymnus, který složil k oslavě téhož světce. Na to přednesl p. Karel Petr vzletnou řeč „Sv. Tomáš učitelem lidstva.“ Dva hudební kusy dodávaly schůzi slavnostního rázu.

Celkem jeví se činnosť u nás značná, jen by si bylo přáti, aby neochabovala, nýbrž stoupala. Súčastňujeme se všech skoro podniků literárních a odebírá se do české knihovny, pokud možno, nejvíce časopisů.

Knihoven jsme založili a rozmnožili pět. Celkem rozdali jsme na 300 knih. Letoší loterie na venkovské knihovny, již uspořádali o ostatcích páni z II. ročníku, vynesla na 200 zl.

Kéž neklesá nikdy ruch literární v našem semináři, aby to semínko, jež naši předchůdcové zaseli, vyrostlo ve strom, jenž ponese ovoce vytrvalé snahy a práce literární.

„Zdař Bůh“ volá všem bratrským Jednotám a Růžím

Výbor Literární Jednoty. —

Z Č. Budějovic.

S radostí béru péro do ruky, abych nastínil činnosť jednoty naší v druhém období; pp. členové všemožně přičiňovali se, aby pracovali ke zdaru a prospěchu jejímu. Jen svorně dále ku předu!

Co jsme tedy vykonali? Měli jsme v druhém období 7 liter. schůzí. V 1. schůzi předneslo hudební kvartetto ze IV. r. rozkošné melodické „Andante gratioso“ z 73. Haydnova Quartetta. Připravili nám páni hudebníci pěkný požitek. Ještě dnes jak bych slyšel dojemné tóny, které s procítěním vyluzovány byly z těch libozvukých nástrojů. Potom čten byl veršovaný roman „Dobré srdce,“ který napsal p. A. d. V., a jenž rozšířil se i na 2. a 3. schůzi. Ovšem nehodí se tak verš do románu, nicméně však setkali jsme se tu s překrásnými místy, obrazy a líceněmi, které dobře prozrazují, že p. básník skutečně nadání básnické má . . . Nechť jen vzdělává se dále, a brzy objeví se postava jeho na čes. Parnassu.

Schůze 4. byla zároveň valnou hromadou. Předseda podal přehled činnosti za první čtvrtletí a slovy účinlivými vybízel ku práci další. Pan Valenta (III. r.) rozhovořil se „O národopisném ruchu,“ vybízeje všechny členy, aby horlivými byli ve sbírání a vyhledávání různých památek umění lidového, pověstí, pověr atd. atd. a tak přispívali k poznání českého lidu našeho. Svátky Vánoční (bylať schůze ta právě před Vánocemi) dávají k tomu první příležitosť. — Po svátcích přineseno bylo hojnosť podobného materialu, z něhož různé ukázky také ve schůzích byly podávány. Kéž děje se tak i o jiných svátcích; pole činnosti podobné jest dosti široké.

V 5. schůzi přednesl p. Vaněk (II. r.) obrázek z vesnice „Uštván.“

Něco nového uslyšeli jsme ve schůzi 6. Pan Holeček (IV. r.) přečetl svou důkladnou literární studii „O povaze díla uměleckého.“ Nevím, zda byl bych s to, abych ji dostatečně ocenil, proto povím pouze, že jest to práce výborná. P. Holeček vyzná se dobře ve směru tomto a ukáže jednou moderní lžikritice, v čem pravá kritika spočívá, a jak počínati má si kritik objektivný. Přejeme mu ve studiích těch mnoho sil a zdaru.

Ve vděčné stále paměti chová jednota velikého biskupa vlastence Jana Valeriana Jirsíka. Jako nezapomněli jsme ho v den Dušiček, kdy položili jsme na prostý kámen hrobky jeho skvostný věnec z národních navštívenek, tak i vděčnou vzpomínku věnovali jsme památce jeho v předvečer dne jeho úmrtí (23. února). Odpoledne odebrali jsme se na hřbitov, kde po společné modlitbě zapěli bodří pěvci naši dva sbory: „Již úkol dokonán“ od Jelena a „Animas fidelium“ od Horáka. U večer pak samý svolána byla slavnostní schůze — 7. Když zapěl pěvecký oktet nadšené J. Pauknera „Vlasti“ a bouřlivý potlesk utichl, přednesl předseda (Jos. Šimek) promluvu svou: „Lidumil na českém jihu,“ v níž vyobrazil požehnanou lidumilnou činnosť zvěčnělého biskupa a zakončil takto: „Kéž objeví se jednou při nás aspoň slabý, matný odstín té ušlechtilé činnosti, jíž Jirsík se zde stkvěl a již mu Ten, jenž zná srdce i ledví člověka, jistě odměnil v říši nadhvězdné, kéž stane se, abychom řídili se heslem jeho: „Bůh, Církev, Vlasť,“ jakož i tím, které zvolila si naše jednota: „Pro kříž, jazyk, pro lva velebného obětujme ducha, sílu, krev,“ za základ majíce svaté přikázání: „Miluj bližního svého“ . . . Členové přislíbili před obrazem biskupovým, že tak učiní vždy.

Tak dojemného večera nezažili jsme dosud. Zbožná nálada a nadšení naplňovalo srdce i mysli všech až do konce . . . .

Odbor knihovní (odvětví liter. jedn.) daroval zdejšímu spolku sv. Vincence větší počet zábavných a poučných knih.

Zvláštním příznivcem jednoty naší jest vdp. spiritual Jak. Sponar. Býval přítomen při všech schůzích, daroval knihovně naší kolik cenných knih a předplatil jednotě časopis „Rozhledy po lidumilství.“ Budiž mu za to vřelý dík! —

Nynější poměry naše nedovolují nám, abychom tak často se scházeli, jak by snad možným bylo, za to však byly schůze tím srdečnější, snaha tím upřímnější . . . .

Toť obrázek působnosti naší nynější. Kéž obrázek ten čím dále, tím více jest docelován, zdokonalován a dokrášlován, aby každý se zalíbením a s uspokojením mohl na něm zrakem svým spočinouti Bůh žehnej!

Výbor.

Z Prahy.

Činnosť v naší Růži byla i v tomto období potěšující; čile a horlivě pokračováno v započaté práci. Pracovníků bylo hojně, práce jejich dobré, některé velice svědomitě a pilně pracované. Ještě před svátky vánočními byla schůze (čtvrtá v tomto roce), v níž p. Jind. Skopec přednesl báseň svou „Domů,“ a p. Fr. Hrubík ukázku z práce své o dějinách pražského semináře: „První rektorové semináře pražského.“

V páté schůzi, po svátcích, přednesl hudební kroužek, jejž letos řídí p. E. Mareš, Millöckerovo duetto z operetty „Žebravý student“ a Chopinův „Brillantní valčík,“ a p. Stránský (III. r.) četl zajímavou a poučnou práci svou: „Osculum pacis v liturgii.“ Ve schůzi té jednáno bylo o došlých žádostech za knihovny. Po krátké debattě usneseno založiti dvě knihovny a přijat návrh výboru kroužku knihovního, aby založena byla jedna knihovna ve Svatém Poli u Dobříše (80 knih), druhá pak v Rovném u Roudnice pod Řípem (60 knih).

Schůze šestá a sedmá věnována byla památce 300letého úmrtí slavného Palestriny. Četl tu p. J. Krchov práci svou „Palestrina a jeho nejslavnější dílo,“ kdež poutavým spůsobem pojednal o tom, proč Palestrina napsal skladby své, a proč jednu z nejlepších: „Missa papae Marcelli“ věnoval králi španělskému Filippu II. Ve schůzi šesté, kdy čtena prvá část práce této, přednesl p. H. Skopec

báseň svou „Nebes blaženosť," ve schůzi sedmé pak, při druhé části té práce, zahrál hudební kroužek Andante ze Symfonie od F. H. Rosetti-ho a Scherzo z Capriccia od F. Mendelssohn-Bartholdy-ho.

V osmé schůzi p. Jar. Rouček přednesl ze sbírky svých básní „Stíny a hroby" dvě dojemné básně: „Nad opuštěným hrobem" a „Miseremini," načež p. Alex. Průcha četl ukázky z delší své velmi pilně sebrané práce: „Příroda, rodina, Bůh v národních písních."

Schůze těšily se opět vřelé pozornosti vdpp. představených, zvlášť vsdp. ředitele, jenž každé schůze se súčastnil. U členů jednoty však tu a tam nesplnila se naše přání v příčině náštěvy schůzí. Byla sice návštěva vždy dostatečná, někdy i dosti četná, ale proto přece vyznati jest, že mnozí schůzí se neúčastní. Než tím doufáme, že nedají se zastrašiti členové ostatní a že naopak horlivě se budou snažiti, aby jednota naše stále větších a větších úspěchů se dodělati mohla. Dejž to Bůh!

Slušno též zmíniti se, že byla pořádána dne 18. prosince 1893 v semináři našem akademie na oslavu výročního dne konsekrace J. Em. nejdůst. pana kardinála našeho, při níž též členové Růže činně vystoupili básněmi a zpěvem. Básně své tu přednesli: p Fr. Láska: „Ave . . . .!," p. Vácsl. Šarboch: „Památce mistra Palestriny" a p. Ant. Thein: „Vzhůru!" (O akademii té viz „Čech" ze dne 19 prosince 1893.) —

Končíce zprávu svou o naší jednotě přejeme všem jednotam bratrským hojnosť zdaru a požehnání Božího k nadšené práci a horlivému boji za naši sv. víru a milenou vlasť. Pomoz Bůh a svatí naši patronové!

Z „literární a řečnické Jednoty v Hradci Králové."

Drazí bratři! — Pamatuji se, že ve schůzi delegátů na posvátném Velehradě přijat byl návrh, aby zprávy o činnosti jednot našich byly co možno nejobšírnější, abychom se tím více mezi sebou poznali. Pamětliv jsa toho podávám úplný obraz naší milé Jednoty ode dne 1. pros. r. m.

Jednota naše, čítající původně 118 členů, ztratila 3 členy pp. bohoslovce z I. roku; 2 vystoupili a jeden člen, ct. p. Jan Šimák, zemřel, schvácen jsa prsním neduhem, po 3měsíčním pobytu ve svém domově dne 1. března 1894. (R. i. p.) V náhradu za zemřelého přistoupil do Jednoty ct. p. Nejmann, bohoslovec ročníku I. — Čítá tedy Jednota 116 členů.

Vnitřní život Jednoty naší jest v pravdě utěšený a to opět — musíme přiznati — zásluhou Literárního kroužku, který čítá nyní 20 členů vnitřních a 7 venkovských, kteří již na vinici Páně působí. — Téměř při každé valné hromadě v letech minulých stěžoval si předseda do jakési nečinnosti a liknavosti pp. členů, naříkáno bylo stále na nedostatek nadšení a zápalu pro činnosť, práci, ačkoliv při tom ovšem všeobecně se uznávala obětavosť členů, kteří neskrblili grošem na jakýkoliv podnik vlastenecký a náboženský. Ale ten vnitřní život pokulhával. Až tu loni založen byl v Jednotě kroužek, který v původní své idei měl býti sdružením několika jen bohoslovců, již cítí v sobě povolání k spisovatelství; ti měli se vzájemně cvičiti a vzdělávati a tak péro své brousiti. Ale účel kroužku byl rozšířen — a to zcela přirozeně. — Do kroužku přihlásilo se členů více (přes 20), a účelem jeho kromě účelu základního t. j. připraviti členy na pole literární stalo se prakticky prováděti to, co vlastně účelem naší „literární a řečnické Jednoty" jest, totiž: přednášky, udržování styků s Jednotami bohoslovců českomoravských, literární vzdělání členů četbou a kritikou.

Literární práce přináší vždy 15. den každého měsíce „Sborník liter. kroužku," o jehož I. svazku jsem již referoval. Ode dne 15. prosince m. r. do 15. února vyšly 3 sešity další. Obsahem jejich jest: II. svazek dne 15. prosince — čítá 44 stran: K štědrému večeru. Báseň (H K + A. Štěpina IV. r.) — Hierarchie za císaře Josefa II. Hist. studie. (H K + A. Adam IV. r.) — O realismu, formalismu a nominalismu. Studie z dějin scholastické filosofie (pokr.) (H K + J. Snížek III.) — Svatomikulášské vzpomínky. Upomínky z mládí (H K + Jan Černý IV.) —

Jak lid náš oslavuje rozličné slavnosti a svátky roku církevního (pokrač.) (H K + Fr. Kratochvíl IV. r.) — Veršovaná legenda lidová o sv. Kateřině (H K + Fr. Kratochvíl IV.) — Kozí svatba. Prostonárodní lidové epos zvířecí (týž). — Kulturní historie a její důležitosť pro všeobecné vzdělání (dokonč.) (H K + V. Kaska IV. r.) — Šalamoun, Epická báseň z cyklu: „Biblické profily" (H K + Jan Černý. IV.) — Svazek III. dne 15. ledna čítá 52 stran. — O životní filosofii A. V. Šmilovského (H K + K. Herel II. r.) — Písně (1—10) (H K + E. Novák III.) — O nominalismu, formalismu a realismu. Studie z dějin filosofie scholast. (dok.) (H K + J. Snížek III.) — Matičce I. Chvilka v žití. Sirota. Básně (H K + J. Jaška I.) — Lidové pověsti z okolí Nebovid (I. O původu Nebovid. II. Vlčí jáma. III. Radášek. (H K + Fr. Kratochvíl IV.) — Odsouzení Mistra Jana Husi. Historická studie (H K + Fr. Beran IV.) — I. Dopis. II. * * * III. Opuštěná. IV. V neštěstí. Básně (H K + Jan Černý IV.) — Co souditi o větě: Poctivec nemění svého náboženství (H K + Vojt. Lebduška IV.) — Svazek IV. 15 února čítá 42 stran. — Řeč Bohdana Záleského nad hrobem Adama Mickiewicze v Montmorency dne 21. ledna r. 1856. Z polského Czasu přeložil (H K + Štěpánek II.) — V myšlénkách (Kde cíl je náš? Příroda — život. Podzim. Co nám schází? Píseň o dubu. Dobrý přítel. Bůh). Básně (H K + K. Herel II.) — Nenapravitelný. Povídka dle skutečnosti. (H K + A. Štěpina IV.) — Matičce II. III. Těm zdem. Eros (1 - 4) Básně (H K + J. Jaška I.) — Štědrovečerní obraz (H K + J Podhrázský I.) — Rodná víska. Báseň (H K + J. Josífko). — Odsouzení Mistra Jana Husi (pokr.) (H K + Fr. Beran IV.)

S radostí konstatujeme, že Sborník čím dále tím jest dokonalejší. Nyní pak přijat byl návrh, aby pěstována byla též kritika prací ve Sborníku ve zvláštní příloze. — Mimo to zvláštní rubrika vykázána jest recensím o knihách a časopisech pročítaných českých i cizojazyčných; příspěvky slovesné, jež hodí se pro národopisnou výstavu, budou též tvořiti zvláštní rubriku. — Dej Bůh, aby Sborník víc a více se tříbil, aby co nejvíce přispívatelů vyzbrojilo se k boji za víru a vlast slovem a pérem.

Řada přednášek zahájena byla dne 3. pros. m. r. v první neděli adventní předsedou J. Černým, který předčítal svoji epickou báseň: Araspas. — II. ned. adv. dne 10. pros. přednášel p. Václav Štěpán (IV. r.) Přemysl Otakar II. a Karel IV. Paralella. — III. ned. adv. dne 17. pros. p. Karel Herel (I. r.): O životní filosofii A. V. Šmilovského.

Druhý cyklus přednášek počne po velikonocích.

Členové kroužku pročítají nové knihy české a cizojazyčné; pokud ovšem jsou přístupny. (Z něm.: Kath. Missionen. — Quartalschrift. — Zeitschrift für kath. Theologie. — Christliche Kunstanzeigen. — Christlich-pädag. Blätter. — Literar. Handweiser.) Vhodné věci budou zasýlány do Musea. Členové o důležitějších událostech veřejných referují též do novin katolických. (Český Východ. H K + 2; Mír, Večerní Noviny. H K + 10), uveřejňují práce své v časopisech (H K + V. O. Třebský v Blahověstu, Čechu, H K + Vl. Hornof v Českém Východu atd.).

V kursu pro slovanské jazyky pěstována polština. Přečetli a přeložili jsme dosud Ad. Mickiewicze, Konrad Walenrod a část z Pana Tadeusze.

Kroužek koná každých 14 dní řádné schůze plenární, v nichž jedná se o potřebách a organisaci jeho.

Tolik o činnosti „Literárního kroužku".

Co se týče života celé Jednoty, zmiňuji se především o II. valné hromadě, jež konána byla dne 14. ledna 1894. Předseda zahajuje schůzi v přítomnosti 84 členů. Zmiňuje se o činnosti kroužku, vzdávaje díky všem pp., kteří buď přednáškami buď liter. pracemi přičinili se o povznesení vnitřního života v Jednotě. Vřelé díky vzdává též pp. zpěvákům jakož i těm pánům, kteří nás dramatickým uměním svým o Cecilce pobavili. — Pochvalně zmiňuje se o obětavosti I. ročníku, který ve všech sbírkách v Jednotě na podniky vlastenecké a náboženské konané vždy na prvém místě stojí, dále i pp. z III. roku, kteří sebrali mezi sebou (ovšem kromě ročních příspěvků) 15 zl. za různých příležitostí. Zvláštním příznivcem naší Jednoty jest dp. vicerektor, který činnosť její bedlivě stopuje a i hmotně na ni pamatuje, liter. kroužku pak nejvřelejší sympathii vyslovil.

Vřelá tato slova s nadšením přijata — a nepadla v půdu neúrodnou. Vždyť i v naší Jednotě většina členů spisy Vrbovy, Weissovy, Dělnické Noviny a j. při nejmenším čte a mnozí i studiem sociální otázky se zanášejí.

Na konec ještě připomínám, že přijat byl návrh, aby Jednota přispěla ku garančnímu fondu pro národopisnou výstavu českoslovanskou, a že již v jediném I. roce upsáno 32 zl. 50 kr [1]) ve II. 28 zl., ve III. 36 zl.

Knihovna Jednoty má asi 1200 svazků (Spisy V. B. Třebízského, Jiráskovy všecky). Knihovna literární a řečnické Jednoty zaplatila za loňský rok knihkupci (tedy bez časopisů a knih od sběratelů zakoupených) na účet s 10% srážkou 104 zl. 7 kr.

Do Trutnova a Hostonic zasláno na vánoční stromek zl. 24·85 Na Matici dalších 100 zl. (celkem 900 zl.)

Tím končím poněkud obšírnější zprávu o životě a činnosti naší milé Jednoty! O kéž to nadšení, kéž ten blahý žár a zápal pro církev a vlasť, pro nadšenou a neunavnou práci ke cti Boží a ku blahu bližních rodáků nikdy nevymizí z mladistvých srdcí našich, ale kéž roste vždy víc a více, obětavosť čistá ideální snaha prospěti bratřím, synům jedné matky, jedné vlasti. Nechceme, aby se o nás mluvilo, psalo, velebila naše obětavosť, vždyť uvykli jsme právě opaku! víme dobře, že za všecky ty dobré činy — sklidíme nevděk, že to nadšení a tu pravou lásku k vlasti budou uhášeti jedovatými vylhanými zprávami, jakož činili a činí, ale my pracujeme pro vyšší cíl, ne pro chválu lidskou, nás vede zářná hvězda čistých ideálů, a od těch nestrhne nás ni potupa, ni lež a mrzká pomluva. Na to vše jsme zvykli!

Aspoň mezi sebou se poznejme, bratří, aspoň sobě upřímni buďme prostřed těch bouřících vln zuřícího oceánu.

Předseda.

Z Mariboru.

Literární kroužek náš započal letos svou činnosť valnou hromadou dne 15. října. K podanému návrhu přijal kroužek náš název: „Literární kroužek Slomšek.“ — Nese tudíž nyní kroužek náš v čele ctihodné jméno velikého biskupa lavantské (mariborské) diecése, nadšeného vlastence a znamenitého spisovatele slovinského, Slomšeka. Jeho příkladem a vzorem chceme se ve všem říditi. Jestiť Slomšek nám Slovincům tím, čím českému národu biskup Jirsík.

Kroužek náš koná schůze své každou neděli. V 1. pololetí (od 15. října do 21. ledna) sešli jsme se celkem třináctkráte. Výbor odbýval 5 schůzí. — Stůj zde krátký nástin naší činnosti v minulém pololetí.

První schůzi zahájil kol. Zemljič (I. r.) veršovaným prologem.

Člen výboru kol. Korošec (II. r.) četl humoristický spis „Studie o penězích“, redaktor „Lipice“ p. Kokelj (IV. r.) přednesl básně: „Slovanská lípa“ a „U rakve.“

V druhé a třetí schůzi četl pokladník kol. Gomilšek (II. r.) životopis slavného biskupa Budějovického, Jana Va[1]. Jirsíka. — Ve čtvrté schůzi přednášel předseda Kovačič (IV. r.) o svých cestách po maďarském Slovinsku mezi t. zv. Prekmurci. V páté schůzi člen výboru Zemljič přednesl balladu „Matčina prosba.“ Předseda pokračoval v přednášce své.

V šesté schůzi četl kol. Gobec (II. r.) spis: „Jak se srovnává svobodná vůle naše s božským věděním příštích našich prostých činův?“ Předseda Kovačič pokračoval v cestopisu svém. — V sedmé schůzi četl kol. Kokelj povídku „Matčina smrť,“ kol. Korošec sociologickou práci: „V křesťanství je záchrana.“ V osmé schůzi přednášel kol. Hohnec (I.) apologetický spis „Contra,“ Kovačič dokončil svůj cestopis.

V deváté schůzi měl kol. Janžekovič (IV.) archaeologickou přednášku „Citera v Písmě sv.“ V desáté schůzi četl kol. Zemljič črtu „Hodinu v žaláři“ a přednesl báseň „Osud.“ — Kol. Kovačič (II. r.) uvedl v rozhovor otázku: „Je-li duchovnímu třeba aesthetického vzdělání?“ — V jedenácté schůzi hovořil podpředseda Janežič (III. r.) o sociální rolnické otázce. Kol. Somnek (I. r.): „Jak vplývá hudba na

---

[1]) Zpráva psána dne 15. března 1894.

zdraví lidské?" V dvanácté schůzi pokračoval kol. Janežič v řeči své, v třinácté schůzi četl kol. Bračič (III.) biografii kard. Bellarmina.

Dne 7. ledna uspořádal náš kroužek srdečnou oslavu svému patronu, nezapomenutelnému Slomšeku. Nejm. pan kníže biskup dr. Michael Napotnik poctil nás svou vzácnou navštěvou.

S radostným srdcem Vám, bratří, na vědomosť dáváme, že kýžené sdružení všech slovinských bohoslovců (v Lublani, Mariboru, Celovci a Gorici) se již uskutečnilo, a činnosť svou již započalo.

Za příkladem Vaším chceme i my podle sil svých pracovati ve prospěch sv církve a národa našeho. Bůh nebeský žehnejž všem snahám Vašim a našim!

S tím uzavíráme zprávu svou a vzkazujeme Vám srdečný bratrský pozdrav ze slovanského Jihu. *Výbor.*

Směs.

Bohoslovci v Německu. „Akademisches Taschenbuch für katholische Theologen," vydaný dr. G. Hobergem na rok 1893/94 (Pad. Schöningh) podává zajímavá data o theologických ústavech německých, sborech professorských, počtu studujících, přednáškách, spolcích atd. Dle něho bylo v minulém roce studijním na 31 ústavech německých 3408 posluchačů.

Nejčetněji navštěvována theologická fakulta při královské akademii Münsterské (268), pak fakulta Frýburská (235), lyceum Řezenské (228), fakulta Vratislavská (222) a Bonnská (205).

Mezi přednáškami pro I. běh 1894 uvádíme jako zvláštnosť: na Münsterské akademii dr. Fr. Hitze, professor nár. hospodářství, přednášel o thematech: „Die Arbeiterfrage und ihre Ursachen," „Ueber Wohlfahrtseinrichtungen zum Besten der Arbeiter," na kněžském ústavě Paderbornském prof. morálky dr. Wilh Schneider: „Gesellschaftslehre" I. Hälfte, na fakultě Rottenburské prof. Vogt: „Sociale Probleme im Lichte der Moral" a na fakultě Kolínské dr. Englert, prof. filosofie: „Das Problem des menschlichen Lebens unter Kritik der socialistischen Theorie." Potřeba vzdělání dorostu kněžského v sociologii začíná se patrně již uznávati všude. [Ve Francii poukazoval již r. 1892. abbé Garnier při generálním shromáždění „Jednoty katolických spolků dělnických" na to, že ve všech velkých seminářích sociální kursy jsou zavedeny a sociální konference konány; zvláště v Nantech, Besançonu, Versaillech a semináři Saint Sulpice. [1])]

Ze spolků nejrozšířenější jest „Bonifatius-Verein." Našim jednotám asi prací a snahami svými podobna jsou sdružení bohoslovců v Strassburku: Verein für Theologie, Verein für Philosophie, Verein für sociale Fragen

Slovanské řeči. Bylo by snad zajímavo podati v našem časopise statistický výkaz o tom, jak pěstují se nyní od českých bohoslovců jazyky slovanské, vedle toho pak pro srovnání i výkaz o studiu jazyků romanských a germanských (mimo němčinu). Ať příznivý ať nepříznivý výsledek budiž pobídkou k tomu, abychom po příkladu velikých Slovanů, kteří v únoru t. r. odešli v lepší vlasť, Račkiho a Hórnika, i mnohých českých kněží v době vzkříšení naší literatury s láskou se věnovali studiu jazyků, mateřštině naší příbuzných. Tak osvojíme a udržíme si vědomí slovanské . . . Slavus sum, nihil slavici a me alienum puto.

Mohly by se snad zakoupiti pro seminarní knihovny vhodné pomocné knihy (mluvnice, slovníky atd.), utvořiti kroužky pro studium jednotlivých řečí, odebírati slovanské časopisy, po případě i udržovati písemné styky s jinoslovanskými semináři. Zdař Bůh! [2]) Praha — d.

---

[1]) Vide Monatsschrift für chr. soc. Reform 1892, 369.

[2]) Vítáme s radostí projev tento a doporučujeme jej bedlivé úvaze všech jednot. Toto pole neleželo nikdy úplně ladem, jen horlivějšího obdělávání, jen všeobecnější účasti jest třeba, a přinášeti bude ovoce hojné. Kroky k tomu se již činí: toho dokladem zpráva naše a královéhradecká — jak jinde, nevíme. Zahájíme o věci té dopisování a výsledky jeho udáme v navrhované statistice.

MUSEUM.

List bohoslovců českomoravských.

Ročník XXVIII. (tiskem IX.) 30. června. Léta Páně 1893—94.

Dr. Josef Pospíšil.

Dr. Josef Pospíšil.

Duch Sušilův u nás bohda nevymizí nikdy. Družina jeho, věrně kráčejíc ve šlépějích velikého mistra svého, vždy znova probouzí a oživuje ideje jím hlásané a odchovává mu nové a nové stoupence. Jednomu z družiny té jest česká veřejnosť katolická zvláštní povinna úctou a naše „Růže“ zvláštní vděčností. Jest to Dr. Jos. Pospíšil, z jehož života a činnosti něco chceme podati.[1])

Dr. Jos. Pospíšil narodil se dne 7 května 1845 ve Velkém Meziříčí z rodičů živou vírou a nelíčenou zbožností vynikajících, v panské službě knížat Lobkoviců postavených. Prvého vzdělání poskytla mu pod vedením důkladného učitele Frant. Šťastného, otce slavného našeho básníka Vladimíra Šťastného, farní škola národní v Rudíkově,[2]) pak normální, tehdy německá, škola ve Vel. Meziříčí. Tu měl již nastoupiti dráhu úřednickou na statku Velko-Meziříčském; ale zajisté řízením Božím ujal se nadaného hocha tamější kaplan, spanilomyslný a obětavý muž, dp. František Klinkáč, český spisovatel a básník, (nyní farář v Telnici), který 2 třídy gymnasijní jej vyučoval privátně a dobře jej připraviv přivedl pak na studia do Brna. Zde byl, podrobiv se zkoušce, přijat do III. třídy tehdy jediného německého gymnasia v Brně. Rozhodující vliv měli tu naň vlastenečtí učitelé: Šmídek, Wittek a zvláště Matěj Procházka, později důvěrný jeho přítel. Ukončiv r. 1866. studia gymnasijní s prospěchem výborným, vstoupil do bohosloví v Brně. Vědám theologickým věnoval se s upřímnou láskou a horlivostí, tak že nade všecky vynikal.[3]) Na vnímavého ducha jeho působili zvláště Dr. Zeibert, tak že prvotně círk. historii nad jiné vědy si oblíbil, a pak nejvíce náš ideál Frant. Sušil, jenž jej svými nadšenými a ohnivými přednáškami nadchnul co největší láskou ke Kristu a jeho nauce i k církvi sv. katolické.

Byv ordinován za biskupského interregna od arcibiskupa olomouckého Fürstenberga v Kroměříži r. 1870. byl krátkou dobu kaplanem ve Starči u Třebíče, ale již počátkem r. 1871. poslán jest do Vídně na vyšší ústav sv. Augustina (Frintaneum). A ještě nedokončil studií, již byl povolán (v II. běhu r. 1874.) na theologický ústav brněnský za professora dogmatiky a fundamentálky. Hledě

---

[1]) Podrobnosti vážili jsme ze zpráv jeho přátel, jimž tuto upřímné za ně vzdáváme díky

[2]) Otec jeho Václav, jenž posud živ jest na odpočinku ve Vel. Meziříčí, byl tehdy šafářem v Oslavičce, obci do Rudíkova přifařené.

[3]) Professory jeho byli: Dr. Stára ze St. Zákona, Langer z fundamentálky a theol. dogmatické, Sušil z N. Zákona, (Pospíšil byl jedním z posledních jeho žáků; zemřelť Sušil 31. května 1868 v Bystřici pod Host.), J. Vojtěch z mravovědy, Dr. Zeibert z historie a práva círk., Dr. Chmelíček z pastorálky a Jak. Procházka z vychovatelství a katechetiky; regentem ústavu byl J. Schrefl, jenž Sušila za jeho nemoci v II. běhu zastupoval, spirituálem L. Knopp, který svoje svěřence nejen duchovně vedl, nýbrž též o časových otázkách a potřebách poučoval.

odpomoci nedostatku, který, sám jsa bohoslovcem trpce pociťoval, zavedl již ve školním roce 1874—75. v I. ročníku filosofii, kterou přednášel nejprve dle učebnice Stöcklovy, potom dle Eggerovy „Propaedeutiky“ a konečně dle výtečné knihy vlastní.

R. 1885. učinil jej nejdp. biskup Dr. Fr. S. Bauer skutečným radou (čestným byl již od r. 1876.) a přísedícím biskupské konsistoře brněnské a ustanovil regentem alumnátu, ve kterémž úřadě setrval, ponechav si spolu i professuru dogmatiky a filosofie, až do roku letošího, kdy byl (v den sv. Tomáše) jmenován kanovníkem kapituly brněnské.

Činnosť jeho jest všestranná.

Co vše vykonal pro mladý dorost kněžský v době dvacetileté působnosti učitelské! Filosofie jeho nebylo pouhé suchopárné hloubání, nýbrž věda živá a — oživující. Když přirovnával k nezvratným principům filosofie andělského učitele soustavy moderní a ukazoval na bludy a zhoubné následky jejich, když odhaloval bídu nynější a rozvíjel před očima mladistvých posluchačů utěšený obraz života spořádaného dle zásad křesťanských, slovy přesvědčivými, nadšenými, aj, tu tál led srdcí mnohých a předsudky ustupovaly před pravdou jako prchá tma před světlem, a nadšení vlévalo se v nitro, nadšení k práci v duchu tom.

A dílo to pak bylo korunováno v dogmatice: vznešená nauka katolická předkládána nejen theoreticky v celé své kráse, nýbrž a to zvláště — i v praktické působnosti své na život lidský. Kolikrát se zde teprv uskutečnilo: „fac, ut voceris“!

K této — dle přesvědčení našeho — nejzáslužnější činnosti jeho druží se neunavná práce literární. Již jako bohoslovec stál v popředí ruchu, který Šťastným a Klímou byv počat, čileji tehdy se rozproudil. „Museum“, v němž mladí literáti ukládali plody svoje, svědčí o tom nejlépe. Články Pospíšilovy: Také něco o Jesuitech, Má tužba*,[1] Moje údolí*, Miloš Obilič a Vuk Brankovič* (roč. I.); Jiří J. Strossmeyer, Sv. Alois, Jesuité ve Francii, Dvě furie*, Vyzvání* (roč. II.); Známky pravého náboženství, Z mého denníku, Na břehu Dunaje* (roč. III.); Vražda a samovražda, Nezměnnosť a pokrok v církvi, Cesta do Mar. Cell, Nástin dějepisu alumn., Slza kvítka* (roč. IV.), právem obracely na se pozornosť všech. Ale především úvahy: „Jsme již dostatečně připraveni?“ (roč. III.), poukazující na bídu nynější a úkol kněze v ní, dovozující nutnosť všestranného jeho vzdělání, hlavně vzdělání filosofického, opravňovaly k velkým nadějím. A naděje ty jsou splněny plnou měrou.

Dr. Pospíšil jest naším největším katolickým filosofem. Nesoudíme tak jen my, tak zní jednohlasný úsudek všech.... To dokazují práce jeho v „Časopise kat. duch.“: „O spasné vůli božské“ (1879), „Duše lidská jest nesmrtelná“ (1884),

[1]) Články, hvězdičkami označené, jsou básně.

„Kritika moderního atomismu“ (1885), o tom svědčí celá řada důkladných filosofických článků v Obzoru: Pravá vzdělanosť, Co jest pravda, Cíle a cesty Darvinismu (1878), Úvahy filosofické, Darvinismus a methodologie, Sv. Otec Lev XIII. a filosofie (1879), Monismus materialistický a křesťanský (1880), Význam filosofie scholastické (1881), O krásnu dle nauky scholastické vzhledem na novou formovou aesthetiku (1882), Účelnosť a moderní filosofie (1885), Moderní psychismus a filosofie křesťanská (1886), Pessimistický pantheismus a naše doba, Řeč lidská vyvracuje Darvinismus (1893).

Ale nejskvělejším dokladem toho jest jeho dílo: „Filosofie podle zásad sv. Tomáše Akvinského“ I. čásť (Brno, Benediktinská kniht. 1883).[1] Andělský učitel nalezl tu důstojného tlumočníka vznešených pravd svých, jež podány jsou v tak krásném rouše českém (česká terminologie filosofická!), s důkladností opravdu vědeckou, ale zároveň i nejobtížnější stati tak jasně, téměř průhledně, s tak nepřekonatelnou jistotou v argumentaci a vyvracení systemů chybných, že jest v každém ohledu nedostižným. Kritika přijala je také po zásluze. Matěj Procházka napsal o něm celé články v Obzoru (1883) a Sborníku velehradském (1883), všecky časopisy zmínily se o něm pochvalně a sám Masaryk, jenž přece jest na stanovisku zcela protivném, vzdal mu v Athenaeu povinnou chválu, poctiv je názvem „jednoho z nejlepších spisů české filosofické literatury vůbec.“[2] „Dílo mistrovské“ — v ta slova shrnul Procházka celý úsudek o „Filosofii“ Dra. Pospíšila. — Sv. Otec přijal předloženou sobě knihu s pochvalou a vyznamenal autora darem skvostné medaille památné.

V uznání vynikající práce vědecké byl jmenován Dr. Pospíšil 14. ledna 1891 dopisujícím členem král. čes. společnosti nauk a ve valném shromáždění dne 1. prosince 1891 zvolen byl dopisujícím členem I. třídy České Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnosť a umění.

Při tom všem byl Dr. Josef Pospíšil a jest vždy neunavně činným i v životě veřejném. Súčastnil se téměř všech prací vlasteneckých, jest již po 20 let duší všech podniků církevních a národních (připomínáme jen boj o školu konfessijní, založení spolku

---

[1]) Rozebrána. Obsahuje materiální logiku, noëtiku a metafysiku všeobecnou; prvá čásť metafysiky speciální: „Kosmologie“ připravuje se k tisku.

[2]) Příslušná čásť kritiky Masarykovy v Athenaeu 1885 zní: „Spisu dotčeného . . . vážím sobě . . . hlavně pro vnitrnou jeho hodnotu. Jevíť se v něm veliká znalosť předmětu a důmysl skutečně filosofický; spis s jednoho hlediska důsledně je propracovaný s onou opravdovostí vznešenou, která úctu vzbuzuje nejen před auktorem samým, ale i před věcí jím obhajovanou. Neméně filosofickou je věcnosť, kterou spisovatel posuzuje se svého výlučného stanoviska soustavy protivné. Dodáme-li konečně, že ve spise důsledný pokus proveden jest o české názvosloví filosofické, pak smíme úhrnečný soud pronésti ten, že spis p. Pospíšilův je skutečným obohacením naší literatury, zvláště filosofické, a pokládáme jej za jeden z nejlepších spisů české filosofické literatury vůbec.

sv. Vincence z Paula v diecési brněnské, velkolepou oslavu kněžského jubilea sv. Otce r. 1888. a j.); hnutí katolické, jež tak utěšeně u nás se probouzí, má jemu mnoho děkovati. Pečovalť o povznesení jeho četnými instruktivními články v „Hlasu“, o jehož zvelebení a rozšíření jsa místopředsedou družstva neocenitelných si získal zásluh; vykonal pro ně mimo jiné velice mnoho i tím, že jako místopředseda katolicko-politické jednoty brněnské po 15 let horlivě ji vedl k cíli vytčenému, s úchvatnou svou výmluvností[1]) časté a důkladné v ní konal přednášky ze všech oborův a nejvíce se přičinil o zřizování, šíření a mohutnění podobných jednot po celé Moravě. A nyní právě účastní se co nejhorlivěji prací o uskutečnění všeobecného katolického sjezdu československého. Kéž i toto dílo, od něhož tolik doufáme pro uvědomění ducha katolického ve vlastech našich, jest korunováno výsledkem!

Však pro nás bohoslovce má ještě zvláštní význam. Již jako pořadatel čtvrtého ročníku „Musea“ byl ideálním snahám bohoslovců vůdcem, jako professor nové vždy jim poskytoval látky, nové vléval nadšení pokračuje zdárně v díle učitele svého Sušila, a jsa představeným byl jim pravým otcem. Po celé desetiletí byl „Růži“ brněnské vším. Přítomností svou při schůzích jejích povzbuzoval ke stálé činnosti, radil a napomínal, nešetře slov ani obětí. A nad „Museem“ jak stále bděl! O jeho trvání, jeho rozšíření, jeho obsah má veliké zásluhy.

Z kruhu našeho již odchází. Ale ne úplně. „Růže“ bude jej vždy míti ve vděčné paměti, k němu bude patřiti jako vzoru, k němu se utíkati jako protektoru svému.

Na další dráze velečinného života jeho dejž mu Bůh hojného zdaru! „Multitudine dierum repleat eum.“ *(Ps. 90, 16.)*

Poř.

Hymnus

in honorem s. Thomae Aquinatis, Ecclesiae Doctoris.

Aquae profluunt Aquino
ebriantiores vino,
aquae sapientiae.
Mundae fluunt, mundo manant,
ubi manant, vulnus sanant
arboris scientiae.

[1]) Tu osvědčil i jako výborný kazatel při různých příležitostech, zvláště pak při postních kázaních na St. Brně, jež r. 1884. též tiskem vydal: „Sestero postních řečí.“ Napsal Dr. . . . . (Brno, Ben. kniht)

Prior Thomas non credebat,
Christi latus inquirebat
digitis incredulus:
Alter Thoma in luminari
sicut sol splendoris clari
fidem docet sedulus.

Mire vates miri Panis!
O quam dulce melos canis
fide victis cordibus!
Non distractus verbis vanis
novum canticum arcanis
hauris tu ex fontibus!

A dum aurae dicis vale,
opus Tuum aeternale
putas esse paleas;
unum cupis, ut in coelo
sine nube, absque velo
cernere Ipsum valeas.

Nunc qui coram Patre sedes,
sine nos ad Tuos pedes
guttas maris bibere!
Angelum quem colit schola,
gloriae quem ornat stola,
adsta proli miserae!

Antequam sunt alta facta
et abyssus patefacta,
erat Sapientia:
Cui trinae sanctae luci
sonet hominis caduci
laus et reverentia!
Amen.

D. Lutinov.

Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla.

(Jan Sedlák.)

(Dokončení.)

Svoboda majetku pozemkového.

Jako stav průmyslnický v pevnou cechovou organisaci se vytvořil, tak jevil se ráz korporativní i ve stavu selském. Dříve byla dědina pevnou korporativní jednotou, která rozhodně hájila svých práv a zájmů a cizího vlivu nepřipouštěla. Nevolnictví v poměrech těch změnilo ovšem mnoho, však ráz ten nevymizel. Teprve moderní system liberální přeměnil si jej dle své šablony. Jsa protivníkem všelikého korporativního řádu zavedl i zde místo něho princip sobeckého individualismu a tím zasadil dědině jako uzavřené korporaci rolnické ránu smrtelnou. Půdu k tomu připravil mu státní bureaukratismus vše centralisující, jenž obcím krok za krokem odňal samosprávu a nahradil ji správou státní, která nedbajíc zvláštních zájmů jednotlivých obcí, vnutila všem stejná zřízení Tak ztrácel se ponenáhlu v dědinách smysl pro zájmy společné, který jest duší korporativního života, tím i život ten vzal za své.

Hospodářská politika pak pokročila dále — proti samému podkladu stavu selského: nedílnosti statku. Byloť všeobecným dříve obyčejem, že otec umíraje zanechával statek celý prvorozenému synu, ostatním pak dostalo se na statku výživy. Tak přecházel statek čistý, ničím neobtížený, s pokolení na pokolení a zůstával při tom v rodině. Tento znak pevnosti a stálosti nelíbil se liberalismu, poněvadž byl na odpor hlavní jeho zásadě: „svobody ve všem životě“. I vystoupil pod rouškou humanity a spravedlnosti, které příčí se odstrkování dítek ostatních, s heslem rovného práva dědičného pro všecky děti a tím také pro volnou dělitelnosť pozemků. Svoboda ta povolena [nebo poručena(!)] zákonem.

Novota vždycky láká, zvláště když předkládá se ve formě vábivé; a tak i toto nové heslo svedlo stav selský, jinak tak konservativní, že počal jím se říditi. Následky v praxi musely se dostaviti záhy. Statek se rozdělí, v následující generaci v dělení se pokračuje — dítek přibývá více než jmění otcovského, současně s rozpadáním statku kráčí ochuzení jeho, postavení konečně stává se nesnesitelným, a statek vyhodí se po částkách za fatku nějakému špekulantovi. A tak zmocňuje se polního hospodářství velkokapitál.

Že není postup tento jen vymyšlen, toho nejlepším důkazem jest skutečnosť. V Anglii zmizelo od Smitha 160.000 svobodných majitelů pozemků, které proměněny v latifundie; 116 majetníků má 1/2 Anglie a 3/4 Skotska, a z 50 mil. arů orné půdy vůbec jest

30 mil. v rukách jen 977 majitelů. Tak píše o poměru stavu selského v Anglii Hitze[1]) již r. 1880.; že od té doby kapitál ještě více se zcentralisoval a tedy poměry zhoršily, lze snadno si domysliti. — Francie, kolébka rovného dělení pozemků, jest takřka vzorem proletarisovaného stavu selského. Pozemky jsou tam tak rozkouskovány jako země sama. Tím se také mohlo státi, že Pařížský Rothschild téměř všecky znamenitější vinice dostal do svých ruk a ceny lepších vin dle své libosti může stanoviti.[2]) — Příkladu Francie úplně následovala Belgie, kde již r. 1846. bylo 738.512 majitelů pozemků, z nichž 517.492 měli ročních příjmů méně než 75 franků a 187.983 méně než 500 fr. Jak dlouho může odolati takový sedlák převaze kapitálu? — V Italii bylo v době 7 let (1873—79) 35.074 rodin vyhnáno ze svého majetku a fiskus sám prodal ve dvou letech 13.258 statků.[3])

V Německu a Rakousku jsou poměry poněkud lepší, poněvadž zde sedlák nedává se tak snadno zachvátiti proudem doby a od svých obyčejů tak rychle neupouští. Dělení pozemků zde není tak časté, a přece jest stav selský poměrně k dobám dřívějším na mizině Odkud to? Kapitalistická oekonomie zásadami svými dobře se o to postarala! Svoboda konkurrence i zde rozvíjí zhoubnou svou činnosť. Velkostatek stroji mnohem laciněji pořídí obdělávání půdy, sklizeň, mlácení atd., obyčejný rolník strojů si koupiti nemoha těžko s ním může soutěžiti. — Cizina užívajíc plnou měrou svobody obchodu přiváží tolik plodin, že ceny jejich na trhu nutně musejí klesnouti.[4]) — K tomu přistupuje ještě umělé, podvodné snižování cen kartely, rinky, skupováním obilí (pro kupující se ovšem zase zvýší!), rozhodováním o cenách na plodinových bursách atd. atd. — Svoboda stěhování odvádí stavu selskému nejlepší síly pracovní do měst a ruší jeho korporativní zřízení. Svoboda směnková, svoboda neobmezeného zadlužení statku podporuje ještě neopatrnosť a nehospodárnosť.

Jak často bylo již v parlamentech poukazováno na bídné ty poměry a jich příčiny, stálé nářky a stesky jest slyšeti, a přece se nic nečiní. Státní moc nejen nepracuje proti, protože nesmí, jsouc sama v rukách kapitálu bezmocnou hříčkou, nýbrž přikládá ještě nejtěžší břemeno, které stav selský v propasť strhuje — nesnesitelné daně. Do těch stěžuje si dnes sice téměř každý, ale stav selský činí to největším právem. Vždyť daně nepřímé jej tíží nejvíce a daně pozemkové činí největší díl daní přímých. Sedlákovi nelze pozemky ukryti jako kapitalistovi státní papíry.

---

[1]) „Kapital und Arbeit“ 380.

[2]) Stöckl: „Das Christenthum und die grossen Fragen der Gegenwart“ III. 365.

[3]) Weiss, „Apologie des Chr.“ IV, 507.

[4]) Amerika může ročně do Evropy dopraviti 200 mil korců pšenice, ostatních potravin, zvláště masa a dobytka, obrovské množství. Zajímavá statistická data vide Hitze: „Kap. und Arb.“: „Die Concurrenz der Neuen Welt“ 385 sqq.

„Grundentlastung — vyvětění pozemků z nesnesitelné té tíže“ zní z úst všech rozvážnějších politiků, jimž na zachování stavu selského záleží, však co pomůže takové heslo, když se neprovádí!? Ba, daně se stále ještě zvyšují, protože rostou potřeby států na vydržování a živení té můry, která dnes celé Evropě prsa tísní a svírá — militarismu. Jak dlouho bude moci věc takto pokračovati, ví Bůh: i nejpevnější tetiva příliš jsouc napjata praskne.

Za takových poměrů nelze se diviti, že statky víc a více se zadlužují. Mladý rolník převezme po otci statek celý sice, však zřídka kdy všeho dluhu prostý; nyní má bratřím a sestrám vyplatiti přiměřené podíly; o úsporách nemůže býti ani řeči; co zbývá, než aby si vypůjčil? S dluhem začíná, dluh stává se mu železnou krávou, které se nikdy nezbaví a na kterou stále musí pracovati. Užitek ze statku sotva se vyrovná úrokům, které mu jest platiti z peněz vypůjčených, a vysokým daním; kapitál a stát se oň rozdělí. A sedlák? Smutné postavení jeho pěkně líčí Weiss[1]: „Der Bauer muss zufrieden sein, wenn er noch den Rohertrag seiner Arbeitsproducte gewinnt. Die Grundrente von seinem Bodenbesitze ist vollständig zur Kapitalrente geworden, die er in Form von Zinsen an den wahren Eigenthümer des Bodens, den Kapitalisten, abliefern muss. Der Bauer ist dort zum Lohnarbeiter, und zwar zum Lohnarbeiter in fremdem Dienste auf eigenem Grunde und Boden geworden.“

Sedlák živoří. Dopustí li Bůh nějakou neúrodu, zničí li krupobití, povodeň nadějnou žeň, skosí-li smrť někoho ze středu rodiny — snad otce, snad matku — neb jiné neštěstí rolníka stihne, které s velkými výlohami jest spojeno, zabředá ve dluhy vždy hlouběji. A když již nechtějí mu na hypotheku půjčiti, a nemůže zaplatiti úroky a daně, ztrácí statek.

A téhož účinku, však cestou mnohem bezpečnější se dosáhne, když sedlák stydě se s bídou svou vystoupiti na veřejnosť, útočiště vezme k půjčce soukromé. Pohříchu bývá tím dobrodincem, který mu pomůže, pravidelně lichvářský žid, a padne-li tomu do rukou, jest záhuba jeho mravně jista. Silou nezdolnou drží jej ve spárech svých a o živý svět nepouští třepetající se kořisť. Jako pavouk mouchu vyssává jej zvolna, téměř nepozorovaně, chovaje se k němu laskavě, úlisně; nemůže-li zaplatiti, nehrozí, dá jen podepsati nový papír, sám nabízí půjčku, až jej zaplete ve své sítě tak pevně, že mu nemůže uniknouti. A nyní obrátí se karta. Z vlídného židáčka stane se pánovitý tyran, kterému sedlák ve všem musí vyhověti. Zoufale béře rolník útočiště k posledním prostředkům: obilí prodá se ze stoja, tele v krávě, v zimě jsou prázdné stodoly a sklepy, z jara není čím pole oseti — věru, toť již tonoucí, který jen stébla

[1]) „Apologie des Chr.“ IV, 508.

se drží.[1]) Než stéblo to nezachrání ho na dlouho, konečně přijde statek na buben. A sedlák? Sedlák klesá v proletariat, ba ještě pod proletariat: „jest to proletarisovaný sedlák s vědomím sedláka, však s bídou proletáře“.[2]) Smutné to divadlo, však až příliš pravdivé, téměř každodenně před našima očima se odehrávající.[3])

Tak mizí statek selský za statkem s povrchu zemského, a stav selský dostává nové vždy jizvy. Výmluva liberální oekonomie, že statek přešel pouze v ruce jiného a tedy stavu selskému nic se neuškodilo, jest planá. Vždyť připustíme-li i, že statek zůstane ve své celistvosti, tož musí se přec uvážiti, že sedlák vyrůstá jen na selském statku a nezrodí se jen tak obratem ruky, či jak Liechtenstein na sjezdu kat. rak. r. 1877. řekl: „Die Bauernschaft ist kein Triebhausgewächs, dem man unter Glas die Sonne und die Luft und im Topfe die Erde zumisst, eine Zierpflanze, die des Gärtners Laune hierhin und dorthin versetzt.“[4]) Proto jakmile zničen sedlák, již tím trpí stav selský, byť i statek zůstal v celosti. Než to stane se z tisíce případů sotva jednou Obyčejně dostane jej velkostatek, který jej se svými pozemky spojí, nebo nějaký cukrovar neb jinou továrnu zde zřídí; však nejčastěji připadne tomu, kdo o jeho zhoubu se postaral: židovi. Ten zavede si zde kořalnu a demoralisuje náš venkovský lid, nebo kupecký krámek a okrádá sedláky nestydatě, nedovedou li se ho brzy zbýti A jakmile jednou v dědině se zahnízdí, záhy dostává všecky ve své područí a ponenáhlu uvrhuje je ve zkázu hmotnou i mravní. To-li uvážíme, nahlédneme, jak ruch antisemitismu, vždy více se šířící, jest oprávněn a jak našim zvláště vesničkám jest potřebno, by hlíz těch byly sprostěny.

Vláda kapitálu, židovského kapitálu — tenť jest praktický výsledek liberální oekonomie i v polním hospodářství. Nepřinesl tedy moderní system hospodářský svou zásadou egoismu a neomezeného individualismu ani stavu selskému požehnání. Korporativní jednota dědiny jest praktickým prováděním zásad těch zrušena, a poněvadž jen v ní stav selský může trvati, přestává tím zároveň i on jako stav existovati, propadá desorganisaci — atomisuje se. Jakmile však atomisace jest provedena, odumírají jednotliví údové a klesají v záhubu postupem shora naznačeným. Tak stav vzal za své, a členové jeho hynou. —

Jaké v tom pro společnosť nebezpečí! Pro ni má stav selský veliký význam. Nepřeháníme, pravíme-li, že jest nezbytným podkladem, na němž budova společnosti a státu musí spočívati, má-li

---

[1]) Hitze, „op. cit.“ 353.

[2]) Hitze, „op. cit.“ 349.

[3]) Mnoho by tu mohly pomoci Raiffeisenovy spolky spořitelní, k nimž proto nyní všeobecná pozornosť se obrací V Německu zkvétají, Horní Rakousy, Štýrsko o ně pečuje, český sněm ustanovil 27. dubna 1893 na návrh Štěpána Richtra a soudr. podporovati je . . . Na Moravě prý jich nepotřebujeme! Výborně!!

[4]) „Verhandlungen“ 221.

býti pevná a trvalá. Vždyť on jest jedním z těch základních kamenů, které skládají střední stav, bez něhož společnosť nemůže existovati. Však i s jiného hlediska jest stav selský společnosti nutný. V něm především jest ráz konservativní a nábožensko-mravní, v něm síla a zdraví společnosti. Sedlák může jen tehdy prospívati, zachová-li si toho hluboce zbožného ducha, který mu tak jest vlastní, a spojenou s ním výši mravní. Tomu učí zkušenosť. Nábožensky a mravně skleslý sedlák jde vstříc své záhubě. Však tento nábožensko-mravní duch zachovává se čist a nezkažen právě jen na statcích selských, kde syn za největší česť si klade vstoupiti ve šlépěje otce svého, s touže zbožností a rozšafností statek spravovati jako jeho předkové.

A jako jest zbožným, tak jest pravý sedlák vždy též konservativním. Však takovým jest jen potud, pokud na svém statku s celou duší tkví, s ním takřka po celý život jest srostlý. Jakmile dluhy jej svírají, a opouští naděje, že bude moci statek v celistvosti udržeti, ustupuje i konservativnosť, a revolucionářské snahy socialistů nalézají tu nejlepší půdu. Tak pojí se ideální význam stavu selského v životě náboženském, politickém a mravně sociálním s jeho údělem hmotným: nedílným, neprodluženým selským statkem. Mizí-li on, mizí i vlastnosti, které stav selský tak karakterisují, a tím vzniká pro společnosť samu vážné nebezpečí.

Jak těsně souvisí blaho společnosti se stavem rolnickým, a jak zničení jeho i společnosť přivádí na pokraj propasti, toho nad slunce jasnějším dokladem jsou nám dějiny římské. „Historia magistra vitae“. Tam měli by jíti do školy moderní státníci, tam poznali by, kam spěje společnosť dnešní jich přičiněním. Vždyť stav sociální dnes aspoň v hospodářském a politickém vzhledu podoben jest onomu v Římě jako vejce vejci, stejná dnes vláda peněžní, stejné peněžní hospodářství, s nímž Řím dohospodařil, táž snaha žíti stkvěle bez práce a námahy, tože úsilí, by vymizel stav střední, jak živnostnický, tak zvláště selský; zde jeví se nám nejjasněji důležitosť tohoto. Stejné příčiny — stejné účinky; co můžeme čekati v budoucnosti? Caveant consules!

Svoboda práce.

Aby mistr četnějším zakázkám vyhověti a z práce výdělek míti mohl, třeba mu pomocníků — tovaryšů. V cechovním zřízení byli tovaryši členy rodiny mistrovy, a právo jeho na ně jest totéž jako otce na syny. On bdí nad mravností jich, a kde sám nestačí, přispívá mu cech. Tovaryši sami tvoří mnohdy zvláštní jednoty v celku cechovním, a tím i jejich organisace jest upevněna. Mzdu určuje dle poměrů cech.

Liberalismus zrušiv cechy odstranil i tato „práce nedůstojná“ pouta a dal i jí svůj Pandořin dar: „svobodu.“ Nyní jest každý

tovaryš úplně „svoboden“, mistr nemůže mu poroučeti než v práci, a ani tu nesnese mnoho. Vždyť dnes mu svět otevřen, může kamkoliv, a by si nemusel dáti poroučeti, stane se dělníkem továrním. A tak to jde dnes obyčejně. Tovaryši jsou samostatným mistrům břemenem, kterého nutně potřebují, které však je tísní a mnoho starostí jim působí. Řádných tovaryšů, v řemesle důkladně obeznalých, jest málo, a kteří jsou, rádi by, aby mistr poslouchal jich. Ponenáhlu „tovaryši“ mizí, máme jen „svobodné dělníky.“

Dělníkem se státi jest velmi snadno. Sotva hoch vychodil školu (často ještě dříve!), vstoupí do továrny, nějakou dobu koná práci vedlejší, pak přidělí se jistému oddílu, práci snadno se přiučí a — jest dělníkem. Při tom jest zrovna tak „svoboden“ jako nejstarší dělník, v práci sešedivělý.

A mezi tyto „svobodné“ dělníky vrhá liberální oekonomie princip volné konkurrence. „Pulverisirung des Menschengeschlechtes,“ jak slavný biskup Ketteler hospodářský princip liberalismu nazývá, dochází tím nejlepšího svého projevu. Dělníci jsou kapitalismu částečkami prachovými, jež vítr — volná soutěž — přenáší libo volně z místa na místo, jsou čísly, která volně se dají skládati, jsou prodavači, kteří stojíce na trhu světovém nabízejí zboží své: práci za ceny, které jsou běžny. Ano, práce stává se tu pouhým zbožím a její cena řídí se zákony poptávky a nabídky. Ty však závisejí na počtu poptávajících se a nabízejících. Čím tedy 1. více přibývá poptávajících se a ubývá nabízejících, tím více stoupá cena toho zboží, a naopak. 2. Čím více klesá počet poptávajících se po práci a přibývá nabízejících, tím více i zboží to ztrácí na ceně. Dnes se v praxi provádí zákon druhý. Nabídka jest vždy větší. Manželství ve stavu dělnickém uzavírá se ve věku mladém, po zdrželivosti ani památky, dětí v třídách těch poměrně mnoho. A v každém z dítek těch vyrůstá nový konkurrent stavu dělnickému, ne teprve až dospěje, nýbrž již jako dítě, neboť i ty přijímá již továrna do práce.

Touha po výdělku co možná největším přivádí na tento trh i ženu dělníkovu, jíž by péče o domácí krb, o dítky měla býti jedinou starostí; i ona pomáhá zvětšovati zástup konkurrentův.

Ale ještě odjinud přichází příliv. Kapitalismus ničí svobodná řemesla, uchvacuje všechen průmysl v ruce své; co tu činiti jest řemeslníku? Nezbývá mu než státi se sluhou ve službě kapitálu, který ho vyssál, a zase rozmnožiti tak davy o práci se ucházející.

Než ani venkov nezůstává pozadu. Těžká práce polní mnohým se nelíbí, junáci, dívky opouštějí ji a hledají práci „pohodlnější“ v blízké továrně; sedlák, který přišel o statek, zde hledá výživu: a tak i oni vstupují v řady zápolících o chléb vezdejší.

Věru, mohutné to davy, snadný tu výběr pro kapitalistu! Kdo chce konati práci nejlaciněji? táže se vstupuje na tržní rejdiště, a druh druha tísní, druh druha hledí překonati levností práce své,

by jen byl najat. A kdož by se tomu divil? Vždyť nebude-li přijat, bude snad již zítra on i jeho rodina zmírati hladem.

K těmto živým konkurrentům přistupuje ještě neživý, však nejzhoubnější z nich: stroj. Jak působil stroj při prvním svém zavedení na samostatná řemesla, tak působí i nyní na dělnictvo na něm závislé. Jakmile objeví se nový stroj, dokonalejší, činí množství sil pracujících zbytečnými, připravuje mnoho dělníkův o chléb, a tito musejí se opět vrhnouti v boj o život: všeobecnou soutěž. „Práce jejich stává se závodem se strojem za ceny vždy nižší, době pracovní však delší. Čím více stávají se bezbrannými, tím větší množství jich musí se vrhati v tento závod a velkokapitálu se vydati za každou cenu a tak vlastním návalem cenu práce své snižovati“. [1]) Jak jest toto postavení člověka nedůstojno, jak nespravedlivo a nebezpečno!

a) Jest nedůstojno. Celá hmotná existence téměř celého stavu dělnického, tedy daleko největší části společnosti, existence jich rodin, denní otázka potřebného chleba pro muže, ženu a děti vystavena všemu kolísání trhu a ceny zboží!

A čím činí pak dělníka továrna? Pouhým nástrojem, který jest tu jen k vůli výrobě. O něm se dá zcela dobře applikovati, co řekl Varro o otroku starověku, že jest „genus instrumenti vocale.“ [2]) Ba, stav dělnický dnes namnoze není než obnovení otroctví starověkého: otroctví neživého stroje. Dělník jest zcela na stroj upoután, jej obsluhovati jest jediná jeho práce. Však nemysleme, že práce ta jest snadna; umělosti, síly ovšem k ní třeba není, tím více však hbitosti a pozornosti. Dělník musí po celou dobu, kdy pracuje, pracovati napjatě a pozorně, nezmařiti ani okamžiku — k tomu přímo nutí jej rychle a vlastní silou pracující, parou hnaný stroj. [3]) Proto jest tato práce namáhavá, mnohem intensivnější než řemeslníka samostatného ve vlastní dílně.

Úplného však snížení lidské práce a dělníka samého dosahuje kapitalismus tam, kde každou část stroje obsluhuje jiný dělník. „Kolik dílů stroje, tolik dělníků. Každý jest odkázán na svůj díl, srostlý s tím kouskem práce nebo stroje, který právě před sebou má, téměř stotožněn s tím šroubem, klapkou, klikou.“ [4]) Ba, dělník sám se rozděluje v části principem „dělby práce.“ Dělba práce záleží v tom, že se nepracuje o jedné věci tak dlouho, až je úplně hotova, a pak teprv o druhé se pracovati začne, nýbrž táž práce současně se koná na více předmětech. To jest bez odporu praktické a v této formě dávno obvyklé. Nikdy na př. nožíř nebral jeden kousek železa a nezpracovával jej tak dlouho, až z něho byl pěkný

---

[1]) Weiss, „Apologie des Chr.“ IV, 513.

[2]) Agric I, 7: „Tres partes instrumenti: genus vocale, semivocale et mutum: servi, boves et plaustra.“

[3]) Vrba, „Dělnictvo v boji za svá práva,“ 124.

[4]) Weiss, „Apologie des Chr.“ IV, 513.

nůž, nýbrž kladl najednou více kousků do ohně, rozklepával kus po kuse, piloval atd. a tak společně zhotovoval více nožů. — Než moderní průmysl sleduje Smitha pokročil v dělbě ještě o několik kroků v před. Co dříve konal jeden postupně, to rozdělí se různým dělníkům, tak že nyní nezhotovuje žádný sám celý předmět, nýbrž jen jednu jeho část nebo vykonává jeden moment práce, ke zhotovení věci potřebný. A o této části pracuje stále, o ostatní se nestará, ostatních neumí. Tak na př. v Birminghamu musí 17 osob pracovati, by byl hotov 1 špendlík, ve Švýcarsku 103 dělníci pracují o jedněch hodinkách, ba jednotlivé části hotoví se v různých místech a posýlají pak do společného střediska, kde se skládají v celý stroj. Práce prý pak jde snáze, dokonaleji; dobrá, než co dělník? Ten nezasluhuje žádného ohledu? Pomysleme jen: 103 lidé, každý o sobě zcela neschopen sám si pomoci, musí dle jednoho, jim všem více méně neznámého plánu pracovati, by jeden předmět výroby zhotovili. Což to jiného než isolování jednotlivé síly pracovní, rozdělení, ba rozkouskování dělníka samého, jež ho činí duševně nedospělým, tupým a mrtvým, odvislým od obchodu a neschopným jinde se živiti? Věru, nelze vhodnějšími slovy toto snížení dělníka odsouditi než činí Weiss, jenž o něm dí: „Das ist eine Geistesknechtung, eine Geistestödtung, eine Unterjochung unter die Arbeit, die kaum des Menschen unwürdiger gedacht werden kann. Hier ist unläugbar die Arbeit Herr über den Menschen, nicht der Mensch Herr der Arbeit.“ [1])

Tím postavil si princip liberalismu — rozloučení společnosti v samá ojedinělá čísla — důstojnou korunu.

b) Postavení to jest nespravedlivo. Padáť kromě důstojnosti lidské, v kapitalistickém systemu tak snížené, ještě něco jiného na váhu: výživa dělníkova. „Die Arbeiterfrage ist heute die Arbeiternährungsfrage“, dí Ketteler, [2]) a to vším právem. Vždyť má-li dělník žíti, potřebuje především prostředků životních a těch nemůže si opatřiti než ze své mzdy. Otázka mzdy jest proto dnes na denním pořádku. Na čem závisí tedy spravedlivá mzda? Liberální oekonomický system odpovídá, jak jsme již nahoře podotkli: na nabídce a poptávce. A poněvadž nabídka vždy více roste, proto mzda dle zákona toho víc a více klesá, tak že konečně, jako při zboží, vzniká strašný stav, kde toto lidské zboží pod cenou výrobnou se nabízí, t. j. kde chudý dělník z nouze při nabízení mzdy musí sestoupiti pod míru nejnutnějších potřeb pro sebe a svou rodinu.... Nedostatek nejpotřebnějšího však — toť slovo plné žalu a bídy.“ [3]) V té bídě živoří dělník, až toužebně očekávaná smrť jej z tohoto v pravdě slzavého údolí odvede, nebo nemá-li dosti mravní síly

---

[1]) „Apologie des Chr.“ IV, 515.
[2]) „Die Arbeiterfrage und das Christenthum“ 7.
[3]) Ketteler, op. cit. 19.

snášeti a trpěti, zbaví se ho sám. A tento proletariat vine se křečovitě k rudému praporu internacionály, strhuje s sebou i ty, kteří nejsou ještě tak zbídačeni a hrozí všemu řádu násilným převratem.

Však jsme my tím vinni? táží se kapitalisté. Vždyť dělník jest úplně svoboden, svobodnou smlouvou vstoupil do práce, mzdu si vyjednal, není-li s ní spokojen, má úplně na vůli odejíti, hledati si místo lepší, práci výnosnější. „Scienti et volenti non fit iniuria.“ Nelze si mysliti větší ironie, než když stav dělníka v našich továrnách se jmenuje svobodným. Jest svoboden u stroje, od kterého nesmí odejíti, nechce-li hladem umříti. Nemusí poslouchati mistra ani cechovního práva, za to jest v továrně nad ním zvláštní zákon trestní, popoháněč, mistr, vrchní mistr, ředitel a fabrikant. Všemi těmi instancemi musí dnes dělník proběhnouti jako ohněm, má-li býti „svobodným“ dělníkem. A propadne-li u některé z nich, může svobodně se sebrati a jíti kam chce. Je svoboden! A kdyby třeba nechtěl a chtěl zůstati, vyženou ho přece na svobodu.“ [1]) — Žádá resp. nabízí práci jinde, mzda je malá, vidí, že sotva mu stačí k výživě; ale co má činiti? Má nepřijati a zhynouti i s rodinou na ulici hladem? Přijme — však jest tu skutečně svoboden? Nikoli, bída jej k tomu nutí. [2]) A když již v práci po delší dobu jest, a prácedárce z touhy po větším ještě zisku mzdu sníží, může vskutku dělník práci svobodně opustiti? Kterak by se mohl odvážiti? Vždyť ví, že by při obrovské konkurrenci musil jinde pracovati za mzdu ještě nižší nebo snad bez práce nouzi trpěti, proto zůstane; však jest to opravdu svobodné? Nikoli, strach před bídou jej k tomu nutí. Hezká to věru svoboda, kde dělník, třeba by i jednati mohl, přec jednati nesmí, chce-li ujíti jisté záhubě. Případně karakterisuje ji Weiss: „Frei von Grund und Boden, frei von sicherem, wenn schon mässigem Erwerbe, frei von schützenden Schranken geniesst jeder die Freiheit des Vogels, nur ohne dessen Schwingen.“ [3])

Výmluva ta tedy nikterak nezmenšuje viny systemu kapitalistického, nerci-li, aby ji úplně odstraňovala. Zásada ona jest úplně nespravedliva a proto nemravna. Považme jen! Kapitál sám o sobě není produktivní, t. j. nepřináší žádného ovoce, které by se od něho dalo odloučiti a užiti, nýbrž jen produktibilní t. j. má

---

[1]) Vrba, „Dělnictvo v boji za svá práva“ 69.

[2]) Sv. Otec v překrásné své encyklice „Rerum novarum“ o téže věci důrazně dí: „Jest „požadavek přirozené spravedlnosti, aby mzda nebyla tak skrovná, aby s ní střídmý, rozšafný dělník nemohl své živobytí uhájiti. Tento těžce na váhu padající požadavek jest nezávislým od svobodné vůle dohodnuvších se. Připusťme, že dělník přivolí z pouhé bídy anebo nouze ku příliš tvrdým podmínkám, jež mu prácedárce nebo podnikatel nabízí, tož znamená to zrovna tolik jako násilné utrpení a sama spravedlnosť volá hlasitě proti takovému nátlaku.“ (Enc. č. př. str. 49.)

[3]) „Apologie des Chr.“ IV, 508. Lasalle přirovnává ji k svobodě topícího se člověka, který dává vše, co má, tomu, jenž nemá jiné práce než podati mu bidlo, aby jej vytáhl z vody. E. de Laveleye: „Socialismus naší doby,“ 81.

schopnosť, že takové ovoce, takový užitek nésti může. By však v skutku jej přinášel, k tomu jest třeba práce. Práce teprv činí kapitál produktivním. Tak „jest kapitál poukázán na práci a práce zas na kapitál“. [1]) Obojí stojí si úplně na rovni. Není tedy kapitál, jak si jej představuje Smith a jeho škola, nějaké Heglovo „Ding an sich,“ bytosť samostatná, neodvislá, a práce není tu jen proto, by kapitál rozmnožovala a sesilovala, nemá kapitál jen práva a práce jen povinnosti, nýbrž obé jest spojeno. — Poněvadž pak kapitál a práce jsou si tu rovny, měl by vlastně dělník dostávati poměrně stejný podíl z výnosu své práce; než jelikož dělník nemůže čekati až na výtěžek práce, nýbrž peněz potřebuje hned, a poněvadž správa továrny mnoho stojí, dostává dělník přiměřenou odplatu za svou práci — mzdu. Mzda tedy není almužnou, není to cena za zboží, nýbrž jest to splacení dluhu, jak Lutišský biskup Doutreloux na II. kongressu belgických katolíků pravil, a závisí netoliko na poptávce a nabídce, jež ovšem na ni velký mají vliv, nýbrž také na tom:

a) čím delší doby, čím větších výloh bylo třeba, čím více duševních a tělesných sil musil dělník obětovati než se na povolání svoje připravil (To jmenuje Weiss „Arbeitskosten.“)

b) čím více se síly dělníkovy a zdraví při práci ničí,

c) čím větší umělosti třeba,

d) čím delší, namáhavější je práce,

e) čím dražší jsou prostředky výživy a

f) čím větší má prácedárce užitek.

Není naším úkolem, rozebírati jednotlivé ty faktory a pouštěti se do podrobností; chtěli jsme jen ukázati, jaká to nespravedlnosť kapitálu, který všecky ty momenty, dělníka se týkající, a tím dělníka samého nechávaje stranou o ceně jeho práce jako o zboží rozhoduje dle zákona konkurrence. Výroba vždy lacinější, užitek vždy větší — toť jeho cíl; dělníkova práce jest mu pouhým nástrojem k dosažení cíle. Dělníkova osoba, jeho potřeby a cíl ustupují úplně v pozadí. Tak porušena hrubě sama spravedlnosť. To připomíná a na srdce klade prácedárcům sv. Otec Lev XIII. v encyklice tolikráte již chválené, an dí: „O mzdě třeba si pamatovati, že jest to proti božským i lidským zákonům, utlačovati nuzné a vykořisťovati jich ke vlastnímu prospěchu. Zadržovati služebníkovi zaslouženou mzdu jest hříchem volajícím k nebesům: „Viz,“ praví sv. Duch, „mzda dělníků, již zadržujete, volá k Bohu, a hlasy jejich pronikají k Pánu Sabaothovi.“ [2]) — Láska, ta dcera nebes, která přináší pravý mír společnosti, jest ze všech poměrů dnes vyloučena, jen spravedlnosť udržuje jednotlivé atomy, které lidmi se nazývají, v jakéms takéms aggregačním spojení. Než i ta v poměru mezi prácedárcem a dělníkem se zanedbává, a nikdo nevztahuje

---

[1]) Enc. cit. str. 20.
[2]) Enc. cit. str. 22.

ruky ochranné, by tomu zabránil a toto poslední pouto společnosti zachoval. „Vznešená idea křesťanství, že společnosť jest organismus, v němž každý jednotlivý člen má své určité, samostatné místo a svůj vlastní účel pro společnosť plniti musí, v němž pak také celek o každého člena a tito o sebe vzájemně starati se musí, jest tím zničena nadobro.“ [1]) Strašná to vymoženosť liberalismu!!

c) To postavení dělnictva jest nebezpečno. Lze diviti se, že dělník sténaje pode jhem kapitalismu počíná cítiti tíhu této osamotnělosti a nemoha sám již jí snésti hledí se jí zbaviti spojenstvím se stejně trpícími? Tak dává se vtáhnouti do spolků, jichž cílem jest boj proti majetku, kde místo povzbuzení k práci a trpělivosti, místo pomoci zákonné nalézá jen podněcování k sociální válce.

Náš socialismus není než plodem rozkladné práce liberální oekonomie [2]) a tak nám důkazem, že společnosti organisace nutně jest třeba; jest reakcí proti atomisování společnosti, ve kterém, jak jsme ukázali, liberalismus v době poměrně krátké učinil pokrok obrovský. Reakce tato jest ovšem nezdrava, anať místo řádné organisace žádá absolutní vládu státu socialistického, a tím nové otroctví, jest však jen důsledným prováděním zásad liberální oekonomie, v nichž jen učiněn asi krok vpřed.

Organisace internacionály nabývá rázu vždy hrozivějšího. Liberální kapitalismus bude žíti, co zasil, a pozdě litovati své neblahé činnosti. Již chvěje se před katastrofou kvapem se blížící, ale pracovati proti ní, hleděti ji odvrátiti ustoupením od principů, které ničí všeho konservativního ducha, všechen malý majetek, a tak nové vždy zástupy vrhají v náruč zásad podvratných, to ani na mysl mu nepřipadá. Naopak — trvá na nich a provádí je dnes tak důsledně jako jindy. To viděti zvlášť na té houževnatosti, s jakou se drží své hlavní páky — svobody kapitálu.

Svoboda kapitálu.

Národohospodářská soustava moderní rozpoutala svazky, které spojovaly maloživnostníky v celek: stav, a svobodné řemeslo mizí vždy více v boji vzájemném a v boji s nepřekonatelnou mocností, kapitálem; zničila korporativní ráz našich dědin, a stav selský hyne; zrušila organisaci dělnictva, a dělník trpí — atomisovala společnosť, a společnosť stůně úbytěmi. Toť výsledek našich

[1]) Weiss, „Apologie des Chr.“ IV, 493.

[2]) Málo jest těch, kteří příbuznosť sociální demokracie s liberalismem se odvažují popírati, a jest to vskutku zajímavo sledovati ji až do nejmenších podrobností. A při tom jest zároveň reakcí proti tomu atomistickému individualismu! Jaký v tom odpor! Právem dí tu o ní prot. sociolog Karel Fischer v „Grundzüge der Socialpädagogik und Socialpolitik“ 160: „dass die Socialdemokratie zwei ganz incommensurable Gegensätze, nämlich den socialistischen und den individualistischen, in sich vereinigt“ a že právě proto již nelze programu jejího splniti, poněvadž obsahuje principy sobě odporující. Cit. v Lit. Rundschau 93, 7.

úvah, to dovoditi bylo naším účelem. Však obraz náš nebyl by úplným, kdybychom neobrátili zřetele na nejširší pojem moderní oekonomie, jejž prohlašuje za největší svou zásluhu, na svobodu kapitálu.

Svoboda kapitálu zahrnuje v sobě všecky dříve připomenuté. Základní princip naší theorie hospodářské jest Smithova vláda egoismu, praktickým provedením vlády té jest svoboda konkurrence, a všecky hospodářské svobody nejsou než specialisováním jí. Však což jiného jest svoboda konkurrence než svoboda kapitálu, který jediný v ní v pravdě jest „svoboden“, totiž z ní těží, kdežto ostatním všem jest otroctvím pod těžkým jeho jhem? A svoboda živnosti, obchodu, pozemkového majetku, práce — což to jiného, než táž svoboda kapitálu, jenž pomocí těch svobod všecky na pevné uzdě drží? — Než svoboda kapitálu má ještě širší rozsah. Svoboda peněžní půjčky, největší svoboda v obchodech peněžních a bursovních, kapitalistické spolky, tvoření akciových společností, svoboda od daní, svoboda lichvy atd. atd., to vše náleží k její podstatě, toho všeho prý třeba k oživení obchodu a průmyslu. Zatím však stává se takto svoboda kapitálu jednak prostředkem rozkladu ve stavech středních, jednak pracuje o tomže rozkladu ve stavech vyšších.

Lichva jest sice dnes při peněžních půjčkách zákonně omezena — než to platí jen v malém; proti kapitálu ve velkém jest i moc zákonná slába. Ohniskem lichvářství ve velkém jest bursa. I zde provedena zásada poptávky a nabídky, jen že se na ni působí uměle, podvodně. Peníze vylákají se zprávami v liberálních novinách, slibovaným hojným ziskem, a když se špekulace nezdaří, učiní se úpadek a věc jest odbyta. Tak béře na se bursa, která má býti poctivým trhem, tvářnosť divoké herny, kde se provádí vášnivá a bezohledná hra o majetek celých obcí, zemí a národů, stává se rejdištěm kapitalistických velmožův a dobrodruhův, o jichž řádění se žádný státní návladní nestará. Majetek mnoha set rodin zničí se tím do roka, široké vrstvy měšťanské připravují se o jmění; malé kapitálie z národa se vyssávají a plynou do kapes kapitalistických baronů, kteří se vzmáhají vždy víc a vládnou jako tyrani panovníkům a státům, které jsou jim zadluženy a povinny ročně platiti hrozné úroky. Jakými švindly pracuje bursa, toho nejlepším svědectvím jest veliký krach na burse vídeňské r. 1873.,[1]) jak snadno se tu zbohatne, toho dokladem historie bankovního domu tyranů evropských — židů Rothschildů.[2]) Tu zločin se legalisuje, podvody, které jsou horší než nejraffinovanější krádeže a úplně se vyrovnají hromadným vraždám, jsou dovoleny! Toť propasť nejhlubší mravní bídy, rozpoutání všech lidských vášní, ničím neomezené. „Toť hrad, kde moderní loupežní rytíři své oběti přepadají a olupují.“ [3])

---

[1]) Vide Vrba „Povaha mod. kap.“ 88, sqq.
[2]) Vrba ibid. 106—128; Hitze „Kapital und Arbeit“ 194 sq.
[3]) Hitze op. c. 163.

Nelze nám tu vypočítávati všecky praktiky, kterými se toho dosahuje, k účelu našemu stačí odhalení podstaty bursovních špekulací a z těch již poznáváme, jaký mají význam v moderní soustavě národohospodářské.

Náš system liberální právem se nazývá kapitalistickým. Svoboda kapitálu — toť jeho podstata, svoboda kapitálu jeho vrchol, a toho dosahuje ve svobodě bursovní. Osobní zájem, jenž ovládá celý život hospodářský, stává se zde samovládcem, který všemu životu a jednání panuje a velí jen stále kapitál rozmnožovati a nebrati ohledu na nikoho, ať chudý, ať bohatý, neohlížeti se na to, jaké jsou prostředky, jen když vedou k cíli. Poslední meze, kterou mu Smith ještě ponechává: spravedlnosť jest zde pouhým slovem, které ničeho neznamená, poněvadž není nikoho, kdo by nad ní bděl, kdo by přestoupení jí trestal.

A v této svobodě vykonává kapitál poslední úkol, který mu ještě zbývá. V prvějších svobodách shromažďoval se a splýval z ruk středních tříd v ruce kapitalistů, tu zmenšuje počet jich a koncentruje se ještě více. Byly-li svobody, dříve probrané, expropriací malých, jest tato „expropriací velkých“ a v tom spočívá její význam v soustavě liberální.

Moderní theorie oekonomické postavivše se na Smithův princip egoismu, který lásky nezná, a princip „svobody,“ jenž, jak jsme ukázali v prvé části, nutně vede k dissoluci společnosti, rozpadnutí to skutečně provedly dokonale. Cílem učinily si Smithem prohlášený obecný blahobyt, t. j. rozmnožení bohatství vůbec bez ohledu na jednotlivce, kterým by se mělo bohatství to rozděliti, a k dosažení cíle toho nasadily všecky páky. Poněvadž pak jim meze, kterými mírný blahobyt jednotlivců v korporacích jest chráněn, byly na odpor, strhly je a tím podvrátily základ společnosti.

Korporativní sdružení řemeslníků zrušena, jednotliví členové jich jako atomy, s druhými nijak nesouvisící, postaveni vedle sebe, ba proti sobě, a ti, kteří dříve o svém prospěchu pracovali spojenými silami, usilují nyní o zničení své ve prospěch kapitálu.

Korporativní zřízení dědiny odstraněno; i sedláci stojí nyní jako částečky prachové v té svobodné konkurrenci proti sobě, místo aby svorně zápasili proti přesile kapitálu; jich nedílné, nezadlužené statky nabyly svobody a pohyblivosti a pohybují se skutečně — v ruce židů.

Ochranných svazků dělnických není více, a dělník v tom vražedném boji proti massám druhů svých, ba proti vlastní ženě a dětem svým klesl na stupeň otroka práce a klesá vždy více; i není divu, že v tom víření a kolotání lidských atomů on — atom nejmenší a nejnepatrnější — mnohdy mizí a zaniká.

Všecka pojítka společnosti jsou zpřetrhána, není žádných stavů, žádných organických útvarů více. Jen jedno pouto společnosti

zůstalo a toto pouto jest „krátký, těžký řetěz, který ji tísní, svírá, moří“ (Liechtenstein), jehož by ráda se zprostila a zprostiti se musí, má-li se z té nedůstojné poroby povznésti — svoboda kapitálu.

Ten jest krátký souhrn a závěr našich úvah. Společnosť honíc se za bludičkou, jíž dáno vznešené jméno „svoboda,“ dostala se do bažiny a zapadá vždy hlouběji. Vyvázne odtud? Má-li to vůbec býti možno, jest především třeba, by platnosti opět nabyla idea, že společnosť jest organismus, řádně rozčleněný, že k pojmu jejímu patří společenské stavy, jichž nynější třídy nikterak nemohou nahraditi. „Obnoviti stavy,“ to musí býti heslem každého, kdo upřímně na obnovu či znovuzrození společnosti pomýšlí. K provedení toho však jest nezbytným předpokladem omeziti tu „svobodu“, která ji pohřbila, a zavésti místo ní pořádek. Stavu řemeslnickému: zřízení cechovní, poměrům přiměřené, omezení a zregulování volné konkurrence, svobody živnosti a bydlení; stavu selskému: vyvlastnění z dluhů, zmírnění břemen, omezení dělitelnosti a zadlužení statku; stavu dělnickému: řádná organisace, přísně spravedlivá mzda, všem: omezení svobody kapitálu, odstranění lichvy, podvodného hospodářství bursovního, zdanění kapitálu — toť požadavky, jichž splnění jest pro jednotlivé stavy conditio, sine qua non. Úkol ten připadá moci zákonodárné, úkol za našich poměrů zajisté nesnadný, než na výsosť důležitý.

Než všecko úsilí státní moci bude prací Sisyfovou, nebude-li s ním ruku v ruce kráčeti oživení názoru křesťanského, jenž všecky lidi stejnou káže objímati láskou křesťanskou, egoismus jednotlivce, jednotlivých tříd společenských i jednotlivých států v příslušné odkazuje meze, a proto jediné s to jest, by na poli soukromého, hospodářského a veřejného života, na poli vnitřní i vnější politiky státní provedl znovuzrození tak nezbytné a obnovil společnosť jako organismus.

Jaký to nerozum, jak šílené počínání chtíti obrod společnosti a vylučovati z práce té nauku Kristovu, ji stíhati, nohama šlapati, ji v srdcích lidí dusiti bejlím nauk materialistických a liberalních!

Jako sv. Petr chromému u dveří chrámových žebrajícímu ne sice zlata a stříbra, za to však zdraví propůjčil ve jménu Ježíše Krista, tak může i dnes nauka Kristova, v praxi provedená, ochromené moderní společnosti opět na nohy pomoci; i bude tato zajisté pevně státi a volně choditi, uchopí-li se spasné ruky Páně. V Kristu ozdraví opět, Jím zacelí se všecky její rány. Bez Krista však přese všecky bodáky v atomy se rozpadne a zahyne. Neb: „Christus heri et hodie, ipse et in saecula“ (Hebr. 13, 8.)[1])

---

[1]) M. Procházka: „O otázce dělnické“. Čas. kat. duch. 72, str. 345.

Maris Stella.

Z cyklu básní: Svým drahým.

Kde Dante, Verdaguer svým orlím vzletem
si zlatili své písně křídla skvělá,
kéž odlesk zachytím jen touhy vznětem,
jen odlesk záře té, o maris Stella...

Jen ozvěny ton z hymnu archandělů
kéž zavru v duši, do níž bouře smělá
se derouc světlem blesků kyne tělu
a zastříť azur chce, v němž maris Stella...

Jen záchvěv slasti ať mi kmitne nitrem,
v němž bolesť vlnobití rozevřela,
té slasti, jež, jak zlato prší s jitrem,
tak z hledů Tvých se řine, maris Stella...

Pak z mrákot osmělím se vzkřísiť píseň,
jež k Tobě snad, o, snad by zaletěla...
Teď blahá kleknouti mě nutí tíseň
a ret jen šepce: „Ave, maris Stella...“

Frant. B. Vaněk.

Příroda, rodina a Bůh v písni lidové.

(Dokončení.)

3.

Písněmi opěvována jest tedy od lidu našeho příroda, písněmi něžnými a milými opěvován jest i svazek rodinný a všechny důležitější příběhy života lidského. A táži se: Měl by lid ten, jemuž nevinná příroda tolik a tak libých písní do srdce vlévá, jenž od přírody počínaje na cit svůj přechází a rodinný život opěvuje, měl by tento lid najednou umlknouti, když nehoda jej stihne, když pole a louky jeho suchem hynou a obilí, které ho tolik namahání stálo, před uzráním, přede žněmi již zničeno? Neuměl by písní, zpěvem povznésti se k tomu, jenž jest původcem všech krás přírodních, jenž jest ochrancem a posvětitelem svazku rodinného a vnímavé srdce pro všechny krásy člověku dal? Nezviklaná víra a důvěra v Boha, upřímná, nelíčená a srdečná zbožnosť jest základním rysem kmenové povahy našeho lidu. Ta jeví se i v písních jeho.

Písněmi oslavuje a chválí lid náš Boha, písněmi prosí za Jeho požehnání a odvrácení všeho zlého, písněmi vzdává Bohu díky za prokázaná dobrodiní, písněmi volá k Němu doprovázeje své milé, s nimiž poutem lásky jest spojen, na poslední jich cestě ke hrobu; vždyť ví lid náš, že jest mu Boha, od něhož vše dobré jest, celým srdcem milovati a Jemu i život v oběť dáti:

Bohu sloužiť dobře jest,
vzdávať mu chválu i česť,
milovat Ho srdcem svým
tak nězmyli žáden s tým. *(Bar. 556.)*

že se má k Němu po celý život modliti a hlasu Jeho poslouchati:

Vždycky se sluší modliti
a nepřestávati,
hlas Ježíše slyšeti,
což věrným ráčil zůstaviti. *(Bar. 895.)*

Nábožnou písní vítá lid náš nastávající den:

Jak překrásné sluníčko vychází
a temná noc pryč od nás odchází,
že jsme zdrávi z lože vstali,
vzdejme z toho Pánu Bohu chvály. *(Bar. 893.)*

A jak by neměl člověk jsa tvorem rozumným chváliti z rána Boha, když i živočichové, tvorové rozumu nemající, tak činí? Kohout vstávaje prozpěvuje chválu Stvořiteli a vybízí k tomu i člověka:

Můj milý člověče,
blížíť se svítání,
slyšíš milé kohouty,
jak vesele chválí:

svého Stvořitele,
Pána andělského,
ano i ti ptáčkové
již velebí Jeho. *(Bar. 885.)*

Písní obrací se k Bohu ukládaje se na lůžko:

Na lože jdúce, Tobě se modlíme,
již se kladúce, Pane náš prosíme:
v pokoji spáti
dej odpočívati,
ve zdraví vstáti. *(Bar. 897.)*

aneb volá k Marii, Matce milosti:

Dobrou noc, o Maria,
která v své sirobě
kvílíš jako holubička
Syna svého v hrobě.

Předkové naši mívali pěkný obyčej, že s rodinou a čeládkou ke stolu nesedli, dokud nějakou nábožnou píseň nezazpívali, po jídle pak nepočali žádné práce, dokud všichni zpěvem za nasycení Bohu nepoděkovali. Z písní před jídlem budiž připomenuta:

Svrchovaný, věčný Králi!
poněvadž ptáčkové malí
k Tobě samému volají,
za pokrm Tebe žádají:
my též k Tobě voláme,
za chléb vezdejší žádáme atd. *(Kam. I. 6.)*

z písní pak po jídle:

Budiž slavně zveleben
Pán Bůh v Trojici jeden,
že nás mdlé posilňuje,
z lásky své opatruje. *(Kam. I. 7.)*

V bídách a svízelích, v opuštěnosti své hledá s důvěrou lid náš pomoci u Boha:

Bože muoj, otče muoj,
ej, kde sú má mamyčka,
už mne na nych roste
ej, zelená travyčka.

Když sucho stihne zemi, písní spojenou s modlitbou prosí Boha, by seslal déšť, který by opět osvěžil a posilnil vše, volaje:

Rač se k nám, Pane, skloniti,
Jesu Kriste,
zemi deštěm pokropiti:
uslyš hlas náš,
Pane Jesu Kriste! *(Bar. 963.)*

Písní prosí Boha za úrodu:

Protož Tě všichni žádáme,
k Tobě srdečně voláme:
rač ourod zemských chrániti,
živností našich šetřiti. *(Kam I. str. 89.)*

O žních pak děkuje lid Bohu, že ochránil obilí ode všech pohrom, že ho tak zachránil od hladu a nouze:

Alleluja zpívejme,
obilí dozrálo, —
veselou píseň pějme,
nebudemť žíť málo.
Bůh nám mnoho požehnal,
chvalmež milosť Jeho!
On znik, on vzrůst polím dal:
chvalmež Všemocného! *(Kam.)*

Když bouře strašlivá se přiblíží a hrůzou každého naplňuje, když blesky na všech stranách oblohu osvětlují, když všecko se otřásá — tu zbožná rodina klečí při hořící hromnici, modlí se zbožně k Bohu a zpívá:

Ve jménu Boha mocného,
Krista Pána, Syna Jeho,
též Ducha svatého,
v Trojici nerozdílného.

Pokorně k Tobě voláme,
synové, dcery žádáme,
klečíce s malými dítky,
bys chránil naše příbytky! *(Kam.)*

A když válka s celou hrůzou svou přikvačí na krajiny, tu písní prosí lid Boha za odvrácení pohromy té:

Odvrať válečný nepokoj,
Bože, zažeň válku i boj;
moc nepřátelskou ztroskotej
a pokojné časy nám dej. *(Kam.)*

S modlitbou a zbožnou písní začíná lid náš vůbec každou práci, aby Bohem samým požehnána byla; k Němu tklivými slovy písně se obrací ve všech poměrech života.

Má-li se odebrati na cestu, prosí písní Boha, by jej milostí Svou doprovázeti a v ochranu vzíti ráčil:

Mocný Bože na výsosti,
spravuj nás sám svou milostí,
na cestu se strojím jíti:
Pane, rač mne sprovoditi.

Když se dívka loučí od svých rodičů, když opouštějíc domov svůj do ciziny odchází a naříká, že nebude míti, s kým by se těšila, konejší ji matka a poukazuje ji na Boha, jenž jest všudypřítomný, jenž svým laskavým okem milostivě hledí na každého, kdo se k němu modlitbou obrací, kdo jest pilný a pracovitý, řkouc:

Má dceruško!
Vždyť jest Pán Bůh všude:
jenom se modlívej
a pracuj a zpívej!
On tě těšit bude.

Tak mocnou útěchou potěšena s důvěrou může dívka hleděti do budoucnosti, do života nového, který se jí odchodem z domu otcovského otvírá; potěšena a posilněna odevzdává se již úplně do vůle Boží a loučíc se s přátely svými odporučuje je v ochranu Boží:

S Pánem Bohem, ve přátelé,
s vámi se lóčím,
Pánu Bohu a Marii
vás odporóčím. *(Bar. 426.)*

Když matka zemře, naříkají dítky, kdo jich bude ošetřovati, kdo se bude o ně starati, ana je matka opustila a osiřelé pozůstavila:

Máti naše, máti milá!
Komu jste nás poručila?

avšak matka těší je, že mají pečlivého Otce v nebesích, který jich nikdy neopustí, řkouc:

Komu pak děti jinému
než Pánu Bohu samému? *(Er. II. 155.)*

Každá doba roku církevního propletena jest pestrými kvítky lidových písní. Tak v Adventě, kdy celý svět katolický s blahou nadějí očekává příchodu Vykupitele světa, zpívá náš lid:

Poslán jest od Boha anděl,
jemužto jméno Gabriel,
tak maje jméno od něho
vykládá se síla jeho. *(Bar. 901.)*

V radostný čas svátků vánočních i písně berou na sebe ráz slavnostní, ráz upřímné radosti a srdečné veselosti:

Čas radosti, veselosti
nastal světu nyní,
neb Bůh věčný, nekonečný
narodil se z Panny; *(Bar. 913.)*

Když však se přiblíží čas postní, kdy Kristus pro spásu všech lidí sebe obětoval a potupnou smrť kříže podstoupil, kdy celá příroda takřka truchliva a zádumčiva jest, pozbývají i písně své veselosti, upřímný zármutek a žal vyznívá z nich:

Maria pod křížem stála,
žalostně plakala,
když na smrť Synáčka svého
tak smutně hleděla. *(Bar. 942.)*

Jedna z nejstarších českých písní v době velikonoční zpívaných jest:

Vstalť jest této chvíle
ctný Vykupitel,
Ježíš Kristus mile
světa Spasitel. *(Kam.)*

V době svatodušní zpívá lid náš k Duchu svatému, jejž si ve způsobě holubičky představuje:

Svatodušní holubičko,
neprodlévej,
u nás si zhotov hnízdečko
a k nám lítej. *(Kam. duch. písně.)*

V některých krajinách hlavně moravských v dobu adventní a postní světské písně naprosto umlknou, a na místo jejich nastoupí jenom písně svaté. Na moravském Slovensku zpívají dítky za tichých večerů adventních pod okny líbezné koledy.

Ve žně, kdy lid unaven jsa vedrem a celodenní namáhavou prací z pole domů se vrátí, chodívají v krajinách těchto dívky každého dne ku kříži, kde konají společnou pobožnosť, která jest propletena písněmi za ochranu úrody polní. Jejich nábožný zpěv, dojemně působící na každého, je krásným svědectvím nejen srdečné zbožnosti, nýbrž i mravní síly našeho lidu.

Zbožnosť a dětinně důvěrný názor světový přejasně vyjádřeny jsou ve zpěvu církevním. V nábožných písních spatřovala církev

ode dávna velikou oporu veřejné i domácí pobožnosti a víry — vždyť zpěv působí blahodárně na každého — a opatřila jimi sama své věřící. Proto vedle čistě lidových písní nábožných všude mezi lidem rozšířeny a známy jsou písně umělé.

S úctou jest nám hleděti na zpěv předkův. Ač prostý, dýše jím přece vřelosť; s pravou zbožností snoubí se v něm líbeznosť, lahoda a přirozená živosť, že vidíme jej takměř vznikati v srdci nadšeném.

Utěšené písně tyto, v jejichž zvucích se naše mysl kochá, byly v pravdě lidovými. Jako milé družky provázely předky naše celým životem, od kolébky až do hrobu. Zpěvem ukolébávala matka své dítě, zpěvem provázely děti své hry, zpěvem rozléhaly se pastviny, písněmi oslazoval a zpříjemňoval si člověk své práce, zpěvem doprošoval si žebrák almužny. Písně zušlechťovaly radosti a zábavy člověka, poskytovaly mu v útrapách a strastech útěchy, vyrovnávaly všecky nerovnosti života svou lahodou, svou něžností a krásou.

A dnes? Lidu přestává býti zpěv skutečnou potřebou, zpívá se málo a co se zpívá, nejde od srdce; lid přestává svým písním rozuměti. Hlavní a podstatnou částí stává se nápěv písně, slova její buďtež jaká buďtež, zpívá se jen, aby se zpívalo, obsah, který mnohdy až uráží svou rozpustilostí, jest věcí vedlejší. A přece obsah hlavně činil písně předků našich tak milými, tak něžnými. Se zpěvem mizí zároveň národní kroj, hyne domácí nářečí, vytrácejí se z paměti lidu starobylé zkazky i zlatá zrnka moudrosti v příslovích obsažená, v nevážnosť upadají staré zvyky a obyčeje zbožného lidu, za porušeným ideálem aesthetickým v zápětí jde porušení ideálu ethického. Tento úpadek jest čím dál tím větší, tak že na místě krásných, něžných a roztomilých písní dřívějších nastoupily namnoze bezcenné odrhovačky. Tak klesl v lidu aesthetický vkus, dříve tak jemný a vytříbený, a s ním hyne i dřívější ušlechtilosť, čistota a neporušenosť mravní a pravá, nelíčená zbožnosť.

Jest krásná a následování hodná myšlénka uchovati před zapomenutím písně lidové. Pilní sběratelé vykonali tu mnoho Aby však práce jejich nebyly náhrobním kamenem zpěvu našeho, aby nebyl zbaven národ náš nejkrásnější své ozdoby: třeba dbáti, aby tyto perly, živé, dojemné a ušlechtilé písně udržely se jak ve vesnicích tak i ve městech, aby i na dále zachována byla pověst o zpěvném lidu českém.

Církev a vlasť.

Dvě společné my matky máme bratři,
k nim srdce naše láskou vždy má pláti,
jim srdce máme celé každý dáti; —
vždyť matkám těm z nás každý patří.

Z těch matek prvou — církev Krista svatá, —
vlasť matkou druhou, — obě pravé matky, —
vlasť dobrým otcům milé dala chatky,
v nás církev vlila zrnka pravdy zlatá.

Nuž, znej se každý z nás k své matce rodné,
buď věrným synem církve, věrným vlasti;
za matky trpěť buď nám povždy slastí,
z nás v každém církev, vlasť měj dítky hodné.

A „církev vlasť“ buď vůdčím heslem naším; —
svět neuchvať nás hesly v náruč svoji,
buď statným každý proti světa boji,
nám heslo „církev vlasť“ buď nad vše dražším.

Fr. Kosík.

Sv. Tomáš Akvinský jako učitel církve.

(V „Literární jednotě“ bohoslovců Olomouckých na sv.-tomášské akademii přednesl K. P.)

V dějinách lidské vzdělanosti zapsána jsou jména, která znamenají více než pouhé, byť slavené osobnosti — která, sotva byvše pronesena, sama sebou, svým zvukem různí svět duchů ve dva protivné tábory, mezi nimiž není příměří. Jméno sv. Tomáše Akvinského, učitele církevního, koná dnes více než kdy jindy ve světě duchů podobné poslání. Ten, jemuž přísluší, vystupuje z úzkého okruhu působnosti, ostatním vykázaného, an v sobě stělesňuje co nejnázorněji snažení oné velké společnosti, o jejímžto božském Zakladateli řečena byla prorocká slova, že bude znamením, kterému bude odporováno. S ním sdílí stejný osud i učenník, jenž nebývá nad mistra. Jestliže Mistra pronásledovali, pronásledují též jeho učenníka a jako Mistrova slova zachovávali, zachovávají i slova učenníkova. Odtud si vysvětlujeme, že jedni slovem sv. Tomáše se vzdělávají, jiní se jím urážejí, že jedni učitele andělského ctí, milují a zbožňují, jiní však nenávidí, potírají a snižují, že je jednak zvelebován, jednak zlehčován.

Odštěpení synové církve sv., majíce v čele Luthera, který „by se nebyl styděl, Aristotela míti za jednoho z ďáblů, kdyby nebyl tělo míval," kterému pak důsledně Tomášova Summa byla „ďábelskou",[1]) protestanté z pouhé nenávisti proti učení učitele školy uši zavírají, takže slovutný Ihering s podivem se tázal: „Jak bylo možno, že takové pravdy, byvše jednou vysloveny, v naší protestantské vědě úplně zapomenuty byly? Kterých bezcestí by se byla uvarovala, kdyby je byla uvážila?" [2]) Zástupci novější filosofie neméně rozhodně obracejí se proti učení sv. Tomáše, prohlašujíce ústy jenského professora Euckena: — uznáváme za svou povinnosť, římský systém (thomismu) při vší jeho velkoleposti potírati v zájmu původního života duševního, samostatného světa vnitřního a mravní svobody. V takové spojitosti je nám a to zásadně proti filosofii thomistické vystupovati." [3])

Naproti nim vine církev kolem skrání sv. Tomáše oslonu učitele, uctívá ho jako světce na svých oltářích, uznává učení jeho za své, počínaje souvěkými strážci stolce Petrova až po našeho Lva XIII., který za příkladem svých předchůdců nauku sv. Tomáše nejen schválil, ale také naší době doporučil, když encyklikou „Aeterni Patris" soustavu sv. Tomáše učinil jaksi úřední filosofií církve katolické.

Proč se vede tak urputný boj o jméno a učení sv. Tomáše? Běží tu o nejhlubší základní protivy, jež vůbec mohou svět rozdvojovati, o názor světový, a slovem tím je vysvětleno všechno úsilí bojujících stran. Co však rozumíme názorem světovým? Smýšlení o věcech nás obklopujících, pokud se dotýkají našeho bytu a blaha.[4]) Člověk snaží se proniknouti k podstatě věcí i sebe sama a dle ní usouditi, jaký je stálý a vlastní jeho poměr k nim. Otázky sem spadající rozhodují o základních zájmech našeho lidského, mravního a společenského bytu, přecházejí z theorie do praxe. Vůči těmto otázkám zaujímá sv. Tomáš Akv. stanovisko filosofie objektivní, která neklade člověku cíle v sobě samém, neponechává jej vlastní, ničím neobmezované vůli, nýbrž stanoví mimo řád přirozený také nadpřirozený, jež oba stejně zavazují, původ svůj majíce v Bohu, tvůrci lidské přirozenosti. Filosofie subjektivní naproti tomu shledává v člověku samém míru všeho myšlení a konání (πάντων τῶν πραγμάτων μέτρον ἄνθρωπος), nezná vyšší vůle a pravdy než vlastní, absolutní osobnosť.

Na tytéž otázky dostává se nám takto dvojí odpovědi, které se zajisté navzájem vylučují. Mají-li však zmíněné odpovědi ducha bádavého uspokojiti, rozum i vůli zaujati, dlužno je přizpůsobiti požadavkům našeho způsobu myšlení a vědecky odůvodniti. Svatý

---

[1]) Dr. Vychodil: „Důkazy jsoucnosti boží," str. 56.
[2]) Der Zweck im Recht. 2. Aufl. Vorw.
[3]) R. Eucken: „Philosophische Monatshefte." 1888. S. 577.
[4]) Dr. Vychodil, „Apologie křesťanství", str. 8., 27.

Tomáš Akv. to byl, jenž soustavně vyložil a dovodil objektivní názor světový, křesťanskou filosofii a s ní spojil zjevené učení církve katolické. Práce jeho osvědčila se nejen v tehdejší době, nýbrž uhájila si i v pozdější vnitřní cenou svou platnosti. Na čas sice byla ignorována a odevšad vytlačována, ale obnovené a prohloubené studium křesťanské filosofie a theologie vrátilo se k učení svatého Tomáše Akv. A co tu seznalo a získalo? Že hlavní výsledek práce sv. Tomáše Akv., jeho důkazy křesťanské filosofie a theologie nestaly se ani dosud ještě materiálem pouze historickým, nýbrž že podstatou ostaly platnými. Že v základě se vždy na nich přestává, alespoň co do logické formulace, byť dle ducha a potřeb té neb oné doby, dle současných pokroků vědeckých vyžadovaly obměny, které se netýkají vlastního chodu důkazového. Že nové útvary důkazů, později povstalé, jsou celkem řídké, nejsou-li vůbec jen podrobnějším provedením a doplněním základních útvarů sv. Tomáše.[1]) Non nova, sed nove — tak asi mohli bychom shrnouti krátkým slovem poznání, jež křesťanským učencům vzešlo studiem předního zástupce scholastiky. V tom slově tkví také princip pokroku jediné možného, historickou kontinuitu zachovávajícího. Pokusíme se nyní stručně poukázati na pevné, stěžejné body, o které se opírá vědecká soustava sv. Tomáše Akv. oproti filosofii subjektivní, o níž vždy ve smyslu přeneseném platila slova Heraklitova: πάντα ῥεῖ.

Sv. Tomáš rozeznává především poznání smyslové, obmezené na konkretní zevnější svět, a poznání vyšší, rozumové, které se povznáší k pojmům všeobecným; rozumem poznáváme vše, co jest, vši jestotu skutečnou, ať naprostou ať nahodilou jakož i bytnosť věcí.[2])

Rozum náš, poznávaje bytnosti věcí, poznává ideje božské samy v bytnostech těch se jevící, z čehož zároveň také následuje, že rozum svou vnitrnou bytností na rozumu božském je závislý. Všechno poznání jeho záleží toliko v odhalování idejí božských, ukrytých v bytostech stvořených. Poznání rozumové nelze tedy bez rozumu božského ani pomysliti.“ [3])

Nezanedbávaje subjektivní stránky myšlení, jak místněji Gutberlet dovozuje v pojednání „der hl. Thomas von Aq. und Em. Kant,“ [4]) urovnává sv. Tomáš na podkladě kriticky zajištěném cestu objektivnímu poznávání Boha a světa zevnějšího a vnitřního.

Moderní filosofie z druhé strany, byť v nynějším stadiu positivismu Kanta často se zříkala, křečovitě přece drží se jeho subjektivního kriticismu, aby zároveň s ním dokázala nedostatečnosť theoretického umu vzhledem k jistému poznání Boha, nesmrtelné duše, svobodné

---

[1]) Co dr. Vychodil napsal o Tomášových důkazech jsoucnosti boží, rozšířili jsme tuto, právem zajisté, na hlavní vývody učitele andělského vůbec.

[2]) Dra. Pospíšila filosofie podle zásad sv. Tomáše Akv., str. 52. a další.

[3]) Dra. Pospíšila filosofie str. 57. —

[4]) V časopise „Katholik,“ 1893., II. str. 1, 139; podobně dovozuje filosofie dra. Pospíšila v noetice (str. 112.).

vůle, zjeveného náboženství zvláště. Na základě soustavy kritické, která, jak dobře napsal dr. Vychodil,[1]) rozpadá se dříve než povstala, buduje se pak moderní názor světový a životní, hlásá se náboženský agnosticismus a svézákonná morálka, indukcí vyvozená z toho, co empirie jako skutečné podává. Důkazy jsoucnosti Boží dle sv. Tomáše naproti tomu nejsou pouhými důkazy věrojatnosti, Bůh nejeví se v nich pouze jakožto požadavek našeho citu ani nejeví se v nich pouhou hypothesí, nýbrž jako požadavek rozumného myšlení pro vysvětlení základu a původu všech věcí.[2])

Rozumové poznání Boha a našeho přirozeného určení, k němu směřujícího, dovršuje Zjevení, které přijímáme věrou, přecházející na věčnosti v patření na Boha. Přechodním mostem mezi přírodou a nadpřírodou je nám takto víra, jež má svou příčinu v milosti Boží a spolupůsobení člověkově. Tu se rozum, věrou osvícený, povznáší do velebné říše Boha samého. Na hranici vědění lidského, kde přirozené poznávání naše nenalézá východu a obor vyšších pravd, navždy zdá se nám býti nedostupným, kde učenec slávy Dubois-Reymondovy vyznává: „ignoramus et ignorabimus," jde nám vstříc sv. Tomáš, maje v rukou klíč Toho, o němž prorok řekl: co otevře, nikdo nezavře, co zavře, nikdo neotevře. A tímto klíčem brány se otevírají, a my staneme na prahu svatyně Moudrosti. Vede se nám tu jako poutníkovi, o němž pěje Dante:[3]) „jako poutník jme se rozhlížeti po chrámu, k němuž za svým cílem kráčel: tak světlem bloudě, jehož lesk mne smáčel, já nechal po stupních své těkat zraky, jichž let se k výši, dolů kolem stáčel."

Základem, o nějž se celá stavba opírá, je „Summa philosophica," také „Contra Gentiles" zvaná. Sv. Tomáš v ní „jako moudrý stavitel" hluboko do země zapouští uhelné kameny celé stavby, když se stanoviska rozumového, filosoficky i apologeticky, jedná předně o Bohu, dále o stvoření a původu tvorstva od Něho, potom o směru věcí a tvorů k Němu, posléze o poměru rozumu a víry.

Na pevných těchto základech buduje „Summa theologica" chrám vědy čistě bohoslovné, jenž vznáší se vzhůru do samých nebes, byť sdílel osud mnohých středověkých kathedrál, které, nejsouce posud úplně ukončeny, strmí k obloze, jakoby hlásaly, že všechno naše umění na zemi zůstává kusým, aby na onom světě růžice korunovala dílo dokonané.

Proti subjektivismu, který zvláště u protestantů duchovní život ovládá, poukazuje se jmenovitě v III. části Summy (Summa sacramentalis) na církev, Kristem Pánem založenou, jako na objektivní ústav nebeské spásy a nadpřirozené pravdy. V mravovědě klade se důraz na spolupůsobení s milostí přijatou, na svobodné rozhodnutí

---

[1]) Apologie křesťanství str. 14.
[2]) Dr. Vychodil, Důkazy jsoucnosti boží, str. 91.
[3]) Dante: „Ráj" zpěvu 31. v. 43.

vůle, na vnitřní smýšlení jakožto základ vší mravné hodnoty. Celým pak svým hlavním dílem, jež sv. Tomáš napsal u večer svého života, aby předvedl veškero stvoření ve vztahu k Bohu Stvořiteli, Spasiteli a Dokonavateli, vystihnul učitel andělský onu čarovnou harmonii, v níž se pojí všechny části světa, všechny snahy duše naší, všechny podivné cesty Páně; víra i věda, milosť i svoboda, církev i obec, nebe i země se tu stýkají a pronikají, tvoříce „převelebný soulad všehomíra," který svůj původ má v Bohu, vzoru vší krásy. [1]) Slova sv. Diviše: „Deus dicitur pulcher sicut universorum consonantiae et claritatis causa" (S. Th. II. II. q. 145. a. 2.) učinil sv. Tomáš úplně svými. A jinak ani býti nemůže; vždyť „kde pravda bez krásy, to pravda není celá, toť zlozvuk vyrvaný je z božské symfonie, jež v celek souladný jen větší půvab vije."

Tak přísně logicky formulovanými spisy sv. Tomáše vane dech poesie, již vycítil a pro sebe využitkoval nesmrtelný Dante. Jeho „Božská komedie" byla tudíž právem označena jako básnický odlesk „Summy" Tomášovy. Dante básník a sv. Tomáš Akv. sám svými hymny a hodinkami ku poctě Nejsv. Svátosti oltářní velmi působivě promítají idealní křesťanský názor světový do říše poesie, která je oběma vzácným oslazením života, zmohutněním rozumové činnosti, dcera nebes stejně vznešená jako věda.

Mnoho bylo už ku chvále Tomášovy Summy povědíno a napsáno: jedni podivovali se architektonice díla i jejímu bohatému a přece zase tak zřetelnému a přehlednému rozčlánkování, jaké shledáváme na chrámech ranné gothiky, ve kterých se sv. Tomáš modlíval; jiní zase formě, obsahu přiměřené, slovům, myšlénce adaequatním, druzí pak viděli mistra v moudrém uskrovňování co do volby a spracování látky; sv. Tomáš zajisté znal rozsah našeho vědění, takže nepřestával tam, kde měl začíti a nezačínal tam, kde měl ustati [2]) Vytknul bych vůči naší době ze soustavy křesťanských pravd, jak ji učitel školy uspořádal, zvláště souvislosť se vším, co dobrého, krásného a pravdivého našel sv. Tomáš ve spisech starší filosofie, především v Aristotelovi a v dílech sv. Otců, jakož neméně onu jednotlivosť a celistvosť, která, jsouc vůbec známkou křesťanského názoru světového, ve spisech sv. Tomáše tím důrazněji vystupuje veškerou svou mocí V té příčině buďtež tu citována slova známého prof. německé university v Praze, jednoho z náčelníků moderního hnutí filosofického mezi Němci, dra. B. Jodla, který napsal: „System, jenž se skládá částečně z dogmat církve katolické, částečně z filosofie aristotelicko-scholastické, je rozhodně ve výhodě vůči zástupcům moderní filosofie. Nejen že má jednotný názor světový, ale hájí jej nezlomnou rozhodností a bezohledností proti všem odlišným míněním. Oproti tomu zástupci moderní vědy nejsou

---

[1]) Thomas von Aquin und die europ. Civilisation von Franz Hettinger, pag. 280.
[2]) Hettinger, l. c. 276.

tak šťastni, býti v držení pravdy zděděné, autority neomylné. Též je jim zápasiti s velkými obtížemi vnitřními, překážejícími jednotnému formulování jejich názorů.[1]) Podobného znění jsou výroky Comteho a jeho stoupenců; neuvedeme jich, poněvadž by nám připomínaly mluvu onoho místa v Miltonově „Ztraceném ráji“, kde daemon patře na slunce, nemohl nezvolati: „Tak jsi krásné!“ — hned však dodal: „Ale přece tě nenávidím.“

Celkový ráz učení Tomášova je v základě vysloven jeho vlastními slovy: „Suum (Dei) intelligere est mensura et causa omnis alterius esse et omnis alterius intellectus.“ (Sum. th. I. q. XVI. a. 5.) Rozum lidský sám a sám není tedy dle sv. Tomáše měrou pravdy, nýbrž Bůh, který o sobě řekl: já jsem cesta, pravda i život. Tím je také vysloven objektivní názor životní i světový oproti subjektivnímu.

Obrátíme-li ku konci pozornosť svou od díla k původci, poznáme v něm prostého mnicha, u něhož šla věda s životem svorně ruku v ruce. Zatím co tak mnohému velikánu vědy život plynul v rozporu s jeho učením, ve vnitřní neuspokojenosti se sebou i ostatním světem, sv. Tomáš přes útrapy světa vezdejšího požíval vždy pokoje, jehož svět dáti nemůže; „laetari in Deo,“ je mu známkou sluhy Božího (Sum. I. II. q. 112. a. 5.). Cílem člověkovým je blaženosť a dojde jí také, když ji hledá ne v sobě, ne ve světě zevnějším, ale v Bohu (Cfr. I. II. q. 2. art. 1.—5.), tak sv. Tomáš učil a sám na sobě také zakoušel. Pěstoval vědu, aby jí vzdělával sebe i jiné, a přes učence nezapomínal na člověka, jenž se má zdokonalovati nejen v umění, nýbrž i životě ctnosti. Amor Dei usque ad contemptum sui, láska Boží učinila z něho světce, jenž je světlým vzorem křesťanských ctností — učenosti i pokory, veřejné činnosti i vnitřní uzavřenosti, poslušnosti i svobody, andělské čistoty i sebezapírání. Je dle slov básníkových „dítě prostotou a silou muž, v stáří mlád a v mládí mudrc už.“ Jednak věnoval se studiím tak horlivě a úsilovně, jakoby všechno jen na jeho záviselo práci — jednak zase modlíval se vroucně o světlo s hůry, jakoby jeho vědění záviselo jen od modlitby.

Víra a věda, tradice a pokrok, svatosť a osvěta jsou v postavě učitele andělského spojeny svazkem sester nerozlučných. Pěkně souhlas těchto zdánlivých protiv znázorňuje na obraze, na němž sv. Tomáš klečí před Ukřižovaným, obklopen jsa svými knihami. „Bene de me scripsisti, Thoma!“ praví k světci hlas Boží — „quam a me petis mercedem?“ A co děl sv. Tomáš? „„Nullam aliam, Domine, nisi Te!““ Bůh, původ vší vědy, svědectví dal takto vědění Tomášovu a jen Boha žádá si muž vědy odměnou.

Nebylo učiteli školy dáno, žíti a učiti po tak dlouhou dobu jako ku př. Albertu V., ale za krátký průměrně čas svého působení

---

[1]) Zangl. čas. „The Monist“ uvedeno v Gutberletově časopise „Philosophisches Jahrbuch“ 1892., str. 469.

vyplnil, dle slov Písma, časy mnohé. Přes půl tisíciletí jsme od něho vzdáleni — on však mohutní věky. Čím delší je perspektiva, v níž na něho patříme, tím jasněji postava jeho vystupuje na nerozborném podstavci, jímž je skála církve.

Ode dnů sv. Tomáše Akv. až podnes vystřídaly se po sobě nejprotivnější směry filosofické, kterým pohrobní kámen předem už byl dán slovy skutků apoštolských: ejhle, kteří tě pochovají, stojí již přede dveřmi.

„Tři sta roků uplynulo, co Kartesius svou methodou správné vědecké poznání sliboval, dvě stě roků, co Locke svou soustavou veškeru říši pravdy objeviti se domníval, sto roků, co Kant vším světem vědeckým hýbal“ [1]), — ale všichni tito myslitelé nepřežili sama sebe v tom, co jako původní přinášeli. Nemají potomstva živoucího; neboť žáci jejich buď odmítají anebo přemršťují, seslabují a přeměňují, čemu se od svých mistrů naučili, zříkají se dědictví právě v těch kusech, jež pozůstavitel chtěl míti pro vždy zachovány a jdou svými cestami. Církvi, křesťanské filosofii a theologii platí však slova Žalmistova: pro parentibus tuis nati sunt tibi filii (Ps. 44, 17). Ten, který dle slov II. knihy Makkabejských velebně se moudrostí obíral „magnifice sapientiam tractabat“ (2. 9.) odešel sice z tohoto světa, ale žije a žíti bude v dědicích ducha svého, jimiž jsou jeho pokračovatelé, epigoni v nejkrásnějším slova smyslu. Je to stkvělá družina mužů, kteří zásady thomismu do moderního roucha odívají, do roucha mluvy národní se zvláštním zřetelem k zajištěným výsledkům novějšího bádání. Šťastným je zajisté národ, jenž čeliti a chlubiti se může syny, u kterých slova Lva XIII., „abychom rádi a vděčně všechno přijali, cokoli v novějším čase užitečného bylo objeveno“, padla na půdu dobrou!

Chtěje vystihnouti význam sv. Tomáše Akv. v plném dosahu, přirovnal jej Sv. Otec Lev XIII. k slunci na nebi veleduchů. Slunce toto mohou sice „mraky bez vody“ na nějaký čas zakrýti, ale zahasiti ho nedovedou, poněvadž teplo a světlo své dostává od Boha samého. „Byť i všeho světa lidé slunci vzejíť bránili, ono přece slavně vzejde.“ Účinků jeho žádné jiné světlo trvale nenahradí, kahanec empirie tím méně; je v nitru našem něco tajemného, co neukojíš pouhé hmoty vděkem.“ A tu praví Angličan Mallock o katolické církvi: Hledíme-li na církev katolickou po stránce čistě logické, stěží pochopíme, jak bychom mohli církev římskou viděti nějak logicky zraněnou nebo poškozenou nebo méně života schopnou než byla za dnů své uznané velkosti; dle mého mínění, jedno chybí, aby církev římská více zkvetla než kdy jindy: touha lidí po jistotě, po vedení a potěše, kterou církev sama jim podává. [2])

---

[1]) Dra. Pospíšila filosofie str. 115.

[2]) Z anglického časopisu „Contemporary Review“ citováno v Gruberově spise: Der Positivismus vom Tode Comte's bis auf unsere Tage, str. 193.

Že pak církev katolická není po stránce logické ani v nejmenší míře seslabena, nýbrž vždy stejně pevně opřena, děkuje ustavičnému působení Ducha svatého, který ji mimo jiné učeností sv. Tomáše Akv. osvěcuje a jeho působením zúrodňuje. V tomto spojení nabývají pravdivého smyslu slova nepřítelova: „Tolle Thomam et ecclesiam dissipabo.“

Pro ty, kdo v předních řadách duchovními zbraněmi bojovati mají, církev sv. o dvojí prosí na svátek sv. Tomáše Akv.: aby totiž rozumem pochopovali, čemu sv. Tomáš učil a naplnili jako následovníci, co konal. Neučiní zajisté málo pro své všestranné vzdělání, kdo si obere za předmět studia spisy sv. Tomáše a jeho pokračovatelů — neučiní málo pro svou spásu, kdo svým vzorem učiní život učitele andělským nazvaného nejen proto, že o andělích tak krásně se rozepisoval, ale že v těle žil život andělů.

„Summa religionis, imitari, quod colimus.“

K této práci, která ostatně jako příležitostná ani zdaleka předmět pojatý náležitě prohloubiti a rozšířiti nemohla, užil jsem mimo spisy dra. Vychodila a dra. Pospíšila přímo i nepřímo těchto pomůcek:

Hettinger: Thomas von Aquin und die europäische Civilisation. (Frankfurter zeitgemässe Broschüren. Band I. 1880.) Ve zkrácené formě podáno též v knize:

Timotheus. Briefe an einen jungen Theologen. XII. Brief: die Philosophie des Thomas von Aquin.

Leben des hl. Thomas von Aquin von P. Fr. K. A. Jopan. Paderborn, Bonifatiusdruckerei 1884.

Dr. Const. Gutberlet: Thomas von Aquin und Emanuel Kant („Der Katholik,“ herausgegeben von Dr. Raich in Mainz 1893. II.) Vydání Summy, úvody a výklady opatřené, jež pořídili Fretté a Maré. (Parisiis, apud Ludovicum Vivés.)

Dr. Hlavatý: Rozbor filosofie sv. Tomáše Akv. — Encyklika sv. Otce Lva XIII. „Aeterni Patris“ (ze 4. srpna 1879); články, jimiž vydání jmenované encykliky bylo doprovázeno v „Obzoru“ (od dra. Pospíšila) a lineckém časopise „Quartalschrift“ (od dra. Frinda).

Apokalypsis.

A já Jan viděl jsem město svaté. sstupující s nebe od Boha.
(*Ap. 21, 2.*)

Blesk šlehal zuřivý, a v hukot moře
hrom svoje „memento, o homo“ řval,
hněv větru černé vlny bičoval,
Jan nad nimi stál na Pathmosu hoře.

Noc černá jako zrada Jidášova,
mlh plná těžkých jako hříchu stín,
v něž vichr metal písek ze hlubin,
svá rozprostřela křídla kol ostrova.

Jí letěl s výše Anděl velký, bílý,
blesk před ním bleď a shasínal,
u Jana stanul prostřed divých skal
a bouři kynul — bylo ticho chvíli.

A viděl Jan, jak věk za věkem žene
se proti nebi s hrozbou, výsměchem,
jak boj se nítí všechněch proti všem,
již doplout spějí k lodi zakotvené;

Jak blesky šlehá zbraň do dýmu krve,
jak zemi hltá zem' a říši říš,
jak svítí, září, klesá, hoří kříž,
jak hoří zlobou vše, co svět byl prve;

Jak země plam zas s bleskem mračen splývá,
a hromu běs zas s divým akkordem,
jejž v boji s křížem 'sledním vzdechla zem' —
a zloba nevěry se v spoustu dívá — —

Tu v chaos moře, oblak, v blesku reji
jak šelest vánku, andělů jak zpěv,
jak třeskot hromů, při němž stydne krev,
jak hlahol vodopádů slova znějí.

Hned bouře hluk se v ticho noci ztrácí,
mrak odkryl na azuru světy hvězd,
paprsek světlý hlásá luny vjezd,
a vlna zas se klidně v moře vrací.

A slunce zázračné ve hvězdách vzplálo,
níž k zemi sstupoval ten nebes div . . .
Teď městem bylo slunce dřív,
a prostřed moře jako skála stálo.

Bran oblouky se triumfálně pnuly,
a jimi průvod nespočetný šel,
kříž nad čelem se každému z nich stkvěl,
kříž, k němuž věrně v boji každém lnuli.

Ti vešli v město, přestaly hned bědy,
a svatý zvučel vyvolených ples;
Bůh s anděly se v oblaku k nim snes' —
a byla církev vítěz naposledy.

To viděl Jan, a hlavu sklonil k skále;
pak povstav, psáti jal se v nadšení
všem církvím božím ono vidění — —
a blesk mu svítil — bouře řvala dále.

Ant. Thein.

O mravouce zednářské. [1])

Podává Vincenc Habeš.

Dusivý mrak spočívá nad veškerým nynějším životem společenským: lidstvo ztrácejíc víru v Boha a jiné opory nemajíc, slepě se vrhá do propasti, k níž mu ochotně cestu ukazují mnozí jeho „dobrodincové“, kteří prý mu chtějí pomoci. Jenom sobě všimněme společenských zjevů přítomnosti: bezkonfessijní škola, civilní katechismus, civilní manželství, civilní matriky, civilní pohřeb — zdaž to vše není namířeno k tomu, by lidstvo odpadlo od Boha a křesťanství vůbec, aby zbraň ducha svého obrátilo proti vlastní své matce, církvi svaté? Pod závojem volnosti a svobody béře se lidu víra nebo se mu zlehčuje, Bůh se popírá a ve věčnosť se nevěří. A tato činnosť zhoubná není snad ojedinělou, náhodnou; boj proti nauce zjevené a veškerému řádu křesťanskému vede se soustavně, rozněcován spisy a živen spolky a schůzemi nevěreckými, na nichž první slovo mají zednáři, kteří za životní svůj úkol vytkli sobě lidstvo oloupiti o Boha a Krista, oltář, modlitbu a bohoslužbu.

[1]) Z větší práce: „O zednářstvu.“

Prameny: Pachtler: „Der Götze der Humanität“, „Der stille Krieg der Freimaurerei“, „Stimmen aus M.-L. 1874.,“ Sladomel: „Svob. zednářstvo,“ „Moderní humanita“, Dr. E. Kadeřávek: „O atheismu.“

A jednou z nejdůležitějších pák, jimiž má býti vyvrácen nynější náboženský a společenský řád, jest zednářská mravouka. Již věrouka moderní humanity k cíli tomu směřuje. A jakou je věrouka, takovou musí býti i mravouka; neboť víra jest základem mravnosti: jaké světlo, taková zář, jaký strom, takové ovoce. Nemůže býti mravného života tam, kde není náboženství, kde neznají Boha a Prozřetelnosti božské. Nelze se tedy diviti, že zednáři katolickou naši mravouku: přikázaní o sebezáporu, mrtvení zlých žádostí a náruživostí, křesťanskou pokoru a čistotu, poslušnosť a lásku k nepřátelům nazývají předsudkem, hloupostí a pověrou, že heroy v životě mravním: svaté a světice považují za blázny, že mluví o znemravňující morálce Jesuitů a p. Dříve nepřátelé víry křesťanské v úctě měli aspoň její mravouku, jako na př. Julián Apostata a částečně i angličtí deisté a jejich odchovanci, němečtí rationalisté; ale jinak má se to v moderním humanitním nevěrectví a jeho organisaci v nynější loži.

Poněvadž zjevení křesťanské má býti z kořene vyhlazeno, musí také katolická morálka ustoupiti čistě lidskému mravnímu ideálu zednářstva.

Tento ideál humanitní morálky nejlépe vylíčil br. Helvetius ve svém díle „de l'esprit", kde principem zednářské morálky stanoví přirozený a smyslný zájem.

Ctností jest toliko to, co všem prospívá, nepravostí, co jim škodí, bludem jest pouze nedovednosť v poznávání tohoto zájmu; obětavosť jednotlivce prospívá všem — proto bývají udatné činy ve válce slaveny; míti na mysli toliko svůj zájem, škodí všem a proto zbabělosť jest potupou.

Vášně jsou jen stupňovaným výrazem vlastního zájmu; proto nejsou škodlivy, nýbrž potřebny: je krotiti bylo by ničiti všeobecný zájem, ničiti stát. Jelikož pak smyslná rozkoš vůbec jest zájmem všeobecným, nutno považovati čistotu srdce za něco škodlivého, nutno zavésti všeobecnosť žen, a děti vyhlásiti za majetek státní. Cudnosť jest pouhým vynálezem zjemněné rozkoše. Nemilují-li se už manželé, jest zákon, donucující je k dalšímu společnému bydlení, tvrdým a barbarským.

Církev kat., která učí jiné morálce, zasluhuje odsouzení a opovržení: „onať," pokračuje Helvetius ve svém 2. díle „de l'homme", „odpouští prý provinění podle užitku, tvoří svaté, z nichž nejvíce kyne jí prospěchu, žádá sebezapírání a činí tím přirozenosti lidské násilí, žádá pokoru a učí tím lenosti a ničemnosti, poněvadž toliko pýcha působí zmužilosť a sílu, žádá panictví jako nejvyšší dokonalosť a nerozlučitelnosť manželství, ačkoliv to jest břemenem nesnesitelným. Náboženství pohanské prý méně uškodilo než křesťanské, podporovalo více odvahu a talent než toto — a proto musí neblahý ten vliv křesťanství býti odstraněn a církev o veškerou svou autoritu a moc

připravena, což jediné prý možno reformou ve vychovatelství a zákonodárství. — Toť stručný obsah mravouky Helvetiovy, která činí podstatu morálky humanitní.

Na takovémto základě jsouc zbudována, jest ovšem mravouka zednářská čistě osobní. Vlastní „já“ jest středem veškerého zákona mravního a nejvyšším jeho principem: ama te ipsum. Co mně jest užitečno, toť normou mého jednání; zdali však právě ta věc jest užitečna i jiným, na tom nezáleží.

K rázu osobnímu přistupuje ráz naturalistický, popírající všechno nadpřirozené: jak nadpřirozeného zákonodárce, tak nadpřirozený princip v jednání — milosť Boží a cíl nadpřirozený.

Mravní ten naturalismus jeví se již v počátcích morálky zednářské: popírá-li se totiž osobní Bůh jako stvořitel světa a nejvyšší zákonodárce, a vyvinuje-li se člověk toliko dle přirozených zákonů, pak také duševní a mravní jeho život nemá vyššího, vznešenějšího původu. Proto našla theorie Darvinova v morálce zednářské vřelého přijetí. Ale jak dospěl první člověk ke své morálce? Člověk, vzav původ svůj z opice, vespolným obcováním s ostatními ssavci téhož druhu utvořil si zvyky, postupem dokonalosti zákony a konečně mravní povinnosti, z nichž fortitudo a iustitia sloužily za základ. Mnoholetá pak zkušenosť naučila jej ctnostem, kterých k zachování společenského života bylo potřebí. Toť postup ve vzniku zákona mravního, jak jej hlásá moderní humanita.

Než nejen původem, nýbrž i ve snahách svých jest zednářská morálka naturalistickou. Každý zednář, jakmile se stane členem některé lože, obdrží za základ ke stavbě svého mravního života zásadu: „sequere naturam.“ Nevinný na oko princip, avšak v pantheismu zednářském významu dalekosáhlého; je-li totiž člověk přirozeností svou bohem a suverénem, musí i jeho duševní mohutnosti a činnosti míti vlastnosti božské. Proto kdo jej chce v činnosti jeho omezovati, páše na něm násilí, čili jinými slovy: bezuzdná, smyslná rozkoš jest podstatou morálky humanitní, jak dosvědčuje br. Polack: „Čistá, pravá mravouka povznesla se vysoko nad ono pochmurné mravní učení, které zatracuje veškeré smyslné požitky a předpisuje člověku povinnosti, k nimž Tvůrcem(!) určen nebyl. Co se v nás hýbe, jest příroda, nic nemáme zbytečného, vše v nás má účel a význam. Zdaliž jest možno, by nám dobrotivá prozřetelnosť(!) nadbytně udělila smyslných pudů jen proto, by nás učinila nešťastnými? Zajisté nikoliv. I tyto pudy mají svůj důležitý úkol, jen když bdělý rozum jim předpisuje meze, a užíváno-li jich důstojně. Neboť nejsme k tomu určeni, bychom v tomto životě zlepšili síly rozumu a vůle, ale abychom zdokonalili cit smyslným poznáváním a „pochmurné pudy duševní“ — „rozkoší smyslnou.“ Tedy ne mravní povznesení, zdokonalení, ale emancipace těla — toť cílem snah mravouky zednářsko-naturalistické.

A k dosažení toho napomáhati má neodvislosť morálky. Mezi mnohými lživými svobodami, jimiž prolhaný liberalismus — a spolu s ním zednářstvo — oblažil moderní společnosť, jednou z nejnebezpečnějších a nejzhoubnějších jest t. zv. svoboda svědomí, čili lépe řečeno, náboženská lhostejnosť a nevěra. A poněvadž zlo působí opět zlo, způsobila i tato nauka nebezpečné učení o neodvislé, svobodné morálce. Jako totiž člověk nechce ve svém myšlení a bádání uznávati nad sebou autority vyšší, podobně chce býti vlastním pánem svého chtění a jednání. Proto nejvyšším cílem zednářstva v ohledu mravním jest svobodná lidská osobnosť, která není na nic a na nikoho vázána, nýbrž stojí sama o sobě. Neodvislosť ta jeví se dvojím směrem: negativně a positivně.

Negativně: t. j. vymaněním se ze všelikého náboženství, které vykazuje našemu jednání pevné meze, neodvislostí od Boha, jako nejvyššího zákonodárce, a každé autority, která bdí nad plněním zákonů božských. V zednářské humanitě však nesmí býti řeči o Bohu, který by mohl dáti zákon mravní, o autoritě, která by dbala o důsledné jeho zachovávání — v tom ohledu jest člověk úplně svoboden. Tím ovšem učinily prý jej reformace a humanismus, které ducha lidského zbavily svírajících pout a navrátily mu svobodu volného pohybu čili učinily člověka mravně neodvislým.

Než lože sama poznává, jak vratký jest ten základ, na němž provésti chce stavbu mravnosti, a proto hledí prázdnotu onu nahraditi lesklými slovy a frasemi. Toho podává nám pěknou ukázku z „Allgemeines Handbuch der Fr.“ Pachtler ve svém díle: „Der Götze der Humanität“.: píšeť: „Mravně dokonalým jest člověk, koná-li dobré pro dobro samo, z pouhé záliby na dobru radostně a stále v důvěře na věčnou (!) moc dobra a s čistou blahovůlí ke všem lidem — — — Zednářství jest tedy moc duchovní, která chce sjednotiti lidstvo mravností (!). Z této představy vychází na jevo, že zednářství není žádnou náboženskou společností, neboť nepodává žádné zvláštní náboženské nauky a nežádá od svých členů žádného vyznání víry, nýbrž dle svých mravních zásad pouze slib a slavnou přípověď mravného jednání. Rovněž nemá zvláštního druhu bohoslužby. Nicméně však jest zednářstvo v jistém smyslu také náboženskou společností, jelikož spočívá na nábožnosti (!), jíž učí a vyžaduje. Zednářství není náboženstvím, ale má náboženství. Náboženství zednářské není tak poznáním a uctěním Boha, jako spíše oddaností k Bohu (!) — náboženstvím praktickým. Tato nábožnost vyrůstá na základě mravním a spočívá v uznání mravnosti jakožto nejvyššího zákona světa a lidstva, v úctě božství jakožto Ducha sv. (t. j. ducha lidského)“. —

Může-li lépe býti vyjadřen morální chaos jako se to tu stalo? Kterak se může mluviti o mravnosti jako základním zákoně světa a člověčenstva, když každý zákon mravní již a priori se zavrhuje jako břemeno a omezování? Kterak může čistě nega-

tivní princip morální lidstvo pojiti a sbližovati? Jako sebe větší řada null nečiní hodnoty číselné, podobně i všeobecná morálka a mravní zákon ve smyslu suverénní humanity nemá žádné hodnoty mravní. Bez náboženství není řádu mravního Jestli však přece některý atheista sem tam nějakou ctností — ovšem ne ve smyslu křesťanském se honosí, jest to jen výjimkou a šťastnou nedůsledností, čímž stará pravda, že atheismus a nemravnosť jsou sestry, se nemění, nýbrž sesiluje.

Positivně vyjadřuje se směr neodvislé morálky větou: netrp ve svých žádostech a ve svém jednání vlivu cizího, nýbrž řiď se pouze a jedině svým vlastním míněním a neodvislým svědomím.

Zde setkáváme se opět s jedním z mnohých dvojsmyslů, jimiž zednářstvo svádí duchy neprozíravé. Kdyby byl člověk ve stavu původní nevinnosti, kdyby v něm nebylo náklonnosti ke zlému, která srdce naplňuje hříšnými vášněmi a rozum bludy zatemňuje, kdyby dokonale poučen byl o přikázaních božích — tu snadno mohla by se mu dáti na cestu života rada: „řiď se vlastním svědomím.“ Avšak v nynějším stavu, ve kterém se rodíme, ve stavu hříchu, rozum zatemňujícího a vůli k dobrému seslabujícího, tu věru divně by to dopadalo s mravouk[illegible], jakou bychom si dle své chuti utvořili. Neboť může-li se shodnouti mravouka Epikureovce, jemuž nebem jest smyslná rozkoš, bursovního lichváře, který zimničně pachtí se po zisku a jemuž každý nedovolený prostředek jest dobrým, byť i jiní při tom zahynuli, bezohledného násilníka, jemuž člověk jest pouhým strojem?

Vycvičená ruka dovede spíše nakres'iti rovnou čáru než ruka necvičená; obě však raději užijí pravídka, by tím jistěji dosáhly cíle vytčeného. A podobně má se to i s mravoukou. Člověk mohl by snad přirozenými dary svými stanoviti si správná pravidla mravní, aspoň v theorii, a při příznivém temperamentě a nezkaženém okolí nutkalo by svědomí člověka v mnohých případech k dobrému — ale jiná jest otázka, zda li tomu skutečně tak. Historie a zkušenosť učí právě opak. Proto Božská Prozřetelnosť neobdařila člověka jen svobodou a svědomím, nýbrž ve St. i N. Zákoně dala člověku řadu positivních zákonů mravních, celý systém morální, aby tím jistěji dospěl cíle sobě vytknutého. A tu opovažuje se zednářstvo témuž člověku namlouvati: „Tyto positivní zákony jsou omezením tvé osobní neodvislosti, ty nemusíš se na ně ohlížeti, nýbrž řiď se vlastním „já“ a učiň sobě svůj kodex morální!“ Co však jiného jest takový zákon mravní, dle vlastního „já“ utvořený, nežli bezplatnou dopravou k neřesti, apotheosou nejnižšího egoismu?

Dle této neodvislé morálky dobrá jest rozkoš, dobrá jest také nenávisť, neboť jest dostatečnou náhradou, nemůžeme-li míti lásky. Dobrý jest majetek, poněvadž mohu zaň vyměniti rozkoš, dobré jest panství, poněvadž ukájí mou pýchu; dobrá jest pravda, pokud

mi přináší rozkoš, dobry však jsou také lež, křivá přísaha, přetvářka lesť a pochlebenství, jsou-li nám k užitku. Dobrá jest věrnosť, pokud dochází odměny, dobrá však jest též zrada, placena-li více než věrnosť. Dobré jest manželství, pokud nás baví; dobré však jest též cizoložství tomu, jejž manželství nudí, a tomu, jenž miluje osobu již provdanou. Dobrý jest podvod, krádež, loupež a vražda, připravují-li nám majetek a rozkoš, dobrá jest pomsta, která ukájí uražený náš sebecit. Dobrý jest život, pokud jest nám hádankou; dobrá jest také sebevražda, jakmile hádanka jest rozluštěna. Poněvadž každá smyslná rozkoš vrcholí poznáním klamu, kterým jsme očekávali uspokojení, a poněvadž, zmizí-li poslední přelud, mizí též poslední štěstí, v pravdě ten rozumným a moudrým jest, kdo zkušen vědy přírodní, požije cyankali a při tom uvažuje, z čeho jed ten se skládá a kterak působí na ústrojí tělesné — — —

Že k takovým důsledkům dojíti se musí, toť zcela přirozeno; neboť v duševním životě rovnováhy není: buď pokračujeme nebo jdeme zpět. Bojujíť v nás dvě mohutnosti: jedna duševní, která nás pomocí darů nadpřirozených činí podobnými andělům, druhá tělesná, která nás přizpůsobuje ke zvířatům. — Humanita zednářská brojí proti všemu nadpřirozenému, proti všemu, co člověka zušlechťuje a povznáší, chtíc jej vší silou udržeti na niveau pouhé lidskosti; ale poněvadž jej na tomto stupni udržeti nemůže, snižuje ho k němé tváři, rozpoutávajíc v něm svým naturalismem vášně nejnižší.

Statistika všech zemí dokazuje, že prostituce, počet divokých manželství, rozvodů, vražd a sebevražd nejen trvá, nýbrž že se každoročně měrou úžasnou zmáhá. Nenasytná touha po penězích, nestoudnosť a nesvědomitosť jsou u velmi mnohých větší než jejich smysl po česť a stud. To dosvědčují bankovní podvody, kde ubohý lid beztrestně jest o svůj poslední groš okrádán; hanebné spisy a obrazy; denně se objevující a stud nanejvýš urážející oznámení mnohých velkých i malých listů denních a týdenních, nabízející různé „zboží“ knihkupcův a prodavačů obrazů lákavými přívlastky: „velmi zajímavé — jen pro pány — zapečetěno — pod nejpřísnější mlčelivostí“ atd. atd. Při tom mizí autorita, zavládá neposlušnosť — a bomby a pekelné stroje otřásají vzduchem.

Z toho patrno, že bez Boha, náboženství a jeho základních pravd nelze člověka mravným učiniti, že mravouka od Boha neodvislá vede ke zkáze všeobecné. A všecky pokusy, lidstvo bez náboženství mravným učiniti a nynějším spurným proudům a směrům hráz postaviti rozbíjejí se, jsouce per se nemožny, nepřirozeny. Kdo mravouku trhá od náboženství, ten zbavuje ji základu, staví na písku, pěstuje stroj bez kořenů. Není-li mravního řádu věčného a nezměnitelného, od Boha stanoveného, pak jest člověk zákonodárcem sám sobě, pak není žádného vyššího principu, který by bránil výstřednostem lidské zvůle a bujnosti. Taková mravouka bez autority Boží otvírá dokořán bránu lidské vášni, vede k boji všech proti všem,

činí člověka krvelačnou šelmou, jak smutná zkušenosť ukazuje. Vždyť všichni ti původcové attentátů v Paříži, Barcelloně a jinde, jimiž tolik nevinných lidí dílem zraněno, dílem usmrceno, jsou lidé vědou moderní osvícení, jsou vyznavači nevěrecké, neodvislé morálky. Oni neuznávají ani, že se dopustili zločinu, naopak myslí, že jednali mravně a hrdinsky. Rozdíl mezi dobrem a zlem jest jim dle nevěreckých jejich filosofů pouhým předsudkem, nevěří v nesmrtelnost duše, popírají svobodnou vůli lidskou, vysmívají se odplatě a trestu věčnému. Jestliže dnes těch několik přívrženců neodvislé mravouky již totik hrůzy působí, jak asi bude, vnikne-li tato mravouka do vrstev nejširších? — Anarchistické attentáty jsou jen krvavou illustrací k nauce, která uvedla vzpouru proti autoritě božské v soustavu a která přeložila veškeru autonomii na jednotlivce.

Ze všeho toho patrno, že ani nevěrecká filosofie ani věda vůbec člověka mravným neučiní a nynějších neblahých poměrů nenapraví. To působiti může jen víra v Boha, učení křesťanské. A proto, nemá-li společnosť lidská zabřednouti do bahna všeobecné znemravnělosti, ve zkázu nejhorší, musí místo zednářské, nevěrecké mravouky postaviti si opět za hlavní zásady mravní nauku Kristovu; neboť „žádný nemůže jiného základu položiti mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest Kristus Ježíš (I. Kor. 3 11.)

Provolání k novosvěcencům.

Drazí bratří! Hrabě Ferd. Zichy, původce prvního sjezdu uherských katolíků v lednu t. r., pravil ku konci své řeči: „Co se mne týče, o Církev katolickou se nebojím. Bůh založil ji ne pro čas, ale pro celou věčnosť. Kristus založil katolickou církev. A on dal jí též záruku neporušitelnosti — neboť v Nejsvětější Svátosti Oltářní jest vždy a všude s námi přítomen.“

To jsou slova laika! Slova vznešené osoby, slova plná přesvědčení, slova plná vroucí zbožnosti, plná lásky k Církvi katolické, slova plná víry v přítomnosť Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti Oltářní.

Drazí bratří! Tak mluví laik — on hledá spásu v nynějších povážlivých poměrech u oltáře, přesvědčen jest, že jediné úctou Nejsvětější Svátosti Oltářní odvrátiti lze bouře, jež se blíží, a veškerá nebezpečí, jež hrozí Církvi katolické: „Episkopát,“ dí dále, „jistě nadarmo nedává vystavovati Nejsvětější Svátosť Oltářní k veřejné úctě věřících!“

Hle, tak soudí o úctě Nejsvětější Svátosti Oltářní laik — muž vážný, vysokého postavení ve svém národu! — Ach, jak vznešený to příklad pro nás, kteří máme se státi sluhy toho Krista v Nejsvětější Svátosti Oltářní přítomného, kteří máme v lidu svém lásku k němu rozněcovati, pro nás,

kteří máme lid nám svěřený k oltáři, ke svatostánku vésti! — Avšak, chceme-li roznítiti srdce lidu láskou k Nejsvětější Svátosti Oltářní, musí dříve srdce naše láskou k Ježíši Kristu v Nejsvětější Svátosti Oltářní pláti, chceme-li jiné k svatostánku voditi a jiné nabádati, aby před Eucharistickým Ježíšem hledali útěchy a posily v nynějších kritických dobách, musíme sami dobrým příkladem předcházeti, lid náš musí viděti své pastýře často klečeti před Ježíšem v Nejsvětější Svátosti Oltářní přítomným. Ano, jediné tehdy náš lid bude zachráněn, bude-li ctíti Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti Oltářní, a to se stane tehdy, bude-li strženo srdce lidu dobrým příkladem kněžstva.

My, drazí bratří, již v brzkém čase staneme se strážci Eucharistie, ó ukazujme tedy pevnou víru svou v Ježíše ve svatostánku přítomného. Buďme lidu svému světlem, oním světlem, o němž dí Pán: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona! A toto „opus bonum“ na předním místě bude úcta Nejsvětější Svátosti Oltářní — častá adorace Ježíše Krista v tabernákulu.

Nepochybuji však, moji drazí bratří, že v srdcích Vašich plá láska k Nejsvětější Svátosti Oltářní, nepochybuji, že duše vaše roznícena jest ohněm k Tomu, kterého již tak brzy svolávati budeme s nebes na oltář; jsem jist, že každý z nás bude při první své oběti, snad též při „prvých obětech“ mše sv. cítiti přítomnosť svého krále a andělův, obklopujících oltář a kořících se svému Pánu, avšak jak to bude po letech? Jak udržeti ten oheň lásky v srdcích svých, ten oheň, který cítí každý kněz na počátku své dráhy, oheň nadšení a lásky k Eucharistickému Ježíši?

A tu, moji drazí kollegové, upozorňuji vás na spolek, který, ač před osmi roky založen, čítá již na 29.000 údův a to z celého světa katolického. Jest to spolek kněží k uctění Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti Oltářní: „Confraternitas Sacerdotalis Adorationis SS. Sacramenti.“

Účelem spolku jest úcta Nejsvětější Svátosti Oltářní, což děje se od jednotlivých členů týdenní adorací a sice hodinovou. Každý člen povinen jest týdně plnou hodinu in continuo adorovati před svatostánkem a při tom rozjímati o Nejsvětější Svátosti Oltářní jakýmkoliv spůsobem, jen když Nejsvětější Svátosť Oltářní jest přímým předmětem meditace. Aby byla spasitelná kontrola, každý člen posýlá buď za měsíc buď za dva měsíce t. zv. libellum, t. j. lístek, na kterém křížkem poznamená dny, kdy adoroval, a takto vyplněné posýlá k direktoru spolku té neb oné země, jenž lístky ty pošle do ústředního sídla v Paříži. A lístky ty dávají se na zlatý tácek před Nejsvětější Svátosť Oltářní, která tam ve chrámě mnichů Congregationis Ssmi Sacramenti ve dne v noci vystavena jest, a tak lístky ty jsou projevem lásky k Ježíši od těch, jež On sám přátely svými zve.

Avšak členové mají na vůli, kdykoliv adorovati — ano mohou i hodinu jeden týden opomenutou následující týden hraditi — —

Mimo to každý člen slouží ročně jednu mši sv. za zemřelé údy a složí 1 zl. za rok, začež dostává časopis „Eucharistie“ —

Ach, bratří, — jak krásný, jak vznešený to spolek! A proto následujme příkladu kněží celého světa, kteří po stech každý měsíc přistupují, a to nejen obyčejní kněží, ale i pomazané hlavy (čítá přes

60 biskupů a 2 kardinály), nejen kněží evropští, ale i synové svobodné Ameriky, temné Afriky, ba i vzdálené Australie! — Přistupme ke spolku, o němž praví sv. Otec Pius IX.: „Myšlénka P. Eymarda (zakladatele spolku) přišla s nebe, jsem přesvědčen o tom pevně — církvi jest spolek ten nevyhnutelně potřebný; kněz každý zvlášť má se snažiti, aby úctu Nejsvětější Svátosti Oltářní rozšiřoval.“ A sv. Otec Lev XIII. požehnal a approboval spolek zvláštním brevem.

Jsem, drazí bratří, přesvědčen z vlastní i cizí zkušenosti o vznešeném užitku spolku tak spasitelného — a poznáte to sami, až, jak pevně doufám, v hojném počtu se přihlásíte. Vždyť kromě milostí, které z pokladu a pramene všech milostí budete čerpati z Nejsv. Srdce Páně v Nejsvětější Svátosti Oltářní — stávají se členové účastni hojných odpustků. Kromě jiných za každou hodinu adorující člen obdrží plnomocné odpustky, jež může duším v očistci applikovati.

Nuže, drazí bratří, dnes, kdy blíží se nám ona svatá chvíle první oběti, kdy srdce Vaše plno jest nadšení, plno svatých předsevzetí, vyzývám vás — přistupte hojně, přihlaste se do řady kněží, jichž krásným účelem jest, jak dí bod 4 stanov § 1. Associationis finis:

4. Ut meliores dies impetret Sanctae Dei Ecclesiae adhibita virium supernaturalium potentissima, supplicatione innumerorum sacerdotum, qui ad pedes Jesu Hostiae prostrati, adventum Regni eius jugiter implorent in seipsis et in mundo universo.

Dej Bůh, aby tato slova má se zdarem se potkala a by Nejsvětější Svátosť Oltářní hojně ctitelů, spolek pak adorujících kněží hojně členů v řadě novosvěcenců českomoravských nalezla.*)

S bratrským pozdravem

Jan Černý,
Diakon a předseda lit. Jednoty,
člen Associationis Sacerd. Adoratorum.

V Hradci Králové, v den Nejsv. Srdce Páně 1894.

---

*) Pro Čechy jest ředitelem spolku (kromě diecése litoměř.) rektor bisk. semináře Rsms A. Suchánek v Hradci Králové, pro Moravu Rsms Jos. Droběna, kanovník v Kroměříži.

Jsem ochoten pánům novosvěcencům českým, kteří by chtěli za členy v Hradci Král. se přihlásiti, vyjednati zápis u p. rektora Prosím jen, aby mi byl poslán seznam dotčených pp. s udáním bydliště o prázdninách. P. rektor jest ochoten vklad za přistupující zaplatiti (po 1 zl.) za 2 intence, které členové přistupující o prázdninách odslouží.

Členem může býti nejméně subdiakon.

Čerstvé rovy.

Z Č. Budějovic.

Vrátili jsme se z prázdnin velikonočních. Zasedli jsme do „krajských skupin“, abychom pověděli si, co nového slyšeli jsme každý ve svém milém rodišti. Živý byl hovor, ale brzy utichl, když zalétla k sluchu našemu truchlivá zvěsť: „Včera pochovali jsme našeho Webra (I. r.).“ Zavládlo zbožné ticho, a na rtech všech ocitla se slova vroucí modlitby za pokoj duše milého spolubratra našeho.

Šimon Weber narodil se 28. pros. 1873. v Milavčích u Domažlic. Studoval v Domažlicích, kdež také podrobil se maturitní zkoušce, již v červenci r. 1893. s prospěchem dobrým vykonal. Po prázdninách vstoupil do semináře českobudějovického, aby tu připravoval se ke stavu duchovnímu. Ale vzduch mezi zdmi seminářskými nesvědčil zdraví jeho. Před svátky vánočními rozstonal se a odebral se do svého domova, domnívaje se, že tam se zotaví i pozdraví. Než nebylo tomu tak; povážlivá nemoc, souchotiny, nelepšila se. Zbožní rodičové jsouce pečlivi o syna svého, nešetřili obětí a doprovodili jej k léčiteli širého světa, far. Kneippovi, kojíce se nadějí, že ten ho vyléčí. Weber pobyl tam přes šest neděl, ale vody wörishofenské neukázaly tentokráte zázračné svojí moci; nemoc stále pokračovala. Vrátil se tedy do rodného místa svého, kdež po nedlouhé době dokonal pozemský život svůj. Zemřel zaopatřen jsa svatými svátostmi dne 30. března 1894.

Pohřbu jeho súčastnili se náš vdp. spiritual, který vedl průvod, a pp. bohoslovci z kraje domažlického, kteří právě byli na prázdninách velikonočních.

Pro svou tichou a prostosrdečnou povahu byl zesnulý spolubratr náš oblíben u všech. Ztrácíme v něm dobrého přítele, jednota želí horlivého svého člena.

R. I. P.

J. S.

Z Brna.

Dne 24. dubna t. r. odešel na věčnosť millý kollega náš Antonín Jeřábek Zesnulý narodil se dne 5. května r. 1874. v Tuněchodech v Čechách. Gymnasium studoval v Chrudimi, docházeje vždy z blízkého rodiště do školy. Ve studiích náležel k nejlepším žákům. Ve školním roce 1892/93. podrobil se maturitní zkoušce, a obdržel vysvědčení s vyznamenáním (skoro samé výborné!), ač krátce před písemními maturitními zkouškami onemocněl chrlením krve, takže pak v mimořádné době pracoval písemní a krátce na to se ústní zkoušce podrobil. Byl by ovšem po takové nemoci potřeboval delšího zotavení než prázdnin, přece, přijat byv do zdejšího bohosl. ústavu, odebral se sem hned na počátku školního roku. Ale neblahý vzduch brněnský, kouřem továren prosycený, zhoubně působil na útlé jeho zdraví: chřadl čím dále tím více, až ku konci února odebral se domů na zotavenou. Když se s námi loučil, nikdo nepomyslil, že za krátkou dobu ho nebude mezi živými; každý doufal, že se uzdraví. Ale Bůh jinak usoudil. Krátký poměrně čas mezi námi pobyl, ale svou tichou, jemnou povahou, zbožnou myslí si získal lásky všech.

Denník, který po sobě zůstavil, jeví vycvičený talent pozorovatelský a zvláštní zručnosť ve vypravování — právem tedy želí ztráty jeho především „Růže“. V něm odešel nám kollega, jenž velkým nadáním svým byl by mohl prospěti církvi i vlasti.

R. I. P.

Z kruhů bohosloveckých.

Z Brna.

Píšíce zprávu o činnosti naší Růže v období třetím hledíme s uspokojením zpět na vykonanou práci. Pracováno s chutí a zápalem na všech polích naší duševní činnosti: v nedělních schůzích Sušilovky, v sociologickém kroužku i v nově založeném kroužku slovanském. Konali jsme 9 schůzí obyčejných a jednu schůzi slavnostní (akademii).

Na obyčejných schůzích předneseny tyto práce: 1. „O svobodném zednářstvu“ (Kol. V. Habeš z III. r., ve 4 předn.) 2. „Kulturně-politické poměry Slováků uherských po r. 1848“ (kol. J. Lukášek z II r., ve 3 předn.) 3. „Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru“ (kol J. Staněk ze III. r., ve 4 předn.) 4. „O ruské církvi“ (kol. M. Chládek, v 1 předn). —

Celkem jsme letos měli jako jiná léta 27 schůzí a podáno na nich 15 prací.

Dne 15. dubna konali jsme dojemnou, povznášející slavnosť. Byla to malá akademie pořádaná na počesť jmenování vdp. Dr. Jos. Pospíšila kanovníkem král. kapituly brněnské. Do sálu vyzdobeného poprsím Sušilovým, květinami a draperiemi vstoupil oslavenec uvítán slavnostní kantátou „Toť Hospodinův den“ od Kreutzera. Pak promluvil jednatel kol. J. Staněk o thematě: „Vliv ideí a soustav filosofických na vzdělanosť národův.“ Po přednášce zapěli kollegové zpěváci krásný sbor od Křížkovského „Svatý, svatý,“ načež proslovil předseda kol. J. Sedlák slavnostní řeč, ve které vylíčil neocenitelné zásluhy, jakých si o „Růži“ získal náš nezapomenutelný učitel a neunavný buditel a podporovatel našich idealních snah, vsdp. kanovník Dr. Jos. Pospíšil. Oslavenec děkoval dojemnými slovy, projevil svůj žal nad tím, že opouští své milé kolleje, ve kterých osvěžoval ducha svého v radostech i strastech a vyzývaje nás k vytrvalé práci na roli duševního vzdělání pronesl vroucí přání, bychom také ctnostným životem svítili svému lidu. Slavnosť ukončena mohutným sborem Zvonařovým „Šumí Labe“. Památka na ni nevymizí zajisté nikdy ze srdcí všech přítomných.

Ve schůzi XXV. pak zavítal zase poprvé do středu našeho dávný již příznivec naší práce — nový náš protektor: vdp. Ant. Adamec. Kol. předseda pozdravil jej vřelými slovy jako prvého vůdce naší „Růže“, prose, by ochranné a pomocné ruky své ani v budoucnosti jí neodnímal. Laskavá slova, jimiž vdp. na přivítání to odpověděl, plní nás důvěrou, že zdárná činnosť „Růže“ pod jeho ochranou neochabne nikdy.

Sbor zpěvácký zapěl jemu na počesť Tovačovského „Svorný duch“ a Malátovo „Zpívej, duše, Pánu žalmy“ —

Novinkou letošního roku byl sociologický kroužek, nejutěšenější zjev našeho života. Potřeba jeho pociťována již dříve, avšak založen byl teprve letos podnětem předsedy. Členů se přihlásilo dvacet a zvolili si předsedu, jenž se měl starati o schůze a o themata (kol. J. Šilhan). Byli jsme v této věci ovšem nováčky a pomýšleli z počátku voliti themata soustavně, bychom tak probrali alespoň tresť

celé otázky socialní; ale shledali jsme, že by se tak vytvořil způsob kollegia, kde by někdo to, čemu se dříve naučil, přednášel, a ostatní byli odsouzeni „přednášku“ poslouchati. Dána tedy přednosť volným rozhovorům, k nimž voleny praktické, časové otázky. V předešlé schůzi se smluvilo thema pro schůzi příští, a kollega, který se uvolil „hovor začíti“, se o něm důkladně informoval podle vlastních zápisků, po případě z jiných dostupných pramenů a v příští schůzi vyložil krátce věc, o níž bylo mluviti a nyní se rozpředl hovor Tento způsob se znamenitě osvědčil; neboť tak měl každý možnosť mluviti a schůzím dostalo se neobyčejné živosti. Schůze se konávaly dvakráte týdně, officiální účastenství bylo slušné (obyčejně nad dvacet, nikdy pod patnáct t. j. 25% všech kollegů), skutečně však bylo ještě větší, poněvadž o thematě ze schůze se hovořívalo i mimo schůzi.

Z předmětův, o nichž se mluvilo, uvádíme jen některé: všeobecné hlasovací právo rovné a korporativní; úpadek rolnictva a pomoci: hospodářská společenstva, Raiffeisenovy záložny, vyvazení hypothečních dluhů (srovnáváno s vyvazením selských statků z r. 1848.); hospodářské a mravní účinky odlidňování venkova a přelidňování měst (zvláště proud z Moravy do Vídně); otázka židovská a potravní spolky jako prostředek svépomoci; o svobodné konkurenci; o zřízení cechovním, jeho světlých a stinných stránkách.

Pravda, nevypracovali jsme si programmu socialního, jímž bychom chtěli obroditi svět, ale co jsme vykonali, na to lze pohlížeti spokojeně. Pro příští rok dán příklad i pobídka, a bude li se tímto směrem pracovati dále a jmenovitě, doplní-li se taková organisace novými kroužky, vychováme sami sebe v muže nadšené pro práva lidu, z něhož jsme vyšli a jemuž budeme apoštolovati. Není pochyby, že by i Museum získalo touto organisací.

Úspěch našeho sociologického kroužku jest: 1. poznali sebe a svoje společné snahy ti, kteří o sobě téměř nevěděli; a vědomí, že druhý, třetí, že jich patnáct, dvacet chová tytéž vznešené ideály, dodává nové síly a vytrvalosti; 2. doplňovali jsme si na vzájem vědomosti, a vzbudil se zájem pro věci, kterých si dříve mnohý snad ani nepovšiml; 3. i formální prospěch vzešel tím, že byla dána každému příležitosť věcným způsobem hájit svoje stanovisko

Účastníci kroužku si koupili na památku po exempláři Kettelerova spisu „Die Arbeiterfrage und das Christenthum“, který dle slov Laveleyových obsahuje „vznešené myšlénky pronesené úchvatnou výmluvností.“ Pilně se čítala též Scheicherova „Monatschrift für christlich-sociale Reform“. —

Ještě jest se nám zmíniti o nejmladším středisku naší vzdělavácí činnosti, o slovanském kroužku. Členové kroužku, jichž se přihlásilo 18, učili se pod vůdcovstvím kol. Šilhana jazyku polskému na základě společné četby Mickiewiczova veledíla „Pan Tadeusz“. Počátky jsou utěšené a dejž Bůh, aby slovanský náš kroužek příštím rokem vzrostl u veliký kruh. —

Na konec konáme milou povinnosť vyslovujíce vzácným příznivcům naší Růže, vsdp. kanovníkovi Dr. Jos. Pospíšilovi a vdp. regentovi P. Ant. Adamcovi, za poskytovanou nám radu a pomoc své nejvřelejší díky.

Všem bratrským jednotám posýláme srdečný pozdrav těšíce se na brzké shledání a bratrské objetí na posvátném Velehradě. Dejž to Bůh!

Výbor.

Z Č. Budějovic.

Podávám zprávu o činnosti jednoty naší v posledním období.

Ve třetím období měli jsme pouze 4 liter. schůze. Domácí řád letní a krásné pobožnosti májové věnované úctě Rodičky Boží nedovolovaly nám vícekráte k přátelským večerům se sejíti.

V 1. schůzi podal p. Holeček (IV. r.) několik zpráv o p. prof. Klostermanovi a zmínil se též o tom, jak týž p. profesor vyvrací námitky „Času“, jakoby byl se vloudil do české liter. společnosti. P. prof. Klosterman byl Čechem a jest Čechem, a proto „ad multos annos“. Pak podal nám ještě rozbor „Nových povídek“ od B. Vikové-Kunětické a posuzuje tytéž povídky, ukázal, že jimi Kunětická literatuře

české mnoho neprospěla. Ovšem ocenil také p. Holeček po právu talent pí. spisovatelky i snahu.

Ve druhé schůzi přečetl p. Vaněk (II. r.) svou veršovanou „Legendu o sv. Raineru.“ Delší tuto práci poslouchali jsme všichni se živým zájmem a úplným uspokojením. Nechť pracuje p. Vaněk dále.

Schůze 3. byla zároveň valnou hromadou. Po jednatelské zprávě o předešlé schůzi, a když podány byly účty za minulé čtvrtletí, vystoupil p. Kutan (I. r.) se svou prací: „Cesare Balbo a jeho novelly“. Podal nám krátce životopis tohoto italského spisovatele a státníka i přehled jeho činnosti. Historická činnosť Balbova jest dosti známa, ale méně známa jest činnosť jeho novellistická. Proto děkujeme p. Kutanovi, že podal nám pěkný rozbor jeho lidových povídek „Novelle“. Také byli a jsou v Italii mužové již podávali a podávají lidu četbu zdravou, prodchnutou duchem křesťanským. P. Kutan může s ní nás i veřejnosť častěji seznámiti.

Předmětem přednášky ve čtvrté schůzi byla „Studie o pěstování české historie v poslední době“, kterou napsal p. Frejlach (I. r.). Pan autor dobře vyzná se v oboru tom; ukázal, jaký pokrok učiněn v historii naší, jak bedlivěji všímáno si nyní různých pramenů dějepisných, že mnohé lži a nesprávnosti, které v některých spisech „dějepisných“ se vyskytaly, odstraněny byly, a místo nich objevila se čirá pravda. Ať jen pokračuje p. Frejlach, přejeme mu mnoho zdaru.

Ke konci měsíce června budeme míti ještě jednu schůzi (zakončující), v níž rozhodne se, v kterém místě založíme letos venkovskou knihovnu, a odevzdají se peníze Ústř. matici školské. Tím docelen bude obrázek činnosti naší, tak dozraje sladký onen plod na košatém stromě působnosti naší.

Obrátíme-li teď zraky své do minulosti a přehlédneme všechnu činnosť jednoty naší (co přednášek se týče), shledáváme, že v prvním a druhém období byla v převaze belletrie, ač také práce vědecké se objevily, a ve třetím období věnována pozornosť více studiu vážnému. Práce, které jednotliví pp. členové přednášeli, byly dosti cenné a některé z nich již také v různých časopisech vyšly tiskem.

Všechny schůze četně bývaly navštěvovány, a k oživení jich s nevšední ochotou přispěli také bodří naši pp. zpěváci a dovední hudebníci, začež vzdávám jim jménem jednoty vřelý, povinný dík.

Ale i jinak jevila se činnosť jednoty naší. Členové mileráli přispívali při každé příležitosti peněžitými příspěvky na rozličné náboženské, národní i humánní podniky, jak ve statistice naznačeno. Živý jeví se u nás zájem pro národopisný ruch. Členové horlivě sbírají různé příspěvky a drobné zprávy z oboru toho, jichž hojnosť v „Českém lidu“ byla uveřejněna, a proto ani my nejsme pozadu.

S radostí oznamuji, že utvořil se u nás také sociologický kroužek. Ač ještě veřejně nevystoupil, slibuje, že zdárně bude pracovati. Zdař Bůh!

Vřelý dík vzdává jednota veled. pp. našim představeným, kteří ve snahách našich nás hmotně i morálně podporovali a schůzí našich se súčastnili.

Konče zprávu svou, přeji mnoho zdaru, rozkvětu a požehnání Božího nejen milé jednotě naší — Jirsíku, ale i všem ostatním jednotám, na všechna budoucí léta. Kéž se stane!

Výbor.

Literární a řečnická jednota bohoslovců Kr.-Hradeckých.

Všecky úly pracovní se sjednotily v péči o „Sborník“. A „Sborník“ zkvétá v pravdě utěšeně. V posledním oddobí vyšly 3 sešity, jichž obsah jest:

Seš. V. (vydaný dne 15. března; má 45 stran): Několik poznámek k učení o duši lidské (H K + Václ. Stýblo IV). — Kollegům — Zemřelému příteli 1—2. Básně (H K + J. Jaška I). — Nominalisté. Filos. studie (H K + J. Snížek III). — Nenapravitelný. Povídka. (Dok.) (H K + A. Štěpina IV). — Odsouzení M. Jana Husi. Hist. studie (Pokr.) (H K + F. Beran IV). — Z cyklu „Směs květů“: Směs květů, Lilie, Fialka, Nad svadlými květy. Básně (H K + Jan Černý IV.) — Obraz konce XIX. věku (H K + J. Podhrázský I). — Příspěvky národopisné* (*Zvláštní rubriky): Léčení různých nemocí. (H K + F. Beran IV.) Literární

hlídka*: Jar. Kvapil „Liber aureus". (Posuzuje H K + J. Černý IV). Seš. VI. (vydaný dne 15. dubna, má 49 stran): Směs květů (Pokr.:) Laskavec, Chmýří pampelišky, Černá růže, Zimní květy, Myrta I.—II. (J. Černý). — Působení církve kat. v nynějším soc. hnutí. Dle Weise H K + J. Kozel III., — Credo Báseň ep. (E. Novák III.) — Obílené hroby. Kresby a črty (H K + J. Černý IV.): * * * Ve vinárně. — Přímluva Panny Marie. Báseň ep. (H K + Michálek III.) — Odsouzení M. Jana Husi. (Pokr.) (H K + Fr. Beran. IV.) — Příspěvky národodisné: Léčení různých nemocí. (H K + Fr. Beran IV. Pokr.) Zvyky a pověry na jednotlivé dny v roce (týž). — Literární hlídka: dr. J. Hrdiny: Povídky, obrázky a humoresky; Levné svazky novel. Posuzuje H K + J. Černý IV. Seš. VII. (vydaný dne 15. května, má 60 stran): Směs květů (Pokr.): Blín, Zvonky, Břečtan, Trní. (Pokr.) H K + J. Černý IV. — Působení církve kat. v soc. hnutí. (Dok.) (H K + J. Kozel III.) — Za ranních červánků. Povídka (H K +) Podhrázský I.) — Idylla. Ep. báseň. (H K + E. Novák III.) — Bílá růže, Pomněnky, Les Hirondelles (z Berangera). Básně (týž). — Odsouzení M. J. Husi. (Pokr.) (H K + Fr. Beran IV.) — Obílené hroby. (Pokr.) Liter. kresby a črty (H K + J. Černý IV). — Z Trenů Kochanovského. (Přel. H K + J. Štěpánek II). — Příspěvky národopisné: Z hospodářství H K + Fr. Krat chvíl. Liter. hlídka: Levné svazky novel. (Pokr.) — Kus jižního nebe. — Posuzuje H K + J. Černý IV.

Hledíce k uvedenému obsahu „Sborníku" podpisujeme s radostí slova, jimiž končí výbor výroční zprávu o činnosti „Jednoty": „Pokročili jsme letos mohutně na cestě za ideálním cílem svým. V Jednotě naší vlál prápor čilé, živé a užitečné práce," a přejeme bratřím hradeckým, aby vždy mohli s takovým uspokojením patřiti na rok uplynulý jako letos. *Poř.*

Z Olomouce.

Od poslední zprávy měli jsme tři schůze. Příčinou toho byly svátky. Doznati musíme, že činnosť literární až dosud jest v proudu. Na deváté schůzi četl p. B jer z II. r. promluvy na svatbě valašské, jež dosud nikde nejsou tištěny. Řízný vtip těchto plodů básnických lidových nemálo obveselil posluchače. Vážnou přednáškou obmyslil nás p. Mlečka: „Pessimismus v literatuře"; Konšel z I. r. přednášel o diluviu biblickém dle věd přírodních. Básně četli vp. K. Dostál a baron Uttenrodt. —

Zavedli jsme mezi sebou volné týdenní rozhovory o literatuře a otázkách časových. Účastniti se mohou sice všichni členové, ale vskutku účastní se jich jen několik asi 20 členů, kteří se mimo to cvičí i v jakémsi druhu rozprav. Bylo by u nás ještě třeba, aby ruch národopisný úplně neztichl. Všechny ostatní odbory a kroužky více méně pracují.

O časopisech zvláště a knihách, jež odebíráme, nemíním se rozepisovati, neboť víte všichni, že musíme mnoho knih kupovati a odebírati již proto, že knihkupci nedají pokoje.

Jednota založila letos knihovny: V Životicích u Nov. Jičína (60 sv.), v Hovězí (50 sv.), v Jestřabicích u Koryčan (40 sv.), v Hartinkově u Mohelnice (30 sv.), ve Vítkovicích v křesťansko-socialním spolku „Rovnosť" (30 sv.), rozmnoženy pak byly knihovny ve Velké Bystřici a v Libhošti.

Končíce zprávu svou o činnosti českých bohoslovců v našem semináři těšíme se blahou nadějí, že se brzy uvidíme a v bratrské shodě potěšíme buď na Velehradě nebo na katolickém sjezdě v Brně.

„Zdař Bůh" všem Jednotám a Růžím volá *Výbor literární Jednoty.*

Z Prahy.

V tomto období čile pokračováno bylo v činnosti naší Růže. Ve schůzi deváté četl p. Fr. Malý (I. r.) práci svou „Michael Hórnik, jeho význam pro národ a literaturu lužicko-srbskou," v kteréž hlavně poukazoval na zásluhy tohoto o spolek Srbů lužických v Praze Serbowku. Ve schůzi desáté p. V. Ešner (II. r.)

četl svůj příspěvek k lidovému léčení z okolí Uhlířsko-Janovického: „O zaříkávání neb zažehnávání nemocí“, při čemž ukázal též různé druhy koření, jehož lid při léčení používá. Ve schůzi té upozornil předseda na vystupování Literárních Listů proti katolicismu. Tu přijato, aby spolku katolických dělníků na Kladně posláno bylo pro knihovnu 50 knih. V jedenácté velmi četně navštívené schůzi četl p. V. Roudnický (II. r.) zajímavou práci: Jesuité a vlastenectví“, ve dvanácté p. V. Sixta (III. r.) „Archeologická procházka Horou Kutnou“, v níž na památnosti tohoto kdysi tak slavného, nyní v zapomenutí upadlého města, poukazoval. Ve schůzi třinácté přednesl p. Leop. Wollmann na pianě C. M. Webera: Adagio z I sonaty, a p. Fr. Košák (IV. r.) četl práci svou „Tisk a mravnosť“, načež nově utvořený hudební kroužek, jejž řídí p. E. Heller, zahrál quartetto z C Dur od Heidena. Čtrnáctá schůze zahájena byla V. A. Mozartovým quartettem „Ave Verum“, načež přednesl p. J. Rouček z cyklu svých básní „Hroby a stíny“ báseň „Naše zpěvy“ a p. Fr. Košák četl další část své práce „Tisk a mravnosť“. Ve schůzi této podány účty Růže Sušilovy, knihovny české a knihovního fondu pro zakládání knihoven. Oznámeno tu, že i letos konati se bude na posv. Velehradě pouť bohoslovců, k jejímuž hojnému účastenství členové vyzváni. Andante z operetty „Elise a Claudia“ od Belliniho a závěrečnou promluvou předsedy schůze skončena. K vůli úplnosti obrazu podáváme seznam časopisů něm., které členové čtou: Kathol. Missionen, Natur und Offenbarung, Zeitschrift für katholische Theologie, Linzer Quartalschrift, Lit. Handweiser, Stimmen aus M.-Laach, Prediger und Katechet, Katholische Warte, Se dbote, Benedict-Stimmen, Deutscher Hausschatz, Alte und Neue Welt, Echo aus Afrika (12 ex.). — Z novin docházejí nás zdarma: Čech 9 ex., Hlas 1 ex., Dělník 1 ex., Večerní Noviny 10 ex., Český Východ 1 ex., Obecné Noviny 1 ex.; mimo to odbírají jednotliví: Příbramské Noviny, Příbramské listy, Klatovské listy, Šumavan, Posel od Čerchova, Ohlas od Nežárky, Posel z Podhoří, Podhořan, Jizeran, Dělnické Noviny. — Knihovní odbor „Růže Sušilovy“, jenž založen v našem semináři teprve r. 1892., založil letos 2 nové knihovny: ve Svatém Poli u Dobříše (80 sv.) a v Roudném a Roudnice pod Řípem; knihovně pak křesťanského dělnického spolku jinochů a mužů na Kladně poslal 50 knih (loni založeny knihovny v Netonicích (50 sv.) a v Jedomělicích (70 sv.) a rozmnoženy: knihovna nár. jednoty pošumavské v Klenči na Šumavě (46 sv.), jednoty katolických jinochů a mužů v Příbrami (46 sv.), a dělnického spolku „Svornosť“ v Náchodě (50 sv.). Odbor rozšířil za ne celá 3 léta 452 svazků knih mezi lid. — Přečtené noviny posýlány jmenované jednotě v Příbrami a dělnickému spolku v Kladně, kde od dělníků dle zpráv odtud došlých horlivě se čtou.

Naše česká knihovna, která v semináři trvá již od r. 1830 (historie její podána ve Vlasti IX, 839 a 888, X. 625), rozmnožena letos o 237 knih a počet svazků dosáhl tím čísla 3058. Za nové vhodné knihy a vazbu vydáno bylo letos 112 zl. 20 kr. Ze spisů, periodicky vycházejících, odbírala knihovna: Zlatou bibli, Sto let práce, Hrady a zámky, Ottův Slovník naučný, Kottův Slovník česko-něm., Sborník světové poesie, Ruskou knihovnu, Zábavy večerní, Libuši, Knihovnu českého Lidu, Knihovnu katechetickou a Verneovy spisy. Mimo to rozmnožována však knihovna jednak podíly dědictví, jichž členem jest: Matice České, Matice Moravské, Děd. sv. Prokopa, sv. Jana Nep., sv Cyr. a Meth., Děd. Maličkých a vlast. sp. mus. v Olomouci, jednak i dary šlechetných dobrodinců. Mezi nimi sluší na prvém místě jmenovati akademii cís. Frant. Josefa, která kromě Věstníku a publikací společných i publikace třídy I., II. a III. laskavě knihovně zasýlá. Dále budiž jmenována Benediktinská knihtiskárna v Brně, od níž knihovně zdarma se dostává Hlídky, Školy B. S. P. a Květů Marianských, jakož i všech svazků Ascetické a Zábavné bibliotheky. K dobrodincům svým čítá Růže i redakce časopisů: Cyrilla, Methoda, Čas. kat. duch., Obrany, Rádce duch., Katechetických listů: Ženských listů. Slušno tu jmenovati i naši literární jednotu, která všecky odbírané časopisy (viz I. seš. Musea) do knihovny dává, z dárců pak, kteří během tohoto roku knihovnu obohatili: vdp. P. Svobodu S. J., vdp. adjunkta theol. fakulty čes. Ant. Podlahu, který kromě mnoha knih dává knihovně

již druhý rok Rozhledy po lidumilství, vdp. Vl. Šťastného, Dra. Č. Zíbita a ctpp. Kejklíčka K., Konopíka J., Macháčka Fr., Strnada Fr., mimo mnohé jiné, jimž všem vřelé buďtež vzdány díky za dary jejich. —

Tím doplněny zprávy o činnosti naší jednoty za letoší rok. K další plodné práci jak naší tak všech bratrských jednot voláme „Žehnej Bůh!“

F. K.

Ze slovanských seminářů.

Z lužického semináře v Praze.

Słowjanscy bratřa! Prěni króć představja so Wam dźensa ze swojej rozprawu tež „Serbowka“, združenje Serbow „serbskeho seminara“ w Prazy. Prjedy hač pak Wam rozprawu samu podam, dowolće słowčko wo mjenowanym „serbskim seminarje“ z cyła a wo „Serbowcy“ wosebje.

Po reformaciji, kotraž so tež w serbskej Łužicy předoby, wosta Serbow katholikow jenož hišće 10.000 [1]) — a mjez tymi bě duchowna nuza wulka. Tu zapřiještaj nadobnaj bratraj Měrćin a Jurij Šimonaj z Ćemjeric pola Budyšina krasnu mysličku, wosebity seminar abo konvikt w Prazy załožić, w kotrymž bychu studowacy Serbja zhromadnje bydlili a pódla domjacych studijow tež gymnasium a universitu wopytowali.

Tak nasta l. 1706. serbski seminar, kotryž so po času rozšěri, wosebje hdyž so w přitomnym stotku tež Němcy do njeho počachu přijimać, na duchownske zastojnstwo za Łužicu a za „saske dźědźične kraje“ so přihotowacy. Serbski seminar zajima róžk „serbskeje“ a „noweje“ (nětko „Mišnjanskeje“) wulicy na Małej Stronje w Prazy a ma tu khwilu 27 khowancow (10 bohosłowcow a 17 gymnasiastow.)

Nadobnaj załožerjej swojeho seminara njejstaj podarmo załožiłoj. Z njeho wuńdźe cyła rjada serbskich duchownych, kotřiž we słódkej maćeršćinje swojemu ludej słovo Bože wopowědowachu a kotřiž tež serbski myslachu a čujachu. Woni złožichu za swój lud modleńske knihi a druhe nabožne a powučace spisy. Serbske katholske pismowstwo ma swoje korjenje w Prazy. Zhromadnje w jednym domje bydlicy, serbscy so rozmołwjejcy, njezapominachu tu serbscy młodźency na swoju rěč maćeńsku, ale zapřijachu horcu lubosć k swojemu wopušćenemu narodu.

K tomu skutkowachu wězo tež druhe přičiny. Wosebje znowarodźenje Wašeho naroda, kotrež z móćnymi žołmami biješe tež wo murje našeho domu. A njewosta bjez wothłosa. Serbja serbskeho seminara, kotrychž bě hižo sam J. Dobrovský w maćeršćinje wuwučował, jim sam serbsku rěčnicu napisał — ke kotrymž nětko W. Hanka khodźeše, zjednoćichu so skónčnje k towarstwu a dachu jemu mjeno „Serbowka.“

To sta so l. 1846. Prěni „starši“ towarstwa bě Jakub Buk, nětko dwórski kapłan a bamžowski prelat w Drježdźanach. Wón zestaja towarstwu „wustawki,“ tak wubjerne, zo hišće dźensa skoro njezměnjene płaća. Po nich je zaměr Serbowki „wudospołnjenje sobustawow w maćeńskej rěči a zbudźenje lubosće k narodnosći.“ Tohodla so serbska rěčnica wukuje, wotměwaja so přednoški a deklamacije, pisaja so nastawki. Přednoški a nastawki zapisuja so, su-li toho hódne, do wosebiteje knihi „Kwětki“ mjenowaneje. Kwětki wjazaja so kóžde lěto z „Dźenikom“, wot staršeho spisanym, do zhromadneje knihi, kotraž ma mjeno „Serbowka.“ Pozběhowacy je pohlad na nahladnu rjadu Serbowkou, kotrychž je nětko hižo 47 w našej serbskej knihowni.

---

[1]) Nětko je katholskich Serbow 13.000 pódla něhdźe 160.000 evangelskich.

Zo je Serbowka swojim zaměram swěrna wostała, za to swědča nam mjena, kotrychž jasny błyšć w serbskim pismowstwje ženje njezblěduje. Kotry Serb by na přikład njeznał mjena serbskich spisaćelow „Buka, Cyža, Dučmana, Lusčanskeho, Ćěslu, Rólu, Kubaša, Larasa, Skalu, Bjedrichaj, Libša, Ćišinskeho?“ Wšitcy ćile mužowje wuńdźechu ze Serbowki. Haj, ze Serbowki je wušoł też naš wulki Michał Hórnik. —

Lětsa, we swojim 48. lětniku, ma Serbowka 10 sobustawow (3 bohosl., 7 gymn.) 15. oktobra m. l. bě prěnja zhromadźizna, v kotrejž so nowowólby dokonjachu. Za wubjeřkownikow wuzwolištaj so Šewčik a Winger, za staršeho M. Andricki. Starši wodźi zhromadźizny, kotrež so kóždu njedźelu wotměwaja, wot $10^1/_2$ - $11^3/_4$ hodź. dop. Tajkich zhromadźiznow bě do jutrow 22, mjez nimi jedna wurjadna patoržicu (t. j. 24. decembra) w „dołhich studijach.“ W njej čitaše so z rozdźělenymi rólemi „Jakub a Khata,“ dramatiska baseń H. Zejlerja. W zbywacych zhromadźiznach mějachu so přeco najprjedy přednoški a deklamacije. Přednoškow bě 10 (Kollárowa młodosć, Wo wšosłowjanskej wzajimnosći, Wo swj. Wojćechu, Wo Krasińskim, Wo přibohu Flincu atd.) Mjeńši deklamowachu 11króć. 8 deklamacijow bě ze Zejlerja, 2 z Ćišinskeho, 1 z Jacławka. Nimo toho přednošowachu młódši też mjeńše prosaiske kruchi z „Historije Serbskeho Naroda“ — 11króć.

Hłowny dźěl serbskich zhromadźiznow wupjelnješe wułožovanje serbskeje rěčnicy. Tuto lěto wułožichmy sebi najprjedy serbske słowjeso a jeho časowanje — stajnje dźiwajo na čěšćinu a starobołharšćinu. Nětkle runje zabjeramy so z Libšowej składbu.

W zhromadźiznach čitaja so też pisomne wudźěł ki sobustawow. Tajkich woteda so 19, z kotrychž so 14 přija do „Kwětkow.“ [1])

„Serbowka“ listowaše z 8 serbskimi studentskimi towařstwami; z cyła wotposła so listow 14, mjez nimi zbožopřejny list knj. schol. Mich. Hórnikej, když so pomjenowa za dopisowaceho sobustawa „Kral. česk. towařstwa wědomosći.“ Ach, Božo, to bě posledni list, kotryž smy pisali swojemu wótcej — po krótkej dobje wołaše nas přisłušnosć zaso do serbskeho Budyšina: Hórnik bě wumrjeł! Serbowka posła na row swojeho dobroćerja a ideala wulki wěnc ze słowjanskej trikoloru a z napisom „Dźakowni sobustawy Serbowki.“ Dale dyrbješe so Serbowka lětsa dźělić z dołholětnym praesesom serbskeho seminara, z knjezom J. Łusčanskim, kotryž je naše prócowanja stajnje ze žiwym zajimanjom sćěhował. Jemu přepodachmy adresu w židźanych deskach.

Za knihownju, kotraž něhdźe 800 č. wobsahuje, dari nam knj. prof. Ad. Černý swoje „Mythiske bytosće łužiskich Serbow“ — 1. dźěl — a swój spis „Svatba u lužických Srbů.“ Valečkowu „Rusku chrestomatiju“ smy sebi kupili. Nimo toho dostawa naša knihownja po ex. wšěch serbskich časopisow. — Sami čitaja sobustawy časopisy: „Łužica,“ „Katholski Posoł,“ někotři też „Serbskeho Hospodarja.“ Všitcy, kotřiž smědźa, su sobustavy „Maćicy Serbskeje.“ — Z češkich časopisow čitaja jednotliwi „Vlasť,“ „Hlídku literarní,“ „Obzor,“ „Český lid,“ „Rozhledy.“

Za serbski „Maćičny dom“ w Budyšinje nazběra so 30 zł, za „Jubilejny fond“ 34·68 zł. [2])

Z tym skónčam tule rozprawu. Njech wona swój nadawk dokonja a nowych přećelow dobudźe našemu lubemu serbskemu narodu, kotrehož ćělne a duchowne zbožo nas jeničcy wodźi.

Na zasowidźenje! Ze serbskim postrowom *Mikł. Andricki.*

Ve słowjanskej Prazy, 5. meje 1894.

---

[1]) Nimo toho wozjewi naš pilny Winger w časopisu „Kath. Posoł“ a w protycy „Krajan“ tři dlějše powědančka. Dwaj sobustawaj pisaštaj do „Łužicy.“

[2]) „Jubilejny fond,“ załoženy l. 1892., hromadźi pjenjezy za wudaće najrjeńšich „Kwětkow“ Serbowki k jeje 50lětnemu jubileju (l. 1896.) Tychle pjenjez mamy nětkle něhdźe 360 zł.

Iz Ljubljane.

Isti [1]) vzori nas družijo, za iste verske [2]) in narodne svetinje se borimo, [2]) mi bogoslovci — Slovani na jugu in vi na severu; zato [3]) se spoznavajmo, navdušujmo drug drugega, ker „v slogi [4]) je moč". Ožja vez, katera nas je sklenila [5]) v najnovejši dobi, rodila bode brez dvoma sad [6]) — vsaj moralen. Poživljala nas bode oboje zavest, [7]) da nismo osamljeni, temveč da čutijo in delajo z nami in za nas mnogi bratje, ne bodo nam brez pomembne besede pesnikove [8]): „Slovan povsod brate ima . . . . ."

Da bi se poprej in bolje [9]) spoznali, ter se vneli [10]) k plodonosnemu, vzajemnemu delovanju, pomozi Bog, pomozi pa tudi pričujoča slika [11]) iz ljubljanskega semenišča. Najpoprej pa v pojasnilo to-le [12]): V našem semenišču je mnogo društev, toda [13]) z bogoslovci po drugih slovenskih in slovanskih semeniščih si dopisuje le „cirilsko društvo". Ker je pa namen [14]) temu društvu pred vsem slovstveno izobraževanje, [15]) vaja [16]) v pisateljevanju, zato bi bila nepopolna in napačna slika o življenji ljubljanskih bogoslovcev, če [17]) bi ne bilo povabilo naše „cirilsko društvo" tudi drugih društev naj [18]) popišejo svoje delovanje. Velika večina bogoslovcev je vpisanih v več društev, ki se pa vzajemno dopolnujejo, samo [19]) predsedniki in odbori so različni — iz lahko umljivega vzroka, da namreč zanimanje za posamezne stroke ne peša, [20]) kar bi se pa zgodilo, če bi bilo združeno vse v rokah jednega ali dveh bogoslovcev. Bodi pa omenjeno, da so vsa ta društva popolno zasebnega značaja, [21]) in tako naj se umeva tudi naše poročilo. [22])

I. Cirilsko društvo. Delovati je jelo 1. prosinca 1882. Ustanovil je je tedanji semeniški duhovnik-četrtoletnik Fr. Lampe, sedaj [1]) dr. bogoslovja in modroslovja, urednik „Dom in Svet-a" in „Drobtinic," vodja v Marijanišču, podpredsednik „Slovenske Matice," semeniški profesor i. t. d. Že [2]) lepo število [3]) pisateljev je vzgojilo to društvo od svojega početka do danes, ki delujejo vspešno pri raznih naših listih, recimo: J. Žitnik, A. Kalan, dr. Iv. Ev. Krek pri „Slovencu"; Fr. Krek pri „Vrtcu; A. Medved, A. Hribar, Jož. Benkovič pri „Dom in Svet-u" i. t. d.

Društvo je poslalo mnogo spisov „družbi sv. Mohorja, izdala tudi že štiri zvezke mladinske knjižice „Pomladnih [4]) glasov". Sedaj slovenimo za „družbo sv. Mohorja" nabožno delo „Duhovni boj" po laškem „Il combattimento spirituale, sp. Lor. Scupoli."

Toda dela, katera sem doslej omenil, pišejo pisatelje večinoma zasebno. Izmed spisov, branih [5]) v društvenih urah [6]) pa, h katerim se shajamo vsak torek od 10.—11. dopoldne, in katerih je bilo letos že 25, navajam na prvem mestu: „Ženitev Ferdulfa vojvode. Povest iz 8. stoletja." Pisatelj nam je bral skoro tri ure to lepo epsko delce. [7]) Drugi udje „Cirilskega društva" so potem spis ocenjevali dobro uro ter se večinoma pohvalno izražali o njem. Malo manj kakor tri ure smo se tudi pomudili [8]) pri spisu: „Kratek pregled slovanskega bajeslovja." Ocena je sodila: Spis je temeljit [9]) in prevveva ga pravi krščanski duh, katerega več krat pogrešamo v podobnih sestavkih. Poslušali smo tudi nekaj [10]) pesmic, leposlovnih spisov, n. pr.: novelo „Zaroka [11]) o polnoči," razprav, n. pr.: „Drama pri Rimljanih" in „Kaj more [12]) oblažiti človeka?" (Po sv. Tomažu) i. t. d. Poleg ocen [13]) smo porabili nekaj časa tudi za posvetovanja, [14]) zlasti za posvetovanje o „Zvezi" slovenskih

---

[1]) Tytéž [2]) za (svatyně t. j.) svatou věc víry a . . . bojujeme. [3]) proto [4]) poněvadž (=ker) v jednotě [5]) úzký svazek, jenž nás spojil [6]) ponese bez pochyby ovoce (=sad) aspoň (=vsaj) [7]) vědomí [8]) bez významu slova pěvce . . [9]) Aby se dříve a lépe [10]) a (=ter) se roznítili („v" se často vyslovuje jako „u"; „ti, ni, di" jako „ty, ny, dy"; důraz klade se na slabiku kmenovou (zhusta předposlední). [11]) však (=pa) také (=tudi) přítomný obraz [12]) jen (=le) [13]) avšak [14]) účel [15]) literární vzdělání [16]) cvik [17]) „če"-li, pakli, kdy [18]) „naj" značka optativu [19]) pouze [20]) z pochopitelné příčiny; že totiž zájem pro zvláštní obory neumdlévá, což (=„kar"; co=„ko" [21]) soukromého rázu [22]) a tak pojata budiž i naše zpráva.

I. [1]) nyní [2]) již [3]) počet [4]) jarní („pomlad"=jaro) [5]) „brati"=čísti [6]) „ura"=hodina [7]) epické dílko [8]) O málo méně než . . . pozdrželi jsme se [9]) dokonalý [10]) „kaj"=co, „nekaj=něco [11]) svatba [12]) může [13]) Mimo ocenění

bogoslovcev v Ljlubljani, Mariboru, Gorici in Celovcu. Ta „Zveza“ je oživela s 1. prosincem 1894 ter bode imela svoj prvi shod 29. avgusta 1894 v Ljubljani. Namen ji je v obče isti kakor „Cirilskemu društvu“, samo da je na širši podlagi. Predsednik ljubljanskega „Cirilskega društva“ je h krati[15]) tudi predsednik „Zvezi,“ tajnik ljublj. „Cir. društva“ tajnik „Zvezin“ i. t. d.

Tako je ob kratkem življenje v našem „Cirilskem društvu.“ Pokrovitelj[16]) mu je vč. g. dr. Lampe, ki se tudi udeležuje[17]) njegovih shodov kadar utegne.[17]) Društvo se je ohranilo kljub marsikaterim zaprekam[18]) že 12 let in se bode, če Bog da, po priprošnji nebeških zavetnikov[19]) sv. Cirila in Methoda krepko razcvitalo še nadalje, posebno od letos, ker smo se po „Zvezi“ tesneje združili z bogoslovci drugih slovenskih semenišč in se pridružili i Vam, mili nam bratje na severu!

Pridejano je poročilo o drugih društvih, med katerimi je brez dvombe najvažnejše, a tudi najčastitljivejše društvo „slovenske knjižnice ljubljanskih bogoslovcev,“ katere opis stoji na zadnjem mestu.

II. Govorniške vaje. [1]) „Govorniške vaje“ obstajajo že 15 let. Glavni namen jim je, vzgajati nas v govornike. Ne bom popisoval društvene zgodovine; rečem le, da so bile „Govorniške vaje“ v teku zadnjih 15 let merilo bogoslovske vrline[2]): čim boljše moči je imelo semenišče, tem višje so se povspele „Govorniške vaje.“ Razpravljala so se pa razna leposlovna in časovna vprašanja[3]) — začetkom tudi v obliki[4]) razprave ali razgovora; odkar pa imamo zraven[5]) „Vaj“ še[6]) drugih društev, pa le v govoru. Shajamo se ob sredah zvečer od $^1/_2$7 do $^3/_4$8. Število shodov je v raznih letih različno (12—30) Udje so bili v prejšnjih letih vsi bogoslovci; v zadnjem času nam pa zaradi prizidavanja prepičel[7]) prostor tega ni dopuščal. Prihodnje leto bo v tem zopet bolje.

Naše vodstvo je „Vajam“ zelo naklonjeno. Preč. g. vodja dr. Jan. Kulavic se osebno udeležuje shodov, kedar le more. Vrh tega[8]) ima društvo zadnji čas izvrstnega pokrovitelja v g. dr. Kreku. Le-ta je v bogoslovcih vnel ljubezen[9]) do sv. Tomaža, do pravega modroslovja, do spoznavanja socijalnega in drugih časovnih vprašanj. Omenjeni gospod posebno[10]) oživlja društvo; društvenike same pa pripravlja, da bodo znali v prihodnjem poklicu[11]) društva ustanavljati in društva voditi in tako dopolnjevati v društvih, kar se ne da doseči na leci.[12])

V letošnjem letu smo se zbrali petnajstkrat. Izmed petnajsterih govornikov so trije četrtoletniki dva tretjeletnika, šest drugoletnika in štirje prvoletniki. Za uvod je govoril predsednik: O pomenu govorniških vaj. Naslovi drugih govorov so pa sledeči: „Nekaj o pridigah[13])“; Kjer[14]) sv. Pismo, le tam občna zgodovina;“[15]) „Sveta Cecilija, kot zavetnica cerkvene glasbe“; „Philosophia ancilla theologiae;“ „Liberalizem je prehodnji stan v socijalno demokracijo;“ „Sv. Pismo — knjiga knjig;“ „Nekaj črtic o šolskem vprašanju, s posebnim ozirom na visoke šole,“ (solnograško kat. vseučilišče); „Staro in moderno paganstvo;“ „Moč družbenega naziranja“; „Slavnostni govor sv. Tomažu“, (na njegov praznik[16]); „Vos estis lux mundi“, (kako se je to spolnilo na katoliškem svečeništvu); „Na kakošna načela se mora naslanjati pravi napredek.“[17]) „Cicero in Demosten za današnje govorništvo.“ Govoru je sledila vselej kritika; ta je bila posebno pri prvih govorih prav živahna.

III. Cecilijansko društvo. Ker je tudi pri nas potrebna reforma cerkvene glasbe,[1]) ustanovili so slovenski glasbeniki pred 17 leti po vzgledu nemškega društva lastno društvo sv. Cecilije v Ljubljani. Da bi pa zadobilo to društvo še večjo in trdnejšo[2]) zaslombo ravno v onem stanu,[2]) ki je per eminentiam dolžan skrbeti[3])

---

[14]) k poradám, zvláště [15]) h krati = krátce („h“ = v) [16]) příznivec [17]) súčastňuje se.... kdykoliv může (= kadar utegne) [18]) přes rozmanité překážky [19]) na prosbu ochránců.

II. [1]) Řečnická cvičení [2]) měřítko hodnoty [3]) vprašanje = otázka [4]) oblika = roucho [5]) zároveň [6]) ještě [7]) stavbou omezený („zaradi“ = pro; prepiceł = přeskrovný [8]) nad to [9]) roznítil lásku [10]) zvláště [11]) povolání [12]) kazatelna [13]) kázaní [14]) „kje, kjer“ = kde [15]) světové dějiny [16]) svátek [17]) O jaké zásady musí se opírati pravý pokrok.

III. [1]) hudba [2]) aby si zjednalo mocnější opory právě v onom stavu [3]) starati

za lepoto službe Božje, ustanovilo se je tudi med ljubljanskimi bogoslovci 10. marcija 1892 imenovano društvo Namen mu je bogoslovce seznanjati s pravo cerkveno glasbo ter jih zanjo pridobivati in navduševati in tako vspešno delovati v to, da se prej ko[4]) mogoče tudi med Slovenci uravna cerkveno petje v smislu in duhu sv. Cerkve, na podlagi njenih določil[5]) in ukazov. Ta namen pa hoče društvo doseči po dvojnem potu.[6]) Seznanjati hoče bogoslovce z bistvom cecilijanstva v obče in se posebno prizadevati,[7]) da bogoslovci sami natančno prouče[8]) duhovnikovo petje, koral.

Društvo si zato naročuje[9]) raznih glasbenih listov in si napravlja posebno knjižnico iz knjig te vrste. Vsak mesec ima svoj shod, na katerem se razven slučajnosti[10]) razpravlja tudi kak predmet glasbene reforme. Da pa društvo tudi v praktičnem oziru doseže svoj namen, zato oskrbuje udom poseben koralen pouk vsak teden dvakrat po pol ure. Vodi društvo predsednik z blagajnikom.[11]) Udov je imelo letos 56.

Bog blagoslovi, ohrani in vodi kakor druga bogoslovska društva tako tudi to društvo. Saj[12]) ustanovilo je najlepše, idejalno navdušenje za čast Božjo, za čast sv. Cerkve! In to sveto navdušenje za čast Božjo ostani vedno[13]) v društvu; vsikdar bodi njena deviza slavna beseda velikega Witt-a: „Vse za cerkev, vse za njene škofe![14]) Ničesar brez njih, ničesar proti njim!“

IV. Društvo sv. Tomaža Akv. „Društvo sv. Tomaža Akv.“ so ustanovili ljubljanski bogoslovci 7. sušca[1]) 1893. Jdejo za to društvo sta bila sprožila in zanesla med bogoslovce tačasni semeniški prefekt, g. Debevec in modroslovni profesor dr. Jan. Ev. Krek. — Društvo ima namen proučavati modroslovje sv. Tomaža Akvinskega, katerega so sv. oče Leo XIII. postavili cerkvenim učiliščem in učeči se mladini za patrona.

Da doseže društvo svoj namen, prireja[2]) vsak teden med šolskim letom skupne disputacije, v katerih se razpravljajo poljubna[3]) važna bogoslovska ali modroslovska vprašanja, in njegovi udje so se zavezali vsak teden prebrati določeno[4]) število členov (sedaj 4) iz oprašanj, „SummaeT heologicae“. Društvo od svoje ustanovitve tem[5]) vspešno deluje med bogoslovci. Udov je imelo koj[6]) v začetku nad 30. Pri skupnih disputacijah so se obdelovala vprašanja: O Bogu (bivanje), o namenu človeškem, o postavi, o duši (živalski in človeski). Vspech je viden v šoli in izven šole.

Že ko[7]) se je ustanavljalo društvo sv. Tomaža, se je bila izrekla misel in želja[8]), naj se pozovejo še drugi slovenski bogoslovci, štajarski, koroški in goriški in tudi hrvatski, da osnujejo jednaka društva in stopijo v zvezo z ljubljanskim.

Predsednik ljubljanskega društva sv. Tomaža Akv. je res[9]) pismeno povabil mariborske, celovške, goriške in zagrebške bogoslovce, naj ustanove jednaka društva in se jim pridružijo. Pa jedino mariborski bogoslovci so vabilo sprejeli[10]) in v svojem pisateljskem društvu „Slomšek“ ustanovili poseben odsek za proučevanje sv. Tomaža Akv. Od drugod se niso odzvali vabilu. — Tako je sedaj društvo sv. Tomaža Akv. samo v ljubljanski bogoslovnici. —

Zadnji čas se obravnavajo dušeslovna vprašanja: o čutilih,[11]) razumu, volji. Društvo krepko[12]) deluje, nadejati se mu je pa še lepe prihodnosti, če se preosnovi in razširi pouk modroslovja, kakor želi sv. oče papež in naš prevzv. gospod knezoškof.

V. Socijalna zaveza. Pereče[1]) je dandanes socijalno vprašanje, ker globok prepad[2]) loči kapitaliste in delavske stanove. Ti so se začali zavedati,[3]) že se organizujejo zoper svoje nasprotnike.[4]) Socijalno oprašanje hočejo rešiti s silo. Le sv. cerkev more pomagati, le ona more na miren način[5]) poravnati nasprotje, ker le ona ima potrebna sredstva. V svesti[6]) svoje važne naloge pozivlja vladar sv.

---

se [4]) co nejdříve [5]) ustanovení [6]) „pot“ = cesta [7]) přičiniti se [8]) aby dokonale prostudovali [9]) předplácí si [10]) mimo náhodu [11]) pokladník [12]) vždyť [13]) vždy [14]) „škof“ = biskup.

IV. [1]) březen [2]) pořádá [3]) libovolný [4]) ustanovený [5]) tím, tímto [6]) hned [7]) už když [8]) přání [9]) vskutku písemně [10]) přijali pozvání [11]) o citech [12]) čile.

V. Sociální kroužek. [1]) palčivá (otázka) [2]) propast [3]) „zavedati se“ = při-

cerkve, sivolasi starček v Vatikanu posebno v svoji okrožnici „Rerum novarum“ svoje zveste[7]) sinove, naj ga koliko mogoče podpirajo, „tej veliki nalogi vse svoje moči in vso gorečnost posvečujejo in tako z vsemi pristojnimi sredstvi za blagor ljudstva delujejo.“

Ker se ta novodobna kuga[8]) tudi pri nas vedno bolj širi — kmetski[9]) stan vsled liberalnih postav[10]) vedno bolj in bolj propada — judje katerih do sedaj pri nas nismo poznali, so začeli od severa in juga, vzhoda in zahoda v našo domovino siliti — smo uvideli, da tudi nam veljajo resni[11]) opomini. Posamezni,[12]) ko so že v prejšnih letih pridno proučavali v semenišču socijalno vprašanje, sedaj delujejo že vspešno in marljivo v blagor naroda.

Letos smo pa ustanovili v prosincu „sociajlno zavezo“, katera obstoji v tem, da se v sobotah zbiramo k predavanju.[13]) Kdo predava, in kaj se predava, oskrbi voditelj. Udeleževalo se je teh predavanj kakih 30 tovarišev. Seznanili smo se letos z glavnimi pojmi nacijonalne ekonomije (Viri:[14]) Cossa-Moormeister, die ersten Elemente der Wirtschaftslehre, Janssen I. del, Weiss IV. del i. t. d. Tudi pri govorniških vajah se je večkrat obdelovalo socijalno vprašanje.

Bogoslovci I. in II. leta imajo pa priliko[15]) seznanjati se s predmetom tudi pri modroslovju; ker naravno[16]) pravo je podlaga dobremu in vspešnemu proučevanju soc vzprašanja. Tudi okrožnica „Rerum novarum“ in druge so prav tako sestavljene popolnoma na podlagi naravnega prava.

VI. Prosta zaveza za zgradbo katol. vseučilišča v Solnogradu.

„Prosta zaveza“ se je ustanovila dne 22. novembra 1892. Namen zaveze je razširjati idejo prostega, katoliškega vseučilišča med slovenskim razumništvom[1]) ter z denarnimi doneski[2]) podpirati odbor za zgradbo takega vseučilišča v Solnogradu.

„Prosta zaveza“ šteje dosedaj 52 bogoslovcev — udov in 40 zvunanjih.[3]) Vsak bogoslovec plačuje letnine vsaj 50 kr., zvunanji udje po 1 gl.

„Prosta zaveza“ je stopila v zvezo s Solnograškim odborom s pogojem,[4]) da podpira to podjetje z denarjem, če otvori vseučilišče nekaj slovenskih stolic Denar se hrani v semenišču. Svota znaša dosedaj[5]) okoli 450 gd. Če Solnograški odbor pogojem ne vstreže, se porabi denar za druge dobre namene.

„Prosti zavezi“ na čelu je odbor, sestavljen iz predsednika, tajnika in blagajnika.

„Proste zaveze“ društveno glasilo je „Universitas catholica“, katero izdaja odbor za zgradbo prostega, katoliškega vseučilišča v Solnogradu.

VII. Slovenska knjižnica ljubljanskih bogoslovcev. „Slovenska knjižnica ljubljanskih bogoslovcev“ je lep pomnik, ki nam kaže kak navdušeni so bili slovenski bogoslovci za slovansko knjigo in posebej slovensko. Res prelep pomnik je, a tudi častitljiv! Saj je obhajala[1]) 1891. l. 50letni jubilej svojega obstanka. Ker je čas v katerem je nastala, tolikanj važen za celo slovansko gibauje[2]) v Avstriji, naj njena prva leta malo širje opišem!

Sedanjo knjižnico je porodila ilirska ideja, ki je prav tedaj v zmagoslavnem poletu probujala sinove Slave k skupnemu delovanju za narod. Naša knjižnica je dokaz, da so slovenski bogoslovci s celim srcem sprejeli idejo narodnega probujenja, da so jo vredno[3]) umevali. Bil je pa tudi skrajni čas. Vse svetno razumništvo se je potujilo[4]) z malimi izjemami s prvim korakom čez prag domače koče,[5]) postali so strastni renegatje. To je bolelo bodoče pastirje narodove; ni torej čuda[6]) da so se z vso gorečnostjo oprijeli ideje, od katere so upali[7]) toliko dobrega

---

cházeti k vědomí [4]) proti svým odpůrcům [5]) způsob [6]) vědomí [7]) věrný [8]) mor [9]) rolnický stav [10]) zákon (= postava) [11]) i nám platí vážná napomenutí [12]) Jednotlivci, kteří [13]) „predavanje,‘ = přednáška [14]) zdroje, prameny [15]) příležitosť [16]) přirozený.

VI. Volné sdružení: [1]) vzdělanci [2]) a peněžnými příspěvky [3]) kteří jsou mimo dům. [4]) podmínka 5) úhrnem máme dnes.

VII. Slovinská knihovna. [1]) slavila [2]) hnutí [3]) že ji dobře pochopili [4]) odcizilo se [5]) „koča“ = chata [6]) není tedy divu [7]) od které doufali [8]) na vždy za-

svojemu narodu. L. 1841. je oživelo v ljubljaskem semenišču „slavo-ilirsko društvo“, katero je ustanovilo lastno „ilirsko knjižnico“ v semenišču. Prvo leto so imeli nad 400 knjig. Pravi njen oče je bil tedanji semeniški duhovnik Lovro Pintar z nekaterimi nadarjenimi tovariši, kol.: Jakob Krašna, Anton Žakelj, Luka Jeran, (ki še sedaj živi v Ljubljani kot stolni kanonik in vrednik „Zgodnje danice“) in drugi — sama častitljiva imena, za vedno zabeležena[8]) v slovstveni zgodovini slovenski. „Ilirska knjižnica“ je bila sedaj leto za letom slovenskim bogoslovcem ognjišče, kjer so se ogrevali z ognjem čiste domovinske ljubezni. Tu so se izobraževali v materinem jeziku, tu so se učili slovanskih narečij, iz katerih so si izbrali vsa najboljša tedanja[9]) slovstvena dela. Tudi lajiki, v prvi vrsti rajni[10]) Janez Bleiweis, „oče slovenskega naroda,“ so hodili v ta prijateljski krog, učit se pravega delavnega rodoljubja.[11]) —

V teku časa so se spremijale potrebe; knjižnica je rastla, bolj ali manj vspešno, kakor jej je bil čas ugoden; njen delokrog se je razširil; njena naloga[12]) se je spremenila; slovenski jezik vsaj na Kranjskem ni bil več v nevarnosti. L. 1855. je „slavo-ilirsko društvo“ prenehalo, na njegovo mesto je stopilo „semeniško bralno društvo“[13]). Tudi v tem času je delovalo pri društvu mnogo mož, ki so se častno proslavili v slovenskem slovstvu. Tu naj hvaležno omenjam le neutrudljivega[14]) zbiralca slovenskega slovstvenega gradiva[15]) (v „Jezičnik-u“) Josipa Marn'a, ki je takrat novo življenje vdahnil velevažni ustanovi,[16]) kateri je ostal velikodušen podpornik do smrti. —

L. 1869, je zveza ljubljanskih bogoslovcev prenehala[17]) biti „bralno društvo“, odslej se imenuje „slovenska knjižnica ljubljanskih bogoslovcev.“ Izmed podpornikov te dobe imenujem le slavnega jugoslovanskega vladiko in mecena J. J. Strossmayjer-ja. L. 1891. je obhajala knjižnica svojo petdesetletnico in to leto je bila pod tedanjim knjižničarjem J. Benkovičem na novo urejena. —

Tako sem z glavnimi potezami[18]) narisal zgodovino naše knjižnice. Sedaj še nekaj o njenem delovanju! Vodi jo knjižničar, kateri po dogovoru s 8 odborniki kupuje in naročuje knjige in časnike, izposojuje[19]) udom knjigo i. t. d. V dosego[20]) namena plačuje vsak ud na leto 1 gl.; za nabiranje in oskrbovanje denarja je izvoljen blagajnik. Mnoga vredništva[21]) so pošiljala in še pošiljajo liste brezplačno; Vsi se pa koncem leta vezani shranijo v knjižnico. Vseh knjig šteje nad 3300 iz vseh slovanskih narečij, nadpolovična večina je seveda slovenskih. Med knjigami so veleznamenita dela slovanskih celebritet n. pr. Dobrovskega, Šafařika, Kopitarja, Polackega, Hanke, Miklošiča, Hanuša. . . . . Nemške knjige, sploh[22]) neslovanske so načelomo izključene,[23]) razun ako pišejo o slovanskih razmerah. Vsa knjižnica je pa izključna lastnina bogoslovska.

Iz doslej povedanega je razvidno, da je slov. Knjižnica po vsej pravici naš ponos,[24]) h krati pa eden najlepših, najsijajnejših dokazov požrtvovalnosti[25]) in iskrenemu domoljubju njenih ustanovnikov in podpornikov. Bogoslovci, večinoma iz preprostih selskih domov, so darovali na domovinski oltar svoje skrovne, često trdo prihranjene novce[26]) in tako zgradili veličastno stavbo, krasen spomenik mlademu naraščaju[27]) kranjske duhovščine zadnjih 50 let.

Sint cuncta in majorem Dei gloriam!

---

znamenána [9]) tehdejší [10]) zemřelý [11]) učiti se účinné lásce k národu [12]) úkol [13]) spolek čtenářský [14]) neumorného [15]) „gradivo“ = stavivo, material [16]) „ustanova“ = založení [17]) přestala [18]) hlavními rysy [19]) rozpůjčívá [20]) k dosažení [21]) redakce [22]) vůbec [23]) jsou zásadně vyloučeny, vyjma [24]) chlouba [25]) jeden z nejskvělejších důkazů obětavosti a upřímné lásky k vlasti [26]) peníze [27]) „naraščaj“ = dorost.

Směs.

A. Statistika časopisů, členy jednot odbíraných.

Jméno časopisu	Brno	Čes. Bud.	Král. Hradec	Olomouc	Praha	Dohromady
Besedy lidu	—	12	—	—	—	12
Blahověsť	(1)*)	—	(1)	—	2	4
Cyrill	12(1)	(1)	—	—	(1)	15
Časopis kat. duch.	4(1)	(1)	(2)	16	13(1)	38
Časopis Mat. Mor.	37(1)	—	—	18	(1)	57
Časopis Mat. opavské	—	—	—	30	—	30
Čas. mus. sp. ol.	3(1)	—	—	66	3(1)	74
Český Kneipp	—	12	—	—	—	12
Český lid	(1)	11(1)	—	3	5(1)	22
Hlídka literarní	28(1)	11(1)	1(1)	32	18(1)	94
Katechet. listy	15	14	—	34	36(1)	100
Kazatel	24	24	2	8	—	58
Kříž	130	74	85	160	80	529
Květy	1	(1)	(1)	—	5(1)	9
Květy Mar.	(1)	—	1(1)	—	2(1)	6
Lumír	1	14	—	—	—	15
Maria	130	74	80	160	60	504
Matice slovanská	—	—	—	14	—	14
Method	12(1)	(1)	(1)	—	(1)	16
Museum	101	35(1)	48(1)	53	52(1)	292
Náš domov	25(1)	11(1)	13	92	4(1)	148
Obrana	12	23(1)	14(1)	22	21(1)	95
Obzor	76(1)	14(1)	10(1)	25	19(1)	148
Osvěta	26(1)	10(1)	11(1)	—	15(1)	66
Rádce duchovní	8(1)	56	48	4	29(1)	147
Rajská zahrádka	7	—	—	—	—	7
Rozhledy po lidumilství	—	7(1)	—	—	(1)	9
Růže Dominik.	26(1)	1	—	—	(1)	29
Slovenské pohľady	(1)	(1)	(1)	—	(1)	4
Světozor	(1)	(1)	6(1)	—	14(1)	24
Škola B. S. Páně	(1)	1	(1)	8	2(1)	14
Šotek	—	12	—	—	—	12
Věstník národop.	—	—	(1)	6	—	7
Vlasť	54(1)	74(1)	97(1)	56(1)	24(1)	310
Vychovatel	6(1)	11(1)	24(1)	—	(1)	45
Z říše vědy a práce	2	4	—	—	—	6

B. Spisů, periodicky vycházejících.

Apologie kř. (Vychodil)	42(1)	13(1)	—	—	13(1)	71
Bible zlatá	—	—	—	—	13(1)	14
Česká kronika (Lacina)	—	8	—	—	9	17
Čechy	—	1	(1)	—	—	2

*) Číslice v závorkách označují, že odběratelem (členem) je také jednota.

Jméno spisu	Brno	Čes. Bud.	Král. Hradec	Olomouc	Praha	Dohromady
Franc.-čes. sl. (Herzer)	1	1	—	12	—	14
Hlasy kat. sp. tisk.	6	—	8(1)	—	4(1)	20
Hrady a zámky čes.	(1)	—	(1)	—	2(1)	5
Jiráskovy pověsti	4(1)	—	—	—	—	5
Jiráskovy spisy	36	1	—	—	3	40
Jubilejní výstava	(1)	—	—	—	—	1
Kde je reformace (Řehák)	—	2	—	—	12	14
Knihovna čes. lidu	—	—	—	—	3(1)	4
Levné svazky novel	—	—	3	—	—	3
Libuše	—	9	40	—	22(1)	72
Mádlovy „Děj. výtv. um.“	1(1)	—	—	—	—	2
Mourkův Slovník n.-č.	2(1)	—	—	—	1	4
Naše knihovna	—	—	2	—	—	2
Němcové spisy	33	11(1)	24	38	—	107
Ottova laciná kn.	—	2	—	—	—	2
Ottův Slovník nauč.	6(1)	1(1)	—	5	6(1)	21
Palackého „Dějiny“	14	5	17	50	—	86
Palestyna (Klem. M.)	(1)	—	—	—	—	1
Přítel domoviny	—	19	—	—	13	32
Rezkovy děj.	5	—	2	—	(1)	8
Ruská knihovna	1	—	(1)	—	2(1)	5
Rusko-čes. slovník	—	—	—	—	3	3
Sborník sv. poësie	1	—	(1)	—	(1)	3
Smilesův „Karakter“	14	—	1	—	—	15
Sto let práce	—	—	—	—	2(1)	3
Třebízského spisy	47	33(2)	35	27	44	188
Verneovy spisy	1	1	6(1)	—	4(1)	14
Zábavy večerní	14	16(1)	8(1)	11	(1)	52

C. Počet členů.

České společ. zeměvědné	—	—	—	1	—	1
Dědictví Mal.	—	—	—	—	1	1
Dědictví sv. Cyr. a Meth.	30	—	22	—	7	59
Dědictví sv. Jana	(1)	—	82	—	4	87
Dědictví sv. Prokopa	32(1)	(1)	43	20	49(1)	147
Družba sv. Mohorja v Cel.	—	—	1	—	—	1
Matice česká	1(1)	(1)	—	—	4	7
Našeho Domova	—	—	—	1	—	1
Národopisné výst. společ.	—	—	—	1	—	1
Vlasti	47(1)	73(1)	36(1)	6	15	180
Vlast. spol. mus.	—	—	—	—	2	2

D. Seznam příspěvků.

a) Matici	letos	200	?	100	—	100	
	celkem	1405	750	900	—	1100	4155
b) Na jiné účely	církevní	30	33·20	33·70	130	113·64	340·54
	vlastenecké	165	60·60	24·85	241·40	11·40	509·25

E. Studium jazyků v našich jednotách.

	Brno	Buděj	Hral Kr.	Olomouc	Praha
chorvatsky	6	6	—	—	4
lužicky	1	—	—	—	1
polsky	23	5	—	—	7
rusky	3	8	—	—	5
staroslovansky	—	1	—	—	2
anglicky	3	2	—	—	1
francouzsky	13	16	—	—	18
španělsky	—	2	—	—	—
vlašsky	7	5	—	—	6

Časopisy k cíli tomu se odbírají:

V Brně: Dom in Svet, Dom a škola, Lužica, Hŭba, Przegląd polski, Rimski katolik, Slovenské pohľady, Vrhbosna (2).

V Budějovicích: Dom in svet, Slovenské pohľady, Les Annales litter. et politiques, Revue bleu.

V Praze: Lužica, Slovenské pohľady.

F. Počet založených knihoven.

letos	5(2)*	1	3	5(2)	2(1)
celkem	45(12)	16	33	?	4(4)
o kolika svazcích	65—70	60 - 70	100—120	?	70

„Jindřich IV. z Hradce.“ Pod tím názvem uveřejňoval bohoslovec pražský Fr. Fischer životopis jmenovaného pána českého v časopise „Ohlas od Nežárky.“ Nyní vydal otisk oněch statí u A. Landfrasa syna v Jindřichově Hradci. Práce ta je překlad německého rukopisu, který zanechal kanovník Jan Nep Cori († r. 1887), jenž téměř celý život svůj rodopisu pánů z Hradce věnoval a mnoho cenného materiálu snesl. Životopis pana Jindřicha IV. je zvlášť zajímavý, anť objasňuje dobu tak vážnou, jako byla doba krále Jiřího. — Fr. Fischer splnil překladem rukopisu toho přání P. Coriho, který vždy toužil, by dílo jeho, až je dokončí, vyšlo česky; zároveň pak rozmnožil naši literaturu biografickou prací v pravdě cennou. — Ke knize o 146 stranách přidán pečlivě sestavený rejstřík.

*) Závorky označují, kolika knihovnám dány byly příspěvky.